

שאלות ותשובות ריב"ש סימן נו נח נט

נו אבל מש"כ בנגט אנת פלגית סדרה במקום תלמסח"ן והיא לא היחה דרה שם בשעת כתיבה הגט וגם לא עתה ח"כ הרי שניה שם עירה שהוא על מקום דירתה והיה יותר קרוב להקל אם לא כתב שם עירה כלל ח"כ שיש מן הגדולים ז"ל מלריכין להזכיר שם עיר דירתה או שם עיר לידתה אם אינם יודעין שם דירתה בשעת כתיבת הגט כגון גיטין הנאים ממדינת הים וסוברים שאם לא הזכיר שם עירה פסול מ"מ בשעת הדחק כגון זו היינו נוטין להקל כסברת המקילין כשלא הזכיר שם עירה אבל כאן שזכר בשט"ו דא ודאי עקא ואין ספק שלא יספיק לזה מש"כ וכל שום אחרון וכו' שזה לא נאמר אלא שאם היה במקום שהוא שני שמוח דומיא דהיו לו שני שמוח אחד ביהודה ואחד בגליל ואפי' היו קלתי אשמים קורין לתנ"ס שהוא מקום דירתה תלמסח"ן עדיין היה לריך להזכיר תנ"ס בפירוש ותלמסח"ן י"ו נכלל בלשון וכל שום ולא שזכיר תלמסח"ן בפירוש ויכלול שם תנ"ס בלשון וכל שום דומיא דהיה דפ' השולח (לד:) דהו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעא מרים וכל שום דלית לה ולא שרה וכל שום דלית לה כ"ש שאין איש קורא לתנ"ס בשם תלמסח"ן ומש"כ או אפשר כיון דהיתה דרה שם מתחלה ח"כ שח"כ בשעת כתיבת הגט אינה דרה שם אין צדק כלום דנגיעין הנשלחין ע"י שליח אין לחוש כמו שלא נחוש לגט המוקדם שהרי נכתב קודם שנתן כיון דלית להו קלא שהקול יולא בשליחות ה"ל אם בשעת הכתיבה אין האשה דרה במקום שהיתה דרה בשעת הכתיבה או קודם הכתיבה אין צדק כלום ולא מיקרי שניה שם עירה אני אומר איברא אם בשעת הכתיבה היחה עומדת במקום הכתוב בנגט ח"כ בשעת הכתיבה כבר העתיקה דירתה משם אז לא היה לחוש שהרי בשעת כתיבת הגט לא שניה בזמן הכתוב בו והגע כהלכתו אבל כיון שבשעת כתיבת הגט לא היחה דרה בתלמסח"ן שכבר העתיקה דירתה משם ממנה שנים הרי שניה שם עירה ולא דמי לגט מוקדם דהתם לא הקדים זמנו לכתיבתו בשעת כתיבה אלא שנכתב קודם הכתיבה זמן מרובה וכיון שזמן נגיעין לא נתקן אלא משום דאחרת או משום פירוש ואין זה חלו אלא בשעת כתיבת הגט אין לחוש שחומר שנתן בזמן הכתוב בנגט כיון דלית לה קלא שלא ניתן בזמן כתיבתו ואם זינחה יתקרו הדבר מתי ניתן וכן אם באה להוציא פירות מן הבטל אמרי' לה אייתי לך ראייה אימת מטא גיטא לידך ולזה חזרתי על כל דדדי היתיר בזה ולא מלאתי לבד זה מלאתי שחומר שמה שכתוב בנגט הדרה בתלמסח"ן בחורו שהיתה דרה מקדם ומלת הדרה היא מלעיל כלשון השבחה עם נעמי שהוא לשון עבר שהרי לא כתב הדרה עכשיו ולא דדירא שיהא משמעו עכשיו ומפני שיש זמן רב שנפרד ממנה וחשש חלי יולא מתלמסח"ן שהיתה שם לזה כתב לשון זה שאפשר לבאר לשעבר וכן לא רצה לכתוב בבאר דהויה דרה שחשש ג"כ חלי עדיין היא דרה שם ואם יכתוב כלשון שהוא יהיה משמעו אז ולא עתה ולזה חפס לשון שיהיה משמעו לשעבר ונקרא אותו מלעיל ולא היה שנקרא אותו מלרע כלשון וזהו רחל בחו' בזה כיון שח"כ לו לידע מקום דירתה של עכשיו וגם לא כתב מקום לידתה שאולי לא ידעו וכתב זה הנדרו לו וכי תימא ח"כ עדיין כיון שלא הזכיר מקום דירתה בשעת כתיבת הגט גם לא מקום לידתה הנה לא הזכיר בנגט שם עירה ח"כ שלא שניה חסר מקום עירה ופסול לדעת קלתי מן האחרונים ז"ל - הא לא קשיא דהיינו אם לא הזכיר שום מקום עירה אבל זה כיון שלא ידע מקום דירתה עתה בנדרו מפני אריכות זמן רחוקו וגם לא מקום לידתה והזכיר המקום הטודע לו בנדרו שהיתה דרה מקדם ואפשר לבאר לשון הגט שישכיר לזה הרי הזכיר לה שם עירו וכלי שטי' וידעתי כי רובא דעלמא יבינו לשון הדרה הכתוב בנגט שר"ל עכשיו וזה מפני הרגילות להזכיר בגיטין מקום דירת האשה ויחשבו לכאורה שהוא שניה שם עירה ולזה ראייתי לישא וליתן בזה עם חכמי העיר ורבי דוראן נוטה להקל ור' יצחק בונאשתרוק חוכך להחמיר מפני הסמון שרובם יבארו הלשון מלרע ומפני החומר שיש בשניה שמו ושמה וכו' תלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אינו רוצה לסמוך על דעתו אמנם אם יראה בעיניך עם משכילי עירך שאפשר לסמוך בזה נחוש לעגון האשה עשה כטוב בעיניכס דליתא הא דלתי לך חספא וח"כ שכל שיש בנגט לשמוח מחוסקים הגט פסול כבר כתבתי שזהו כשהבטל מערער וגם בכלן אם יבא הבטל ויערער לומר ששט"ו שם עירה נתחון תלא אבל מ"מ אין מונעין אותה מלהכשא והיא חחוש לעלמה דומיא דהמניח גט בח"י שח"ל לומר בפ"ג ובפ"ד ואין מונעין אותה מלהכשא ח"י בלא קיום הגט כל שאין בו עררין ח"כ שאם יש עליו עררין לריכה לקיימו כמו שהוא מצוהר במתניתין בפרקא קמא (ב.) :

דאמר אינו עולה וכתבת שנראה לדעת הרשב"א ז"ל יותר קל אצלו קריאתו פרשת ר"ח מקריאתו בצרוף פרשת היום והוא הפך הסוכן :
תשובה אינו רואה מדברי הרשב"א ז"ל רק שכמו שהוא חובה ליום פרשת ר"ח כן הוא חובה ליום השלמת כל פרשת שנה וכיון שהמפטיר גדול קורא פרשת ר"ח כן יכול להשלים פרשת שנה ח"כ שאין קריאתו בתורה אלא משום כבוד התורה אלא בלריך שיקראו שבעה זולתו למאן דאמר אינו עולה דכיון דלכבוד תורה בלחוד הוא דקרי למנינא לא סליק ואינו מצטרף עם האחרונים דלא פליגי בגמ' אלא אם עולה למנין הו' הריכין לקרות בתורה בשבת והראיה שהביא הרשב"א ז"ל לא ראייתה כי אין לי רק פירוש הר"ן ז"ל אבל מדעתי הוא ממה שהקשו בגמ' (מגילה עג.) למ"ד אינו עולה מדתניא המפטיר בנביא לריך שיקרא ל"א פסוקים כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איחא כנגד חמניא מיבעי ליה והלריך לתרין כיון דלכבוד תורה עביד כנגדו לא לריך ואי למאן דאמר אינו עולה השבעה הם שהשלימו הפרשה והמפטיר לא יעלה להשלמתה מאי קשיא ליה הלא ח"כ רק כנגד משלימי הפרשה אלא משום דאף המפטיר קורא עממם והוא משלים הפרשה והם שמונה עמו מש"ה קשיא לי וח"כ מתרין דכיון שאינו קורא רק משום כבוד התורה ח"כ שהוא עולה להשלמת הפרשה כנגדו לא לריך ולענין שאלתך אם מפטיר קטן יכול לקרות בזה שהוא חובה ליום הגני שולח לך עופה תשובה אחת שהשכתי בזה לר' עמרם מרואם י"א ומענין קדישין בין ספר לספר אינו שולח לך ג"כ עופס תשובה שהשכתי בזה לר' עמרם י"א שאלתי על זה וזה תמלא מנהג ברלוגה בזה :

נט ולענין מה ששאלת היבא דאי קלע ראש חדש ניתן בשבת או ר"ח טבת בשבת שמוציאין ג' ספרי תורה האריך סדר קריאתן כי בספר המנהיג הביא שתי ספרות האחת שלא יקראו בכל השלושה ספרי תורה כי אם ו' גברי ה' א' א' וסברא ב' שיקראו מ' גברי ו' א' א' והוא הסכים לסברא ראשונה ועוד נמצאת סברא אחרת שיקראו ח' גברי ו' א' א' וכתבת שיש להסדה על שתי הספרות למה יציע חק היום הזה וכו' בשביל שיש בו ענין סחודש יפסיד :

אשיבך אין להחמיר על זה שהרי אמרו שם בפ' בני העיר (כנו:) שאם חל פרשת שקלים בואחה תטו או בני חשא שקורין ששה בפרשת השבחה וא' בפרשת שקלים ואינו אומר שיקראו ח' דכל שקורין ז' בשבת די לו וכן ב"ח ענה שקורין ד' ב"ח ומתוכה אומר שם שקורין שלשה ב"ח ואחד בתוכה וזאת היא סברת אותן שקורין ז' בין שלשתם חמנם לריכין להזכיר שלא יפסיקו בקדיש ח"י לבין המפטיר כיון שגם הוא עולה בזה למנין שבעה שקורא שביעי בספר שלישי ואותן שמוסיפין הוא מפני שבשבת אם ר"ו להוסיף מוסיפין ולכן קוראים הששה בין כלם כדי שיקראו יפ' השבת ז' כשאר השבתות ואותן שקורין שמונה בין כלם כדי שיקראו ז' בזולת המפטיר כמו שהוא כן בשאר שבתות והכל כפי המנהג דתבאר נהרא ופטעיה :

ס לרבי עמרם בן מרואם י"א

אח נשא ונעלה ישמך האל הלא כתבתי לך קודם חג הפסח מענה לכחך ולא היה לי אז פנאי להשיב לשאלותיך וגם אחרי המועד בזה היה ספינה גדולה ממזרקה ובה הגישני כתבים רבים מאבותי אשר עם לסחורתם והוצרתי לענות להן גם כי היו בהם שאלות כענין והייתי צריך להשיב עליהן בספינה היתה ולזה עד עתה לא היה לי פנאי להשיב לשאלותיך ומענה חשיב עליהן ואם אין ספרי אחי כי עדיין הם במליא"ה רובם הגמרות והפירושים והחדושים והתוספות כי יראתי להשיבם מאימת אל וחי' הרגיל לשאל מעט מהם שלא כדון כמו שידעת שעשה בספרך שאף דה"ר האלף מאן לקבל עד בוא חלו כחב אלפקיה עמראן ואם אתה תדבר מעשמי לנכבדים ר' אברהם ור' ישועה י"ו או לא' מהם אם כן די יפיק לי דסיר מן האלף מ"ה חלו לכל ישאלני דבר מהם על כרחי ישמע חלו ולא יוכל לסרב כי אין מעלתו עתה כקדם שהיה אלפקיה עמראן מחזיק בידו וגם כי אז היה עומן שהוא קנה מכה השער ואין ביד האלף לפטור אדם משח"כ עתה שהוא בא בשכרו ואם כה ישו חשבה להם נדקה ומסד כי בלי ספרי ידי אבורה : עוד חודשך מה שקרה פה בהשכנת החכם ר' אשתרוק הכהן ג"ע אני שתחתי בבית הכנסת ביום שהוא אחר תשלט שמרית ישבעו לארץ ואני בראש האבלים ובקול רם ומר פתחתי צאל מרת' ממרוזים שעשה ח"ה אחי ז"ל על פעירת מוריס הרב ר' פרץ הכהן ז"ל ותקנתו בהם מעט גרעתי ובאספתי ח"כ התחלתי לדרוש בפסוק בעת ישראל אל שאלו בפינה וכו' ואמרתו ממעלת תורתית לכלול בדבור ח' דברים רבים כאמרו אחת דבר אליהם וכו' וזה בין במלות בין בספרים והארכתי בזה ח"כ אמרתי כי עם כיות היה דוד נרדף משאלו מהו וגם שהיה מקוה למלך אחריו עכ"ז קוץ עליו לב' סבות האחת למעלת שאלו והבאתו ראיית על מעלתו מן הכתוב ומדברי רז"ל והשנית כי היה לישראל תועלת רב במלחמותיו עם פלשתים וחולתם נגה כמה פעמים עם רב כחל במעט גוי ולזה אמר בתחלת הקריה ויאמר ללמד את בני יסודה קשת כלומר אחר שמתו הגבורים הגגשים אל פני האלחמה מעתה אין להלחם כי אם מרצוק בחלים ובקשת כדקך רכי הלכב. ואומר בעת ישראל

עוד שאלת על ספמיר קטן אם יכול לקרות ענינו של יום שהוא חובה שהרי המפטיר עולה למנין שבעה וכן קטן ואם כן ספמיר קטן עולה או שלא אמרו אלא עולה בשתוף אחרים גדולים אבל שיהיו כל הקוראים קטנים לא ולזה ענינו של יום שהוא חובה לא יקראנו קטן וראיתי המנהג הוא בהפך וכלל גדול שבכל הלכה רופפת פוק חוי מה עמא דבר וראיתי שהביא הר"ן ז"ל בפירושו הלכות מגילה בשם הרשב"א ז"ל שהמפטיר יכול לפים הפרשה אפי' קטן דאמר אינו עולה ויש לו ראייה מן הגמרא אך הוא לא הביאה וכתב ונפקא מינה לשבת ור"ח שמוציאין שני ספרי תורה שהשבעה קורין בפרשת היום והמפטיר יכול לקרות בפרשת ר"ח ואפילו לבאן

שאלות ותשובות רבי'ש סימן סא

ת

ישראל על הטיירות כמו שזמרון וצנחיה כי הילום שלא יסללו אחס האויבים ובהם הכפרים ההם כסמנה בעת המלחמה יוחר. מן המוקפין חומה או שנתה ר"ל כפשוטו שדרך הגשים לקונן כאלו קראו למקוננת וכו' ובארתיה מה הם המקוננות ומה הם חכמות והמרתה שכן הוא בזה החכם שכל ראוין להחלוק על פעירתו לב' סנה האחת מפני החועלת שעמד כמה שנים בפרץ להגיל הקהילות מגזרות ולהפיק להם חותמות מועילים וגם שיהי מרפא אחס חסם ואפי' לשונאיו חמסם לא היו לו שונאים רק מפני שהיה מוכיה ומיסר הרשעים והמלשינים כי הדיקים שמחים בזה כמאמר הכחוב שמחה לדיק עשות משפט ומחמה לפועלי חון ורבותיו ז"ל אמרו הא' לורבא מרבנן דסנו ליה בני מאתיה וכו' ואלון הגניאים ע"ה עשה כמה עובות לישראל ועשה משפט בעוברים בעגל ובשטים ובמחלקות של קרה והשי"ת החלוק על מיחהו על זה ואמר מי יקום לי עם מרעים וכו' ומלאכי השרת היו אומרים לדקה ה' עשה ומשפטיו עם ישראל כלומר הוא עשה לדקות ה' עם ישראל וכן משפטיו בעוברים כמו שמוזכר זה בסוטה (יג) ולכן בנה ישראל הם הקהלות כמו בת ליון הגה ירושלים או שנתה ממש שבטל הגזרה שחלטה הגשים וברגליהם העכסנה ואם היתה פושטת זו הגזרה היו הפריצים מכירין אותה וסולין תכשיטיהן ומלבושיהן והסנה השנית למעלה כי היה מוכתר בשלשה כהנים כהר חורה עם חכמה שהם שני דברים כמ"ס ז"ל על משה רבינו ע"ה אז בחורה אז בחכמה אז בניאיות וזה היה בקי אף בחכמת הרפואה וידבר על הטעים וכו' וכן כהר כהונה ושהיו אבותיו חסידים וחכמים וכן כהר מלכות שהיה קרוב למלכות ועבד מלך מלך גם כן בכלל מלך הוא העשיר והכחוב ואמר גם במדעך מלך אל תקלל וכו' והוא היה לו מעלת האושר ר"ל הסתפקות כי היה יכול בחכמה רפואתו לקבץ הון עחק ולא ראה וכו' וכן משלו ליהודים ולישמעאלים וגם כהר שם טוב עולה כי היה משאו ומחנה בנתה וכו' זה היה יסוד הדרוש אחרי סיומי פתח חיוב אח פיה ויקלל הוא ר' יצחק בוגשורוק התחיל לדרוש ואמר שנפרעין מן הספדין שאומרים על המתה דברי שנה שאין בהם ומעידין עדות שקר לפני השם והארץ בזה הרבה ואמר שהוא לא יעשה כן ולא ישכחו רק כמה שיהי בו והוא שהיה מליץ גדול והיה דעתו לנאת מבית הכנסת בחלום דבריו אבל החלטו אולי יהיה טוב אחריה דבר מראשיתו והוא לא עשה כן אבל אמר עליו שקרים כי קפה פרנסתו שעשה עם הקהל שלא יתנו לו הספקה מה שלא היה אמנם הוא חושב שנשעת פעירתו התורה מזה כי אם לא עשה כן הנה הוא חוטא ולכן הוא מוחל לו זה היה אחריה דרשתו ראו עתה היתה כוחה שאחרי פעירת האדם יהיה מה שיהיה שיאמר עליו בפני קהל ועדה ובפני הקרובים בשעת חמום דברי גנות ועל המספרים בשבתו בלמת לומר שהם מעידים שקר כי כל מה שאמרתי עליו אני מוכן לאמת ולהוכיח לפני אוהבים ושונאים שלא היה דרך גומא אבל אמת גמור ושלא להעיר מחלוקת ומריבה לא רציתי להוכיחו ולדבר לו מזה מטוב ועד רע והייתי כחרש לא חשמע אמנם אם קרובי החכם נ"ע יריבוהו וישנאוהו על זה הדין עמכם כי מעולם לא שמעתי נבלה כזו אפי' על קל שבקלים אחת לנחומי לעורי מנער ליה ואחריו דרש אשתרוק דוראן דברים בלתי מסודרים כמנהגו והארץ לספר בשבתי בוגדיאה הכהן נ"ע אבל בשבת החכם ז"ל גלה עפה וכסה עפאים ואחריו בנו ר' דוראן ואמר שאמר המת אין להזכיר שנאה כי אהבתו גם שנאהו כבר אבדה ואחריו ר' שם טוב סלוי חברנו ואמר בתוך דבריו כי היה דיין בעיר מכמה שנים ואם בלי פרס וכשראה חכמים סלק ממשלתו והגיחה להם ואם עשה שיתנו להם פרס עשה כמו שעשו בני בתירא להלל ואמר זה על ר' יצחק בוגשורוק שגא רחשון ומיד היה שולח לפניו הבעלי דיין ועשה שיתנו לו הקהל פרס שלשים כפולות ועתה הוא כפוי עונה ראיתי לגלות לך אלו הדברים יען החכם נ"ע היתה נפשו קפורה בנפשך ואהבת נפשו אהבך ואם חשמע ממחזורי מילי דבר מזה חדע הדברים כהוייתן ויהיו לך לבדך :

ואין כל אדם מושל ברוחו שישמע דעתו ולא ישיב אפי' קמן לגדול וגם שיש לפעמים מי שמחויק עלמו ואינו צנדר שיכול לנדות לכבודו כמו שהי בעירנו זאת מקודם בואנו שמלמדו חיטוקה היו מנדן לכבודם ולפעמים על ריב ודין ודברים שיהי' להם עם אחר או שאף אם התלמיד הביע להוראה אם הוא סנו שומעניו ואין משאו ומחנה בנתה עם הבריות הגם הוא נדוע מ"ס כמ"ס בח"מ (בסיף ח"ו) כבולא בזה יכולין הקהל לתקן למען לא תגדל המריבה ומפני דרכי שלום ולהסכים על כל אדם ואפי' התלמידים שלא ידו שום אדם אם לא בהסכמת רוב שבפיר או הדין או אנשים מיוחדים וחשובים אוהבי החכמים וחפלים בכבודם ושונאים משנאיהם לא ע"ה שגדולה שנאה ששונאים הם החכמים ולומדי התורה ומקבאים בכבודם (פסחים מט) ויכולין הקהל בהסכמתם להסיע על קינותם ולסום קנה או ממון על הסובר (ב"ב ת:). וכבר כתב הרמב"ם ז"ל שאע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו אינו שבה לת"ח לנהוג עלמו בדבר זה אלא מעלים אותו מדברי ע"ה ולא ישית לבו להם כענין שאמר שלמה בחכמתו גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לך וכן ה' דרך החסידים הראשונים שומעין מרפסם ולא משיבין ולא עוד אלא שמוחלין למחרק וסולחין לו וחכמים גדולים משתבחים במעשיהן הנאים ואומרים שמעולם לא נדו אדם ולא חתרימוהו לכבודם וזהו דרכם של תלמידי חכמים שראוי ליתן בהם עכ"ל. וכיון שאין התלמיד ואפי' החכם מחוייב לנדות לכבודו אבל שבה הוא שלא לנדות אף אם הוא ראוי יכולים הקהל לגזור עליו שלא לנדות כל שהיה הסכמתם לשם שמים ולגדר בדרך שאמרתי. למעלה והרי זה דומה למ"ס ז"ל (בריש סנהדרין ה:) פעם אחת הלך רבי למקום ה' וראה שמגבלין עסוהיהם בעומאה אמר להם מפני מה אתם מגבלין עסוהיהם בעומאה ואמרו לו תלמיד אחד נא לכאן ודרש מי בלעים חיון מכשירין והוא מי בליים דרש לבו ואינהו סבור' מי בלעים קאמר ועשו כהא דתקן מי קרמיון וכו' הגא בלוחה שעה גזרו תלמיד אל יורה אפי' נעל רשות מרבו ואע"פ שכיון שהתלמיד הביע להוראה היה מותר להורות בחיי רבו מדינא כל שרחוק ממנו ג' פרסאות כדתניה החס תלמיד אל יורה הלכה במקום רבו אפי' רחוק ממנו ג' פרסאות דאלמא כל שרחוק ג' פרסאות מותר ואינו צריך נפילת רשות מן הדין וגם מחוייב בזה שאם מונע עלמו מלהורות עליו הכחוב חומר ועלומים כל הרוגיה עכ"ז משום מעשה שהי' שעשו העם בדברי אוחו תלמיד גזרו שלא יורה התלמיד אפי' ברוך העולם אלא אפי' נפל רשות מרבו כי רבו שרוב חכמתו ממנו ורגיל בו ידע ויכיר בו אם הוא שומר פיו ולשונו שלא יכבדו בני אדם בדבריו ואז יתן לו רשות וזהו מ"ס ח"ס על רב שכסיה יורד לבבל נעל רשות מרבי להורות ואקשינן כיון דגמיר רשותא למה ליה למשקל ומתריץ דאע"ג דמדינא לא צריך אפי' משום גזרה שגזרו משום מעשה שהיה היה צריך לנפילת רשות ועתה יש לדון ולומר אם מפני תלמיד אחד שלא הורה בעשות אלא שהעם סברו בדבריו שהוא דרש מי בליים חיון מכשירין וכוונתו היתה מפני שהם מי פירות ואין מן המשקל המכשירים והם הבינו מדבריו שהם מי בליים כדנשוח הל"ז מלבן סינאה גומא בלא בילא (חיוב ח') והם מי בלעים ועשו מפני ששנו במשנה שמי בלעים פסולין למי חטאת חשבו שגם כן אין מכשירין ושואה היתה כוונה התלמיד ומפני מה שעשו הם בדברי אוחו תלמיד גזרו שלא יורה שום תלמיד בלי נפילת רשות ואע"פ שמן הדין היה מותר כיון דגמיר וגם מחוייב מ"ס ועלומים כל הרוגיה כ"ס שיכולים הקהל למנוע התלמידים מלנדות בלי רשות כמה שאינם מחוייבים אפי' שהם ראויין כל שכונה הקהל לשם שמים ובעד הדברים שכתבתי למעלה לפי שהקהל יכולין להסכים על בני קהלם כמו רבי'על כל ישראל חמסם אינם יכולין להסכים שאם נדה לא יסא נדויו נדויו שאין הסכמתם כלום להחיר האסור כל שהתלמיד הוא צנדר שיכול לנדות לכבודו ומ"מ אם לא ינדהו התלמיד חייבין הקהל או חכמי העיר לנדותו ולהענישו כפי ערך התלמיד והכמתו כדאמרין (בפרק ואלו מנלחין טו) שהוא טבוחא דליהפקר ברב טובי בר מחנה חיימו עליה אבוי ורבא ושמוחאבו. ומה שאמרת שיש בידך כהב שרנו הקהל לעשות חקיה בענין זה ושמוחתי בידם אני אביד לך דברים כהוייתן הנה פלוגי שם מגמתו חקף בואו לביזה ראש וקלין על הקהל וישם על לבו לגרש אחי מן העיר והתחיל לקעקע אחי כי ראה הקהל מהשיבים אחי ומאמינים כי אף בעסקי הקהל ותמיד היה מחרק אחי בגודל לבב' כאשר היה משפטו במיורק"ה כל הימים לבוח חכמי העיר ולהלעיג עליהם והרבה פעמים נחקבנו גדולי הקהל וה"ר אשתרוק כ"ע בתוס' לנדות על ציונוהו ומרופיו ואני הייתי מונע הדבר ואמר להם שאחרי שבער עלינו מה שבער אין לנו להתנהג בשררה זו אבל ראוי לנו לתת גויי למכיס ולהייתו למורעים ואולי נוכל כפרה ויקר מקרה כי יום אחד הביעה פה ספינה ממירוקה ובה מ"ה נפשות מאנוסי מירוקה ובלגיהם וברגלול' והשר היה רענו להכניסם בעיר להצבת החועלת כי היה לוקח מהם כפולה לגולגלת אשר פלוני היה סבת זה החק כי מתהלה היו כנכסיהם חסם והאלקדי בן מחר"ז גער בקלח הישמעאלים שבאו לפניו לבקש בל יניחם לרדת מפני יוקר השער. והוא גרשם מביחו בנזיפה ואמר להם השבתי אתכם כמאמינים ורואה אני שאתם כופרים וכי אין יכולת באל לון אלו בכלל כל העולם הלא על כל מולא פי ה' יהיה האדם וזה פלוני היה מחמתן שיפטו הקהל עם השר לכל יניחם לרדת למשן יסונו

שאלת תלמיד שגדה לכבודו שהוא סנודה לכל העולם כדאיתא ב"פ' אלו מנלחין (יז) אם יכולין הקהל להסיר טמנו בחו אשר נהנו אלהים אליו וסדין התור' ותקנת חכמים לומר שיעשו הקהל תקנה שלא יוכל שום חכם לנדות אלא בהסכמת אנשים ידועים ונדויו לא יהא נדוי אלא בדרך זה ואם נדה שלא יהיו חייבים לנהוג עם הסנודה כדנינו :

תשובה אם התלמיד הוא מפורסם שהוא צנדר שיכול לנדות לכבודו ונדויו נדוי אין ספק שאין יכולת ביד הקהל להסכים שלא יכה נדויו נדוי ושלא יכה הסנודה טובג בדברים שהמנד' חייב לנהוג בהם וכן שלא ינהגו עמו העם כדן מנד' וכי יכולין הקהל להחיר האסור ומה נקום ועשה שהרי הוא חסור לכסם ולספר וכן העם חייבין להתרחק ממנו ושלא ישיב בתוך חרבע אמוהו וכ"ס חס כונתם בהסכמה שהיא מפני שעינם לרה בכבוד תלמידי חכמים הישרים והחמימים ושונאים עפרת הפלרחס ומוכנים להשפיל הדרם כי אלו חין הסכמתם ומגינם כלום כי קשר רבעים הוא זה וקשר רשעים חינו מן המנין אמנם אם כונתם לשם שמים ולגדר כגון שרואים שתלמידים נוחים לבעוס וקופלים לנדות האנשים שלא כדן ומחוק הכסם או שלפעמים הם ראשיה המדון ומחילין למרק

(*) בוססם לא נאסרו הגרויים מדינא דמלכותא .

שאלות ותשובות ריב"ש סימן סג סד סה סו

שנים מהו שיירשנה אם לאו ואם מה שאמרו ז"ל (בפרק י"ג קח): ואלו נוחלין ולא נחילין האיש את אשתו והאיש את אמו אם הכונה היא לסנה או סאתים בלבד או אפילו לגדוניתה שאפי' הבנייה לו אלף אלפים דינרי זהב הוא יורש אותם וקודם בירושתה לכל אדם :

תשובה דבר פשוט הוא שהבעל יורש כל נכסי אשתו ואפי' הכניסה לו כמה וכמה הוא קודם בירושתה לכל אדם ולא סוף דבר בגדוניתה שהוא מוחזק בה שהרי קבל עליו אחריות והם נקראים נכסי זאן גדול שאם פתחו פתחו לו ואם הוטרפו הוטרפו לו אלא אפילו הוא עדיין ברשות האב אלא שיחדן לה בגדוניתה מתה בעלה יורשה כדתיבא בגדוניתה פרק עשרה (מת): או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נשואין אף ע"פ שכתובה בבית אביה מתה בעלה יורשה ופי' כתובה בגדוניתה ואפי' נכסי מלוג שפלו לה בירובה מבית אביה שהם בחזקתה אלא שתקנו לו כסן פירות תחת פרקונה גם אותן נכסים אם מתה בחייו הוא קודם לכל אדם בירושפת ואין בזה הלוק צין מתה חוץ שנתה או לאחר כמה שנים ועוד יפה כחו של בעל בירושפת אשתו משאר יורשין בירושפת כי שאר יורשים חיון יורשים אלא נכסים הנמלאים למורשים בשעת מיתתן אלא אם המורשים מכרו נכסיהם בחייהם או היו יורשים יורשים כלום והבעל אם מכרה אשתו נכסיהם לא פקע זכותו של בעל בירושפת בעבור מכירתו והבעל מוליא מידי זכותן של לקוחות לפי שהוא לוקח ראשון בנכסיהם מתקנת אשה דאמר רבי יוסי בר' צדוק בלשון התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוליא מיד הלקוחות וכו' מבוואר בכתובות (י) ובשאר מקומות בהלמוד ומבואר להרמב"ם ז"ל (פי"ב מה' אישות) וגם הבעל עלמו מהחר כפשתא אינו יכול להחנות שלא יירשנה אלא דוקא בכותב לה ועודה ארוכה שעדין לא זכה בהן כמו שמתבאר (בפ' הנושא פנ') וכפי פסק הרמב"ם ז"ל שהוא בכונן ומ"ש בירושלמי הלן דכחבין חין מיתת בלא בני כל מה דילה חסדר לבי כסא תנאי ממון הוא וקיים וכתבו הרמב"ם ז"ל בהלכות משכמת לה בכותב לה ועודה ארוכה או בכותב לה בכתובה קודם כניסתה לחופה ולדעת ר"ח ז"ל אפי' בכותב לה ארוכה אינו יכול להחנות בלא יירשנה והוא פירש בירושלמי שאינו תנאי הבעל אלא תנאי האב שמתנה על הגדונית שנותן לבתו שאם תמות בלא בנים שתחזור לו הגדונית והרמב"ם ז"ל הוסיף ואמר שאפי' אחר שנשאת יכול להחנות ולא בלא יירשנה בזה אינו מועיל אלא שאחר שירשנה היא מתנה עמו שיחזיר ממנו לירשנה אחרים ככל קהלה וקהלה יש תקנות או מהנות בענינים אלו וכל הנושא חסם על דעת תקנת הקהל או המנהג הפשוט צדיקים נושא ונמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהלכות אישות) :

סד עוד שארת אשה שמת בעלה ובאה לנכות כתובה סן היורשין וכתוב בכתובתה ודא גדוניה דהנעלת ליה סאה דינרי זהב והוסיף לה מדיליה נ' דינרי זהב סך שומת הכל בין גדוניה ותוספת סאה וחמשים דינרי זהב או שהתוספת יתר הרבה על הגדוניה ושאלת אם בכלל התוספת יהיו סאתים של בתול' ומנה של בעולה ולא תנכה אלא הגדוניה והתוס' הכתובים בפרש בסך שומת הכל :

תשובה דבר ברור הוא שאין עקר כתובה שהוא מנה מאתים בכלל התוספת אלא כ"ל ההוס' עם עקר הכתובה עגון שכתב ויהיבנא ליכי מהר בתולתי כסף זוזי אלף שאז כלל עקר הכתובה עם התוספת ב' וזהו שנינו בפרק חע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים וחלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מנה מנה יוסיף ושאלו בגמ' פשיטא וחרצו מהו דתימא קילוחא עבדו רבנן שלא לבייש מי שאין לו קמ"ל ובחרו המפרשים ז"ל דרלה להוסיף בסתם קמתי מתניתין כגון שכתב ויהיבנא ליכי מהריכי אלפא זוזי שאם בל לשרוע העקר לבד והתוספת לבד הרי קמ"ל קילוחא עבדו רבנן וכי עלה על דעת בלא יהא אדם רשאי לכתוב גדוניה כמה שהביאה שלא לבייש וזו כוונתו בה הוא ולכן הדנה מבואר הוא שכל שיכתוב ויהיבנא ליכי מהריכי כסף זוזי ק' או ר' דחזו ליכי ומלך אחר כתב לה והוסיף לה מדיליה ק' וק' חין עקר הכתובה בכלל חוס' זה ונוכה עקר הכתובה ונוכ' חוס' גם יש מקומות שכתבין בבואר והוסיף לה מדיליה חוס' על עקר כתוב' ק' וק' אם יש ב"ד שאין מנבין עקר כתוב' ככונתו בזה פעוט בידם אפי' שלפעמים בהיות הגדונית גדולה חין האשה תושבה בגבית העקר למטותו כמו שכתב בסמוך אמנם אם תקפיד עליו מנבין לה שהוא העקר :

סו עוד שארת לבאר לך סאתים של בתולה ומנה של בעולה כמה הם שזין מטבע מיוזקה שהרי"א אל הוא שזה ב' דינרין של פששים דקס ואינו עולה ויורד לעולם :

תשובה הסכמת כל הגלוניס והאחרונים ז"ל דכתובה האשה צין דבתולה צין דבעולה היא דרבנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ' י' מה"א) ולכן מאתים של בתולה הם דינרי מדינה שהם שמינית שבדינרי צורי כפי הכלל שבידנו שכל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה דלא קמ"ל כרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא (כתובות י) וילוף לה מדכתיב גבי משתה כסף יסקול כמהר הבתולות שיהא זה כמהר הבתולות ומנה הבתולות כזה מכאן סמט לכתובה אשה מן התורה וכתב הרמב"ם ז"ל שאותן ככותבין בכתובה דחזו ליכי מדאורייתא פעוט הוא צידם ומחמת

יסובו מיוזקה וימנעו הכל מלכח פה ואני בשמעי שקלת היהודים היו מתלוננים ומלונים על ביאת אלו לא יכולה להתאפק ואמרתו בפני ד' או חמשה הנה השר וגם האלקאדי חפלים להכניסם ויהודים מונעים בשמתא יהיה בעולם הזה וצבא כל יהודי שיגרוס שישובו אלו העניים למיוזקה והנה המתקנה הרעה היתה יולאת לידי מעשה לולי כי רבי אשתרוק ל"ע ואחיו רבי דוד י"א בעלה וילאו לשלום אח"כ בקרוב לזה עשה עם המעמד שלא יוכל אדם לנדות אם לא ברצון הנאמנים וכי היו יראים ממנו גדולי הקהל כי היה ידוע מבית השר למען יתגבר עליהם וגם שכבר נתחתן עם בני זוראפה לא יכלו להשיב פניו ואם רבים מן המעמד אשר נגע אלדי' בלגס היו אומרים רע המעשה כשפרשמו ההסכמה בבית הכנסת כי יראו שימתו בה אמרו לשליח צבור שיאמר החכמים במקום הנאמנים או אחרתו שם לשליח צבור בקהל אחרי שההסכמה היא אם לא ברשות החכמים הנה חין החכמים בכלל ההסכמה ענה פלוני אכל הם כראשונים כי כן הסכימו המעמד ואז נתקוטטתי עמו ויולאתי מבית הכנסת אני והחפלים בכבודי ועל זה קנא ה"ר אשתרוק ל"ע על כבודי וכשהלך חלמסאן הביא לי כתב הדיעות מעלתו והנה ההסכמ' הזאת לא נעשה לה ל"ש רק כדי לנאות החכמי' ולהשפיל הדרם ועל"ז לא נהגתי בה קלות ראש כי היתה ידם תקיפה עד כאן כתב המלך ואז תקנו וחדשו תקנות עמו והולאוני מן התקנה ההיא :

סב אשר שארת העובר על תקנות הקהל שכתוב בהן וכל העובר יהיה מוחרם ומנודה אם יודע לראובן ששמעון פרוץ הגדר אם חייב לנהוג בו דין מנודה :

תשובה חין ספק שהעובר הוא מנודה והיה מן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שידוע בו שטבר אכל אחרי שלא נהנו סך מעשה יש לומר שעל דעת המנהג הם מתקנים שהעובר עונו ישא אכל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיקריזו עליו ח' והרי הוא כאלו נחבו כן בפירוש בתקנה וכבר ידעת מ"ש הרמב"ם ז"ל במשפט החרם שמן הדין חין הקהל יכולין להחיר חרמיהם לעולם אכל לריכים פתח וחרטה ע"י חסם אלא שחיון טכבר נהנו מעשה י"ל שעל דעת המנהג הם מהרמיו' כשהיא דרבי פנחס כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת וי"ל כן בגדון זה. אשר שאלת על למוד ההכמות חלוניות כבר שאלני על זה אשתקד הגבון הנעים רבי אשרים י"א והגני שולח לך טופס תשובתי שהשנתי לו :

אל מדיאה לזקן רבי סעדיה בן דרמנא

סג שאלת ראובן ושמעון היו שותפין באוסנתם שיקה ראובן סן הריוח ב' שלישים ושמעון השליש ולאחר שש שנים הלה שמעון חליו אשר ימות בו וצעק ראובן לפניו ולפני הקהל ובקש מהם שתלכו עמו אל החולה לעשות עמו חשבון בפניהם וכן עשיהם ועלה החשבון שנשאר לראובן אצל שמעון נ' דינר כסף וביד ראובן כל ססון השתוף לאחר שמת שמעון הביא ראובן מה שבידו ושקלתם הכסף ועלה השליש שהיה חלק שמעון ב' דינר ועתה תובע ראובן מאלמנת שמעון שתתן לו השלישים דינרים הנשארים על המת ואומר שהם של ישבעאלים בשמרות בטופן שלהם והאלמנה יש לה על בעלה שמעון בכתובתה ר' דינרים ולא לקחה מהם אפי' פרוטה אחת ואומר ראובן שאין לאלמנה ולבנים ליקח דבר סנכסי שמעון עד שיהיו בעלי חובות נפרעים ובקשת יהודיעך הדין עם סי :

תשובה לפי הגרסא זמן כתובה האלמנה קודם להודאת המעון לראובן בפניהם אותם המנשים דינרים ולכן א"ל לומר אם הנכסים שהניח שמעון הם קרקעות שהאלמנה קודמת לנכות כתובה כיון שהיא קודמת בזמן אלא אפי' אם הנכסים שהניח שמעון הם מטלטלין שאין דין קדימה במטלטלין אפי"כ האלמנה קודמת לפי שכבר נהגו לכתוב בכל הכתובות שצבד מטלטלי' אגב מקרקעי וכל שכתוב כן דין המטלטלין כדן הקרקעות ויש בהן דין קדימה שהרי אפי' מכין היתה האשה גובה מהן כל שכתב לה כן כמ"ס לר"ם ז"ל (פי"ח מה' מגוה ולוה) וכ"ש בכאן שאין לראובן רק מלוה על פה על שמעון ממה שהודה בפניהם וגם ההודאה היתה בלתי מנוארת שהרי לא הוליא ראובן ממנו שבידו בפני שמעון ושיודה לו שמעון, שאין בידו יורה ולכן נראה ברור שאין לו על האלמנה כלום ואם יש ליבעאלים חובות על שמעון ונשתעבר בהם שמעון בשטר בגופן שלהם חין לט עסק בזה יחנכו היבעאלים חובותה לפני האוספת שלהם נאם יצחק בר ששת זל"ה :

ברשך לרבי שמואל חלאיו י"א
יהי שלום בחילך ולהניך ישליו יפה חילך השם כנור שלום כנאלים עיון הידיד הנטן רבי שמואל חלאיו כניעתו אגרתך היקרה והיה כפי כדנש למחוק כי מדי עברי ברשך וכליתך בהרעה ה' חפץ והולך את חממים וקולך ערב ומלאך גלוה חשקה נפשי כך ועשה ככא כחכך שמת לבי ויגל בשלומך ואחנה פני להשיב על שאלותיך כאשר חשיג יד שלי וזה המלי :

סד שאלת ראובן שנשא אשה והבניסה לו בגדוניתה מאה דינרי זהב או אלף או פחות או יותר חן פעוט בעין או בנדים או תכשיטין או קרקעות וסתה בחייו חן בתוך שנתה חן לאחר כמה ח' יו"ד סי' של"ד ס"ב : ב' רמ"א אה"ע סי' סו ס"ו :

* סכל זה נראה שביטויהם היו נוהגים עניני קהל גדונויים .

שאלות ותשובות רבי'ש סימן סח ספ ע עא

ומתמה לכן זה אינו נכנס כלום אלא שפירוש נכנס במתנה חכמים כאלו לא נכנס לה כלום ועוד כחז' הרמב"ן ז"ל דאפי' לרשב"א ספק הוא כסף מדינה שפירוש כסף יסקול כמחר הכתולות ר"ל שיהיו המפתח כמחר הכתולות האמור נבי' אונס הכתולה שהם חמשים ואונס ילמד ממפתח שיהיו שקלים מדכתיב במפתח יסקול שהוא לשון שקלים ומדקרי ליה מהר למד רשב"א שיש מהר לאשה מן החורה אמנם אינו קצוב בחורה כמה הוא המחר אלא שכל מהר שיכתוב האיש לאשה בין רב למעט יהיה דינו מן החורה וזה שאמר מנא' סמנו שנתחב' שאין הסך קצוב מן החורה וחז"ל הקבו שלא לפחות לכתולה ומתחיים ולכפולה ממנה ואחר שלדברי הכל אין הכסף קצוב בחורה הגה הוא כסף מדינה ולכן מתחיים דינין של כתולה הם כ"ה דינין של זורי ומשקל כל דינר ל"ו שטרות ונארו האחרונים ז"ל כי הדינר הוא שלוש ארבעים ו"ה והאריגין הוא חלק אחד מ"ו באוקיא של כסף כי קן חלקו האוקיא של כסף בקטלוגיה ובמזורה ל"ו ארבעים ו"ה הרמב"ן ז"ל בפירושו החורה (כ"ה כי תשא) כי הסלע שהוא ד' דינין הוא שלשה רבעי אוקיא למשקל הארץ והוא וס' י"ב ארבעים לד' דינין וכ"כ גם כה' בכורה באר"כ בענין ה' סלעים נמלא כל דינר ג' ארבעים וכן כ"ה דינין זורי של כתובה בחולה עולים ע"ה ארבעים שהם ד' אוקיא וחצי אוקיא ונ' ארבעים של כסף צרוף למשקל ברלוגיה ומזורה ומנה של בעולה ב' אוקיות וה' ארבעים וחצי ומעטה אין לנו עסק לשער במעטע מזורה לפי שערך הכסף עולה ויורד אלא שיהיו לה כסף צרוף במשקל הנזכר וכן במחצית השקל שחייבה חורה להח' ככל שה' הוא' מעין כי בימי מרע"ה היה השקל שלם שהוא סלע כ' גרה כמו שפ' (בכתובות) [בכורות ה'] אלא שבבית שני הוסיפו בו שתיים ועשו הסלע מ"ד מעין והדינר שהוא רביעית הסלע היה בו שש מעין שהם ג' ארבעים ובימי מרע"ה לא ה' דינר כי חס' ה' מעין שהם ב' ארבעים וחצי ומחצית השקל שבימי היה משקלו ה' ארבעים ובימי בית שני היה משקלו ו' ארבעים ולעולם היה לו לחת מחצית השקל כפי המעטע הכולל להוסיף על של מהם אבל לא לפחות אף אם פתחו המעטע כ"ש זה הר"ם ז"ל (כ"ה מה' שקלים) והראב"ד ז"ל חלק עליו שאין חייב כפי המעטע הכולל ומ"ש במשנה בראשונה היו שוקלים דרכונות חזרו לסקול דינרין וכו' ר"ל שהיו שוקלי' בן בבית שני לפי שהיו מהי מעט והולכרו חתלה לסקול דרכונות וכן ה' לו לחת מחצית השקל במעטע כסף בעינו ולפי שהכל היו לריבין לחלואי שקלים היו החלואי שקלים יקרים ומי שנתן שקל שלם ושיחזרו לו חצי השקל היה חייב בקצבון וכן שנים ששוקלין שקל שלם חייבין בקצבון ששטרות חצי מעט מפני יקרה השני חלואין על השקל השלם כמו שבאר זה הר"ם ז"ל בפרק ג' :

תשובה כ"ה הוא הפירוש כמ"ש שכן שנינו בבביתא (מ"ק כ"ב) על כל המתים בלן ראה מבדיל קמו שפה מבדיל ראה אינו מבדיל על אביו ועל אמו מבדיל ר"י אומר כל קרע שאינו מבדיל קמי שפה אינו אלא קרע של תפלות ואמרינן בגמ' א"ר אבהו מ"ע דר"י דכתיב ויחזק דוד כנגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע של ויקרעם אינו יודע שלשנים אלא מה ח"ל לשנים מלמד שנתחב' קרעם לעולם וק"ל כח"ק דלה בעינן שיהו נראין כשנים אלא על אביו ועל אמו וכן הסכימו כל הפוסקים ז"ל :

עוד שאלת כפיית המטה שאמרו כיצד היתה עשויה המטה והיא שחייבו האבל לכפותה ואפילו אם ישן על הקרקע לא קיים כפיית המטה :

תשובה המטה שלהם היתה עשויה מד' קרעים או מד' בריחים סביב ומסרנן אחת בחבלים ועליהם מליטין סכרים והכסחות וכו' קרעוהו היו ד' רגלים ועולין למעלה מעט משפת המטה והספיייה היא שהופך המטה למטה על פניה והרגלים למעלה ועל הכד האחר מן החבלים מליטין סכרים והכסחות ולפעמים עושין שני נקליטין יולאין אחד בראשה ואחד לצד מרגלותיה כדי לפרוס עליהן סדין או כילה ומעט כזו אי אפשר לכשחה ולזה אמרו מטה שנקליטיה יולאין זקופה ודיו כלומר זקופה על צדה ודיו והמטות שהיו נוטנין בארצו לא היו עשויות כמטות שלהם ואי אפשר לכפותם וכל שכן באלו שבזאת הארץ שקבועות ככותלים אמנם היינו נוטנין בארצו לכפות סכרים והכסחות להיות נוטנין למטה והכד החתחון למעלה וכו' המטות כתב ועכשיו באלו המלכות לא נהגו כזה משום דאמרינן בירושלמי המתחרת בשונדק פטור מכפיית המטה דילמא אמרי חרש הוא כלומר שלמכשפות הוא עושה דבר זה וכמו כן עבדים כותים ושפחות מליטין ביניהם ויש לחוש שמה יאמרו מכשפות הוא זה ע"כ ומש"כ שאפילו יסן על גבי קרקע לא קיים כפיית המטה הרמב"ם ז"ל כ"כ שצריך לישן על מטה כפוייה ולא על גבי קרקע אלא הרמב"ן ז"ל כתב שלא אמרו על גבי קרקע לא קיים כפיית המטה אלא כשלא כפה מטתו אבל אם כפה מטתו וישן על גבי קרקע מילתא יתרה עבד וכ"כ הרב רבי משה הכהן ז"ל בכספותיו על הרמב"ם ז"ל ומה שז"ל בשאלותיך ומתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

ע לרבו חיים מלילי י"א

שאלת וזה לשונך ילמדנו רבינו שטר שהעידו בו עדים כשרים על שרבי יעקב אל מלילי שנפטר לבית עולמו וחיים לכל ישראל שבק ובעת היותו שוכב על ערש דוי ומוסרן לבית אבנם היו דבריו מכוונים בפיו ויודע להשיב על הן ועל לאו לאו והתחיל לצוות על נכסיו מחסת מיתה אמרתי לו אני דודו חיים ב"ר יוסף אל מלילי רצונך שאהיה שליט בנכסך ואעשה בהם כרצוני וענה רבי יעקב הנזכר ואמר לי הן ייטב בעיני וזהו מה שהעידו העדים בשטר הנזכר ועכשיו אני רוצה לעמוד על דעתך רבינו אם לשון צוואה זו מספיק לי אני דודו חיים הנזכר שאהיה אפטרופוס בנכסים שהניח או לא וכאשר תורני כן אעשה ושלום ארוננו יגדל :

תשובה אין ספק כי לבן שליט לכל הפחות מועיל להיות אפטרופוס אף כמו שמלינו בלשון תורה ויוסף הוא השליט על הארץ וכו' היה המוליד והמכירה והמכירה לכל ארץ מלרים כמו שאמר לו פדעה אחת חסיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי וכו' וכן אמר וישמני לאב לפרעה ולחזון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מלרים וכש"כ בכלן שבאר עוד ואמר ואעשה בהם כרצוני ורבי יעקב הודע לדבריו וענה לו הן ייטב בעיני ואם נכתבך לך מפני שרבי יעקב לא אמר בפיו שיהיה ר' חיים דודו שליט בנכסיו אלא שטעה הן לדברי דודו אין בכלן שום ספק שרבי יעקב כנראה כל הטובה הן אחר מה שכתוב לו חזירו הכי היא הודעה גמורה דאמרינן בפ"ק דב"ב (ו' -) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו נחתיו לך פעור אין לך בידו חייב וכ"ש כשכיר מרע המוסרין וגם שהוסף לומר הן ייטב בעיני אפי' דבביתא שהודע ז"ל לחס עידי דהי לא מלי אמר משטת הייתי כן הא חסיקנא בשליה ב"ב (קט"ה) דש"מ שהודע חז"ל לחס עידי דאין אדם מקטע בשעת מיתתו וב"ב חז"ל לומר כתובו לדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי וזהו מה שכתב' לי ברור ומתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

פליט לחתני החכם הר"ר יצחק בונפוש בן שאלתיאל נ"ו
עא שאלת כי עשית שותפות עם ראוהן הרופא לחמשה שנים מכל מה שתרוויחו במלאכת הרפואה ושאלם ירצה הרופא ההוא להעתיק דירתו ממקומכם שיהיה פטור מזה ועשיתם התנאים התומים סיד שניכם ונשבעתם עליהם והתחלתם ארבע' חדשים לחלוק בכל מה שהרוחתם ועתה הרופא והוא חוזר בו ואומר שרצונו להעתיק דירתו אך דבר שפתים ושלי התנאים אף אם לא יעתיק כיון שהוא אומר שרצונו בזה נפטר :

תשובה מה שאמרו באב"ל ל' לניהויך ולתפורת ולכבוים בנדים אם כנדי פשתן הם בכלל או לאו שאם אירע אבל לשום אדם יוכל להחליף החלוק אשר עליו הדבוק לכשרו או הסכנסים או הכובעות אשר על ראשו עד תם שלשים יום כי כל אלה הם סבגדי פשתן או לאו :

תשובה חוק שבעה שהוא חכור בחכוכות חכור לנכוס הפי' כלי פשתן מנוכס דהניא הנפוחו אבילו זה אחר זה הכבד שערך מקל כחצר ומכנס ככחו כמים אמר רב הסדרה וזה אומרת חבל חכור בחכוכות כלומר מדלח החירו אלא בחכוכו אבילו הא אחר חכור לכנס כל ז' נמים ח"ש שאינו גיבון ואפי' בכלים יבנים מנוכסים וחז"ל חדשים ואפילו בכלי פשתן חכור דכלה רב יצחק בר גיורי מבמיה דר"י ח"ש שהמרו כלי פשתן אין בהם מבוים גיבון חבל חכור לנכוס כבבת שחל ט"ב להיות בחוכה ואין ז' של חבלות שותין משבת של ט"ב הלא חמורין ממנו בכל מקום ואפילו מטפחות הידים והשלחן הכל חכור חדע דהא בעלי קלרי דבי רב לגמרי וכ"כ הרמב"ן ז"ל בס' תורת האדם חבל בגזרת ל' שהוא חכור בגיבון כלי פשתן אין בהם מבוים גיבון והגיבון הוא שהנגדים של אמר בפין ומחליקין אותם בארץ של שיש או של זכוכית וגם הישנים מנוכסים אותם במכשם ומלחבין אותם וחוזרין כחדשים אבל כלי פשתן הישנים אין הגיבון מחזיר אותן לחדושן ועדיין נכר בהן שהקוים וזהו אמרו שאין בהם מבוים גיבון ואפי' בכלי אמר חגיגה בבביתא (מ"ק כ"ג) כל ל' יום לגיבון אחד כלים חדשים ואחד כלים ישנים היואלין מתחת המכשם רבי אומר לה חכור אלא כלים חדשים בלבד אביו נפיק בגרדא דסרבלא ר"ל לפי שלא היה חדש רצח נפיק בחימתא רומיחא סומקתי חדהי כר"ש בן אלעזר ר"ל שאפי' הי' חדש הי' יולא בה לפי שלא הי' לכן הלא הדוס דכר' כרשב"א שלא חסר הלא חדשים ולבנים וק"ל כרשב"א דהלכה כדברי המקיל בחבל וגם דרבה עמיד עובדא כותיה וכו' הדבר ברור דכ"ש בכלי פשתן ישנים שמוחר לכנסן וללבושן בחוף ל' ואפי' מנוהלין והרמב"ם ז"ל החיר כלי פשתן אפילו חדשים לבנים ומנוהלין חבל הרמב"ן ז"ל חסר בחדשים אפי' כלי פשתן כי לא הוזכר בהן הגיבון להחיר אלא בישנים חבל בהר דקיי"ל כרשב"א שלא חסרו בגזרת ל' חבל לבני' וחדשים כלי אמר וכלי פשתים שוים הן וכלם ישנים מוחרין ואפי' מנוהלין וחדשים ולבנים חכורין חבל העולם נהגו חכור אפי' בכלי פשתן ואפי' בכבוים שלנו אבל היינו נוטנין בברלוגיה להלביש יום אחד החלוק והמנוכשות לאחר ואח"כ לובש אותן האבל וכן הוא מתיר בעמודי גולה :

עוד שאלת מה שאמרו על כל הכתי' רצה מבדיל קמי שפה רצה אינו מבדיל על אביו ועל אמו מבדיל אם

שאלות ותשובות ריב"ש סימן עב עג עד עה עז

תשובה מענין המחלוקת שיש לך עם הרופא הסווא אם לא היו התנאים כהם בשבט לא היו התנאים קיימים לפי דין כמ"ש הרמב"ם

עוד הוספת לשאלו בכתב אחד בענין כפילת הודו לפי שהוד שבואר שלום נר"ו השיב שכיון שתלוי בסנהג כמו שמתחיל במשנה (סוכה לח) מקום שנהגו לכפול וכו' יש מקומות נהגין לכפול ביום שאין בו לולב ואין מוחים בידם :

תשובה מענין כפילה הודו וכו' ז"ל כתב בפירוש משנה היכן היו מונעטין וכו' וז"ל אין מונעטין כבודו לה' שבתחלה חלה פעם אחת חבל כבודו לה' שבתוך שכולין אותו ש"ל והצבור מונעטין בו על כל פעם ופעם וכן באלה ה' הושיעה נא וכן נהגו עכ"ל הנה שחלה כעטע בפילה ולא הכפלה כעטע וזה כמ"ש לך והפירוש שכן נהגו וזאת חזי מאן גברא מסכיד עליה וכן אמרו בצרייתא רבי טפל בה דברים ופירש"י מאנא ולמטה ור"א בן פרטא מוסיף בה דברים מאי מוסיף אמר חב"י מוסיף לכפול מאורך ולמטה ופירש"י מוסיף על כפילתו של רבי מאורך ולמטה ומנהג אשכנז לכפול גם ברוך הבא וכן אורח חיים שנה אורח המנהג ונראה שכוח מפני זה דמופרש"י ז"ל על מהב"ר שכוון מאנא ולמטה שפסקים מעטים נראה שגם ברוך הבא בכלל ור"א בן פרטא גם הוא נהג בן דהא מוסיף הוא מאורך ולמטה אמנם מנהגיו שלא לכפול רק אלה וכו' ולא לא היינו מוסיף הודו אחי דלא כרבי דרבי ודאי היה כופל דאי לא הוה מפרש רש"י ז"ל מאנא ולמטה כיון שאין כופל רק אלה ואלא וכן אחי דלא כרבי אלפז בן פרטא דמוסיף על כפילתו של רבי ואע"פ שהמשנה תלחה זה במנהג גם כן הלכה הברכה לאחריו במנהג אמנם הכל נהגו לצדק וכן נהגו לכפול כר"א בן פרטא וכיון שגם המקומות שאין מוסיף הודו נהגו לכפול מאורך ולמטה כרבי אלפז בן פרטא וכן מוסיף הודו ביום שיש בו לולב כגם מה שאין מוסיף אורח חיים שיש בו לולב כגם מנהג משום ודלא כמאן ומי שיראה להחמיק כדי לקיים מנהג מקומו יעשה מה שלבו חפץ :

עוד שאלת על מה שמחית במקדישין תפלתן לתפלת הצבור בעת שאומ' הקרובין ומתפללין ביחוד שהרי אמרו בגמ' בצבור שנו אלא א"כ היתה שעת קריאת שמע עוברת :

תשובה שורת דין עשה שכן העלו בברב' (נה): וכן ראיתי לרב רבי' נסים ז"ל שלא היה חומר קרובין עם הצבור בברכות של ק"ש שלא להפסיק וזה שוחק ועם כ"ז לא היה יולא להקדים תפלתו לתפלת הצבור אמנם עם היות שה' מחמיר לעלמו לא היה מוחס' ברבי' שעושין בן ואם הוא דבר חשוב שדברים אלו וכו' אמנם כהם הם מלוח שאדם דש בעקביו ואין הדור דומה יפה לשמוע לקול מוכיח וכו' בברכות של ק"ש רבים מפסיקין לדבר בדברי הבאי ככ"ה ז"ל ודרשתי להם שטמים וסגדתי להם האסור ולא נמנעו ומתעב שלא לומר דבר שאינו נשמע כי הורגו בהם ונעשה להם כהיתר :

עוד שאלת אם מותר לשליח צבור לפרוש על שמע אם התפללו כבר רוב הצבור לפי שמצאת בתוב במסכת סופרים שאם אין ששה שלא התפללו אין שליח צבור יכול לפרוש וסמכו זה לפסוק בפרוע פרעות שאהרן הששה תבות כתוב ברב :

תשובה ה"ה ז"ל חומר בדברך שמפרש דהני ז' ו' שהזכירו במסכת סופרים לרבותינו שבמערב וליש אומרים ר"ל שלא שמעו קדים וברכו דאלו ז' או ז' בין כלם יחלוק עם משנתנו שבפ' בחרה דמנלה (כג): קתני דאין פורסין על שמע בפחות מי' אבל קשה לדבריו מה שסיימו שם במס' סופרים כלשון הזה ובמקום שיש ט' ששמעו בין ברכו בין קדים ולאחר התפלה עמד האחד בפני הלו ואומר קדים או ברכו ועט הלו אחריו ילא ירי חובתו ע"כ גם תלמידי רש"י אמרו משמו שאפי' בשביל ה' פורסין ע"ש אע"פ שכל השאר כבר שמעו קדים וברכו וקדושה ואפי' הוא פלמו קרא את שמע פורס כדי שיאמר קדים וברכו וקדושה ורחים מלשון מ"ם שהזכרתי ומה אומרים קת' מרבותינו ז"ל כי מה שהיו נוהגין רבותינו שבמערב הי' אפי' אין בין כלם אלא שבעה או ו' וחולקין על התלמוד בזה וכמו שהתחילו שם ה"ה קדים וברכו בפחות מי' רבותינו שבמערב וכו' דאלמא משמע דרבותינו שבמערב חולקין בזה שאין מלבידין בין כלם אלא ז' או ו' ולא קי"ל הכי אלא כמנ"כ והרא"ש ז"ל הסכים לדעת רש"י וכו' שנטעם לזה הר"ז ז"ל בפ' הסלכות :

עוד שאלת אם היה צריכה בדיק' בריאה מחמת סרכות ואמרת שנשאלת על זה והשבת ששמעת ממורי דר"ף הכהן ז"ל שהיו אומרים במקומו דרך צחות טרפה אינה היה לושר שאינה צריכה בדיק' ואמרת שלא דבר בזה הרשב"א ז"ל ולא שאר המפרשים ז"ל :

תשובה מה שלא דברו בזה המפרשים ז"ל הוא לשפיעותו דחייב בכלל בהמה לכ"ד בדמה וגי' וטרפה וזלתי במלכה וכל טרפות שמו ז"ל בהמה כגדן בעוף וכו' שחיים ומה שנתנו החיים מבהמה שלא היה לריבך בדיקה אחר שהיא נטרפה בסירכה כמותו ובפירוט כהג בעל הטיטור ז"ל שאין מכסין דם החיים עד שחבדק הריאה שמה תמלא עריפה ואינה לריבך כסוי ותחי' ברכת הכסוי לבעלם וכן כתוב בשמו בספר אורח וכן שאם נמלא בה ספק הריאה שלרין בדיקה ואין נקיחין בבדיקה' מכסין דמה בלה ברכה והיו חושש שמורי ז"ל אמר בדרך הוראה מה שספר לך רק כמלעיג על אנשי מקומו שחיו מקילין בזה ומה שאמרת דמדוריייתא ח"ל לבדוק

תשובה מענין המחלוקת שיש לך עם הרופא הסווא אם לא היו התנאים כהם בשבט לא היו התנאים קיימים לפי דין כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' שלוחן ושותפין) ח"ל האומרים שנשתהו בו המנוח אפי' שקנו מידם חיק שותפין כיצד שני חייטין או אורגין שחתנו ביניהם שכל מה שיקח זה וזה במלאכתו שיבי' ביניהם בשום אופן שותפה כלל שאין אדם מקנה דבר של"ב לעולם עכ"ל והראב"ד ז"ל כ' בהשגות שבקנין מועיל חבל הרמב"ן ז"ל כ' (בפ"ק דכ"ב ע"י) בטובדא דהנכו סבחי ב' או הלחה לאו כל כמיניו וכו' לטעם על קילוף ואפי' היכה דליכה אדם השוה ומיכה היכה דחמו בכל מה שישתכרו באומנותם יהא לאמנע אפי' הרי או ג' גמי מהני לפי שנטעו בפירוש זה לזה חבל הוא יכול לחזור בו כל שעה שירצה דהא פועלים הם זה לזה ופועל יכול לחזור בו אפילו בחלי היום וכו' הרשב"א ז"ל דכי אמרינן שיכולין לחזור בהן כמ"מ בשחזרו בהן בפירוש חבל אם לא חזרו בהם בפירוש אינו נאמן לומר מכבר היה דעתי לחזור דאי לא תימא הכי כשזכר את הפועל ללקח מליחות יהא נאמן לומר דעתי היה לחזור ולעלמי זכיתי אלא דאי דוקא כשחזר בו בפירוש הוא לאו הכי לא חמס וכו' לפי דין אם לא היה ככהן שבוטע חבל בנדון זה שיש בו שבוטע אין ספק שחייב להשלים מכה שבוטעה וכו' ד' טופין אורח נקד וכו' הרשב"א ז"ל בני שהתאם לתח' לחבירו מחליט מה שירויח דאע"ג דאין אדם מקנה דבר של"ב לעולם אם נשבע להשלים חייב וחבירו קנה ואפי' בחזרה בחשבה אל ה"ד משה בנימן נר"ו דשלמנקה שאין להבין מדעת הרשב"א ז"ל שהשבוטע חקיים הקנין ותעשה מה שלא בא לעולם כאלו בא שאין זה נכון אלא שהוא חייב לקיים מכה שבוטעה וכו' ד' טופין אורח ולאחר שהשלים קנה חבירו דלא נרע מתוכר פירוט דק' דלא קנה ואמר רב נחמן מדינה דאי שמיס ואכיל לא מפיקי מיניה דבזבזי מחילה בטעות הויה מחילה כדליתא (בפ' חזוהו נשך ס"ו:) וכו' שמתחל שלא בטעות חלה מדעת כדי לקיים שבוטעה דהויה מחילה דאי לא היו מחילה הרי לא קיים שבוטעה וגם לשון הרשב"א ז"ל מורה בן שלא אמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשבוטע חלה שחם כשצב חייב וחבירו קנה אפי' ונפקא מינה בין אם נאמר שהשבוטע חקיים הקנין או שאין השבוטע מקיימה הקנין חלה שחייב להשלים מכה שבוטעה שחם מה אין חיוכיים משלימת מכה הקנין חלה שבתיו משמתין אורח אם מתרשל לקיים אורח ואפי' שאין זמן בפירוש וכל שקיים בחייו הוא נספר בכך שבוטעה מ"מ מיד חל עליו חיוב שבוטעה ומיד הוא חייב לקיימה שמה ימות כדלמדי' בריש שמעתא דנדרי' (ג'): גבי נזיר דאי אמר לא אפטר מן העולם עד שאכיס נזיר מן הכיה שעתה הוה ליה נזיר ר"ל חייב לקבל עליו נזירות ומדמי לה כהם לאומר לחבירו הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתה דאסורה להכל בהרומה מיד ומה שטוען הרופא מפני שהתל' שברוצה להשתחית דירתו יהיו התנאים בטלן חלו דברי שטוען והחול וכל השומע יחמק לו שאין כחג' בחגוהו הו' חלה בשעתיה לא ברטן בלי כעסקה שאין זה כלום ומעשיו מכחישים את דבריו והוא על דעתו ולא נשבע :

עוד שאלת אם כופלין הודו האחרון שבהלל כי יש נהגין שלא לכופלו רק ביום שיש לולב מפני הנהגותיו ואתה דעתך שראוי לכופלו :

תשובה אשר אמרת לכפול הודו האחרון דין אמרת ואפילו במקום שאין נטילה לולב שחם היה הכפל בשביל כעטע כשאוהרין במשנה היכן מונעטין כבודו לה' תחלה וכוף היה להם לפרש שיכפלו וינעטו אלא שהכפלה כבר נודע ממה שאמר ר"א בן פרטא שמוסיף לכפול בה דבר מאורך ולמטה והודו האחרון בכלל זה אלא שביב שיש בו לולב שליח לצבור אומרו וכופלו בקול רם ובנגון ומנעטע וכו' שאין בו לולב הצבור אומר אותו ביחד וכן אלה ה' הושיעה נא וכן אלה ה' הלליה נא אע"פ שאין בו נענוטין מוסיף אורח דמה הפרש בינו ובין הושיעה נא שלא לכופלו אלא שהש"ל אחר שאין מונעטין בו אינו כופלו בקול רם ובנגון ובכל המקומות שראיתי בן נהגו לכופלו בין בימים שיש בהם לולב בין בזולתם ובספר אורח חיים כתוב שבאשכנז נהגו לכפול ברוך הבא וכן פסוק חל ה' ויאר לנו ובספרד כופלין חלי אחת ואורך והודו :

עוד שאלת כי פרש אחד עשה נשואין לבנו והיה לו עגל ורצה שישחטנו טבח ישראל כדי לשלח מנות ממנו ליהודים סיוודעיו וכן עשה ושלח המנות על יד נער בותי בלי שומר אם הם מותרות :

תשובה ככה ידעה מ"ש נפ' גיד הכשה (כ"ה) דמקולין ופנתי יברחל בער הנמלה ביד ה"י נותר והפי' לרב דלמך בער שנתעלם מ"ה חסור משום דרב חייס לעורבים שהליופיהו והביאו נבלה ממקום רחוק דרובא דעלמא ה"י נינהו אבל נמלא ביד ה"י אין לחוש לעורבים וכו' דאי מן המקולין לקה שחם יסודים והפי' יש בהם ענבים טחיים כל שרוב מקולין טבחי ישראל אמרי' כל דפרי' מרובא פריש כל שלה ראיטכו לוקח מן המקולין דחו ספקו חסור משום דכל קבוע ממחלה על מחלה דמי ואיברה שיש מהלוקה בין הראשונים ז"ל כי הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו כרב להאמר בער שנתעלם מן העין ולחוש לעורבים שהביאו ממקומות רחוקים וברוב ח"י ויש פוסקים כליו שהחיר ולא חשש חלה לפנתי העיר חבל כבר אמרו צמ' והפי' רב מודה בנמלה ביד ה"י כל שרוב מקולין וטבחים ישראלים לכן בחתיכות חלו אם נודע בבירור שלא עשה עגל אחר בעיר אלא זה

שאלות ותשובות ריב"ש סימן עה עט

טז

בעל המאור ז"ל בשם חכמי נרונה וסכנה נכונה. היה זה מה שנראה לי
בזה והתחמתי שמי יצחק בר ששת זל"ה :

עט כתב שלחתי לקהל קוסטנצ'ינה י"ש צ"ו

אריז רעבה ומוסדי הרים ירנזו דא לדה נקטן גס נטפו דס ואש וחמרות
עשן השמש בלחור חשך אורו וידעך נרו וכוכבים אשפו ענהם
בכלם מלאכי שלום מר יבכיון אבל יהמיון לעקו חילה סן ארבלס גס בני אדם
ידם הצהלנה ילנשו שממה יחכשו שקיס גס בני איש יהררו כלפור יחד
אבות ובנים כל פנים קצו פארור בהמורה נאקת חלל נוהקים מראש הרים
ילוחו ואלל כל פנה פעם בחוץ פעם ברחובות יהנו קולם מפרק הרים ומשבר
סלעים קול מכאובות לקול המולה גדולה מלולן של מרגלים הליחו אש
הגדילו המדורה בקהלה מהוללה אכן הראשה בכל קסלות הערב ראשונה
לכ"ד שבקדושה היא קהלת קובענטינה יעזרה אלהים וריבה יריב מהרסייה
ומחריבייה ממנה ילאו יהרוס ויחריב הכה בגוים נשמע וכל עובדי ארז
וסולכי על דרך עוף השמים ובעל כנפים מגידים דברים מרים כלענה קשין
בגידים מפייהם יחלוכו לשידים אשר בקהלה הנזכרת המהודרת בטוב
המעשים וישר המפעלים מקוטרת לדק ילין בה ולה ימיש מרחוב ועתה
ההפק עליה בלכות כוונת בקרבה ממנה ילא חושב רעה יופץ בליעל שופך בוז
על נדיבים ועל גדולי העדה משליך נעל ונקל זלח בעיניו עד שהמרה והפליג
בעול על דבר הסכמה אחת עשו גדולי העדה לעמוד כנגד המלשינים ומיוקי
העדה ומלעריה אותם וגמכור דינם לפני השלטון בעלמו וכבודו באשר כי
הוא במשפט יעמיד ארץ ולה לפניו חק ומוליא דבה יבא יקוב דינו חת הכר
ולה ישא פני איש לא כן השרים הממונים מקרבים מלשני בסחר להנחלת
ומחמינים בהם יותר ממאה עדים ויען בני הליבור יראו לנפשו סן יחרה
הף השר בחשבו כי זה נגד כבודו ואש הס לא היתה כונתם להשפיל הדור
ויאדו חתימו לכל יגלה דבר אל השר וגם לא לזקן הממונה על הקהל למען
יהי לו התגלות עם השר אם לא יגיד לו ומזאת ההסכמה עשו שטר והתמו
בו קרוב לל' איש מגדולי העדה והסכמה כזאת לא נפלתה היא ולא רחוקה
וזה כמו ג' שנים עשו כמותם כל קהלות זה המלכות הבאים מארץ אדום
ועשו כלם אגודה אחת וכיס אחד יהי לכלם ולקיים בהם מלוח ובערת הרע
מקרבך וזה הי' דרך הקהלות הקדושות בספד בחרגון בבלנסיה והקטלונות
ומלוח גדולה היא זו כמו שמנו חכמים ז"ל המוסרים לשקר עם אותן שלא
מעלין וכו' הרמב"ם ז"ל (פ' י"א מה' עדות) ז"ל המוסרים לשוא והאפיקורסין
והמינין לא הולכו חכמים למנותן מכלל פסולי עדות שלא מנו אלא רשעי
ישראל אבל אלו המורדים והכופרים פחותין הן מן עובדי אלילים שהעובד
אלילים לא מעלין ולא מורדין ויש לחסידיהם חלק לעם"ב ואלו חין להם חלק
לעם"ב ע"כ - עוד כתב (פ"ג מה' ממרים) שהמינים והאפיקורסין והאומרים
חין חורם מן השמים ומוסרים וכו' חין בכלל ישראל וכו' עוד כתב (פ"ח מה'
חובל ומזיק) מותר וכו' ולמד זה מעובדה דרב כהנא (דפ' הגול בתרא ק"ו)
דקטליה להסוה גברא דחמוי אחיבנא וכן צפרק הרוחה (נח') עובדה דרב
שילא ובכמה מקומות בחלמוד מוזכר שהמסורות לשקר חין לה' חלק לעום"ב
וכו' (ובפרק אחרון מיומא) [ובר"ה י"ז] מנו אותם ג"כ עם אותן שירדין
לגיבסם ומדונין שם לדורי דורות ועליהם חמך הכתוב כי חולעם לא תמות
ואשם לא תכבה עוד כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ח הגזר) שמי שהחזיק למסור
כו' וכ"כ הרא"ש ז"ל בהשבעה שהרודף למסור ממון חברו ליד הנס הסו
אותו חכמים לרודף אחר גופו להרנו הלכה הוה לי' רודף כו' וכ"כ באותה
השבעה שבשחינו בשעת מעשה אלא שהחזיק למסור בשמקבלן עדי' להחזיקו
במוסר ח"ל לקבל העדות בפניו כי הדבר ידוע מי שהחזיק למסור ומלשין
לשקר עובדי כוכבי' מקרבין אותו בשביל הנחלת ואלו הי' לריך לקבל העדות
בפניו ולדרוש ולחקור בדינו לעולם לא יעשה ממנו דין כי יגלל ע"י עובדי
כוכבים כי חפ' בשחינו בסכנה הוא מוסר ימידים ורבים כ"ש כשיראה עלמו
בסכנה שימסור רבנים ויסכן כל ישראל וכן נהגו בכל חפולת הגולה כשים
מסור מוחזק בכך שג' פעמי' מסר ישראל או ממונם לשקר ביד עובדי כוכבים
שמבקשים ענה ותחבולה למיגדר מילתה שישארו האחרים ולא ירבו מוסרים
בישראל וגם להליל ישראל כנרדפים מהח ידו כל זה כתב הרא"ש ז"ל כמ"ש
בהשן משפט (בסו' שפ"ח) ולכן ההסכמה היתה שעשו הקהל או רובם וחממו
בה רבים מגדולי הקהל תקנה ותיקון ואנשי מעשה היתה וכבר נראה שלא
היתה כונתם להרע לאיש בשכבר עברו אחר עשוהו יותר משנחיתם ולא עשו
דבר נגד שום אדם ועתה לפי הכתוב פ"ך המעשה פרח הזדון והחמס הקים
למטה רשע איש אחד הי' מן החתומים משער ההסכמה ושמו אהרן כשופר
הרים קולו וקרא בגרון בחוק קהל ועדה התקלף וקלל וחרף הדין וקלל זאת
בעיניו להיות מתחרה ריב ומדון בשירות לבו מתברך וברעה מתהלל ועבר
על אזהרת חלקים לא תקלל עד שהעיו פניו להיות רכיל מנגלה סוד ובכח
ובמראה הוליה השער מיד השיש הנחמן אשר הפקד אחו והראהו לשר
למען עד לואר ערות יסוד ובדה מלבו שקר וכזב באמרו לשר כי ההסכמה
היח נעשה כדי לרדוף השר הזקן לפני המלך והשר חף אם הוא פועל
לדק ותמים הולך בראותו כי זה מעיד כנגד בני עמו וגם שיהי הוא מן
החתומי' האמין בו ולוח לשום כל החתומים בביה הסהר וזה כמשלם חדשים
והנה הנס אסורים בויקים כדל באה נפשו ושאל מהם ממון רב והון עתה
להכחיד מארץ שרשם ראו חין זה המסור הסיע עלמו מן האחות מהיות
מתלמדיו

לבדוק בסירכות הריאה אחת הוא ואפילו בבחמה דחליקן בחר רובא ורובא
דלורייחא הוא כדמוכתינן בפ"ק דחולין (יא') דהא צפרה אדומה לא מליה
למבדק ומעמידין אותה בחזקת כשרה הלכך צא זאב ונעל את הריאה ולא
ינבדק' או ששכה הטבח והוליה כשרה וכי מוכח בירושלמי (בפרק חין לדין)
דגרסינן התם צלו זאבים ונטלו בני מעים ואכלום כשרה וחס לומר שמה
נקבה הריאה חזקת בני מעים כשר וכן בפרק אלו עריפות בגמרא דלין (מט')
חינקבה ריאה היכה דמשמש ידא דעבחה אסיקנה וסלחה חליקן דהא חליקן
בזאב ומעשה צא לפני רש"י ז"ל והחיר והשיב לפני רבותיו שהיו מחמירין
אחמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיק אותה בטריפה אמנם היכא דליתא לריח'
קמן ואפשר למבדקה חסור לאכול מן הבחמה עד שבדק חט"פ חט"ל לבדוק
בשאר טרפות חפילו מדרבנן אבל לפי שהסירכות מלויות בריאה חוששין
למעוטה דשכיח היכא דאפשר מדרבנן לכתחל' וכבר האריכו המפרשים ז"ל
בראות ברורות בכל זה וח"ל לכותנן עתה והמעשה שנה לפני רש"י ז"ל
בעלמים הוה שאין הסרכות מלויות כהן כל כך כמו בגדולים ואעפ"כ היו
רבותיו מחמירין חפ' דיעבד ואף רבינו שלמה ז"ל הי' מורה לכתחל' שריך
לבדוק חפ' בגדיים ועלמים וכמו שהוא נהוג בכל גבול ישראל ואין סחיה
נקיה מן הסרכות יותר מגדיים ועלמים יצחק בר ששת זל"ה :

עה תלמסאן לרבי אברהם בר רבי סעדיה בן

חקון ולרבי משה הלוי בן זכאר י"ש צ"ו :

שאלתכם ראובן משכן הצרו אצל שמעון בק' מנה ואחר שעבר
זמן המשכונ' בכמה שנים מת ראובן ולאחר זמן מת
שמעון ואחר מיתת שמעון באו יורשיו והוציאו שטר המשכונ' בב"ד
ותבעו ליורשי ראובן שיפרעו להם סכום המשכונ' הנזכרת תאיר עינינו
אדוננו אם הדין נותן שעתה שמת לוח בחיי מלוה ומת גם מלוה אם
יהיו יורשי לוח חייבים לפרוע ליורשי מלוה הסכום הנזכר או לאו :

תשובה נראה שאין דנין בכיוולת בזה הוה דנין דרב ושמואל דתמרי
בפרק כל הנשבעין (מח') דהא מת לוח בחיי מלוה כבר נהחייב
מלוה שבוטה לבני לוח ואין אדם מוריש שבוטה לבניו לפי שכיון שהיתה
המשכונה מוחזקת ביד המלוה בחייו כשמת הלוח הוה גובה מיורשיו בלא
שבע' כדאמרין בכתובות ברים פרק חט"פ (נה') יחד לה' חרעה בארבע
מלרעה נבי בלא שבוטה ומסקנה הוה חפ' בחד מלרא' וטעמא לפי שאין
חוששין לנררי ביון שיחד לה קרקע זה וגבי ליה בלא שבוטה וחט"פ שאין
משכון ממש מוחזק בידה וכל שכן ככהן שהוה משכון מוחזק ביד המלוה
שנטול אותו בלא שבוטה מיורשי לוח וח"כ לא נהחייב המלוה שבוטה לבני
לוח ואין כהן מקום לומר בשמת מלוה חין אדם מוריש שבוטה לבניו ח' וכן
דעת הרמב"ם ז"ל גם הרמב"ם ז"ל כתב (בפ"ג מהלכות מלוה ולוה) שהמלוה
על המשכון חין דנין בו דין זה של מת לוח בחיי מלוה וחט"פ שהוה ז"ל נתן
טעם לדבריו מפני שנפרע ממה שהמת ידו והיה יכול לומר לקוח הוה בידי
והטעם הוה חינו אלא במשכון מטלטלין ולא במשכונת קרקע זהו לפי שלא
ידענו בכמה הוה משכון בידו ולזה הולך לטעם זה אבל כדון זה שיש שטר
משכונה בידו לעולם הוה נחמן לגבות ממנו בלא שבוטה ועוד דהא רב
ושמואל פליג עליהו רבי הלעזר הוה ואמר יורשין לשבעין שבוטה היורשין
ונוטלין ואסיק תלמודא הוה דדיינא דעבד כרז ושמואל עבד דעבד כרבי
אלעזר עבד' אלא דלכתחלה דיינין כרז ושמואל ובדון זה שירשי מלוה
מוחזקין בחלר הממושכנת בידה חפ' לכתחלה מגבינן לכו החלר וגם הרמ"ם
ז"ל כתב שחם קדמו יורשי מוה והפסו מנכסי הלוח חט"פ שמת לוח בחיי
מלוה חין מוליהין מידם כל שכן ככהן שהלוה עלמו החזיק המלוה בחלר
שהדין נותן שיגבוהו לו לכתחלה ומיכו אם אחר שהגבו ב"ד החלר ליורשי
מלוה לא עלתה שומה החלר לכן המשכונ' וצלו להצוה המתחר משחר נכסי
לוח נראה שבה דנין לכתחלה כרז ושמואל ולא יטלו כלום מנכסי לוח שאין
מוחזקין בידם אמנם אם יש נחמנות בשטר המשכונה למלוה בין מן הלוח
בין מיורשיו כמו שרגילין הסופרים לכתוב בשטרות בזה מגבין ליורשי מלוה
מכל נכסי הלוח ואין מקום כלל להיח' דרב ושמואל שהרי כשמת לוח בחיי
מלוה לא נהחייב מלוה שבע' לבני לוח כיון שהלוה האמינהו עליו ועל יורשיו
ודעת הרי"ף ז"ל דחט"ג דהפסיקה הלכה בכתובות (פרק הכותב פו')
כאזה שאלו שאין נחמנות מועיל לעקור תקנת חכמים שהמרו בה ליפרע'
מנכסי יחומים לא יפרע אלא בשבוטה היינו בכחם כגון נקי נדר ונקי שבוט'
אבל אם אחר צפירוש בין ממני בין מיורשי מועיל דנחלי שבממון הוה וכן
דעת הרמב"ם ז"ל (פט"ו מהל' מלוה ולוה) וכן דעת הרא"ש ז"ל וחפ' לדעת
אוחן שפוסקין שאין נחמנות מועיל לעקור תקנת חכמים וחפ' התנה כן
צפירוש שיהיה נחמן המלוה על הלוח ועל יורשיו חפ' כן לריך לישבע כשבה
ליפרע מיורשי לוח מכ"מ זהו כשהמלו' הוה חי ובה ליפרע מהן שריך לישבע
אבל כשמת מלוה חין יורשין מפסידין ולא דיינין להו דדינא דרב ושמואל
לומר כבר נהחייב מלוה שבוטה לבני לוח ואין אדם מוריש שבוטה לבניו
דכיון דדיינא דעבד כרבי אלעזר עבד כהא שיש בו נחמנות עבדין לכתחלה
בר"ה דכיון דמדינא מהני נחמנות אלא דרבנן עשו חזק לדבריהם שלא
לעקור תקנתן כהנא הכא לא דיינין ליה בחדי קולי קולא דאזה שאלו
וקולא דרב ושמואל כדאמרין עלה הכה סבו דלא לוסיק עלה וכ"כ
ח' ח"מ סי' ק"ח פט"ו יב יג :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן פ פא

דמי' לא חבטו לן כפרק החובל (פו:) אלא בניישו יסן ומת לפי שהמנייה
 היסן חייב אצל בניישו מת חין זה כלום שאין למת בשם ויוד שאלו אם היה לו
 זכות בליערה של זה היה לו לחצו' זכותו לא שימחרנו למת פרס שיגמר
 סדק שאין זכות ליערה של זה למת מן הדין אלא זכות החכם הוא דמי
 בשמו כמזכר בירושלמי הביאו רי"ף ז"ל בהלכות (פ' החובל) והדין שנתן
 זכותו למת פרס שיגמר אם חייב אם לאו זה קרוב למסירה ה' כדאמרי'
 בסגול במרא (ק"ז) שהוא שותף דהו' מלנו פלה ב' מרי ה'י אחר דידי הוא
 וה'י אחר דידי הוא קס' חד מינייהו משריין לפרהג' דמלכא ומסקינן סתם
 דמשמתינן ליה עד דמייתי ליה וקיימי עליה בדוגא וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ח
 מה' חובל ומזיק) וה"ל הדין מתוך שבא לכלל כעם בא לכלל צמות ויאל
 העגל הוא ואני לא ראיתי להזכיר בכחבי דבר מזה כי כוונתי היחה להליל
 הנדפס לא להוסיף פצע עליהם והאחר לדין בשמי כי אחרי שהמלך יר"ם
 מכיר הזקן וחסן בו וגם הכר מחזיק בידו וגם שהוא ממשרתי שרי הערביים
 וגם בני משפחתו גדולה יש בה לפי הנשמע יותר מ' אנשים כלם גבורים
 ובעלי זרוע חזקים על סוסים היה לו לדין ולנפלים עמו לכל יעמדו נגדו
 כי מי יוכל לזון עם שתקוף והיה להם לסיסו ולרצונו ליהל הקהל לאט ואולי
 יוכל הועיל לקבל עם הסוסים מכריזו יותר מאחר הולך כמותו ואם משפחתו
 מקדם לא זכר למשיכה ועתה בא יומו של זה עת פקודתו נלגל הוא שחזר
 בעול ומי יחזקו במסמרים לא ימוט וכל יס' יחדותו ללגל והיה עוב לדין
 יחזיק דייגתו דרך כבוד להיות הוא יושב על המשפט ויניח הזקן במשיבתו
 כי אם לא יבא בה כראוי הקב"ה יפילו עד ארץ יגיעו עד עפר ואם הם
 יאלו עתה לדמוק את השעה השעה דחקתם ושחתו לכל העם חלילה ולכן
 עשה בכל מאמצי כחך להיות שלום מחוץ ביניהם ואל יחזיקו במחלוקת
 שאינה להם שמים וסוד להם ייעזב ה' לעובדים ולירשים בלכות וישיבך
 ויברכך מאדוהך כנפשו דורש שלומך יצחק ב"ר ששת זל"ה :

ברשך לרבי שמואל חלאיו י"א

שאלת ראובן נשא אשה בין שהיתה מעירו בין מעיר אחרת
 בין שנשאה בעירו בין שנשאה בעירה בתוך בני
 משפחתה ואביה ואמה ודחקה לו השעה באותה העיר שנשאה
 ולא יצא כדי פרנסתו ורצה לצאת משם וללכת אנה ואנה הן למזרח
 הן למערב ולגור באשר ימצא כדי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו היכול
 להכריח אשתו ללכת עמו מעיר לעיר עד שימצא סבוקשו אם לאו
 והבאת ההיא דתנן (בפרק אחרון דהכוזב ק"י) ג' ארצות לנשואין
 יהודה ועבר הירדן והגליל וכו' והתוספתא שהביא רי"ף ז"ל בהלכות
 ובקשת לבאר לך ההלכה הזאת באר היטב והו' תורף שארתך :

תשובה

חין ספק שאין האיש יכול לבקש את אשתו ללכת עמו על
 הספק מעיר אל פיר ולהולכה מדתי אל דתי כמו שצ"ח שצ"ח
 השאלה על זה לפי לשון וכו' לא נסתפק אדם מפולס אצל כשרותה האיש
 להצדיק דירתו ממקומו למקום אחר מיוחד לקצו' עם דירתו אם יכול לבקש
 את אשתו בזה ובא"ח ענין בזה הוא ששני המנהגים שהיו ולשונה הוא כך
 ג' ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל חין מוליאין מעיר לעיר ולא
 מכרך לבדך אצל בלכות הארץ מוליאין מעיר לעיר ומכרך לבדך אצל לא מעיר
 לבדך ולא מכרך לעיר ומוליאין מזה הרע לטוב היפה אצל לא מנוס היפה
 לטוב הרע רש"ב' אומר חף לא מנוס הרע לטוב היפה מפני שהטוב יפה בודק
 עד ק' במנהג ופירושה וטובה הוא ק' שהטוב אשה חין יכול להוליא
 ממלכות הנשואין למלכות אחרת כמו שהאמר ממלכות תלמי"ן חין למלכות
 פל"ס וא"י למקום השום למקום הנשואין כלומר מעיר לעיר כמו שהאמר
 מהו"י"ן לה"ה ומח"ס לכו"י"ן מכרך לבדך כמו מתלמאן לפל"ס או מפל"ס
 לתלמי"ן חין מאחר שס' שני מלכויות חלוקות זו מזו ולזה שנו במנהג שלם
 ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל ר"ל שס' שלם מלכויות חלוקות זו
 מזו לענין זה שהטוב ממלכות אחת חין יכול להוליא למלכות האחרת אשילו
 למקום שהוא למקום הנשואין וזהו שצ"ח המנהג חין מוליאין מעיר לעיר
 ולא מכרך לבדך כלומר כל שהוא ממלכות האחת למלכות האחרת אשילו
 מלכות פל"ס מוליאין כל שהמקומות שוין וזהו פ"י אצל בלכות הארץ מוליאין
 מכרך לבדך ומעיר לעיר אצל לא מעיר לבדך ולא מכרך לעיר והטעם מטואר
 בגמרא שיש ירחק לבדך מן העיר דכרך שדמי כל מילי משא"כ בעיר וכן יש
 ירחק לעיר מן הסדק משום דייבית כרכים קשה ופירש רש"י ז"ל שכרכים
 סכל מתכונן עם ורחוק ומקרבן כרכים זה לזה ואין שם אור אצל בעיר
 יש בה נטות ופירש"ס סו"כ' לבתים ואורים יפה ע"כ ולזה כיון שיש ירחק
 לעיר מן הסדק בדברי' וכן יש ירחק לבדך מן העיר הנה יש לה קפידא בדבר
 שד' בלכות המנהג ומוליאין מנהג הרע לטוב היפה אצל לא מנוס היפה לטוב
 הרע פ"י אשילו בלכות ממלכות האחת למלכות האחרת אשילו מעיר לעיר
 חין מוליאין מנוס היפה לטוב הרע כמו שהאמר ממלכות"ם לח"ס לפי שהוא
 מק' עולו לחללים למי שלא סורגל בו אצל בהסדק מוליאין ורש"ב' חולק ואומר
 שא"י מנוס הרע לטוב היפה חין מוליאין מפני שהטוב יפה בודק ופירש רש"י
 ז"ל בודק את כנפו לפי שבא מנוס הרע ומתוך כך חל"ס צ"ח עליו ע"כ וכן
 אמרו בגמרא מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שנוי וס' חללת חולי
 מעים וכן הביאו בגמרא כל ימי עמי רעים וס' ח"כא שפחות וימים טובים
 ופ"י כדשמואל דאמר שמואל שנוי וס' חללת חולי מעים ר"ל לפי שהורגל
 כימות

מתלמידיו של אהרן אהב שלום ורוחק שלום והת פושעים שלמדיו כל בלעם
 כרשע ומנה להכות בלשון לא לעזור כי אם להכשיל בכשיל וכלפוח יכלוס
 ואם אמתו לא הכרנוהו ולא ידענו מה טיבו אם כנים אלה המגידים פעלו
 אלה יעידון עליו כי שבע חוטבות בלבו כי אלה מפעלות עול וזה חנוש לא
 ידע אל וראוי לכם להכדילו לרעה מכל שבטי ישראל אם לא יחזק אשר עתה
 ויעשה עם השר להשיב אפו ותמתו וחסיו כל הסדה כלם קדושים להגדה
 אחת למען מהמוכס יענה ומקולכם יתח ולפרס' חטאו ולגלות רעתו לקבלה
 סקרבות וכתרוקות אשר פער פ"כו לבלי חק ועשה מדמן של ישראל שפוק
 וסנה עמכם ביניכם אנשים משבילים וגו' ויחזק החלמיד הוסיף רבי
 יוסף בן הכהן רבי יצחק בן מריר י"ע למד בישיבתו יחד מעשר שנים
 חכם ויבן במקרא ושום שכל ביושר ופולפל במנהג והלמוד קמו נא מפיכם
 חורה מהם פנה מהם יחד ועמוד ואחה כזקן רבי מלוקף הרשע והאלוף
 אשר המלך גבורתו ולדקתו בכל הארץ מודעה יאריך ימים על ממלכתו ויגדל
 כהלו ויעזרהו אלהים הוא חפץ בך ומנה אוחך רודה בעם ולכיות מנסיג
 ורועה שמת בקולי איעלך ויהי אלהים עמך עשה למען אמתך עשה למען
 שמת החטק עם הלבנו לשם שמי' והרחק ממך לזות שפחים והכריח למוסר
 לבלב לגמסרים מה שהפסיד' כאשר הוא מן הדין כמ"ס להרמב"ם ז"ל (פ"ח
 מה' חובל ומזיק) וכן נחה לך ולכל דריק מושל יראת אלהים מושל בחדש
 וזכה יודע בגוים לעיניו כי לא היחה ידך בעור המוסר בדבר וחסיה מה'
 ומישראל יקי וזכר כאשר עשה אדונינו דוד אור ישראל וגר כאשר חסדוהו
 שחיה ידו עם יואב להמית את אהרן וכן לה' אלו ישראל כבוד והשמד
 לך ושמו נפשוך מאד מלכיות מיר' ללבד ומלער אחס כי הוא עון פלילי
 והמרחם עליהם ומנהלם לאטם וזכה ומנהיגם צעה ילכו גאולים והסתכל
 בשופרי ישראל אשר שמו עליהם גושי פרעה היו סובלים הכחות וכוונות
 כדי להקל מן העושים במלחמה מכוזל עולם וזכו להיות נביאים ומנהיגי
 ישראל עם ארון הנביאים ע"ה כמ"ס חפ"ה לי שבועים חים מוקגי ישראל
 אשר ידעה כי הם זקני העם ושועריו והסבין לא עם הקהל ושם כהם
 חטאתך טובה וזכרה חיים עד העולם ובטח בה' ועשה טוב כי אז חלליה
 את דרכיך ותפירה כחמר וכו"ה ענן רעוב ואל חשים בשר זרועך ותבטח
 על פרשים כי עמנו מאד ועל כום כי רב כי עתידים בעלי זרועות ליפול
 ינוע אדם ואזו וגם ייבם וימרג והבועה בה' חסד יוכבנו ובחוק נגידיס
 לראש ולקנין ישיבנו ואם יחשדני בומע אהב כרע מה לך כי זועקת דרשת
 ללא שאלך נמלאת ללא כקשך חבן מקיר וכפים מען יענה הלא הקללה
 עגנה מים חין וכאלה עליה נובלה והגשמים כהם הימה והרדמה עליהם
 נופלת והנה כי רוח נכס מלח' ויעירני כלום אשר משנתו יעור מה לך
 נדום כלום מן מאדם הרב לשונך סוליה מחערך וקשך בידך חלוקי עיני
 תשור כי מי זו ליום קטנות ולא יחוש לכו ילוק כמו חבן ובשרו נחוש ואלע
 כי דבר ה' הוא ראה כי חולה יד וחפש עוזב ועלור ובלהתי כלכל ולא חוכל
 להחפיק כי היה בלבי כחש בוערת בעלמותי עלור עושה במרומי שלום
 יבטוח לכם שלום ויעע ביניכם אהבה וכלום וישים בלב כל אחד מהם לתת
 מקום לשלום ואם תקום עליו מלחמה יאחר חני לשלום כי אחרית לחיש
 בטוב כל העם על מקומו יבא בבלום כחפן ורעון הבא על התחום נותן לכם
 את בריתו שלום מתפלל להלבו יברך את עמו בשלום נחמך אהבה יצחק
 ב"ר ששת זל"ה : שעל הכתב יושבי על מדין סולבי על דרך סלולה להעמיד
 ארץ במשפט ובנחתה על תלה המה הגבורים אל דבר השם חרדים שפירדים
 יחודי סגולה מנהיגים קהל קוסטנטינה זקניה ובפשיה ואחריהם כל
 הקהלה אלהים יבוננה וישים אותה בחרן חלה :

פ. כתב אחר שם לרבי יוסף בן מנר י"א

א יקר חזרנו הוסיף רבי יוסף בן מנר י"א סוגד לי ובמנתי כעצר כדול
 אשר גדולי קהלכם הם בו והלמה כעלמה אשר בלה עליכם בהצת
 מוכר אחד לבקר הלשין אותם לשר וברא מלכו עליהם דברים אשר לא כן
 על דבר הסכמה אחת עשו ביניהם זה שחיס ימים ונפלותי עליך חין לא
 אודעתני דבר מזה וגם הקהל לא כחצו אלי ואפשר שהם יראים מן הסוסר
 ובמרו לפיכם מחסום בעוד רשע נעדם ועב"ז דרשתי ללא שאלו וקחבתו
 לכל הקהל בכלל לגנות המוסר הכוח אם כה עשה וכפירותיו אותם לעמוד
 בגנרו והודעתים מה דינו ובנחתו ההכמתה ההיא אשר עליה חזריו את
 גל ההרדה וכן בלכותו כחב עלמו בדרך מוכר ואהבה יעלתי הזקן ר' מלוקף
 כדי להסיר מעליו לזות שפחים שלא יאמרו עליו כידו היחה עם המוסר
 יוסף אורו לפרוע לגמסרים מה שהפסידם כי כן הוא מן הדין ושלל יר'
 לבדור ולה יעזר אחס כי הוא עון פלילי כמו שצ"ח כל זה בצרכים בכחבי
 דע לך כי הדין הנכבד חבך עשה שלא כהוגן צאמרו לפקיד שיגנה מן
 א"ש שהוא למתן ליערה של זהב על המרוסין שמתך אותו ואת אביו זה חינו
 חן הדין כי חף אם האיש שהוא הוא חייב נדוי או מכת מדדות מפני שבה
 חדין שמאנה מן הקהל ויש בקללת הדין לחו טכף על קללת שאת האנשים
 אצל ליערה כל זה חינו הלא המנייס הזקן שהוא וכן שקנה חכמה ומפני
 צוד האורס ידענו שהין הדין בגדר כזה חף אם הוא יודע שסר וגם אביו
 חף אם ה' בגדר כזה הנה המתקף ה' חייב נדוי ח"פ שניכחו לאתר מתו
 מ"ס הרמב"ם ז"ל וילא לו מההיא דקנ"י בן מהללאל (עדיות פ"ה מ"ו) אצל
 יערה כל זהב שהוא דמי בשמו חינו חייב לאתר מיתה לפי שאין בשם למת
 ח' גאה"ג ח"מ ח"י ש"ח ח"ס ח"פ ח"ק :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן פב פג

טז

לו. אשה ואפי"פ ק אסור בהן דחוקת שליח עשה שליחותו וקדשה כראוי וכ"ש כשהשליח אומר שקדשה למשל שהוא נאמן ואין לו לריב"ש לעדים שישיערו שנתקדשה בפניהם וראויה לזה מדאמרינן (פרק החקבל ס"ד) אומר בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגרושין מי נאמן פ"י נתן גט ביד שליח והבעל אומר הפקדתי ולא ה"י יכול למסרו לאש' בלא רשות והשליח אומר שליח הולכה עשאני ולגרושין נתנו לי ויש מפרשים שהאשה עשאנו שליח לקבלה וכן פרש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל ר"ה אומר בעל נאמן דאם איחא דלגרושין יחביב ניהליה לדידה הוה יחביב לה דמיירי שהבעל והאשה שניהם בעיר אחת ור"ח אומר שליח נאמן דהא סימניה ופסק הר"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל (בפ' י"ב מה' גרושין) כר"ח כפשטא דברייתא דמוחבי' מיהא דקתני השליח נאמן משניה' ולא שני לן בין איבודא לממונא דקדשתי בה וכן לגיטיק ולא משגחין למאי דדחי' ומפרש"י לגיטיק ממון וכן בסמוך מקמי חלמודא להדי' ולהימניה לשליח משמע דקיי"ל כר"ח חסדא ואפי" ר"ה לא פליג אלא בשניהם בעיר אחת הבעל והאשה מטעמא דאם איחא דלגרושין לדידה הוה יחביב לה ואם סתם שהיא בחזקת אשה איש ואין עדים שנתן הגט בחזקת גרושין והבעל טוען לפקדון השליח נאמן ואפי"פ שאין האשה יודעת אם לפקדון אם לגרושין דהא אמרינן. סתם דמוד' ר"ה דאי אמרה קמאי דידי יחביב ניהלי' לגרושין מהימנא כ"ש וכ"ש כגדון זה שידענו שהשליח נעשה בעדים לקדש ואומר שעשה שליחותו והביא האש' עמו ומודה לדבריו והממשל אינו מכחיסם הדבר ברור שאין לריב"ש קדושתן אחרים להחזיקה במקודשת ואף על גב דסתם כגט בידו יבא נמי האשה עמו שאומרת כדבריו ועוד שחוקת שליח עושה שליחותו משיעט ועוד דהוי מילתא דעבידא לחיובוי ולא משקרי' איברא ודאי שאם בא אחר וקדש' מושטין לקדושי' ב' ועד שיבואו עדי' ויעידו נקדושי השליח דאין דבר שנערה פחות משנים ואין חוקת שליח עושה שליחותו מספיק לבעל קדושי שני דהא אמרינן בספ' (חקבל) דלא איחמר הוה חוקה אלא לחומר' אלא לקולא לא ולזה אם רצה הבעל לחזור ולקדש' בשפ' נשואין לרוחא דמילת' כיון שאין כאן עדי' נקדושי השליח הרישית בידו ואין מעשים אותו אבל לברך ברכת ארוסין לא אם לא בלא הזכרת שם שמי' ב' דהוי ברכה פאניה לריב"ש והוי אסורא ועד אחד נאמן באסורין ומה שאמר לך ה"ר וידאל אפרים ז"ל שהראב"ד ז"ל כתב בהלכותיו שהמקדש ע"י שליח צריך לקדשה פעם שניה בעלמו בשעת נשואין ממ"ס (בפרק האיש מקדש) מלוא בו יותר מבשלוחו חמסר פה קדוש כמו הראב"ד ז"ל אך יאמר דבר זה כי שם לא אמרו אלא כשבא' לקדשה בחלה מלוא בו יותר מבשלוחו אבל אחר שנתקדשה בשלוחו ויש עדי' כאן מה מלוא' יש לחזור ולקדש' וכבר היה מקודשת ועומדת ואין זה כי אם פעל הבעל ויגיע לריב"ש דומיא דמאי דמיירי עליה כי הא דרב ספרא ממריק רישא ורבא מלח שיבועא שאם ה"י מרוק או מלוח על ידי אחרי' לא ה"י ממריק או מלוח שניה אחת שראוי' בגלגליה' שהיו טובגין ק' ולא מעטא זה אלא שהיו אומרי' שכיון שנהגו לשל' לקדש בשעת הנשואין אם לא יקדש עתה יחביב שליח מקודשת שאין הכל יודעין נקדושי השליח ולא היו מזכירין שם שמים בברכת ארוסין שניים וזלתי על היין שטועמים ממנו גם בגלגלונה נהגו כן ע"פ הרב רבינו נסים ז"ל אבל מורי הרב רבי שך הכהן ז"ל היה מלעיג על זה מה שבעלם לברך אחר שה"ל להזכיר בה שם שמים ומה שאמרת שפולח סיוע לדברך בספר המנהיג שכתב שראה שהיו מקדשין פעם שניה בשעת נשואין אפי"פ שהיתה מקודשת מכמה שנים והיו עושין כך כדי לברך בברכת ארוסין שלא ברוב אותה בשעת ארוסין ראשונים אין כאן סיוע לדברך שארי' כבר הוא אומר הע"י כדי לברך ברכת ארוסין שלא ברוב אותה ואף כבוד שיהא מקודשת ע"י עצמו היו עושין כן מפני חסרון הברכ' ומה שהוא ז"ל חמה על המנהיג שהוא מה יועיל להם זה שהרי מיד ה"י להם לברך בארוסין ראשונים בסמוך להם ואם נאמר שלעולם יוכל לברך מידי דהוה אכסויה דהם שאם לא כסה בשעת שחיטה ורשותו ניכר לעולם חייב לכסו' וראוי לברך על כסויה דהם בלא קדושתן שניים יוכל לברך ע"כ ואי אומר שהמנהיג שהוא מנהיג יפה כיון שלא ברוב ברכת ארוסין בחת' כי לעולם חייבין באותה ברכה כל זמן שהיא ארוס' ולא מן הראוי' שהביא הוא מכסויה דהם חתן הברכ' לבד חסדא אלא אף המלוא' ולזה חייב לעשות המלוא' ולברך עליה אבל כשהמלוא' עשויה כבר וחסרו הברכה לא שמענו משם אבל הראיה מברכת המזון דתן (בפרק אלו דברים כא:) נמי שהכל ושכח ולא ברך שמברך כשזכר כל זמן שלא נתעבל המזון במעיו ושעור עטל מפרש ר"י בנמ' שהוא כל זמן שאינו רעב מחמת אותה אכילה בגדן זה ג"כ כל זמן ששם ארוסה עליה מברכין אותה אבל לאחר כניסתה לחופה אין מברכין אותה שכבר נסתלק מעליה שם ארוסה וזה עליה שם נשואה ומה שנהגו לחזור ולקדש ולברך יפה הם עושין ד' שאם יברכו בלא קדושתן ה"י נראה בברכה לבעלה אבל כשמקדש קודם הברכה אין נראה כן ואין כאן ברכה לבעלה אפי"פ שכבר היתה מקודשת כיון שהוא מהוייב בברכה מחמת קדושתן הראשונים :

פג עוד שאלת מקוה שהוא ריקן אם סותרו למראות סמים שאובים ע"י המשכה שיורדו מן הכלים או מן השוקת דרך סילון באספה או אסתים ולעשותו מקוה שלם :

תשובה דבר זה מתקוקת תנאים הוא (בפ' שני דמקואות) במתניתין דהמניח כלים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"ל אומר אם עוגת גשמים היא אם יש בו כמעט מים יסבד ואם לאו לא יסבד ר"י אומר לך ס"כ : ד' רמ"א שם :

בימות החול במאכלים רעים כשמטנה מנהגו בשבחות וי"ט אפי' לפונה רע לו והרמב"ם ז"ל כתב כל אלו הדינים מצוהרין (בפרק י"ג מה' אישות) אלא שפירש פ"י אחר בנות היפה בודק שכח כלשון הזה כשמולאה ממדינה למדינה או מכפר לכפר באותה הארץ אינו מולאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה מפני שהיא לריב"ש להטפל ולבדוק עלמה בנות היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה עכ"ל ואינו פ"י כיון ואינו כפי לשון הנמר' והתוספתא בארה דין אחד בתי שהלך לישא אשה במלכו' אחרת ונשאה שם יכול להוליאה משם ולהביאה למקומו אפילו ממלכות למלכות שכל מנת קן נשאה אפי"פ שלא פ"י וכ"כ הרמב"ם ז"ל (בפ' הנוצר) ומה שפסק הרמב"ם ז"ל כרשב"ג שאין מוליאן אפי' מנוה הרע לנוה היפה הוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל מן הכלל שבידיו כפ"מ שניה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו מן מערב ולידן וראיה אחרונה וכן סימני הלכות ערב בפ' אהרן מצ"ב (קע"ג) לידן בניטין פ' מי שחתו (ע"ד) ראיה אחרונה בסנהדרין פ"ק זה צורר (לא) :

פג עוד שאלת ראובן שעשה שליח לקדש לו בעיר אחרת ואותו שליח קדשה לראובן ברת ובראוי שחוקת שליח עושה שליחותו וברכו ברכת ארוסין וכאן האשה הריא עם השליח למקום ראובן להנשא לו . האשה ושליח אומרים שנתקדשה לראובן ע"י שליח היצטרך הבעל לקדשה פעם שניה בידו ולברך ברכת ארוסין פעם אחרת קודם שתכנס לחופה אם לאו ואמרת כי בזה הדרך ממש בא מעשה לידך במיורק"ה ורצית לברך ברכת נשואין ולא הניחך החכם רבי וידאל אפרים ז"ל עד שיקדשנה הבעל פעם שניה בידו ואתה אמרת לו והלא כבר קדשה השליח בעדו ואם יקדשנה הבעל שנית הרי אתה נותן דופי וספ' בקדושתן הראשונים שנעשו ע"י שליח ויאמרו שקדושתן ע"י השליח לא שמן קדושתן והוא השיב לך כי הראב"ד ז"ל כתב בהלכותיו כי המקדש אשה ע"י שליח צריך לקדשה פעם שניה בידו סתם שאמרו חז"ל (בפ' האיש מקדש מא) מצוה בו יותר מבשלוחו אמנם שלא להוציא שם שמים לבטלה שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא צוה שלא להזכיר שם שמים בברכה רק שיאמר ברוך אתה השם ולא ברוך אתה יי' ועוד אמרת שעתה בא מעשה כזה לידך והיית אומר שיקדשנה הבעל בעצמו שנית מאחר שהשליח לא הביא שטר עדות סמקום הקדושתן שנתקדשה אפי"פ שהשליח והאשה אומרים שנתקדשה שם מן השליח בעד משלחו כראוי ושטר השליחות נעשה בכאן כהוגן :

תשובה אין ספק שבין שהאש' והשליח שניהם אומרים שנתקדש' כהוגן למשל על ידי השליח הרי היא מקודשת לו ואינה לריב"ש קדושתן אחרים אפי"פ שאין בידו הקדושתן בפנינו כגט עומק איש ואשתו שבאו ממדינה ואין לנו מכירין בהן הוא אומר זאת אשתי והיא נ"ה אמרה זה בעלי היעלה על לב איש בנפדיהם זה מזה עד שיבואו בידי הקדושתן לפנינו או עדים אחרים שישיערו שהיא אשתו כגדון זה ג"כ השליח במקום הבעל קאי בשלוחו של אדם כמותו והרי זה כאלו הבעל עצמו אומר שנתקדשה ואין לנו לריב"ש צוה לחוקת שליח עושה שליחותו כי העטם ההוא לא נזכר אלא בשאין השליח לפנינו ולא ידענו אם עשה שליחותו אם לאו לענין שמיד שעשה הוא שליח סתם לקדש לו אשה ומת השליח ולא נודע אם קדש לו אשה אם לאו או אינו אשה קדש לו אסור הממשל בכל הנשים שבעול' לפי בחוקת שליח עושה שליחותו וסמך קדש לו השליח אשה שהיא קרובה לו שיקדש עמה הוא וזאת היא ערוה עליו מחמת הראשונ' שנתקדשה ע"י השליח ואינו מותר אלא באשה שאין לה קרובה שבהא זו אסורה עליו מחמת קדושי השליח וכן אף אם יש לה קרובה כגון שהיתה הקרובה היתה אשת איש בשעת מני השליח שכיון שהממשל לא היה יכול לקדשה גם השליח לא נעשה שלוחו עליה כמו במחנה כל זה בנמ' נזיר (פ' הריני נזיר י"ב) והביא הר"ף ז"ל אותה השמוע' בהלכו' (בפרק האיש מקדש) ולדעת הרמב"ן ז"ל מותר גם בכל הנשים שיאמרו קרובותיהן לא קדשנו השליח לפי שכיון שהן בחזקת פטויה' אין חוקת שליח עושה שליחותו מוליא אופן מידי חוקתן כיון שכן בפנינו ואומרות שלא נתקדשנו שאם לא תאמר שכל הנשים שהיין אסורי' לנשוא' לאחד שמא קדשן שליח לזה אלא שחוקתן מועילה להן וכיון שהן מותרות לנשוא' מחמת חזקתן גם קרובות שלהן מותרות למשל א' כמ"ס זה הרמב"ן ז"ל (בפ' החקבל) וכיון שהעובד שליח סתם ומה אסור בכל הנשים על הדרך שכתבנו מטעם חוקת שליח עושה שליחותו גם העושה שליח לקדש לו אשה ידועה מיד נאמר בקרובותיה מטעם חזקה זו כל שיש לספק שקדשה השליח עד שהאמר היא לא נתקדשה ואם השליח אומר קדשה למשל והיא אומרת לא נתקדשתי הנה הממשל אסור בקרובותיה מפני דברי השליח שהוא מנוהו בזולת טעם חזקה שליח והיא מותרת בקרובי הממשל שהרי היא אומרת שלא נתקדשה ואפי"פ שאין השליח כבעל דבר לגמרי דהא אפסיקא הלבחה בקדושתן (מני') שהשליח נעשה ע"י והאומר לב' לאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחו הן הן עידוי היינו משום דאינו נוגע בדבר ואין לו הנאה בעדות זו אבל מ"מ הרי הוא כמותו בכל עניני השליחות וזהו הוה דעת מי שסובר שאין השליח נעשה עד לומ' שהוא כבעל דבר לגמרי אפי"פ שאינו נוגע בדבר וזהו לא נפסקה הלכה כמותו אמנם כל מה שהשליח אומר בענין השליחות הרי הוא כאלו אמרו הממשל וכיון שאומר שקדשה למשל נאמן אף אם אין העדים לפנינו דהא כהיה דמת השליח שאסור בכל הנשים אין עדים שקדש' א' רמ"א אה"ש סי' לה פ"י י"א : ב' רמ"א שם ס"ב : ג' רמ"א אה"ש סי' י"א :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן פד פה פו פז פח

תשובה אמת הוא שלא נמלא בחבורי הראשונים ז"ל וגם לרשב"א ז"ל בחבוריו אבל הרמב"ם ז"ל כתב שכן נמלא בחבורת הגאונים ז"ל שאין דמה יולא ע"י מליחה וכחכ אבל ללי אומר אני שהוא מותר דם האברים שלא פירש מותר ואם יולא ע"י האש נורא שאיב ליה ע"כ וכ"כ בספר אורח חיים גם בספר יו"ד (סי' ס"ט) כתוב וז"ל כתבו הנאווי' בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא מליחה נחוב דמו בחוכו ולא ילא עוד על ידי מליחה ואין לאוכלו מבושל ע"כ ובברללונה נהגו לאוסרה אפילו לללי וכיח חומרה יתירה ואפילו לאסרו לקדרה ע"י מליחה דלא גרע מאומלא דלחמיק שהוא ארום ביותר וגכר שהדס נלרר בחוכו דאסיקנא ב' גיד הנשה (ג'ג') דחתיכה ומליחה אפילו לקדרה שפיר דמי תליה בשפודא מידב דאיב ושרי ומשמע אפילו בלא חתיכה ומליחה ואותביה הגומרי דפליגי בה ר"ח ורבינא אפשיק' הלכתא דמשאב שאיב ליה ושרי וכן בשובר מפרקתה של בהמה קודם שהלא נפשה שאמרו ב' כל הכשר (קני-) הרי זה מכביר אח הכשר וגזל אח הכריות ומצליע דם באברים לפי גרסת רי"ף ז"ל דגרים מהו למיכל מיניה באומלא וסלקא בחיקו ולחומרה משמע דדוקא באומלא דהיינו חי בלא מליחה אבל בללי חי נמי לקדרה על ידי מליחה פשיטא דשרי דנורא שאיב ליה ומליחה מפיק ל' שאע"פ שאין כח במלח להוליח הדם הנבלע בבא במקום אחר מוליח הוא אח זה ואע"פ שרש"י ז"ל לג' למיכל מיניה באומלא אלא סתמא מהו למיכל מיניה ולפי גרסתו בכל ענין אסור בין לללי בין לקדרה על ידי מליחה כבד דמו דבריו המפרשים ז"ל דאם איחא דחין לו תקנה כי היכי דאמר גזל אח הכריות הוה ליה למימר מאכיל דם אח הכריות דחמיר טפי הלא ודאי לללי ולקדרה שרי ולאומלא בלחוד הוא דאסור ומשום אומלא בלחוד דלא שכיח לא הוה ליה למימר ומאכיל דם אח הכריות וכן אמרו בפרק הזרוע (קלג') גבי חטין שבלחי שמוחרין בין לללי בין לקדרה על ידי חתיכה ומליחה ובשר זה שגפחה ג' ימים לא גרע מכל בני אלה בראוי לחוש לללי לדבריו הגאונים ז"ל ואין לפרוץ בדבר וכ"ש במקום שנהגו :

פז עוד שאלת מ"ש הו"ל על משה ועל אהרן ע"ה כל זמן שמוכיר ביתתן מוכיר סורחנן משל לשתי נשים שלוקות בב"ד א' קלקלה ואחת אכלה פני שביעית וכו' והקשית וכו' פירות שביעית אסורים הן בהנאה והלא נתנו לאכילה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא אסרה תורה אלא שלא יהיו מחזיקין בו כשאר הקציר כבעל הבית א"כ זו שאכלה פני שביעית למה היא לוקה :

תשובה לא אמרו שאכלה פירות שביעית אלא פני שביעית והפגין אסורין עד שיגיעו לעונת המעשרות מדכתיב בקרא תאכלו אח תבואתה עד שהאסר תבואתה כדאיתא בחו"כ וכמ"ש לרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות שמטה ויוכל) ומ"מ אין בו מלקות מדאורייתא דהא לית כחו לחו מיוחד ולוקה שאמרו ר"ל מכות מדרות דרבנן ובכמה מקומות הזכירו חז"ל מלקות ור"ל מכות מדרות אבל פירות שביעית מותרין הן עד שעת הכשור כל שיזכה בהן מן הספקר כשאר הנשים ושיאכלם כקדושת שביעית וכו' מה שגראה לי בשאלותיך ותתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

פה עוד ברשך לרבי שמואל חראוי י"א

הגיעני כתבך וראיתי כי לא ישרה בעיניך תשובתי יען היא כנגדך ואני בארתי לך המשנה שהיא של ג' ארצות לגשואין וכו' אשר שאלת ממני לפרש אותה לך באר היטב וכן עשיתי והארכתי בה ובכל עניניה כלליה ופרטיה בלשון מבוחר וכל דברים נכוחים למצין ואם הם כנגדך מה אעשה לך הלמעניק תעזב ארץ ויעתק לור חורה ומשפטיה הישרים ממקומם ואם לא ישרו בעיניך תיסדס רחם ויספרם הכינים וגם חקרים ויאמר לאדם ואשר לא נהרו בהם טעם כמלב לבם וכבר אמר הגבוי כי ישרים דרכי ה' וכו' אמנם לו חכמת והשלמת בדברי חסודתי כראוי לכל משכיל חדע כי איננה כנגדך לפי שאני בארתי שהאשח אשה אינו יכול להוליחה ממלכות הגשואים למלכות אחרת וכו' וכן לשון המשנה שלש ארצות לגשואין וח"כ בכל תלוי במקום הגשואין ולפי מה ששמעתי מאדוותיך אחר החקירה אהי לא נשאה אשתך בעיר ברשך אבל הציחה אלך למיורקה ושה נשאת אותה לדעתה ולדעת קרוביה ושה קבעת דירתך עמה ימים ושנים עד בא הגזרה אשר הוכרחהם ללאת מן המלכות הכול אהי והיא ולעבור ארצות ימים כמו שעשו רבים אשר הרחיקו גדוה לקנות הארץ מהם לקנה המזרח ומהם לקנה המערב למלט נפשם מיד שאלו ולעבור אח ה' וח"כ בשילוח עמה מן המלכות הכול שהוא מקום הגשואין ומקום דירתכם היא בידך ובדשותך ולהוליכה לאיזה מקום שידמין לך מבלי השגחה למקום הגשואין אם טוב ואם רע זה ממנו שברי מחול מעלין לא"י ואפי' מיפה לרע וכן ממקום שרובה כותים למקום שרובה ישראל א"ל לומר מתוך ההשגחה מארץ גזרה שמוציאין ואפי' למדבר מלון אורחים ואם היה מקדך שבת למקום מולדת האשה ומקום בני משפחה ועמדת וישבת שם כימים אשר ישבת ועשה לא איחד לך ואין לך בו הלחה ודי היקך הרי בידך להוליחה משם ולהוליכה לעיר אחרת ג] כאשר היה בתחלה בלאתכם ממורקה ואע"פ שזה המקום הוא מקו' מולדתה ובני משפחה לפי שאין משגיחין בזה אחר שאינו מקום הגשואין ד] וכבר נתלית בשעת הגשואין לעזוב קרוביה ומשפחה ולאיות אלך וכ"ש שהמקום שדעתך לקבוע שם דירתך הוא מקום חורה וחכמה יותר מן המקום שאחס דרים שם עתה וקהלה גדולה ממנה כפלי

בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה פירוש כשהוא עונה גשמים הרי אלו נדונין משום שאובין כל שהניח בשעת קבור העצים וכ"ש כשהמטר יורד ולזה לר"ח אם יש במקוה כמעט מים ר"ל שאין שואבין ישבר הכלים וירדו המים שואבין למקוה ע"י המשכה ואם אין שם מים לא ישבר דקסבר רבי אליעזר דשואבא שהמשיכו' בלה או רובה פסולה ומעט מים דקאמר לאו דוקא אלא רוב המקוה וקרי ליה מעט לפי שאינו מקוה שלם והיינו דקחני מעט ולא קחני כל שהו כן פירש הרשב"א ז"ל ור"י אומר בין שיש במקוה מים כשרים בין אין בו ישבר או יכפה ובלבד שלא יערה ממש למקוה בלא המשכ' דקסבר ר"י דשואבא שהמשיכו' בלה כשרה וקלח מן הגאונים ז"ל ומהם רי"ף ז"ל פסקו כר"י דקיי"ל דר"ח ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע דר"ח שמוחי הוא וכדאסיקנא (בפ"ק דגדה ז): דלית הלכתא כר"ח אלא בארבע בין בסדר פירות בין בשאר סדרי ופ"ק דחמורא (יב): גרסינן כי אחא רב מרי אמר ר"י שואבא שהמשיכוה כולה טהורה וכן דעה רביגו שמסון ז"ל אבל הדעה מן הגאונים ז"ל פסקו כר' אליעזר דר"ח ב"י קאי כוונתה כדתינו צפרק קמח דחמורה (סס) ר"ח ב"י אומר מקוה שיש בו עשרים ואחת סאה מי גשמי' ממלא בכחף חשע עשרה סאה ופוחקן למקוה והם טהורין ששאיבה מטהרת רבייה ובהמשכה וקיימא לן דמשנת ר"ח ב"י קב ונקי וכן פסקו הראב"ד והר"ז הלוי ז"ל גם הרשב"א ז"ל כתב שלחם שומעין שהם רבים ואמרו להחמיר גם הר"ם ז"ל כתב (פ' ד' מה' מקואות) מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרים הרי זה ממלא ופוחק חוץ למקוה והמים נמשכין עד סקרקע או בחוץ הסלון וכיוצא בו מדברים שאין פוסלין הרי המקוה כשר ואפי' השלימו לאלף סאה שהשואבא שהמשיכוה כשרה אם ה' שם רוב מ' סאה מן הכשר וכחב עוד. שגג שיש בו כ"ח סאה של מי גשמים ונפלו שם י"ט סאה בלא המשכה שנפסלו כל המים ונעשו שאובין שאם המשיכוה אחר כן כלם למקוה שהמקוה כשר שהשואבא שהמשיכוה בלה כשרה בין שמתחל' ה' שם רוב שטור מקוה ממים כשרים נראה שהוא מפרש שואבא שהמשיכוה בלה כשרה שהזכירו בגמרא שהוא בדרך זה ואין כן דרך הסוגיא שם : ועוד כתב שם שמקלח חכמי המערב הורו שא"ל שיהא שם רוב מים כשרים ואם ה' ממלא בכלי וסופך המים והמים נוזלין למקום אחר הרי זה מקוה כשר וכן כל המעשי שבמרחלאות שלנו מקואות כשרים שברי כל המים שבהן שאוב שנמשך הן ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בדבר זה עכ"ל ודע ששטור ההמשכה הוא מנ' טפחים ולמעלה א] וכן דנתי בסרקסטה אע"פ שהרשב"א ז"ל כתב בחשוב' דאין לה שטור ואפילו כל שהוא לא נראה לי שהרי פחות משלשה כלבדה דמי אחר כן מלאתי בספר עמודי גולה שכן השיב ר"י ז"ל בחשובה דלריך שלשה טפחים :

פד עוד שאלת מה שנהגו בכל גלילות ארץ ישמעאל שיום שמחת תורה או יום חופת חתן שכל בני הקהל מגדולם ועד קטנם קורין בתור' ומברכין ולפעמים שצריך החזן להחזיר ולקרוא הסדר חמשה או ששה פעמי' כדי שיספיק לכל אחד וא' ג' פסוקי' היש אסור בדבר ואם יש בו משום לא תשא כי אולי מ"ש חז"ל (מנילה כא') בשבת קורא שבעה אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהן זהו כשהסדר ארוך ולא יצטרך לקרות זה מה שקרא זה כי הסדר מספיק לכל הקורין :

תשובה נראה שהוא מותר כיון שאמרו חז"ל אבל מוסיפין עליהן ואין כאן משום לא תשא שכיין שהן קורין לריבין לברך ואם משום שרבי' לפעמי' לקרות זה מה שקרא זה אין צורך לברך ב' שהרי בימי חנוכה שקורין בגשואי' שהן ולוי קורין כל הפרשה בין שניהם וישאל חוזר וקורא אותה כלה לבדו וכן בחו"מ בהג הסכות בהן קורא פרשה אחת ולוי קורא צפרשה של אחרים והשלישי חוזר וקורא הפרשה שקרא לוי והרביעי חוזר וקורא שתי הפרשיות לבדו משום ספיקא דיומא אמנם יש מפרשין כי מה שאמרו אבל מוסיפין עליהם היינו בשבת לבד אבל ב"ע אין מוסיפין שלא להשוותו לשבת ולפי פירוש זה בשמחת תורה ה' אבוד להוסיף אבל רש"י ז"ל פי' דאבל מוסיפין קאי אכולהו וכן עיקר וכן דעת הרמב"ם ז"ל (בפרק י"ב מהלכות תפלה) :

פה עוד שאלת על פירכא שבא לידך שהיתה האומה והאונין דבוקות לצלעות ולשררה ולשרפש הכבוד וללב בלא פלוש כלל והיא הנקראת פולמוגד"ה ורצית להתורה מפני שמצאת בהלכות שרפות שחבר הרב רבי סנוח ברבי שמעון בדרשי ז"ל שהעיד שהיו אוכלין אותה בגרבונה ולא הניחוה טבחי דמתא :

תשובה אנו אין לנו אלא מה שכתב הרשב"א ז"ל בספר תורת הבית וז"ל הורו משמן של גאונים ז"ל שאם כל גג האומה מהשלמת האונין ולמעט דבוק כשדרה כשרה שכן מראין הדברים שזו כך היא בריות' ד"ח בשכל הגג דבוק כשדר' אבל אם היה שם פול שאין כל הגג כלו דבוק אל השדר' טרפ' עכ"ל הגה שלא החיר אלא באומ' דבוקה כלה לשדר' שגראין הדברים שכן היא בריות' אבל כשדבוקה לטרפ' וללב מנין לו וכל הכה להקל קולח גדולה כזו מדעתו כשל חורה עליו להביא ראיה ברורה :

פז עוד שאלת מה שנהגוין שלא לאכול בשר שעמד שלשה ימים שלמים בלא מליחה ואין מתירין אותו אלא לצלי מאין יצא להם זה כי לא נמצא לרמב"ם ז"ל :
 א] יו"ד סי' ר"ח סמ"ה : ב] רמ"א אור"ח סי' סרסע : ג] רמ"א אה"ע סי' עה ס"א : ד] רמ"א שם ועי' ד"מ אה"ה :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן צג צד

יומא אבל לדין דקיי"ל כר"י דליח ליה מוקא ואתריין מנו דאיתקלאי כיון שנאמר בעלמא בעד שהוא דולק מפני שנעשה בסיס לדבר האסור אף לאחר שכבה אסור משום מנו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לבולי יומא ור"י כל שמעבר שבת הניחו כבר דבר המותר הרי נעשה הגר בסיס לדבר המותר ולדבר האסור ומותר לפלגו כדאמרינן החם ובפרק טעל (קמ"ב) שמוחר לעלל הכלכלה והאבן בחוכה ומקשינן והא נעשית בסיס לדבר האסור ותיורן ר"י בכלכלה מלאה פירות עסקינן שנעשית בסיס לדבר המותר ולדבר האסור וכן מוכיח שם (מו"י) בההיא דמוכני דמיתתי' החם דבזמן שאין המוכני נשמעת מן העגלה ש"י הוא כלי אחד עם העגלה ומותר לגוררה בשבת אצ"פ שיש עליה מעות ולא נעשה בסיס לדבר האסור לבד אלא גם לדבר המותר מפני הכלים והאולקין שיש בעגלה וכן נמי אמרינן החם (מו"י) דמעלמלן כוונא אבן קיטמא ואצ"פ שיש בו שבדי עינים וזהו מפני שהאפר מוכן ונעשה הכוונא בסיס גם לאפר המותר אצ"פ שבדי עינים אסורים ועל זה אמרו אוחס המניחים מעט לחם בגר מפ"ש ולדברייהם גם בעד שהגר דולק ה"י מות' לעלמלן שאל"כ אפי' לאחר שכבה יהיה אסור מנו דאיתקלאי לבין השמשות ומ"מ ה"י אריך שיהיה הלחם יותר חשוב מן השמן ולא יספיק מעט לחם כי בכל דבר הנעשה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור אין מותר לעלמלן אצ"כ הדבר המותר חשוב יותר מן הדבר האסור כדאמרינן החם גבי מחסה באפרה שאם אין האפר מוכן אסור לעלמלן ואצ"פ שיש שם קורעי לבונה המותרין ואף אם הם חבוטין לשאר האנשים אסור כל שאין חבוטין לבעל הבית וכן מתבאר כל אוחס סוגיא שבסוף פרק כירה ובמקומות אחרים וזהו מעט לחם אינו מספיק לזה ועוד שאפי' ה"י טוחן בזה דבר חשוב עדיין אין הסך זה ברור לפי שהשמן שגבר חשוב לו לעולם יותר מן הדבר המותר שטוחן בו לפי שהוא אריך לו עשה למצותו בעד שהוא דולק ור"י אף לאחר שכבה אסור מנו דאיתקלאי אלא שיש לומר שהרי זה כאלו התנה שיוכל לעלמלן לאחר שכבה ולדעת הרמב"ן ז"ל תנאי מועיל ואצ"פ שאין היתרו נראה לי ברור כדאי הוא לסמוך עליו ומס' בשעת הדחק אם הוא לורך ברור :

ואותם ההכלים והשנעשות שספר לך אותו הגר שנתנייר במעמטא שנהשנעוהו ה"ס מוריד הלכנה מן השמים מי שיש לו לב להבין לא יאמין לאוחס הכוזבים והנמנעות כ"א פתי יאמין לכל דבר וסניגין האחר שספר שה"י רוכב על עב קל וסולק למרחוק גם פעמי' רבו' שמעתי לאמרים שיש משביעין ה"ס וזהו בא בדמיון עין כבד ומולך האיש למרחוק אם הדבר אמת או שקר מי שירצה להאמין יאמין ואין היות בזה אבל לא יתפאר הוא שידע לעשות דבר זה שאל"כ מדוע לא עשה כן כשה"י נדקק וזה נכחא אל הכלים וחדר בחדר וצא לצמח הכנות והנה בהיותו חלול לא תפאר בזה אבל לפי זה שהוכיח סופו הוא רמאי ואיש כוזב כי שמענו חזר לסודו בחוגם יען הסיפורי' הסותרים אשר שם וניסת ונתרפס ברזי כסף ונשתמד שם ואח"כ רצה לשוב ולא קבלוהו הסבל וחזר לדה ישמעאל והנה הוא עתה ישמעאל ישמע אל ויענך בכל קוראך אליו כנפסך וכנפס טעה חלך כהגר שגם כאמן אהבתך אתי הוא יצחק ב"ר ששת זל"ה :

והראן לרבי עמרם בן מרואם י"א

שאלת מעשה בא לפניך כי יהודי קלל כהן אחד ואכותיו קללות נמצאות בפני העם ואמר לך להענישו יען היה כהן והפשת ולא מצאת עונשו על ישראל חברו ויען בארץ הזאת נוהגין ברוב ענינים בחקות הישמעאלים אשר סבלן שהסקל קרוב נביאים יענש עונש חזק ואמר היהודי' כי כן ראוי לעשות למבוה או מקלל הכהן להיותו זרע אחרון ואמרת אולי שאיזה ספק להם מדברי הראשונים שלא השנת אותם כאשר מצאת נוהגין סי' שמת' לו הולך הראשון לבלתי יתאבל אלא יום הקבורה ומצאת כתוב דברי גאון גם לפול חסת תוך ז' ללידה ואולי בזאת ובזאת ימצא בספרי הקודמים ואמר לך שבמיוקת היו נוהגין כן עד כאן דברך :

תשובה בגיטין פ' הדיקון (ע"י) תנן כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל מפני דרכי שלום ואמרינן בגמ' מנכ"מ ואמוראי מוכחי הא מילתא מקראי טובא והמחזור מכלם דכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ואפי' שאל הא מפני דרכי שלום דאורייתא הוא ואסקה אפי' לכדתניא שנים ממתינין זה לזה בקערה וכו' ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר מלה לא שנו אלא בסעודה אבל בבית הכנסת לא מאי טעמא דחתי לאיננוי' כלומר מן התורה היה יכול הכהן לחס רשות למי שגדול ממנו אבל הכתים חקו שלקרוח בבית הכנסת לא יוכל כהן לחלוק כבוד ללוי ולא לוי לישראל דלא ליתו שאר' לאיננוי' ולומר אלא קרינא ברישא והיינו הא דתנן במתני' כהן קורא ראשון וכו' שלא יוכל לשנות ולהלוק לו כבוד מפני דרכי שלום ואמרינן נמי החם דזהו בשבתות וימים טובים אבל בחול דליכא אגשי טובא בבית' יכול לחלוק כבוד למי שגדול ממנו ואם היה חכם גדול מכל הכתים שכדורו יכול לחלוק לו הכהן כבוד אפי' בשבתות וי"ט דהא רב סוגא קרי בכתי אפי' בשבתות וי"ט משום דאפי' רב אחי ורב אחי דכתי חשיבי דארעא דישאל מיקב סו' כייסין ליה ובס' בני העיר (כ"ג) גרסינן שאלו תלמידיו את ר' פירדא במס'

שחכם מכשפות זו יהיו משפחים חבלין שלכם ישא הרוח אותו כרובי חכם שחכם ואוחס לכסף זו וכדומה לזה ביחזקאל הוי למתפרו' כסתות וכל הצרעה ואין ספק שאין הסמים ההם פועלים הכסף בטבעם אלא שששין מהן הקטרה ואומר כהן השבעות ולחשים כמו שפי' הרמב"ם ז"ל (פ' י' מהלכות ע"י) במעשה האוב והידעוני והנשאל בגולגולת וכן במעשה דינאי שכתבתי למעלה שמוכיר זו חזיה לההיא אחת דהוה מרחשן שפוחתה ומעשה שדים הוא ששל ידי הקטרות או השבעות שששין לשד הוא מוין למי שמשיעין אותו עליו וכן מראה לאנשים הדבר בהסך מה שהוא מבלי שיפחנה הדבר בעלמותו וכן משביעים השד ליכנס בגוף האיש כשודא דבן המליון בברחיה דקיסר המוזכר במס' מעילה (י"ז) וכן השד יכול להביא ממרחק אחיה בעל חיים ברגע קטן אבל לא יוכלו התרטומים להביא הכנים מרחוק במעשה שדים לרוב קטנותם כמו שאמר שם רב פפא (בפ' ד' מיתות ס"ז) ואמר אביי החם דקפיד אמנא שד דלא קפיד אמנא כשפס ופרש"י ז"ל דקפיד אמנא מי שמקפיד על הכלי שאינו יכול לעשות הדבר בלי כלי הראוי לאותו דבר כגון שרי בוסן שזריבין סבין שקחו שחור ושרי כוס שזריך כוס של זכוכית דלא קפיד אמנא אינו מושג בליזה כלי עושה וכחכ רר"ה ז"ל לאו למימרא דמאן דקפיד אמנא שד הוא ואיט בכלל כשפים ומותר אלא אלו כשפים על ידי שד ואלו כשפים שלא על ידי שד והכל אסור - מה שאמרו בבביתא בפ' חלק (קא"י) אין שואלים בדבר שדים בשבת ר"י אומר אף בחול אסור אמר ר"ה הלכה כר"י ואף ר"י לא אמר אלא מפני הסכנה ועתה קשה שאם מעשה שדים הוא אסור במעשה כשפים והלא העושה מעשה במיתה ונשאל בהם באזהרה ותיורן הרמב"ן ז"ל שבכלם יש מיתה בישראל העושה מעשה שהרי מליו בהם אזהרה דכתיב לא ימלא כף מעביר בנו וכו' מעונן ומנחם ומכסף ועגש מדכתיב מכשפה לא תחיה אבל הנשאל בהם לא כתיב בזה אזהרה אלא בשואל אוב וידעוני אבל בשאר כשפים הנשאל בהן כגון שטחי המכסף עושה מעשה ישראל הנשאל בו אינו אסור אלא משום המיס תהיה עם ה' אלהיך כענין שואל בכלדיים ובתוספתא יש גירסא אחרת אין לוחשין בדבר שדים בשבת ר' יוחי אומר אף בחול אין לוחשין בדבר שדים ולפי גירסא זו יש לומר שחכמים לא החירו בחול אלא ללחוש ולהשביע השדים ללאות מן האיש בדרך מעשה דבן שלמעון ורבי יוחי אסור מפני הסכנה שמה יזיק כשמולין אותו בעל כרחו ומה שהחירו שם שרי שמן הגרסא הנכונה שם מפני שמכזיבין לומר שאין להם השבעה ואין בכלל כשוף כלל שהם משחקין בכני אדם ומכזיבין בהם ללעוג כל זה כתב הרמב"ן ז"ל בהשגחה :

צג עזר כתבת שאמרו לך משמי אותן הנשים שאני התרתי להן לפלמל נר שהדליקו בו באותו שבת לאחר שכבה ונפלאות על זה דהא בסוקצה מחמת אסור קיימא לן כר"י דאסור ולא כר"ש דשרי ונר שהדליקו בו באותה שבת מוקצה מחמת אסור הוא דמנו דאיתקצאי לבין השמשות בעוד שהוא דולק איתקצאי לבולי יוסא והארבת להביא ראיה מן ההלכות של היראי"ף ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל ועוד שקצת נשים ממלמלין המנורה לאחר שכבתה על ידי מעט לחם שנותנין בתוך הגר וכן הנראה לך כי מי שהתיר להם נתלה במה שאמרו (שבת ל:) גבי דוד המלך שמת בשבת והיה מוטל בחמה ושאל שלמה לחכמים ואמרו לו אביך הפיל עליו כתר או תינוק ושלמל :

תשובה מה שאמרו לך הנשים ההם שהתירו להן לעלמלן שהדליקו בו באותה שבת במחלף להד"ס אבל התרתי להם לעלמלן על ידי תנאי שיתנו מע"ש שיוכלו לעלמלן לאחר שכבה וזה מותר ואפי' כבר גדול וכ"כ הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרסינן החם אם התנה עליו מותר מה אן קיימין אי כר"מ אפילו התנה אסור דקסברי החם דלר"מ כלי המיוחד לאסור אסור אי כר"י נר מלאם הוא כלומר ואין אדם יכול להתנות על דבר מלאם שלא יהא מוקצה ואי כר"ש אפילו לא התנה יהא מותר ותר"י דר"ש הוא ומיירי בכוס וקערה ועשית דאסר רבי שמעון אפי' לאחר שכבו דאם התנה עליהן מותר הילך לדין דקיי"ל דמוקצה מחמת מלאם שרי בין כהן של חרם בין כהן של מתנת מהני תנאה וכ"כ הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות מהירושלמי ואצ"פ שיש לי לדון בהיתר זה כי לא החירו אלא לר"ש בכוס דליח ליה מנו דאיתקלאי אבל לדין דאיש לן מינו דאיתקלאי דקיי"ל כר"י כבר לא מהני תנאי כי סיכי דלא מהני בנייטוכה אלא באומ' אינו בודל מהם כל בין השמשו' ובגר על כרחו בעד שהוא דולק אסור והלך אפי' לאחר שכבה אסור משום מנו אלא שכבר הורה זקן - ומה שמעלמלנים הגר שלא ע"י תנאי ע"י מעט לחם אס עותנין הלחם כבר בשבת טועים הם שכבר העלה רב אחי בפ' טעל (קמ"ב) לא אמרו כבר או חינוק אלא למה בלבד אבל אם נותנים הלחם מערב שבת או מותר לעלמלן לאחר שכבה ה' לפי שאין עלמלן הגר אסור אפי' בעד שהוא דולק אלא מפני שנעשה בסיס לדבר האסור דאי משום שמה יכבה מחמת העלמלן דבר שאין מתכוין הוא וקיי"ל כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר לכחלה אפי' באסור של תורה אלא אסור עלמלנו מפני שנעשה בסיס לדבר האסור כמו שמתבאר כל זה בסוף פרק כירה (מו"י) ואמרו שם אכא לנר שמן ופתילה האיל ונעשו בסיס לדבר האסור ומפני זה אסור לעלמלן לר"ש בעד שהוא דולק אבל לאחר שכבה מותר דליח ליה מנו דאיתקלאי לכה"ש איתקלאי לבולי [ח] אוח"ס רע"ס ס"ג בשם י"א וסיים ואין לסמוך עליו :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן צה צו

במה הארכת ימים אמר להם מימי לא ברכתי לפני כהן ומקשיק בגמ' למימרח דמעליהתא היה והאמר רבה ב"מ אמר ר"י כל ה"מ שמבדק לפניו אפי' כה"ג ע"ה אוחז ח"ה חייב מיהה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי ומפרק כי אמר איכו בשוין ופי' ר"ה ז"ל דלאו שוין ממש קאמר דא"כ פשיטא דכהן קודם ומאי רבותיה דר' פרידא דאורייתא הוא אלא שפירש"ה ח"ה אצל ר' פרידא היה גדול ממנו ואם רבה לקרות קודם לכהן רשאי כרב הוגא דקרא בכהני והיינו רבותיה דר' פרידא הנה שלדברי הכל הוא מלוה בחורה לכבד הכהן יותר משאר ישראל וכבר מנהה הרמב"ם ז"ל בהשבון המלות שכתב בראש ספר המדע במנין המלות ז"ל להלוק כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה שנאמר וקדשתו ובספר המלות שלו כתב ז"ל המלות ל"ב היא שזו לכבד זרע אהרן ולגשאל ולרוממם וגו' מדרגתם מדרגת קודמת וראשונה ואפי' ימלאו לא נשמע מהם זה כלו הגדלה לאל ית' אמר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ולהקריב קרבנותיו וכו' אמרו וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדוש יהיה לך ובה"פ לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולבדק ראשון וליטול מנה יפה ראשון וכו' והאריך בזה שם בספר הסוף גם הר"ם מקו"י ז"ל מנה המלות הזאת בספר המלות שלו וכן נמנית מלוה זו בס' עמודי גולה גם בס' עבודה (פ"ד מה' כלי מקדש) כתב הר"ם ז"ל שאריך כל אדם מישראל לנהוג בזה כבוד הרבה ולהקדים אחרת לכל דבר שבקדושה לפתוח בחורה ראשון ולבדק ראשון וליטול מנה יפה ראשון וגרסיקו חו (פרק קונס י"ן סב') אמר רבא שרי ליה לאורבא מרבנן למימר לו"מ אנה שרו לי תגראי ברשא שנאמר ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל חלק בראש חף ח"ה נוטל חלק בראש וכהן מנ"ל דכתיב וקדשתו וגו' ונהג דבי ר"י וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולבדק ראשון וליטול מנה יפה ראשון הנה שלמדו החכם מן הכהן לענין זה ואמר שהיה מ"ע מן החורה לכבד הכהן ולהדרו על שאר העם הדבר ברור שהמחוקק אוחז ראוי לענין יותר משאר חף ח' משאר העם אפי' שבשאר העם קי"ל זיישן בדברים פטור במצוות הכהן בדברים ראוי לגבור בו בדברים ולהכריחו לבקש ממנו מחילה ולרעותו עד שימחול לו ואף בשאר האנשים כ' הרמב"ם ז"ל שיש לב"ד לעשות גדר בדבר כפי מה שיראה אין ז"ל בכהן שראוי לגבור בזויהם במחור ובמגדפו כל שהכהן מתנהג בקדושתו של אהרן ע"ה רונה לומר שאינו נושא נשים בעברה ואינו מטמא למתים שאם עשה כן אבד כהונתו ופסול לעבודה עד שיחזור בו כדרך המזכיר במס' בכורות פ' מומין אלו (מה): או שהרג את הגפס אפי' בשוגג שאחור לישא כפיו כדאי' (בפ' בתרא דמגלה) [ברכות לב:] ואפי' גלה וחזר במיתה כ"ג קי"ל כר"י דאמר בפ' אלו הן הגולין (יג.) דאינו חוזר לשדרה שה' זה ובחולין פ' הורוע (קל"ב) הניח שכל כהן שאינו מודה בכל העבודות המסורות לבני אהרן בין בפנים בין בחוץ אין לו חלק בכהונה וכן אמרו (בפ' הגזקין) [חולין קל:] אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר"י מנין שאין נוטנין מהנות לכהן עם הארץ שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בחורתי ה' המחזיקים בחורתי ה' יש להם מנת ושאלו מחזיקים בחורתי ה' אין להם מנת והא דתני: (בפרקא בתרא דחלה) אלו נתנין לכל כהן החרמים והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והזרוע והלחיים והקבה וראשית הגז וכולי פירשו קל"ה מן האחרונים ז"ל לכל כהן אפי' שאין משמר שלו אכל לא לע"ה אצל הרמב"ן ז"ל כתב לכל כהן אפי' לכהן עם הארץ וכו' צירושלמי והא דאמרין בחולין (קל:) דאין נוטנין לכהן ע"ה היינו אפי' שם כהן חזר לחבר נוטנין אין שם כהן חזר נוטן לע"ה ולא צריך למערה בחר חזר או לעכס עד שיצא ולהכי תנן נתנין לכל כהן כמש"כ זה הרמב"ן ז"ל בה' בכורות (פרק עד כמה) ומ"מ אף אם נוטנין לו מתנות בשאין שם כהן חכם אין מחזירין הרבה על המצוישו בדברים כיון שאינו מתחזק בחורתי ה' כמו שראוי לזרעו של אהרן ע"ה שנאמר עליהם יורו משפטין ליעקב וכו' שהרי אפי' ממזר ח"ה קודם לכ"ג עם הארץ כדאיתא בסוף סוריות וגרסי' במנחות פרק כל המנחות באת מנה (גג.) אמרו ליה רבנן לרבי פרידא ר' עזריה בר בריה דר' אבהו אבא דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא אמר לכו מאי כולי האי אי בר אוריין הוא יאי אי בר אבבא ובה אוריין יאי ויאי בר אבבא ואלו בר אוריין אישא חיוביה אמרו ליה בר אוריין הוא ותו גרסיקו ביומא פ' בא לו (ע"ה) מעשה בכ"ג שילא מבית המקדש הוה קא אזלי כו"ע בתורה כד תזיז לשמיעה ואבעלין דהוה קא אהו שבקוס לדידיה ואזלו בחר שמעיה ואבעלין לכוף אהו לאשפורי מיניה אמר לכו ייתון בני שמעיה לשלם אמרו ליה ייתון בני שמעיה לשלם דעבדין עובדי דאהרן ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי דאהרן האם שלא היו אלו החכמים מזהרין מלקבל הכהנים אף אם היו נודעים ביחוסם כל שלא היו נוהגין כשורה או שלא היו בני תורה כ"ש כהנים שבזרעו שאין להם כתב יתום אלא מפני חזקתו נהגו היום לקרות ראשון בחורה כהן ואפי' הוא ע"ה לפני חכם גדול שבישראל כמש"כ זה הר"ם ז"ל (בפ"ג מה' חפלה) אפי' שמן הדין היה זה אסור ואוחז חכם חייב מיתה שקורא לפניו אפי' כהן גדול עם הארץ כמו שכתבתי לנועלה אלא שנהגו כן מפני המחלוקת:

צו עור נסתפק לך אם בזמן בית המקדש שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה היו ממתניין בחדש אייר וסיון לעדים כי יום ר"ה סיון בודאי לא יזו ממקומו ואם העדים לא ראו הלבנה ביום ההוא בודאי ר"ה הוא והקרבן והשיר היה נעשה וא"כ לא היו צריכין לעדים ולהוסיף לא יוכלו כי הימים ספורים הם א"כ נשאר לדעת אם היו ממתניין לעדים או לאו כי אין תועלת בהם ע"כ דברך:

תשובה אף לאחר חורבן הבית היו מקדשין ע"פ הראיה כדתנן בפ' בתרא דר"ס (ל) משתרי ביהמ"ק התקין ריב"ז שישו מקבלין עדות החדש כל היום וגם בימי החנאים האחרונים כדאמר' בפ' אפי' חזק מבידין (כה.) דאמר ליה רבי' לר"ה זיל לעין עב וקדשיה וגם בימי האמוראים כ"ו שהיו סמוכין בארץ כדאיתא בשלח פ"ק (כא.) דר' חייה בר אבא שהיה תלמידו של ר' יוחנן כדאיקלע להבוא אחרת דמטו שלוחו ניסן ולא מטו שלוחי תשרי ועבדי חד יומא הוא ואייבו בר עברי וגם אחרי כן כמו שזכר שם ובמקומות אחרים שכל זמן שהיו סמוכין בארץ ישראל צריכין החדשים להקדש ע"פ ז"ל מומחין כדאיתא בנדרים פ' נערה (ע"ה) מועדי ה' צריכין קדוש ז"ד ואין שבת בראשית צריכה קדוש ז"ד מועדי ה' צריכין מומחין ואין פר' נדרים צריכה מומחין אלא אפי' בשלשה הדיוטות אלא בזמן ביהמ"ק העדים שראו את החדש מחללין את השבת בכל החדשים כדי שיבואו למקום הועד להעיד בפני ז"ד מפני קרבן של ר"ה כמו שזכרנו מדכתיב אשר תקראו אותם במועדם אצל לאחר חורבן שאין שם קרבן אין העדים מחללין את השבת אלא על ניסן ועל תשרי בלבד מפני תקנות המועדות כדתנן בפ"ק (כא:) על שני חדשים מחללין את השבת על ניסן ועל תשרי שבת שלוחין יולאין לכוריא ובהן מתקנין את המועדות ובזמן שביהמ"ק קיים מחללין על כלם מפני תקנת קרבן ר"ל קרבן מוסף ר"ה הדוחה שבת וכן שני שם (יח.) על ששה חדשים השלוחים יולאין על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני החטאת ועל אלו מפני ר"ה ועל תשרי מפני תקנת המועדות ועל כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני פורים וכשביהמ"ק קיים יולאין אף על אייר מפני פסח קטן אצל בשאר החדשים לא היה להם דבר שהיו צריכין להודיע לגולה וגם בחורף סיון מפני שזו' לא היו צריכין להודיעם כיון שכבר ידעו הפסח הנה חג השבועות ידוע ליום חמשים לעומר ומ"מ לעול' צריכין לקדש החדש' על פי הראי' כל שיש סמוכין שמלות עשה היא לקדש החדשים בדרך זו כדכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים ובהה הקבלה שהראיהו הקב"ה למשה לבנה בחודשה ואמר לו כזה ראה וקדש ומלוה זו בין בזמן ביהמ"ק בין לאחר החרבן כל שיש סמוכין בארץ ואף על אייר וסיון צריכין לקדש ע"פ הראי' ולא מפני חג שבועות שהרי לא חללו הכתוב בחדש סיון אלא כל יום לעומר וכו' שידעו ניסן חג שבועות כבר קצוה זמנו אלא מקדשין אותם לקיים מצות עשה וקודם חרבן מחללין את השבת כדי להעיד מפני קרבן ר"ה ולאחר חרבן אין מחללין ומה שהוקשה לך אם כבר עברו ניסן וקדשו אייר ביום ל"א מה צריך להמתין לעדים לקדש חודש סיון שהרי צריך לקדשו ביום שלש' כדי שישלמו חמשים לעומר בששה בסיון שבו נתנה תורה שאם לא יבואו עדים וימתין מלקדשו עד יום אחד ושלישים הנה ישלמו חמשי' לעומר בחמשה בסיון ואינו יום שנתנה בו התורה דלרבנן הוא הוא ששה בסיון ולרבי יוסי שבעה י"ל שאין קפידא בזה שלא חלל הכתוב חג שבועות ביום מתן תורה אלא ביום חמשים לעומר אלא שבזמן הזה דידעינן בקביעת דירחא ולעולם ניסן מלא ואייר חסר כלים חמשים לעומר ביום ו' בסיון שנתנה בו תורה לדעת רבנן כדאיתא במסכת שבת בפ' אמר רבי עקיבא (פוג.) ולזה אנו מזכירין בתפלה זמן מתן תורתנו וחדע לך שהרי מתבאר שם בפרק הנוצר דבין לרבנן בין לרבי יוסי ביום שבת נתנה תורה וע"ז בניסן שז' ילאו ישראל ממזרים היה חמישי בשבת אלא דלרבנן עשו ניסן ואייר שניהם מלאין הוקבע ר"ה סיון בשני בשבת ולכן יום שבת שאחריו שבו נתנה תורה היה ו' בסיון ולרבי יוסי היה אייר חסר והוקבע ר"ה סיון בא' בשבת ולכן יום שבת שבו נתנה תורה היה ז' בסיון וכשתמנה מ"ו בניסן שהוא זמן העומר חמשים יום חמלה ששה כלים צערי שבת שבו נתנה תורה והשבת היה יום חמשי' ואחד לזמן העומר אלא שאז לא קרב העומר כי לא נתמייבו בו עד שנכנסו לארץ וגם עדין לא נלעוו בשביתה המועדות עד לאחר שקוס המטק ומ"מ למדנו שאין סדרת להיות חמשים יום לעומר שהלם

צו ומה שמלאת נוטים מי שמת לו הולך הראשון לבלתי יתחבל אלא יום קבורה - אי אומר שזה המנהג אין לו שחר וכו' מפני [ח] רמ"א י"ד סי' ע"ד סעי' יח:

שאלות ותשובות ריב"ש סימן צז צח צט ק

אפי' כולל זה דבר הכרות דמתני' דתנן התם שבוטה שלא חובל ואכל נבלות וטרפת חייב מוקמינן לה התם כולל דברי' המוהרים עם דברי' האסורי' ומשום סיכי חיילא שבוטה ופרכין התם בשלמא לאו משכחת לה כלומר דמגו דחיילא אכשרות חיילא נמי אפרפות ולא אמרינן מושבע ועומד מהר סיני הוא דמ"מ אין שבוטתו לבטל אח המטה אלא כן סיכי משכחת לה כלומר דאפי' דאמר שבוט' שהוכל נבלות ושחוטות אע"ג דהוה כולל לה חיילא כיון דלבעל אח המטה הוא הוה כבד הרגמה הרמזין ז"ל דהגוי מילי בקום עשה דאין אומרינן לו לאדם עמוד וסעו' בידים כדי לקיים שבוטתך אבל בשב ואל העשה כגון הוה דירושלמי חיילא כולל אפי' לבטל מטה עשה וכן כתב הר"ן ז"ל בפירושו הלכות פסחים והם כן בגדון זה שקבל עליו סתם שלא לישא שום אשה אלא מרטון רבקה הרי כלל בשבוטתו אף הגשים שאינו מלוה עליהם משום פריה ורביה כגון זקנה וקטנה אילוגיה. ועקרה ומגו דחיילא קבלתו על אותן נשים חיילא נמי אף על הגשים שהוא מטה עליהם משום פיר' ואסור לישא אותן דהוה ליה כנשבע שלא יאכל זילי' הפסח לא מנה ולא פירות דמגו דחיילא אפירות שהם דבר הרשעה חיילא נמי המנה והם עבר וגשח שלא ברעונה חל עליו הגדוי כפי מה שקבל :

צט ומה שנכתב לך סאחר שלא נתקיים התנאי דהא פייסה ולא איפייסה ונשא אשה שלא ברצונ' מה דינו אם יש לבוף אותו לנרש את רבקה ולתת לה כתובתה ואם יש לו עונש על עוברו הקנין וכח חרם ונדוי :

בזה יש לטעון כי לפי שהנאי שהתנה שלא ישא אשה אחרת אם לא ברעונה כבר נראה שהיתה כונתו לרעונה ולפייסה שחזק לו רשות שישא אשה שכבר נראה מענין האשה הוהת שהיתה קלה בעיני' להפטרות צוה שכבר נשאת לו מתחלה בהיותו נשוי אשה אחרת שהיו לו בנים ממנה על דעת לשמש ולא על דעת לפדות ולרבות עמו כי לא היתה ראויה לכך . וא"כ כל שפייס אותה בדברים ובעיניו שאשה כמותה היתה מתרצה בכך כגון שיוסף לה על כתובתה ויעשה לה ויחזיריה אחרים ושלא יכניס ארצה לביה אלא שיהיה לה בית מיוחד ושלא יגרע שיהיה כמותה ועונתה לפי כבודו ויחזיר וכו' וכלו באלו הדברים ועדיין לא נתפייסה ולא נדלית לו צוה יש לומר שהיא אלוה דומיה דהוה דאמרינן בפ' כל הגט (ל.) גבי הוה. גברא דאמר לכו חי לא מפייסנא עד הלחין יומין להוי גיעא אול פייסה ולא אפייסה ואמרינן התם בלישנא קמא דסביר' לכו יש אונס בגיטין מאי הוה לך למעבד אטו תרקבא דדינרי הוה ליה למית' לה הוה פייסה ולא אפייסה ופי' רש"י ז"ל הוה פייסה בזה שבידו לעשות וכח הרמזין ז"ל ושמעינן מינה דמאן דמקבל עליה לתבריה לפייסי לפלוני חי נמי דעבידנא לפלוני הכי וחי לא מחייבנא לך מהשת' מאה מנה או שדי כחונה לך מעכשיו וחזל פייסיס ולא אפייסיס פטור דאונסה הוה עד כאן . וראיתי מן האמוראים ז"ל שכתבו דאפילו ללישנא בתרא דאין אונס בגיטין כיון דקאמ' מי יהיב לה תרקבא דדינרי ולא אפייסה משמע דחי יהיב לה תרקבא דדינרי וכו' בו שדרך כל אשה שכמותה להפייס וחי לא מהפייסה בהאי ודאי יש אונס שלא קבל עליו לפייסה אלא בנכס העולם וכאונס' דלא שכיח כלל דמי שהוא טענה אפי' בגיטין לכ"ע וא"כ כ"ש כשאר הנאים שיש בהם טענה אונס כגון כדון זה שאם פייסה בזה שדרך אשה שכמותה להפייסה ולא נתפייסה שפטור דאונס הוה אבל אם לא פייס אותה כראוי לפי מראה עיני הב"ד ועבר על קבלתו ונשא אשה שלא ברעון רבקה חל עליו הגדוי כפי קבלתו ומייב לנהוג בו כדוי ואין מתירין לו אלא ברעון רבקה כיון שהקבל' היתה לתועלתה כדאמר ליה הקב"ה למשה במדין נדרת במדין לך והתיר נדרך. ומיחו' אם הוה רוצה לגרש את רבקה ולפרוע לה כתובתה או אחר שגרשה נראה שמתירין לו אפילו שלא מרעונה דמעתה מאי חייבת לה אם הוה מקיים מלות פו"ד עם אחרת אחרי שהיא [חינה] אשתו גם אפשר שלא היתה דעתו בקבלה הוה אלא בהיות רבקה אשתו אבל כל שגרשה כבר נחפרדה חבילה והוה הקשר אלא שלפניו מידי ספק עוב להחירו אחר גרושין זהו מה שג"ל ולהיות לבי נשבר בקרבי לפריד' עונה נאבדה לי רחמי כל עלמותי ולא מלאחי ידי להאריך יומי ואת מוס השעור גם להיותי גולה ממקומי ונודד מקמי מפחד חיילות אשר היו בארצנו ואימתה תבעתני דמאן דנכתי' חויה חבלה דחיל אף כי אנשי חיל מתולפסי מנשרים קלו מאריות גברו השם ינקום נקמתנו מהם ויראנו במפלת' ויחמד לנרותינו די ויגאלנו בקרוב עם כל ישראל הנדים נאם נאמן להבנתך עלנוד יצחק ב"ר ששת זל"ה :

ק שאלת בהדיא דפ' אלמנה לכה"ג היא אומרת כלי אני נוטלת וכו' אם הבעל או יורשין יכולין לבוף את האשה לקחת כליה בשותתן אף כי לא יהיה לה חפץ בהם או אם דוקא כשהיא חפצה בהם ושואלת אותם אז יוכלו להבריחה לקחת אותן בשותתן ואם הוה יתר משווין :

תשובה לפי הגרחה אהה חופש בעקר הוראת הגאונים ז"ל שהביא הר"ם ז"ל (פכ"ג מהלכות אישות) שהאשה יש לה לקבל כליה בשותתן הראשונה ואף אם נפחתו כל שעשים מעין מלאכתן ולדבריהם פשוט הוה שאף אם אין האשה חפלה בהם יכול הבעל או יורשו לבוף אותה ליעולן בשותתן הראשונה שהכניסה אותן לו בה שהרי דעתם ז"ל הוה שלא קבל עליו הבעל את השום להחייב באחריותן ביוקרא וזולא ולא בפחיתתן כל שעושין מעין מלאכתן ולא נתחייב באחריותן אלא היכא דנגנבו או נאבדו

בו הכחזוג הג שבוטו' שיהיה ציוס שנתנה בו חורס לא פחות ולא יותר אלא שפחה לפי השבוינו שניסן מלא ואייר חכר יבא כן לעולם שהתמסיה כלים ו' נסיון ובפ"ק דר"ה (ו:) גרסי' הני רב שמעיה עלתה פעמים ה' פעמים ו' פעמים ו' הוה כילד שניהם מלחים ר"ל ניסן ואייר ה' אחד מלא ואחד חכר ו' שניהם חסדים ז' ע"כ והרי זה מבוחר שלא היו מקפידין שיבא שבוטת לזמן שנח' בו חור' כך נ"ל לומ' בשאלותיו והתמתי שמי יצחק ב"ר ששת זל"ה :

אל מדיאה לוקן רבי סעדיה בן דרמנא י"א
צו שאלת כי ששך אשה ולא נתן לה קדושין אבל כתב לה צדא"ק בערבאי הישמעאל' ועתה חזר בו המשךד ולא רצה לקדש' ולכנס' והאש' הובעת סמגו הצדא"ק והמשךד פוען שסאורי' שלא כנסה לחופה ואף לא קדשה לא. נתחייב בצדא"ק הדין עם סי : **תשובה** חז"ל לא הקנו כחובה לאש' אלא בשנושא אותה שחקנו לבחולה מהמים ולחלמנה מנה בין כתב לה בין לא כתב לה אבל להרובה יש מחלוקת בין הראשונים ז"ל כי יש מהם אומרי' שגם הוה יש לה בין כתב לה בין לא כ' ויש מהם אומרי' שאין לה מן הסתם אלא דוקא בשב' לה וכן נהגו העולם אבל בלא קדושין אין ספק שאין לה כלום ואפי' כתב לה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה והכחובה אינה עושה לא קדושין ולא נשואין ח"ל לומר הצדא"ק הכוח ומן הנראה שאין הצדא"ק כמו כחובה שברי נכנס הוה בערכאותיהם הפי' מהיים והם כן הכוח הצדא"ק לאשה ולא כתב לה כחובה עדיין יש. לה עליו עיקר כחוב' שחקנו חכמים שלא הוה קלה בעיניו לסוליה שחי' נגביה אלא נגט או במיתה הבעל וזהו נראה שהצדא"ק הוה כעין חוספה על עיקר כחובה וא"כ הוה קי"ל בר"ה צ"ע שאפי' הכותב כחובה וחוספ' לאשה אחר קדושין וגרשה קודם כניסה לחופה אינה גובה אלא העיקר ולא החוספה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אין ז"ל בשדוכין בלא קדושין שאינה גובה כלום שאין כאן אישות כלל וגם השולח סבלות לאשה אחר קדושין וחזר בו וגרשה יש לה להשיב לו כל הסבלות חוץ מן המאכל והמשקה והם חורה בה הוה חזר' הכל ואפי' המאכל והמשק' גותנת דמיו ח"ל לומר בשדוכין בלא קדושין כמו שכתוב בהרמזים ז"ל (פ"ו מהלכות זכיה ומנהג) זהו שג"ל לומר בזה בדין חורתו אמנם אם יש בקבל מנהג אחר ופשע המכנג הכוח ככלה אין כח בידי לבטלו יצחק ב"ר ששת זל"ה :

הגם ררבי שמואל חכים י"א
צח שאלת יעקב נשא רחל ונולדו לו בנים מסנה לימים חלתה רחל והרשתה ליעקב לישא אשה אחרת עליה לשמשה ולשמשו וכן עשה יעקב נשא רבקה ולא היתה ראויה לדריין שהיתה בעלת שנים בת מ' שנה ויותר לימים סתו רחל ובניה וחיים לכל ישראל שבקו יום א' נתקופט יעקב עם אשתו רבקה אחר מות רחל ונרשה בנט אתר שגרשה יעקב נתנחם ורצה להחזיר גרושתו רבקה והיא לא רצתה לחזור ליעקב כי אם בתנאי בקנין וכח חרם ונדוי שלא יקח אשה בחייה כי אם ברעונה וכך עשה יעקב בשדהחזירה קבל עליו בקנין וכח חרם ונדוי בשמר' ועתה יעקב ראה עצמו בלא בנים ובלא בני בגי' רצה ליקח אשה אחרת עליה ראוי' לבנים כדי לקים מצות פו"ד ואתה מנעת אותו עד בא השובתי כי נסתפק לך בזה הקנין וכח חרם ונדוי אם יש לו דין נדר וחל על דבר מצוה בדבר הרשות או אם יש לו דין שבוטה ואיגו' הל' על דבר מצו' שמושבע ועומד מה"ס הוא דפרו' ולרבו' זהו תורף שאלתך :

תשובה אין ספק שקבלה זו שקבל יעקב שלא יקח אשה נהיי רבקה כי אם ברעונה דין שבוטה יש לה ואינה חלה על דבר מלוה לפי שמה שהנדרים הלים ע"ד מלוה ולא השבוטות מחבאר בפ"ג דנדרים (ט"ז) שהעטם הוה מפני שהמלות הם חובה גברא בין שהם מ"ע כגון מלה סוכה ולולב בין שהם מלוה ל"ח כגון חסור נבלות וטרפות שאין לשון הכחזוג נבלה וטרפה חסורה עליך שהיה חסור חפלא אלא לא תאכל נבלה וטרפה שהוא חסור גברא על חפלא ולזה הגדר שהוא חסור חפלא חל על המלות אם במ"ע שאין מחבילין לאדם דבר החסור לו אם במלוה ל"ח אם חסר נבלה עליו צנדר שטובר עליה אף משום כל יחל אבל השבוטות הם מידי דאסר נפשיה חפלא ולזה הינם חלים לבעל אה המט' כגון נשבע שלא ישב בסוכה שברי מושבע ועומד מה"ס הוה לישב בה ולזה חייב לישב בסוכה ומלקין אותו משום שבוטת הוה כיון שאין מלוה לשבוטתו וכן אם נשבע שלא לאכול נבלות וטרפות ואכל פטור משום שבוטת בטוי לפי שאין שבוטת הלה על שבוטת זה. אינו לוקח משום שבוטת הוה לפי שנשבע לקיים את המלוה ושרי לרצויו נפשיה כדאי' בפ"ק דנדרים (ה) ח"כ קבלה זו שקבל עליו יעקב שהוא בלשון שבוטת דקאסר נפשיה חפלא דין שבוטת יש לה ואינה חלה לבטל את המלוה דמושבע ועומד מה"ס הוה אלא שמלך אחר אני חוקך צוה להחמיר לפי שגם בשבוטות אם כולל בשבוטתו דבר הרשות עם דבר מלוה חלה שבוטתו על הכל דמגו דחיילא אדבר הרשות חיילא נמי אדבר מלוה וזה טעם הירושלמי שביא הר"ף ז"ל בסלכות (בסוף פסחים) שבוטה שלא אוכל מלה חסור לאכול מלה זילי' הפסח שבוטה שלא אוכל מלה זילי' פסח לוקח ואוכל מלה זילי' פסח כרי שכשנשבע סתם שלא יאכל המלה שכלל בשבוטתו שאר הימים שהם דבר הרשות חלה שבוטתו גם על לילי פסח שהם לבטל את המלוה והא דמשמע בפ' שבוטות שחיס בהרא (כה:) דשבוטת אינה חלה לבטל את המלוה

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קא קב

ולמפלג בסיפיה מהסוף דלחין מפליגין כ"ש יוחי משלם פרכאות דהתם כזא טעמא שמ"ז לא ימלא מנוחות לבנת אבל חלו מנוחות מוליכין עמכם :

והראן דרבי עמרם בן מרואם י"א

שאלת ראובן השיא בתו בעודה קטנה לשמעון ובעת הארוסין התנו ביניהן תנאים ומכללן שאם פתה האשה בלא בנים יחזרו קצת הנכסים לבית אביה והתנאין נתקיימו בעודה ארוסה כדרכ כהנא דאמר בפ' הכותב (פג) נחלה הכאה לאדם מסתקם אחר וכו' ופסקו ההלכות דלית הלכתא כרשב"ג דאמר תנאו במל מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה דבדבר שבממון תנאו קיים ומכח הירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל בהלכות וכו' לצאת מידי ספק אם לפסוק בדעת הרי"ף ז"ל שנראה מדבריו שאפי' לאחר הנשואין תנאו קיים כמו שהבין הרמב"ם ז"ל מדבריו או כפסק הרמב"ם ז"ל דלאחר הנשואין תנאו במל משום דכתיב לחקה משפט כמ"ש (בב"ב כ"ג מה"א ופ' י"ב) ולזה הסכימו לקיים תנאם קודם הנשואין וזאת תנאי זה התנה שנתחייב שמעון לעשות הצדא"ק זולתי הכתובה שנעשה בדת וכהלכ' ונתחייב ראובן בשבועת האלה וקנו מידו בכל תוקף שלא יבוקש אותו צדא"ק בחיי שמעון כי אין בונתם בעשייתו אלא לפי ששטרות של ישראל אין עולין בערכאות של ישמעאל שאם תצטרך בתו לנבות כתובה בפני אומות העולם שיהיה זכות בתו קיים בצדא"ק ולא חלילה לשום זכות אחר והנה מופס השטר נשלח בטופסים אודים והנה מת ראובן וגדלה הבת ותובעת הצדא"ק לבעלה בפני אומות העולם ואומרת כי היא כבר זכתה בו בהיותה קטנה ושואם אביה נתחייב לבעלה שילך לחון עמו או עם יורשיו ושם אחר מיתת בעלה תתבע הכתובה מצד אחר בזולת הצדא"ק ובו תזכה בחייו ובשאר זכויותיה שכל לבוש שיעשה לה הבעל הם שלה אפי' שוים אלף דינר זהב ולא תקבלם בחשבון וגם אחר מותו יש לה חלק בירושה ואומרת שהצדא"ק והכתובה סך שניהם שוים וחמסם ביום אחד נסתפק לך אם האשה זוכה יותר ממה שזיכה לה בעודה קטנה ואם לא זכתה יותר באיזה דרך תדונו כנגדה להציל הבעל מהצדא"ק שהובעת בדין האומות וגם אם עשתה מורשה אם תדינו כנגדו ובמה. וכן אם היה צד שאביה חי ויתבענו שמעון להצילו מתביעת בתו כאשר נתחייב והתרה בו על שבועתו והוא מוען שאין לו במה יפרע והוא מפורסם שדבריו נכונים מה יהיה דינו אם יחרימוהו עם היות שאין כח בידו להצילו דניסא קנוניא עשו או יקובל התנצלותו אחרי היותו אבתי :

תשובה פסק הרי"ף ז"ל נכון הוא ואע"פ שר"ח ז"ל פסק כרשב"ג שאם מתה יירשנה והביא ראיה מן הירושלמי שאמרו שם רבי ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג ולא לענין דבריו הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מש"כ בתורה וכל המתנה על מש"כ בתורה תנאו בטל בתנאי שאינו ממון והכא בתנאי של ממון חן קיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בזה ופי' הרב ז"ל לאחר מיתתה הוא יורשה ואינו יכול לסלק נפשו ממנו דלא חתא לידים והרי הוא כמנ שאמר לא אירש את אבא וברב ז"ל הביא גם הוא בפירושו הירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל בהלכות אילין דכתיבין חן מיתת בלא בני כל מה דלא חסדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים והולך הרב לפרש דלאו בכתיבת הכעל לאשמו חלה בכתיבת האב לבתו כמה שנותן לה וכמתנה ע"מ להחזיר דמי ומ"מ כל האחרונים ז"ל הסכימו שאין פסקו של ר"ח ז"ל נכון דכיון דחוקימנא למתני' בכותב לה ועודה ארוסה לא דמי לאומר לא אירש את אבא אלא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר היא שריון שעדיין אינו ראוי לירשה מני לסלקי נפשיה מינה ולא מיקרי מקנה דבר שלא בא לעולם ור' ירמיה בשם רב דירושלמי מוקי לה למתני' בכותב לה משנשאת ובהא מסתבר טעמי' דלא מני' לסלקי נפשיה ואפי' בקנין ואע"פ שמסתלק מן הפירות ומטפה של קרקע בקנין משנשאת משום דכבר זכה בזה אבל מירושלמי דראוי ליפול הוא ועדיין חן לו אינו יכול להקנות ובסלוק נמי לא אפשר כיון שנשאת ומעשה חן מן הירושלמי ראוי לגמרתו דהא פליגי באוקימתא דמתני' ועוד האריך בזה הרמב"ן ז"ל לסתור פסקו של ר"ח ז"ל ולקיים פסק הרי"ף ז"ל שהוא עקר ונכון דליתא לרשב"ג אלא מתנה עליו שלא יירשנה בכותב לה ועודה ארוסה דאפי' נאמר חמסם עשו חזק לדבריהם כשל תורה מתנה על מש"כ בתורה כדבר של ממון תנאו קיים וכלן כיון שהיא ארוסה אינו ריק מתנה גמורה אלא תנאי וסלוק ותנאו קיים ומ"ש בירושלמי אילין דכתיבין חן מיתת בלא בני וכו' משכחת לה דרבנן בכותב לה ועודה ארוסה או בכותב לה בכתובתה קודם כניסתה לחופה עוד פי' הרמב"ן ז"ל בשם רבו זה הירושלמי אפי' בכותב לה משנשאת ואינו מתנה שלא יירשנה אלא יורשה ומתנה עם הכעל שאמר שירשנה יחזיר הממון לירשיה ויכול הוא להסתחייב בך א' וכבר כתבתי כ"ז ויחד מזה בארוכה בחדושי כתובות שלי ולא הייתי צריך להאריך בזה כגדון זה אלא לסודיען כי פסק הרי"ף ז"ל הוא בכותב לה ועודה ארוסה כדחוקימו בגמ' למתני' ולא כמו שהבין הרמב"ם ז"ל מדבריו. וכלם מסכימים בענין הדין :

ורענין מה שחובעת אשה שממון הצדא"ק לבעלה בחייו אחר שגדלה ומת אביה אש יש לשמעון עדים שהתנו בנייהם שהצדא"ק לא יבוקש

מלאכה לזה אמר הרב בעמ"מ ז"ל וה"ה להפריש במדברות ולכל מקו' סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת שאם ענין הכרייתא לא היה [אלא] קישמעאל העושה מלאכה בשביל ישראל לא היה לו ללמוד מזה למפרשים במדברות שם עומן עושין החלול דלחין למדין חמור מקל להקל עליו וכיון שהכרייתא בכל ענין חף כשהישראל עמנו עושה מלאכה גם כשהתיר בסופה לדבר מלוא אפילו בע"ש בכל ענין היא ואפילו כשהישראל עמנו עושה החלול והיא דלחין לרין חן מקום להזכיר בה דבר מלוא ומה דבר מלוא יהיה לכל ישראל לצור על עיריות של כוהנים ובמלחמה הרשות היא ולא במלחמה שבעה עממין אבל יש בה סדר א' מיוחד שאם החילו חן מפסיקין ומחללין את השבת לכל לרבי המצור ואפילו שלא מפני הסכנה כמו שבא הקבלה עד רדתה ואפילו בשבת ואחרי שלדבר מלוא מותר אפי' בע"ש חן ספק שהעלם לחרץ ישראל מלוא היא ורז"ל אמרו בפ' שני דייני גזירות (ק"י) שהדר בחולה לחרץ כו' וכן אמרו שם כל המהלך ד' אמות בחרץ ישראל מובטח לו שהוא בן העה"ב ומה שהיה אומר הנביא לבני הנלות בני נחיים וכו' זה היה מפני סגלות שנגזר עליהם ומי שהגלם לא היה מניחם לשבוע עד שעלו בהרשות כורש וגם עתה אחת משלש שבועות שהסביע הקב"ה לישראל שלא יעלו כחומה וכן אין לומר שאין העלם מלוא כי אם הסייפה שהרי העולם על דעת להחישב נקרא עוסק במלוא כמ"ש רז"ל בפ"א דחולין (ז) במעשה דנינאי נהרא סוה סוה גברא דהוה דרי חמי לפסחא אחר לו חלו' נמי להאי דמלוא קא'עסיק וכן חסיד ביה"כ להולך להקביל פני רבו או לשמוע דרשה לעבור במים עד זוארו וכן להולך לאכול סעודה ארוסין בבית חמיו החירו שלא לחזור לביתו לבער החמץ אלא מבעלו בלבד (פסחים מט') ואם הולך לדבר הרשות יחזור מיד סנה שבכל חלו' חט"פ שאין הסליכה עיקר המלוא מ"מ כיון שהולך לעשו' המלוא נקרא עוסק [במלוא] וכו' בהולך לעלות לא"י וכו' אר"ח כ' בשם ר"ח ז"ל שאפי' הולך לסחור או לראות פני חברו שבוע בזה דבר מלוא וחן חשוב לדבר הרשות אלא כשהולך לטייל ואע"פ שזו קולא יתרה מ"מ דרך רחוקה מדרכו ומה שכתב טמשיב שהוא ועשה ק"ו מהקונה שדה בא"י שכתבין עליו אונן ואפי' בשבת והחירו שבות דאמירה לכותי במלאכה דאורייתא משום ישוב ח"י ואחר שהקונה קרקע שהוא שם דבר מלוא קלה לגבי העלם לא דבר נכונה בזה דאדרבה הקונה שדה מן הכותי הוא מלוא גדולס מן העלם כי העלם הוא מלוא לשעת' ולעמנו לבד ולא נחיר בה שבות בין דמעשה צידי' בין דאמירה לכותי במלאכה דאורייתא אבל ישוב ח"י אינה מלוא לשעת' אלא מלוא המתקיימת לעול' היא ומלוא' וחול' היא לכ"י שלא תשקע ארץ קדוש' ביד עממים וחן למדין ממנה לשאר מלוא וכו' זה לכרמב"ן ז"ל ומה שהחירו כאן להולך לדבר מלוא היינו לפי שאינו עושה אסור בשבת כלל ואין כאן אלא שהפליג בחול שמר' כמת' לחלל את השבת להחלה ואין זה אסור שבות אלא גזרה הרואין ולה החירו לדבר מלוא ומפני קולת האסור שבוה הפליג ר"ח ז"ל להקל ולהחיר אפי' הולך לסחורה ומ"ש ג"כ ופוסק עמו ע"מ לשבות נעם לפס' הרמב"ם ז"ל שפסק טר' ואינו לא כתבתי זה לפי שדעתי דהלכ' כרשב"ג שאמר שאינו צריך וכ"פ כס' אר"ח וכן דעת הרי"ף ז"ל דהלכ' כרבי מחזירו ולא מחזירו וכ"ש באסור קל כזה דאית לן לפסוק כדברי המקל ואין ספק שבעתה עמנו אסור להפליג ואפי' לדבר מלוא שהרי נכנס על דעת לחלל את השבת אם הישראל עושה מלאכה בעמנו אריהנה במלאכה שעשה טחי בעבורו ומה שהחיר הרמב"ן ז"ל להפליג בסיפיה ואפילו בשבת זהו בספיל' של כותי וכותי עושה מלאכה ומותר לישראל ליהנות באותה מלאכה כל שהמעט הם ישראלים כדאמרי' בפרק כל כהני במסכה שרובה כותים וסדליק כותי סגר שמואל לישראל שבה להשתמש לאורה ומ"מ בהולכים בשיירתא חן להחיר שהרי אם ילך ברגליו איכא משום אסור תחומין ואיכא משום אסור דרבנן ולדעת הרמב"ם ז"ל בג' פרסאות איכ' אסורא דאוריית' וכן אם לך על גבי בהמה אפי' בתוך החמסם איכא אסורא דרבנן גזרה שמה יחזק' ומורה לכולי עלמא ואפי' למאן דאית ליה תחומין דרבנן וליכא למגזר משום תחומין דהויא גזרה לגזרה בין ברגליו בין על גבי בהמה איכא משום תחומין אם ילך חוץ לתחום דהא בפרקא בתרא דביצה (טו) פירשו טעם מה שאסרו לרכוב על גבי בהמה גזרה שמה ילך חוץ לתחום אלא דלמאן דאמר תחומין דרבנן וקיי"ל הכי פירשו שמה יחזק' ומורה ואפילו לרוב או לסמוך עליה או על דבר אסור אע"פ שאין בסמיכה משו' שמה יחזק' ומורה חכמים גזרו בכלל שלא להשתמש בכ"ח ולא חלקו בין בהמה לבהמה וכן שלא להשתמש בחילין כלל ואפי' לעלות עליו מבעוד יום כדי ליפז עליו בשבת אסור כמו שכתבאר בפרקא בתרא דשבת ובפרק בתרא דערובין (ק') וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פר' כ"א מה"ש) וכיון שעל גבי בהמה איכא אסור אפי' בתוך החמסם וברגליו איכא אסור בתוך החמסם עוב לו שילך ברגליו בעוד שהוא בתוך החמסם אלא"כ איכא סכנה כגון שלא יוכל ללכת לרגל השיירתא וישאר שם במקום סכנה וליולא בשיירתא חן לאסור משום ענג שבת שלא אמרו זה אלא במפלגי צים משו' דכל שלש ימים הויא לכו שטי וסח מפני נענוע הספינה כדכתיב יחזרו ויגעו כשבור וכן בהסיה דלחין לרין משום פחדא דלבא רמ"ש זה בסלכות גם כהן הרמב"ם ז"ל בתשו' שאין לאסור מעט זה אלא בימים המלוחים שמעוררין סגוף ויקר' מהם פרוד הדעת והגבלול והקיא ולא בשאר נסרות וא"כ חן לאסור ליוולא בשיירתא משו' עוג שבת כל שאין בו חלול שבת מלד אחר ובירושלמי יש כרייתא שמחירין בה להפליג בד' וכבר ה' הראב"ד ז"ל שאין לסמוך עליה דפליגא חמירא דילן וכן חן לאסור ליוולא בשיירתא ח' רמ"א מה"ש פי' נב ס"ז :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכ קד

עוד (פרק שני מהלכות מלווה ולוה) כמי שמוען שאין לו כנס יפרע חצו : קד שאלת ויל קרה שאהרן ב"ר יעקב גליל ג"ע נשא בת נשתרוק קאף ודחתה - נשתרוק עם חתנו הנזכר שכל ערך הנדוניה שנודר לתת לבתו שהיה ק' כפולות יתנגה במשלטין ותכשיטין ומלבושים לבתו וזה יען יהיה שלו בעין ברשות בתו כמנהג אנשי הארץ הזאת והוסף אהרן הנזכר וקנה משלו ענק פנינים ותבשיטין אחרים שוההכל כ"ה כפולות וכל משלטין שהיו לו וספריו והפציו שירש מאביו הכל הביא לביתו אוריה כי היתה דירתו במוסתג'אנים ולא סיעוהו מן השמים כי לא עמד עם אשתו כי אם כ' יום וסיד יצא סחוק לעיר עם פתורתו אל חני"ה ושמן וכדומה לו שלקח בהלוואה מסותרים לפרוע סיד תוך חדש כנהוג ולהביא שני והלך פהלך ששה ימים רחוק מהעיר לארץ אשר לא עבר בה איש כי אם במלאכי חבלה והלה שם כמו שני חדשים ומת סבלי שעמד עליו יהודי כי אינו מצוי בכל אותן הסביבות והישמעאלים אשר באותו מקום הביאו עריהם וכתבו כל מה שצאו בתורתו והצניעו הכל עד בא יורשיו ואו הלך לשם אחד משני אחיו הדרים במוסתג'אנים עם עבדים לסכנת הררכים והוליד עמו יהודי להעיד על מה שיקבל מהישמעאלים שם והביאו למוסתג'אנים כי שם קבר אביו ואמו והוא יותר קרוב ממקום זה אור"ה והביא שטר מקיים עולה בערכאותם שהנמסר ברשותו וההוצאה עלתה קרוב למה ששנה מה שנמצא ונמסר לו כי מצאוהו מנהג באתר הפתחים עלה באשו ולא הרהר אחיו בהבאתו - בא נשתרוק קאף לפני ב"ד לתבוע כתובת בתו ולהלוך או ליבם והיה תוך ג' חדשים ונמצע על זה אח"כ הגיש משפטו השיבוהו היוורשים שכל מה שנתן לבתו בנדוניה הרי הוא ברשות וכל מה שהוסיף הוא והביא מבית אביו שיביאו הכל בפני ב"ד ומה שיחסר לה לתוספת ישליו מהנשאר אם לא יסכימו ליבם ויקחו הנשאר כי הם יורשים אחיהם ואין מקום לפעון פחת במה שהביאה בתו לבית אחיהם במשלטין כי לא עמדו יחד חדשים ואפי' היה בהן פחת אין לה על היוורשים מענה כפי הוראת הנאונים כמון שהביא הרמב"ם ז"ל בהלכ"א אישות (סוף פכ"ב) ואם לפי הדין אינו כן כמו שהביא הוא (פרק יח) ונאשתרוק הנזכר מוען שלא מצאו לו בביתו כלום ושאלו עליהם להביא ראיה מה עשה בעלה סחפציו הן סמה שהביאה בתו אליו בנדוניה הן מהנשאר אלא שחוא תובע כתובתה ובאשר תמצא תגבה וגם במה שהביא אחיו ממקום שמת הנמצא אתו ממנו הפרע ומה שהוציאו אחיו להביאו הוציאו משלהם לכבודם ואם תפשה איהו הפץ הנמצא בביתו הרי הוא למונותיה והיוורשים מוענין כי ספורסם הוא שלא הוליד עמו אחיהם כליו ומשלטיו והפציו וכל מה שיתברר בעדים שהיה לו בעת הנשואין הן סמה שהביאה היא בנדוניה והוא מבית אביו הכל תצייא לפני ב"ד ואין מקום להעלים מאומה כי ידוע הוא שהיוצא בארץ הזאת לבקש סחיתו אינו מליך עמו מנרדת והפציו זה היה אסור שהיה שוה שלו ק"ק כפולות קודם שנשא אשה לזה אין מקום לכסותם ועל ההוצאה השיבו שאין מן הדין שיפרע צורכי קבורתו והיה לו משלו כי משלו יוציאו ואפי' לא יהיה תשלום מצוי לכתובתה יען כי היא לקחה הכל משלו יפרעו צרכי קבורתו והיא תלך לחפש כל שכן שהיא ספורסם מה שהיה לו ששנה יותר מש' כפולות ואם תפסה למונות השלשה חדשים ראשונים תזון משל אחיהם והרו עתה האחד מזמן ליבם ואם תמאן אין לה מוונת מה שנתפסק לי אם טענתה מאומה באומרה כי לא ידעה מה עשה בעלה במשלטין אחרי שהוא ספורסם שכשיצא מן העיר הכל הניח בביתו ואם מה שהיא מודה שתפסה נגבה מסך כתובתה ואם טענתה בתביעת המוונת כלום ואם הוא מן הדין שיפרע צורכי קבורתו משלו אפי' לא ישארו לאיש נכסים לתשלום חיוביו יאיר האדון עיניו בנדון זה כי שניהם אלי טובים ואם הוא מן הדין שיחרימו בבית והכנסת כמה פעמים שירצו היוורשים כל מי שיש ברשותו משל אחיו כאשר שאלו ממני עד כאן לשונך :

תשובה רואה אלו בטענות הטוען בעד היבמה שהם טענות של רמאות כי אין אפשר שאחרי שהוא לא רצה לתת הנדוניה הביא הנעל במשלטין כלל למען תהיה חחת רשות בתו ומלבד הנדוניה הביא הנעל תכשיטין לה וחפציו וספריו וזה מפורסם בקהל שיטעון שלא נשאר בבית זולתי דבר מועט והלא לא יאל עליו שם גגבה בעיר ואם הוא לקחם עמו בלכתו למה לא נעקק לא היא ולא חביה ולא השמישו בחון קולס והוא לא עמד חללה רק ימים אחדים כפי מה שבא בשאלה בחמת כבר נראה שיש בזה תחבולה ועדמה וראוי לדיין לאיים עליה ולחקור בזה בכל מיני חקירות הן בחרמות חזקים בספורות הן לחפש בביתה חפס ממופש ולענות את דינה בכל מה שיוכל הדיין כדי להוציא הדין לחמתו ולהשליך ערף משניהם הלא ידעת מה שאמרו בפ' האשלה (לה) דרב לא מגבי כחובס לרמלחא משום דבשבוטה כבר נמצעו מלהשביע משום דמוריה דקא ערמי קמי יחמי עד שתקן ר"ג שהא עדרת ליחומים ומשום דבשני רב קילי נדרי לא הי' מגבי לה לא בשבוטה ולא כנדר כ"ש כו שהוא מפורסם השקר שיש לדיין לעשות כל טרדקי להוציא הדין לחמתו וישר חילו - ומד' אחר מה שטענה שתפסה למזונתה אין ממש בטענתה שהרי אין שומרת יבם מונת כי אם שלשה חדשים ראשונים שמונת משל בעלה לפי שאינה יכולה לינשא מחמתו ואחר הג' חדשים אינה מונת לא משל בעלה ולא משל יבם משל בעלה לא לפי שהיא כמו ארוסת היבם דאשה הקו לו מן השמים וסרי היא כאלמנה שנתארסה שאין לה מזונת מנכסי בעלה ומשל יבם לא לפי שהיא כאלמנה לו ואין לה מזונת עד שתכנס לחופה אלא"כ טענה מן היבם כב"ד או הלון או יבם וברח או חלה דמשעת העמדה בדין נחתיב במזונתה אם לא ייבם או חלק ונדון זה אין כאן העמדה בדין על זה כי מה שטענ' ליבם או לחלק תוך שלשה חדשים אינה כלום גם תביעתה להגבות לה הכחובה אינה כלום שאע"פ שכחובה שומרת יבם נאכה לגבות מחיים דיבם קודם שיחלוץ לה דקרינן בה לכשתנשא לאחר דיבם נאכה דמי כמו שכתבאר בפ' האשה שנפלו (פא) גבי שומרת יבם שמתה וכו' לענין שיש לה זכות בנכסים בעד כחובתה עד שכשתמה נקרא היבם יורש מכתה וילקח בהם קרקע והיבם וכלל

יצוקם מחיים אלא אחר מותו כי אין כונתם בלדח"ק רק שתייה זכותם בדיני האומות כמו שבא זה בשאלה הגה אין נחזיעתה ממש שהרי כיון שהיא היתה קטנה והאב זכאי בנתי וזידו למוסרה למי שירצה וגם שהי' הוא פורע הנדוניה הגה ה"ה זידו להחטת עם הנעל כל מה שירצה ולא נחתיב הנעל בלדח"ק אלא על דעת התנאי שהוא ואע"פ שכשקיים בלדח"ק צפני הערכאות קיים סחס אין בזה תשע ולא דמי להסוה דזבין נכסיה לדעתה למיסק ללרעה דישתאל ובעידנה דזבין לא אמר דלמרינן בפרק האיש מקדש (מעט) דהוה להו דברים שבלב ואין דברים והמכר קיים אע"פ דלא סליק דהתם לא התנו בזה מחתלה אלא שגלה בדעתו שכדי לעלות הוא מוכרם וכיון שלא אמר כן בשעת המכירה הוה להו דברים שבלב חבל זה שהתנה בפירות עם האב שהוא נעל דבר בזה שיטעם לה בלדח"ק כדרך שהערכאות עשין שאין כותבין שם תנאים אלא כותבין סחס חבל יחי' תנאי שלא יצוקם אלא בעת גביית הכחובה אין ספק שהתנאי קיים ועל דעת התנאי שהוא נחתיב בלדח"ק ולא בזולתו ואף אם אין עדים לשמעון בזה התנאי הגה השטר שטעם לו ראוין מן התנאי הזה שאם תתבע לו הגה שהוא ייחי' הייב לשלם לו גם הוא ראייה על התנאי אם נעשה השטר שהוא או בשעת קיום בלדח"ק או קודם לו שכבר נראה שאין כונתם בלדח"ק אלא לאחר מיתה הנעל אלא שטע"פ סן תתבע האשה בערכאותיהם שלא כדין והערכאות לא יחשבו לעדים יחודים ולא לשטר העשוי בגופן שלנו לזה נחתיב ראוין לשלם לו חבל אם בלדח"ק נחתיב תחלה ואל"כ עשה ראוין השטר לשמעון ואין כאן עדים על התנאי הגה כבר זכחה הכת בלדח"ק כיון שנתת סוב אין לחביה רשות בה ואין כח בשטר שהוא לבטל זכות הכת בלדח"ק ויכולה לגבותו מחיים - אמנם מה שטענת האשה שהגבה בלדח"ק וגם תשאר כחובתה קיימת ותגבה אותה לאחר מותו אין בדבריה כלום שהרי משנה שלמה שנינו בפ' הכותב (פט): הוליהה גט ושתי כחובת חונה גובה אלא אחת ומחבאר בגמ' שאם הן שוות גובה באחרונה והראשונה בטלה כדאמר רב נחמן שני שמרות היואלין בזה אחר זה בטל שני אחת הראשון חבל אם יש חוספת חיה דבר בחתרון מן הראשון לא בטל שני אחת הראשון דלתוספת כחביה וגובה בחייה מהן שתרצה ומ"מ חונה גובה אלא אחת מדלל כתב לה לביתו וארסיפית לך כתובה זו על כתובה ראשונה כמו שפי' רש"י ז"ל וכמו שכתבאר בפ' נערה שנתפתה (מד) וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ' י"ו מהלכות אישות) ובנדון זה ג"כ אף אם שתיים ביום אחת האחת נכחבה ראשונה ואם היתה כונה הנעל שתגבה שתיים היה לו לכחוב לביתו וארסיפית וכו' ומדלל כתב לה הכי אין לה אלא אחת ומ"מ אע"פ שהן שוות כיון שיש לה זכות בחתה יותר מבחאתה שהרי בלדח"ק יש לה זכות על הכחובה לגבותה מחיים וכחובתה יש לה זכות על בלדח"ק לכמה דברים שהם מתנאי כחובה שאע"פ שלא נכתב כמו שכתב דמי מש"כ בדיניהם בלדח"ק וגם אכתו לא חכה לה בלדח"ק יותר מהם ולכן זכות שניהם קיים ר"ל או זה או זה ויש לה בחירה בחייה שהיא רוצה ואם גבהה בלדח"ק הגה כחובתה בטלה כיון שהסך שזה לסקר בלדח"ק וזולת העיר שחובתי הארץ עושים בלדח"ק כך הם נוהגים כשגובה בלדח"ק הנכה מסך הכחובה כשעוב בלדח"ק :

ומה ששאלה אם אין לה זכות לגבות מחיים בחייה דרך תדינו כנגדה בזה אם ידכס תקפה עליה ואין חיימה השופט עליהם חובלה לנדוניה ולהחרימה כפי מה שירצה בעיניכם וכן לנדוניה ולהחרימם כל המחזיק בידה ועוד אחת ואם אין ידכס תקפה עליה לאימת האומות או שהיא גובה בלדח"ק שלא כדין או כדין כפי מש"כ למעלה תקדשו לה שטר הכחובה או תכתבו בו שכבר נפרע ממנו ולא נשאר לה זולתי מחתים מעיקר כחובתה ואם רצה הנעל להוציא רשעה ומכיתו יפרע לה המחתי ויוציאה בגט ותקלה:

ק' ומה ישארת אם היה צד שאביה היה חי והיה נטען מצד שמעון להצילו סחביעה בתו כאשר נחתיב והוא מוען שאין לו והדבר מפורסם שדבריו נכונים והתרה בו שמעון על שבועתו מה יהי' דינו אם יחרימוהו עם היות שאין כח בידו להצילו:

תשובה זה אין לר"ך לפנים שאם אין לו אטם הוא וטענות חונסין מותרות כשם שדברי חונסין מותרין בין שהוא אטם בשעת השבוטה בין שהוא אטם בקיומה דכשהוא אטם בשעת השבוטה אינו חייב לקיימה דכתיב האדם בשבוטה ודרשו חז"ל האדם בשבוטה פרע לאטם ר"ל שר"ך שתייה השבוטה ברטו וכשהשבוטה היא ברטו ונאכה בקיומה הוא פטור דאינה רחמנא פטריה מולגנרה לא חטעה דבר וכ"כ להרמב"ם ז"ל (בפ"ג מהלכות שבועות) דבין שהוא אטם בשעת השבוטה בין שהוא אטם בקיומה פטור ובנדון זה כל שאין לו במה לשלם אין לך חונס גדול מזה ומה יעשה היגול או יגנוב כדי לקיים שבועתו ובפ"ק דמיעט (ה) אמרינן שאין הסופר בפקדון פסול לעדות אלא ח"כ בלא עדים ששטעה שכפר בו ה"ה הפקדון ברשותו לא בזולת זה אע"פ שמשעת כפירה נעשה גולן עליו וזה מפני שאפשר שכתב ממנו הפקדון והוא חייב בתשלומין ואין זידו עשה משות לשלם והוא כופר בו להשמט עד דהוה ליה זוזי וחזר טופר בפקדון להיות כמו טופר במלוה שהוא כשר לעדות מפני טעם זה ובנדון זה גם כן אף על פי ששבע אין עושין - אחוה עד שיהיה ידוע שיש לו ואינו משלם חבל עושין לו כפי הסדר שכתב הרמב"ם ז"ל

שארות ותשובות ריב"ש סימן קד קה

האדקה ע"כ וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה חז"ל כל שהיורשים קדמו והוליו וקצרוהו ממה שצידם מנכסי המת שישלמו הם לאלמנה להשלים כתובתה זה לא שמענו חז"ל לומר בנדון זה שאינה רוצה ביבום שאין מולידים מן היבום אף מה שנשאר בידו מנכסי המת חבל מולידים ממנה כל יבבי המת שתפסה זולתי מה שהוא נכר שהביאה בנדונייתה מציית אביה אף כי כל הכוללות שפשה היורש בהליכה ובחזרה היו מוכרות בהלל המעות והנכסים שהיו ביד הישמעאלים ואין הולאה בקבורת המת רק שבר המטא וכנגד הכוללה ההיא כי יכול לתבוע שבר ערמו ורואה אני כי טענה האלמנה לא בנדק ולא ביושר כי אם נפחולים ומעקשים ורע בעיני על לא כתבת שאלה זו בהם נשכר ראובן ושמואל וכן נאשרוק ראף חסדי חבל האמת חסוד יותר :

קה עוד שארת הכתובה שנעשית בבלנסיא"ה וחיו נהגין ע"פ ההלכה שהבעל יורש את אשתו שלא היה ביניהם שום תקנה בענין הנשואין על דבר הכתובות אם יבא הבן ויתבע כתובה אמו אם שומעין לו ואם כן המתנה לאחד אם כבר אין לו כתנה מסנה ואמרת שכבר ראית בה שכתב הרשב"א ז"ל על דבר המתנה לאחד אמנם מנהג מקובל היה להגבותה :

תשובה מה ששאלת אם שומעין לבן הבת לתבוע כתובה אמו אחרי מיתתה מה שאלה היא זו פשיעה שאין שומעין לו אחרי שאין שם תקנה בענין הכתובות שהרי הבעל יורש הכל מן הדין כתובה וכתובה ונדונייה ואין לבן במקום בעל כלום ואולי מה שהביא אותך לשאל הוא אם האשה מתה במקום שיש אחיה זכות לבן בירושת אמו מחמת תקנתה ועדיין אין לשפק בזה שאין לדון אלא כפי מקום שנכתבה הכתובה שלא בתחייב זה הבעל אלא כפי המנהג שבמקום ההוא וכ"כ שהמנהג הוא כפי ד"ה גס המתנה. לאחד אם היא חסד שאין בה שום תנאי גם היא הבעל יורש אותה דאע"ג דקיי"ל (ב"פ חזקת נ"א) : דהגותן מהנהגה להשחית קתנה ואין הבעל לזכר פירות כבר הסכימו הגאונים ור"ת וכל האחרונים ז"ל שאם מתה הבעל יורש אותה מהנהגה ואף אם מתה בחייה או נתנה לאחר כמתנה הבעל מוליד מיד הקורות כמו שהוא דין הגמרא מתקנת אשה חבל אם יש בפירות במתנה ההיא תנאים אחרים שמוכר לה הבעל לגמרי לעשות כל אות נפשה למכור ולתת ולסודים ולגמילי הולכים אחר התנאים ההם ומה שדקדק הרשב"א ז"ל בלוחה תשובה שאם המתנה היא מסך משנה לדין כיהיו המעות ההם צעין בשעת המתנה כי אם אינם צעין אינה חלה על דבר והמתנה מעיקרה בטלה ואם היו אז צעין והוליוהם הבעל צעניו הרי הוד אותו ממון עליו בחוב והרי הוא כמלוה ע"פ אם הוליוהו ברצון האשה ויכול הבעל לומר פרעתי ואם הוליוהו שלא ברצון האשה הדין הוא כגזלן ועדיין אפשר שיוכל לומר ההרתי כפי סברת הרמב"ן שהגזלן חס חבירו בעדים ח"ו להחזיר לו בעדים אמנם גם הרשב"א ז"ל כתב בלוחה תשובה שהולכין אחר המנהג וכן הוא בלוחה לפי שצעניו הנדונייה והכתובה לעולם הולכין אחר מהנהג המדינה כמ"ס (ב"פ המקבל ק"ד) : מקום שנהגו לעשות כחובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחנה וכמו שכתב זה הר"ם ז"ל (פ"ג מס' אישות) מנהגות רבות יש בנדונייה וכו' וכתב בסוף דבריו וכל הדברים האלה וכו' וז"ל בהן מנהג המדינה עיקר גדול הוא ועל פיו דנין והוא שיהי' אותו מנהג פשוט בכל המדינה ע"כ ולכן אם לשון השער אינו מספיק מן הדין כל שנהגו לגבות ככזולא בו הולכין אחר המנהג ואם באלו לדקדק אחר לשונות הסופרים ולא היינו סומכין על המנהג לא היה שום שטר הקבלה באגב מועלת כלום ואפי' הי' על כלים ידועים לפי שמנהג סופרים לכחוב סתם אגב ד' אמות קרקע ואינו מסיים הקרקע ולפי סברת הר"ם לא קנה בקרקע כלום כיון שלא סיימו שך כהן (פ"ג מס' זכיה ומנהג) והיא סברת רבו הרב בן מאגש ז"ל שמי שמקנה דבר באגב לריד לסיים לו הקרקע שאל"כ לא קנה דלכתי אמרין אקנינהו ניהליה. אגב אשיפא דפיתיה במש"כ זה הרמב"ן ז"ל בשם הרב מאגש ז"ל (ב"פ דגיטין) בחדושו בלוחה חלה שכתב שאין דבריו נכונים חבל לאוחס שיש להם לדון ע"פ הרמב"ם ז"ל מפני הסכמת הקהל מה ישעו בזה גם לאי כשבחתי בעיר בלנסיא"ה וראיתי שדין ע"פ הר"ם ז"ל מנהג הסכמתם וראיתי מנהג הסופרים לכחוב סתם אגב ד"ח קרקע אחרתי אין קנין זה מועיל לפי הסכמתם ועלה בלבי לחקן לסופרים הלשון ולסיים הד' אמות ואח"כ נמלכתי שלא להוליוהו לפי כל השטרות הראשונות והמכתי להסגירם מנהג דנין דרגילי למקני כהכי קני דומיא דביטומתא דבאחרת דרגילי למקני ממש קני כדליתא ב"פ חזירו נשך (פ"ד) ופי' רש"י ז"ל שהוא הרושם שרובמין הגאונים ההגות כשקונין אותה ור"ח פירש כגון שובגים בגמר המקנה שהוקע קף לקף חבירו וכו' עגמר המקנה וכתב הר"ם ז"ל דככל ענין כיוצא בזה שנהגו לקנות כגון מקומות שנותן הלוקה פשוט אחד למוכר וכו' עגמר המקנה אף לא נאמר קן בלגב ומבואר אמרו בירושלמי גבי מחני' דריש פרק הסוכר את הפועלים והביאו ריח"ף ז"ל בהלכות אמר ר' הושעיא ז"ל אומר אומר המנהג מבטל הלכה וכו' וא"ל לא במנהג שהתנו עליו בני העיר שח"כ למס היה לדין ר' יוחנן בן מתיה לומר לבנו עד שלא יחוליו במלככה לא ואמר להם על מנהג וכו' וכי עלה על דעתו שלא יועיל תנאי שהתנו עליו בני העיר אלא ודאי בהתם מנהג אמר כן ואפי"ה קיי"ל ברשב"ג דאמר הכל כמנהג המדינה ואפשר שיש דברים שאין סתם מנהג מבטל הלכה אלא הלכה

לזכר פירות ולזה חייב לקברה ובחיייה ילקח בזה ואפי' מנכסי אף ברזל כמו שמבואר בפרק החולין (לח) גבי שומרת יבם שמתה דקאמר החס אדמיפלגי בגופה ולאחר מיתה ליפלו בחייה ולפירות אע"פ שהרמב"ם ז"ל כהב שאין ליבם פירות כבר דמו דבריו וגם הר"ם לא מלא לו זכות בפירות נכסי אף ברזל ובר מן דין היבם אומר שהוא מוכן ליבם ואם הוא חובע אותה ב"כ ליבם והיא אינה רוצה כוחצין עליה אגרת מרד דהא קיי"ל מלוח יבום קודמת כפסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל וכל האחרונים ז"ל כמו שהוכיחו זה בראיות ברורות אין לורך עתה לבחנם ודין המורדת הוא זה שאם אמרה בעינא ליה ומצערנא לי' וכן בשומרת יבם שאינה רוצה לא ביבוי' ולא בתלינה מכריזין עליה ארבע שבתות כדי לביישה ושחחזור בה ושלמין לה מב"ד פעמים אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה הוי יודעת שאפי' כחובתך ק' מנה הפסדה ואם חזרה בה לא הפסידה כלום רק שאין לה מוזנות חוץ הזמן שהוא ואם לא חזרה בה הפסידה מיד כל כתובתה עיקר וחוספות ונדונייה ואפי' בלוחיה הקיימין ואפי' תפסה מולידין מידה וכן כל מה שנתן לה הבעל משלו בין בשעה נשואין בין לאחר נשואין חבל האומרת מאיס עלי כגון שאומרת הי אפשי בו ולא בכחובתו כמו שפרש"י ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל שכבר זה ראייה על מאיסות' כיון שרוצה להפסיד כתובתה שאל"כ יש לחוש שנתנה עיניה בלחור זו דינה חלוק מן האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה שלזו אין מביישין אותה בהכרות חבל ונתין לה זמן י"ב חדש אם תחזור בה ואם לא תחזור בה לשנה עם בעלה או להתיבם אם היא יבמה לא הפסיד כלום וכן אם גרשה הבעל או הלך לה היבם חוץ י"ב חדש לא הפסידה כלום רק שאין לה מוזנות כל זמן שעומדת במרדה ואחר י"ב חדש אם לא חזרה בה הפסידה הכל זולתי בלוחיה הקיימין שהביאה בנדונייה מציית אביה שאם תפסה אותן אין מולידין מידה חבל אם לא תפסתן אין נוהגין לה משח"כ בלוחיה שאפי' תפסה אותן מולידין מידה זהו הדין שהסכי' בו הרשב"א ז"ל בתשובה הלכה למעשה והיא השעה האנוסה חבל הרמב"ם ז"ל יש לו שעה אחת שהוא סובר דבלוחיה בעינא ליה ומצערנא ליה אם תפסה בלוחיה הקיימין לא מפקינן מינה ובאומרת מאיס עלי אף אם לא תפסה אותן יבצין לה שהוא ז"ל מפרש והיה דלתיס דרב זבד חימרדה דלמרינן עלה דתפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יבצין לה דבלוחיה בעינא לי' ומצערנא ליה הוה עובדא חבל באומרת מאיס עלי לא הפסידה בלוחיה הקיימין אף אם לא תפסה אותן רק שאין משלם לה הבעל כלום משלו לא כתובה ולא חוספת ולא מה שאינו קיים מדי מנדונייה ואין שעה זו נכונה שהרי ח"ק דמתניתין ורבי יוסי כשפוחתין לה מכתובה לא נחלקו אלא בנכסי מלוג שהם שלה לגמרי חבל בנדונייה שהיא בכלל הכתובה פוחתין אפילו לח"ק וגם הרמב"ן ז"ל סובר דלח"ק אפי' בנכסי מלוג שיש לה פוחתין לה ורבי יוסי הוסיף שלעולם פוחת והולך וכותב חוב עליה שאם תפול לה ירובה אחר כן יעול ממנה הבעל ומבואר בגמרא שדין זה הוא באומרת בעינא ליה ומצערנא לי' ורבותינו אמרו בברייתא שאין עושין כסדר הזה אלא שמכריזין וכו' ומפסידין אותה ביחד כל כתובתה ונדוני' בכלל כמו לתנא דמתניתין שאין ביניהם חלה דלתנא דמתניתין פוחתין לה מעט מעט ולרבותינו מפסידין לה ביחד אחר ההכרות ואפשיקא הלבחה ברבותינו והיה דלתיס דרב זבד במאיס עלי והוא וכן פרש"י ז"ל וזה הוא שאמרו ומסתינן לה חריסר ירחי שתא אגיטא שאין מניחין הבעל לגרש קודם לכן אם לא יתן לה כל כתובתה מבלי שתפסיד כלום חבל לאחר כן הפסידה הכל זולתי מה שתפסה מבלוחיה הקיימין ומגרש אותה לרצונו חבל אין כופין אותו לגרש ולא ליבם ולא להלוק דבריו הרמב"ם ז"ל שכתב דבלוחיה מאיס עלי כופין אותו לגרש לשעתו שאינו כן שאין האיש מולידא שלא לרצונו ולא הי' האיש מולידא שלא לרצונו הי' מתקנין לו כתובה מן האשה כדי שלא יבא קל בעיניה ללחא מתחתיו כמו שתקנו לה מבעלה כדי שלא תהא קלה צעניו להוליוהו וכן אמרו בגיטין בריש פרק הגזוקין (מט) כי היכי דכי מפיק לה איהו איהי לה כתובה מינה ויהיה התשובה אשה יולאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מולידא חלה לרצונו אפשר דמשהי לה ציעוה אנה זאת ראייה גמורה שאין האשה יכולה לכוף בעלה להוליוהו אותה בטענת מאיס עלי וכן לא מנו אתה זו בכתובות פרק המדיר (ע"ז) במשנת ואלו שכופין אותו להוליוהו וכן הק' ב"פ בית שמאי ביבמות (ק"א) הוגדרת האשה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיתלוק לה לאחר מיתה בעלה מבקשין ואם נתכונה לכך אפי' בחיי בעלה מבקשין הרי מבואר שאין כופין אע"פ שמאוס לה שהרי נדרה האשה ממנו ועוד יש ראיות אחרות וכבר ראינו מ"ס בזה הרב בעל ספר מ"מ ז"ל והאריך בזה לומר שאם כפו לגרש וגשתה צנט שנתן על ידי כפי זה חלה ובספר ההוא כתוב כל זה בבואר כמו שהסכים הרשב"א ז"ל ושאר המפרשים ז"ל ולכן אל תחוש בזה למנהג חלמסאן וחולתו כי לא נתיח תלמוד ערוך שבידנו והסכמת גדולי עולם ונקל בערוה החמורה מפני מנהגם :

ורענין טענתה בלוחיה הקבורה אמת הוא שאם קדמה האשה ותפסה מעלטלין כדי כחובתה ואין הנכסים מספיקין לה וללורי קבורה הבעל שאין מולידים מידה כדי לקברו והכי תינה בחוספתא של מס' כתובות (פר' מי שמת ואינה אשה שומרת יבם) מי שמת ואינה נכסיו מעלטלין וינתה עליו כתובה ובעל חוב כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן

שאלות ותשובות ריב' ש' סימן קו קו

הראשונה בתורת מתנה וזכרון ירושה אין בו ולבני השניה שאר נכסיו בתורת ירושה ובאו כלם לנכות בעלי המתנה והירושה והאלמנה מוענת שאינה רוצה להפרע ומכתובתה אלא שתזון הנכסים אשר תפסה והחזיקה בהם ושיפסקו לה מוזנותיה והנכסים מרובים מכתובתה ואמרה שלא תתן כלום לא לבעלי המתנה ולא לבעלי הירושה ובעלי המתנה מוענים שמה שהניח להם אביהם במתנה יקחו כי המתנה אינה כדון הירושה ואחר כך יבואו לדין בשאר הנכסים עם אחיהם שיחלקום חלק כחלק ושלא יפסקו לה עתה כמה שתפסה אלא מוזן שנים עשר חדשים והשאר תוציא ומה שהיא מוענת המזונות היא עושה בן כדאי להפקיעם כמה שהניח להם אביהם וישאר הכל לבניה כי זכותה תעבור לבניה ואילו הם יתומים מאב ואם וכבר ראית מאמר ה' יצחק (בפרק אלמנה נזונה ו') שאם תפסה ממלטלין במוזנותיה מה שתפסה תפסה והירושה לאו כל מה שכתוב בספר מגיד משנה האמנם מוענת בני הראשונה שמה שהניח להם אביהם הוא מתנה אם נדון אות' כבעל חוב בממלטלים אתרי שיש כדי לתת לכתובתה ולמתנה ולירושם ותפסת האלמנה לא תועיל בה ומוציאין ממנה גם מוענתם על שאר הנכסים שישאלו חלקם בירושה נתברר לך שאין להם זכות להוציא מהאלמנה מוסף לזה מוענת בני הראשונה שלאפקיע זכותם היא מוענת שתפסה למוזנות ודין זה חסור מאד בענין כל השומעים להעביר ירושה מהבנים למוזנות האשה שאם תפסה יכולה לעכב הכל תחת ידה ואפילו כמה אלפים כי כמה נשים יש שהן שולטות בשל בעליהן ויקחו כל המזון ואם היו לאיש בנים מאשה אחרת ישאלו על הפתחים הזה יחשב למשפט וצדק וכבר ראית מה שהשיב הרי"ף ז"ל על התפיסה ושאר המפרשים גם כן ואין דעתך נוחה בהם כי לבם כפתחו של אולם והאדון כמלאך השם מהם יסנה יבאר על ענין זה ועל פיו יצא כל ריב וכל נגע

תשובה עענת בני הראשונה המקבלי מתנה לתבוע חלק על הנשאר מן הירושה לבנים האחרים הינה טענה כי לפי הגרסה מלשון השאלה שהמה נתן כל שאר נכסיו לבני השניה בתורת ירושה וא"כ אפילו סורים להם יואר מהלקם הראוי להם מדין ירושה דבריו קיימין כיון שהם ראויין ג"כ לירושם ומתני' היא (בפ' יש נוחלין קל) האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בתו חילשני במקום שיש בן לא אמר כלום ריב"ב אומר אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין ואפשר להכחיש בנמרה כריב"ב ואמרינן דטעמיה משום דאמר קרא וקיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה זולתי הוכח דלויכא בכור שאינו יכול למעט חלקו בלשון ירושה וכדמסיק קרא לא יוכל לבכר וכו' כדחק הרשב"א ומעט לאחד ומעט לאחד והשו"ת להם את הכבוד דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום וכמ"ס הרי"ף ז"ל בהלכות וסרמב"ם ז"ל (בריש פ"ג מה' זכיה ומתנה ופ"י מה' נחלות) ולענין מוזנות האלמנה אם חנכה מן המקבלי מתנה אם לא בזה הגרסה שכיון שבני הראשונה זוכים בנכסים בדבר קלוז ובכך ידוע ובני השניה יורשים בכלל שאר נכסיו כל זכות האלמנה מכתובה ומוזנות מוטל עליהם וכו' א- בתוספתא האומר נתנו מאהים זוז לפלוני וה"ק לפלוני ופלוני ירש שאר נכסי יתה עליהם כחובת אשה וכו' גובה ממני שירש שאר נכסיו ע"כ וכו' הרשב"א ז"ל דלגבי היורשים הוו מקבלי מתנות כנכסים משועבדים וכנסי היורש בני מורין ואין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בנ"ח כמ"ס זה בשם הרשב"א ז"ל בספר מגיד משנה (פ"י מה' זכיה ומתנה) וכ"כ זה לאחרונים ז"ל ובשם ר"י ז"ל אמנם אם אין נכסי היורשין תספיקין למוזנות האלמנה בזה מגבין ממקבלי מתנות שכ"מ ב' דאט"ג דקיי"ל (גיטין מה') דאין מויליחין למזון האשה והכנות מנכסים משועבדים חלה מנכסים בנ"ח אין מתנת שכיב מרע כנכסים משועבדים לפי שאין מתנה ש"מ קונה חלה לאחר מיתה וכבר קדמה זכות האלמנה במוזנות וזה מתבאר בפ' יש נוחלין - קנ"ג - דלמרינן תסם הכוח שכיב מרע דאמר ליה לכסיה למאן דלמא לפלוני אמר להו חלה למאן פירוש ולא ביאר לה לשון מתנה ולא לשון ירושה אמר ר"ה אם ראוי לירשו מוטל משום ירושה ואם לאו מוטל משום מתנה סדר ר"ה בר אבהו למימר אם ראוי לירשו אלמנתו נזונה מנכסיו ואם לאו אין אלמנתו נזונה מנכסיו ח"ל רבא מיגרע גרע. אשה ומה בירושם דלורייתא אמרת אלמנתו נזונה מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ס פירש במתנת שכ"מ דמדרבנן בעלמא היא שקונה כדי שלא תעקר דעתו עליו כדאיתא (בפ' מי שמת קמו:) וכ' הרי"ף ז"ל הלמא במתנת שכ"מ נמי האלמנה נזונה מנכסיו ואי קשיא לך הא דתנן אין מויליחין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והכנות מנכסים משועבדים מפני שה"ע וכבר אמרינן אלמנתו נזונה מנכסיו הסי' במשעבדי מחיים כגון מתנת בריא ומכירה לכל מתנת ש"מ דלא קיני חלה לאחר גמר מיתה לא דחיית תקנתא דרבנן דמוזנות האלמנה זה כתוב בהלכות הרי"ף ז"ל ועוד הרי"ף ז"ל וכו' הרמב"ם ז"ל (פ"ח מה' זכיה ומתנה ופ"ט מהלכות חושבן) וכ"כ רבינו שמואל ז"ל בפירושו וכן בספר ח"מ (בס' ר"ב) ואע"ג דלמרינן כחובות (בפ' מליחא האשה סו') נבי אחין שמכרו או משכנו מויליחין לפרנסה ואין מויליחין למוזנות אע"פ שכבר קדמו מוזן האשה והכנות שאני תסם שהוא קנין בריא דהוי מדאורייתא חבל

רופפת חבל הלכה ברורה אין מנהג סתם מצעלה אלא מנהג שהתנו עליו בני העיר כמו שטעם הרמב"ן ז"ל לסברה זו כמ"ס (בפרק מי שמת) שאם נהגו על דרך משל שהמלוה את חבירו בעדים לא יהיה לחמן לומר פרעתי או ששומר חנם יהיה חייב בשואל אין מנהגם כלום לבעל הסלסה אלא"כ החנו עליו בני העיר צפירות חבל בעיני הקניות וכן בשכירות הפועלים ודומה לזה כל שנהגו כן הסוחרים בקניות הסחורה ואין חוזרין בזה וכן הפועלים בשכירותן הולכין אחר מנהגם אפי' בסתם מנהג ומבטל הלכ' המלכות קנין או משיכה וכן בעניי הגדויל והתנאין הרגילין לעשות כה הולכין אחר המנהג אפילו לא החנו עליו בני העיר וכבר שאל החכם ר' שלמה ב"ר ראובן כ"ע מקל"ט ח"ב בהיותו בבבלס"א על ענין מתנה לחוד ובארתו לו כל הדרדין והנשמות המוטעלים בה מן הדקין וכן המוטעיל מלד המנהג והתשובה היתה ארוכה ורחבה מלד חלה היא כחובה בספר התשובות שלי וכתבתי לך בקצרה מה שראוי לסמוך עליו מלד המנהג כי לא ראיתי להאריך :

קו ומה ששאלת על דין תנאי כתובת בנין דברין אם ישאר לבן שום זכות בכתובתה לנכות אחר מיתת האב לנכות מן הקרקע כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פרק ט"ו מהלכות חושבן) אחר שלא שמענו בעולם שבנו אותה וגם שלא פורש בכתובה בשאר התנאים והם"ס כתב שיש סן הגאונים שכתב שאינה נזהרת היום כלל ושאלת להודיעך דעתי והברעתי :

תשובה אף אם אין התנאי הוא כתוב כחוב כחובתה אין חשש בזה לאעפ"י שלא נכתב כמי שכתב דמי כמו בתנאי התזונות לאחר מיתה שאינו נכתב כחובתה אלא מוזנות דמחיים וכן שאר תנאים ומשנה שלמה שנינו (בפרק נערה נ"ב:) לא כתב לה בנין דברין וכו' חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לא כתב לה בנין נוקבן וכו' חייב מפני שהוא תנאי ב"ד לא כתב לה ואלו תנאי יתבא בבית ומתנה מנכסיו וכו' חייב מפני שהוא תנאי ב"ד וכן שנו שם בתנאי לפדותה חבל מה שאלו קלח הגאונים שאינה נוסגת היום מעט אחר אמרו ואני אכתוב לך מה שכתבתי מזה בחדושי כתובות שלי חזרתי בדברלוג"ה מעט זמן קודם שהתקתי משם לסרקס"ט"ה ז"ל ולענין כתובה בנין דברין אם נוסגת בזה"ל אם לאו מקלת מן הגאונים ז"ל אמרו שאינה נוסגת ולא מגבין לה דטעמא אחי תקיפו רבנן כדי שיקפון אדם ויתן לבתו כבנו הלואי שיתן לבתו כבתו וכ"כ הרמב"ם ז"ל מר רב הונא גאון בר רב יהודה גאון ז"ל אבינו של רבינו שרידא גאון ז"ל היום כמה שנים בטלה כתובת בנין דברין בשיבתיו ואין אנו דנין בה חבל לרבינו שרידא ורבינו האי בנו גאונים ז"ל נמלא שנוסגת היא שכן כתוב בחבור חלוניט הגס"א הר"ל ברנולוני ז"ל ונשאל רבינו שרידא ורבינו האי בנו גאונים ז"ל אי נוסגת כתובה בנין דברין האידנא או לאו משום דאשתכח לרב נטרונאי ז"ל דאורי דלא נוסגת האידנא משום דלא בקיאי בשומא טפי ולא מתקומא שומא דידהו על מותר דינר והסיבו ודאי היכא דלא מוכחח מלחא דנכסי או אית כסון מותר דינר או לא והדעת טועה בזה לא חוי למיכב כתובה בנין דברין דלריבא שומא חריגא ב"ד דתנן חלה שמתן חלה הנכסים ב"ד חבל ודאי היכא דמוכחח מלחא ואין הדעת טועה ודבר ברור הוא דליכא נכסים שטור שתי כתובות ומותר דינר מגבי כתובה בנין דברין ולא ממעטין והסין עבד ע"כ וכן הביא מר רב דוסא גאון ז"ל דבריו רב האי גאון ז"ל שכ' מפ"מ לא תנוסג כתובה ב"ד ואין יבעלוה רבנן ומימר קאמרי אר"י משום רשב"י מ"מ תקנו כתובה בנין דברין וכו' והלכך בסוף דבריו חלה וח"ו שתעקל כתובה ב"ד ויש בה תקנה גדולה זו חלה לא הגבין מעולם כתובה בנין דברין ולא ראוי אחין בני כמה אמרות שכתבו זה ואילו כל אדם לפניו והבט בה היינו מגבין אותה ע"כ וכן העלה מר רב דוסא האמר ז"ל וכן הגיד רב שמואל הלוי ז"ל וגם הרי"ף ז"ל שרגיל בכ"מ להביא תקנת הגאונים ז"ל הביא כאן ובפרק נערה שנתפתחה כל דיני כתובה בנין דברין האמורין במשניות ובגמרא ולא הזכיר שתקנו הגאונים ז"ל שום דבר כנגד זה וכן הרמב"ם ז"ל וה"ר יצחק בן גיאת ז"ל ג"כ כתבו שנוסגת היא בזה"ל ומ"מ בארנותינו חלה לא ראוי בעינינו ולא בארנותינו ספרו לנו מי שכתב ב"ד כתובה בנין דברין ע"ל החדושי שלי ונראה שאמרי שרוב הגאונים ז"ל כתבו והסיבו הלכה למעשה שהיא נגיבית והרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל לא הזכירו כלל תקנת שום גאון כנגדה ב"ד נראה שלא חשו לדברי אותן הגאונים שאמרו שאין לגבותה ולכן אם יבא אדם לחבוע אותה מגבין לו עפ"י דין התלמוד גם כתוב בס' אבה"ע (בס' קי"ח) שריב"א ורבינו שמשון ז"ל כתבו שנוסגת גם בממלטלין אחר שאגאונים תקנו שכתובה חסיה נגיבית מן הממלטלין ה"ס נמי כתובה בנין דברין והרמב"ם ז"ל והר"ב רבינו יונה ז"ל כתבו דודאי נוסגת בזה"ל שאין לבעול תקנת חכמים חבל במקרקעי דוקא ולא ממלטלי ומה שתקנו הגאונים ז"ל שנתגבה כתובה אפי' ממלטלי לא עשו לענין זה כתובה בנין דברין כחובתה וזה הסכים הרמב"ם ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל חבל נראה שעתה שכותבין בכל הכתובות ממלטלי אבז מקרקעי והיא נגיבית מן הממלטלין מן הדין בזולת תקנת הגאונים גם כתובה בנין דברין נגיבית מן הממלטלין ח' דתנאי כתובה ככתובה חלה שאינו גובה מן המשועבדים משום דיתרון תנן :

קו עוד שאלת סי שמת והיו לו שתי נשים והניח בנים מאשתו הראשונה שמתה בחייו ובנים מהשניה שנשא אחריה שמת בחייה וצוה והניח חלקים ידועים מסך ידוע מנכסיו לבני ח' אה"ע סי' ק"ח ע"י יד : ב' רמ"א אה"ע סי' נ"ב ס"ב :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קו קח

הכל מתנה ש"מ דלא קניא אלא מדרכן כירושא שויה רבנן ולא הויה כמשעבדי וכן דעת רב' מיגש ז"ל וגם אומר רב' ז"ל דאפי' מלוה על פה גובה ממחנה ש"מ והרמב"ן ז"ל הקשה מההיא דאמרין ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני גובה מן האחרון ומפדשים טעמא בגמרא בפרק הניזקין (נ): משום שאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח אלמא שמחנה ש"מ כמשעבדין ודחק להרזיה במחנה ש"מ במקל וה"ס לבריא אלא דנקט ש"מ אורחא דמילתא והרשב"א ז"ל הוה דשאני החס דליכא פסידא למלוה אלא בין בינוניה לזיבורית דמ"מ גובה הוא חובו הכל במקום שיפסיד ב"ח חובו לגמרי ודאי עריך ממחנה ש"מ וכן במזון האשה והבנות ומלוה על פה כירושא שויה רבנן למחנה ש"מ וכ"כ כל זה בספר מגיד משנה (פ"ח מה' זביה ומחנה) ויש מביאין רח"ט עור לדברי הרי"ף ז"ל מדאמרין בכחובות (פ' נערה נד): קריביה דרבי יוחנן הוה לכו חיבת אבה דכות מפסדה מזוני אמר להו ר"י זילו אמרו להבטון דנייהד לה מזוני ופליג עליה ר"ל דכ"ש שריביה לה מזונות ואם חיבת ליסבינה עלה דליחיב להו נכביה במחנה ש"מ ושוב אין לה מזונות דבשלמא מחנה בריא מחיים לא הוה צבי למתן להו ועוד דח"כ בעלת מזון האשה והבנות כי רוב בני אדם מחלקין נכסיהם בשעת מיתתן ומה הועילו אנשי גליל שאמרו (כתובות נב): אלמנה נזונה מנכסי יתומים על כרחם כל זמן שהרזה והרי ביד הבעל להפקיע בדבור הקל אלא ודאי מחנה ש"מ כירושא גובה מהם מלוה ע"פ ומזון האשה והבנות ואף כי אין רחיות אלו מוכרחות ויש לי לדחותן כי הלילה לר"י שיתן עלה להפקידה זכות מזונותיה אבל מפני שהיתה מפסדת מזונות ר"ל שהיתה אוכלת יותר מדאי נתן עלה שייחד לה הראוי לה וכן מ"ש מהש"י בגליל הרי הועילו שרוב בני אדם רוצים וחפצים שחזון אלמנהו לכבודו צביתו כל ימי מיגר אלמנותה ושהיה עולה עמו אפילו לאחר מיתה ובלבד שלא תנשא מ"מ רוב הראשונים והאחרונים ז"ל הסכימו בזה בדבר פשוט. אמנם מלאחי בהדושי ה"ר י"ע אשכנזי ז"ל מבחרא שכח שם בשם ר"י ז"ל דמטלטלי דמחנה ש"מ לא משעבדי לב"ה דלא תקנו הגאונים ז"ל אלא ביורשין לבד ולא מלאחי לשאר מחזרים שטעמו זה ההלוק ואפי' לדבריו אפשר לומר דכיון שחפסה אין מוליחין מידה שהרי הריא דרבי יצחק דאלמנה בחפסה וכו' לדין בגמרא נאמר דאע"ג דמטלטלי דיתמי לא משעבדי אס הפסה אין מוליחין מידה ה"י במטלטלין דמחנה ש"מ אפילו נאמר שהניחום הגאונים לדין התלמוד אס חפסה אין מוליחין מידה והם גובין מתנחם משאר נכסים שלא חפסה ועוד שאם היתה המחנה מטלטלין ידועים והפכה אותם היה אפשר לומר שכיון שהירשים שאר הנכסים חייבים לזונה אין לה להפוס אלו המטלטלין של מקבלי מחנה שאין בעבודה עליהם אבל בנדון זה שגראה שלא נתן להם מטלטלין ידועים אלא סך ידוע בנכסיו והם מחוסרים גזבייגא הגה האלמנה כשחפסה מטלטלי יורשים חפסה ואין כה צאלו המקבלי מחנה להוציאם מידה: ומה באמרת שהדין הזה שחובל האלמנה לחפוס כמה אלפים למזונות ולהפקיע ירושה היורשים שהוא רחוק וזר בעיני השומעים וגם בעיני יפלא אני אגלה לך טעם הדבר: כבר ידעת שמדין התלמוד אין מזונות האלמנה נגבין ממטלטלי דיתמי ואף לאחר תקנת הגאונים ז"ל בגובה מזונות מן המטלטלין עכ"ז אין מוגעין אותם מן יתומים מה שלא חפסה מהן ויש להם רשות למכרם לכהנלה כמ"ש זה הרמב"ם ז"ל (פרק י"ח מהלכות אישות) וגם הקרקעות ג"כ אע"פ שבדיה נעכב אותן מלמכורן מ"מ אס קדמו ומכרו או משכנו אין מוליחין למזונות כמו שמבואר (בפ' מליאת האשה ס"ט) וא"כ הרי זכחה במזונות מופקע לגמרי ומה הועילו בתנאי ואלו חתה יצא צבית ומחנה מנכסי וכו'. ולזה ראו חכמים ליפות כמה במטלטלין שאפשר לחפסן שהועיל לה הפיסחה ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר שלא נאמר בגמרא אלמנה שחפסה מטלטלין למזונותיה מה שחפסה חפסה אלא משום דמטלטלי דיתמי לא מישעבדי לה בדיגא דגמרא ולזה חשו להפסידה שהרי אס אין שם קרקע אבדה מזונותיה אבל בהר דתקינו הגאונים ז"ל שחזון מן המטלטלין אע"ג דלא חפסה מה להם לחפוס ולמנוט יתומים מלפקח ולישא וליתן צבלהם וכמו שאם אשה חיש חפסה מטלטלין בחיי בעלה למזונות דמחיים הבעל מוליח אותן מידה שהרי הוא חייב לזונה אפי' ממטלטלי דמגייה אפי' מגלימא דעל כתיבה כך עשה כשחפסה מן יתומים כיון בגובה מזונותיה ממטלטלין שלהן כפי תקנת הגאונים ז"ל הזרו יתומים להיות כמו הבעל ומוליחין אותן מידה זולתי מה שצריכה למזונות ששה חדשים דקו"ל ביכולה למכור קרקע לששה חדשים ולוקח מפדום אחד לשלשים יום זה היה נ"ל מסבירא הכל מה העשה שלא מלאחי כן לאחר מן הראשונים והאחרונים ז"ל שיאמר כן הכל מלשון הרמב"ם ז"ל (פ' י"ח) נראה הפך מזה שכתב שהף לאחר תקנת הגאונים ז"ל אס הניח בעלה מטלטלין ולא חפסה אותן היורשין נוטלין אותן וכו' נראה מלבן זה שמה שחפסה אין נוטלין ולזה לא אסמך על כדתי לכוליא מידה ואני מבטל דעתי למעשה ואי פקח המורים כשיביה מסוק ויזוה בנכסיו אס אין רלונו שחפסום אלמנתו מטלטלין יביא לפניו יורשיו אס הם גדולים ואס הם קטנים יביא הרולה למנות אפטרופוס עליהם וישימו כל המטלטלין והסחורות בתוכה ובאלוה ויכנירו הכל ויתן בידם המפתחות ולא יניח לאשה בידה רק מלכטיה ותכשיטיה ומה שצריך לה להחמישה ואס לא עשה כן חיבו הוא דאפסיד אנפשיה או שרצה שחיה אשתו שולטת בנכסיו וכן אס נתן מחנה לאחרים ואין הקרקעות מספיקין א] דמ"א א"ש ס' ע סעי' ע :

לכתובה ולמקבלי מחנה ישים סך המחנה ביד שליח כדי שלא חפלה בו האשה יד וחפסום למזונותיה וגם היורשים עלמם יכולין לסגור כל המטלטלין ולקחת המפתחות בין מיתה לקבורה בעוד שאין לה פניה לחפסם ואס מחנה בידם האלמנה יעשו זה ע"י ב"ד ואס לא עשו כן היגרו דאפסידו אנפשייהו ואס יתומים קטנים יש לב"ד לשפוט כן מעלמם לחועלת יתומים ודע כי הנכסים שהם צבית הבעל אע"פ שכשמת הבעל נשארו הנכסים בידה ואוהלים כאשר הנה אין זו הפיסה של כלום שכל חופס לריך חפיסה גמורה שיקנה הדבר בלחה מדדתי הקניות אלא שאין לריך לדעת אחרת מקנה כמ"ש (בפ' הכותב פה) גבי עובדא דיימר בר חשו אלו חפסום חיבו רב פפא ממלח מלותי ורב הונא בר"י מתח לה בשאלא מר אמר אנה קנינא לה לכולה ומר אחר אנה קנינא לה לכולה וא"כ צבית והבנות והמטלטלין הכל בדשות היורשין ואינה נקראת חופסח מפני חפיסת המפתחות שאין מסירת מפתח קונה וכ"ש חפיסתו א] ולכן אי פקח הדיין וזרזו ראוי לו שילך בפתח פתאום לבית המורים ויראה הנכסים ואס לא עשה בהם חפיסה המועלת לקנות יחזיקו היורשין והמקבלי מחנה בעד זכותם בענין שלא חובל האלמנה להפקיע זכותם עוד ועוד לריך בחפיסה זו שחפסום היא בעלמה ולא ע"י אחר ואפילו עשהו שליח לחפוס בעדה א] משו' דקו"ל חופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וסוכיו המפרשים ז"ל מהכא עובדא דיימר בר חשו דאפי' בשעשאו שליח לא קנה וכן הרי יש חוב לבעלי המחנה בחפיסה זו כיון שהנכסים היו מספיקין לכלם אס לא מחמת חפיסה גם כשאין חב לאחרים שקנה דעת הר"ה ז"ל דדוקא בשעשאו שליח בפירוש לחפוס אבל אס אמר לו גבה חובי אינו רשאי לחפוס :

ולענין

מזונות האלמנה שחיה נזונה לעולם ואין יכולת ביד יתומים להפקיע מזונותיהם בפרטון כתובתה בלא רלונה כבר ידעת שזה מחלוקת במשנה (כתובות נב): כי אנשי ירושלים היו כותבין כל ימי מיגר אלמנתו צביתו וכן אנשי גליל אבל אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו היורשים ליתן לה כתובתה ונחלקו בגמרא רב ושמואל רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל והמרין נמי צבל וכל פרוריה נהוג ברב נסדרעא וכל פרוריה נהוג כשמואל והרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פסקו כשמואל וכן הסכימו כל האחרונים ז"ל וכ"ה בחוספתא שאר כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים וכן בירושלמי רבי אבהו אמר קשרין כיבודה ושאר ארצות כירושלים ולכן מן הסת' יש לנהוג כן אבל אס יש מקום שגבנו כיבודה וכרב סולבין אחר מנהגם דמשמע מההיא בת מחווא דהות נסיבא לנסדרעא (שם נד') וכן מ"ש בירושלמי דקשרין כיבודה אע"פ שאינה מבבל ופרוריהא דמאדן ישראל היא אלא כיון שגבנו כן הולכין אחר המנהג שהכונה על דעת המנהג הוא כותב ונאמרו בצואנו צואת הורן לא ראינו מנהג בזה כי הושגי הורן לא היו נוהגין בדיני תורחיו כי אס לפני שופט ישמעאל' יוצא כל ריב וגם קהל מיודקה אבר רוב קהלנו מהם לא היו נוהגין שם כי אס בדין הישמעאל' ולזה אין להביט במנהגם כי אין להם מנהג לפי דין תורחיו ולזה נהגנו כאנשי גליל כפסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל והאחרונים ז"ל וכי ראו הקהל שגבנו היהודים מועטים ואס האלמנה חיה נזונה לעולם לא ישאר דבר ליתומים עשו תקנות צעניי הנשואין הנעשים מהיום ההוא ואילך כי לא ראו לגרוע זכות הנשים בנשואין שנעשו כבר אבל ישארו על דין התלמוד וזה כמו שמונה שנים שנעשו התקנות ההם ומאס שכל זמן שירצו היורשין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מזכות מזונותיה שיהא רשות בידם זולתי בג' חדשים ראשונים וכן תקנו לחועלת יתומים שהחוספת הכונה לכחוב לבחולות שלא יצבו ממנו כלום זולתי אס חתנרש' שלא ברלונה אבל צביתת הבעל לה הנזה מן החוספת כלום ודי לה שחנבה עקר כתובה והנדוניא שהנביה בגדי' יותר משוויס והיה עלמה בלחה הותם וגם המעות הנשארים מן הנדוניא הוליא קלחם בלרבי הנשואין ועשה הגבה הכל האלמנה במעות משלם אין ראוי שחנבה החוספת מן יתומים ועוד תקנו אז תקנות אחרות וכל הנושא מן אז והנה על דעת התקנות ההם הוא נושא וכן כותבין בכתובה כהונן ובחקן חכמים על פי התקנות שחקנו קבל אל גז' ארי י"ו :

קח עוד שאלת

ראובן נשא אשה ולא הכניס לו סאומה אלא ערומה מבלי לבוש הבנים לביתו כי הוחזקה שאין לה והי' לה בן מי"א או עשר שנים סאי"ש אחר וראובן זה השליש אשתו בשלו וכל מפתחות ביתו בידה ומכרת ססחורותיו בהסתר סבעלה ראובן ותמיד היה מתרעם וזורק פרה בביתו ובשוקים וברחובות שהוא מוצא ססחורותיו חסרות כמו ארגמן שני פלפל שכן וכל מיני ססחר ולא היה יכול למצוא ססרונותיו כי אשתו היתה לה אס מבסה ומקבלת פקדונותיה ומכרת כל מה שהיתה הבת לוקחת סבית בעלה עד שהגריל הבן ועשה מעשה אביו ונקתו כי היה דר וסומך על שלחן ראובן בעל אמו הנזכר ועמד ראובן עם האש' הזאת תשע שנים וחלה לסות אסרו לו לצוות לביתו ויפאן כי אסר שכל מה שהי' לו בעור' הוא ברשות אשתו ובנה חורנו ואס ימות בניו ישאלום אסרו לו שיניח קסטת וסריב' בין אשתו ובניו השיב כי לזה הי' מבון יען יצא האמת לאור והנה מת והניח שני בנים מאשתו הראשונ' שמהה בחייו ושנים ובה כזאת האחרונה סיד שמה בקשו אהובי השותף שלו העוסר בסיורק' שיסגרו האוצרות והתבות ויחתמו הכל עד יתראו חשבונותיו וסחורותיו וסיד נעשה כן גם לזכות היתומי' ואדרי עבור ימי אבלו פתחו התבות והאוצרו' ומצאו הכל ריקן אין כסף אין זהב ולא סנדנות ושום סחורה אלא סעם שעורים באוצר אחד פתוח לרוחה מבלי דלתות וכמו י"ב חביות שמן והי' אסור ששורה שלו ת"ק ספולות וסעלה כשראו ב"ד ענין זה ונתאמת ששה שהי' צועק במרה העלוב לא הי' בחנם כי אס בסרירות נפשו ואס' שברשו' אשתו וחורנו כל מה שהי' לו בהסכמ' הקהל סחרינו

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קח

נאמנות מוטיל לגבי יורשין מיהו שטר שיש בו נאמנות מיורשין ומת לוח בחיי מלוה לא דיינין ליה דדינא דרב. ושמאל דאמר כבר נתחייב מלוה שצוה לבני לוח ואין אדם מוריש שצוה לבניו אלא דאם הוא קיים יצבע ועומא דמילתא דהא אמרינן הסם שצוה דדינא דרב כר' אלעזר עזר ואע"כ דלכתחלה עבדין כרז ושמאל היכא שיש בו נאמנות עבדין. לכתחלה כר' אלעזר דכיון דמדינא מהני נאמנות אלא דרבנן עשו חזק לדבריהם שלא לעקור תקנתא בהנאה הכי לא דיינין ליה בחרי קולי קולא דאבא שאל וקולא דרב ושמאל קך כחוב בספר המאור וכתב שזו סברה נכונה וכן שכתב מן האמרוניס ז"ל וכן כתבתי אני בחשבה לתלמידין זה לי יותר משמונה שנים וכן יש לומר בנדון זה שכיון שיש כמה גאוני עולם כושרין שנאמנות צפי' מן היורשין מוטיל אין להפסידה כתובתה לזו כשביל הסדר שהרי אפילו העידו עליה מאה עדים שפטרע מתכונתה כפניהם היא נאמנת יותר מכלל שהרי האמינה כשני עדים והרי כמה ומה כתרי כדאיתא צפ' שצוה דיינין (מ"ב) וז"ל הרמב"ם ז"ל (פ' ע"ו מה' מלוה ולוה) ועוד שדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א ז"ל שאין נעשה חשוד על הצוה מפני שצוה על שצוה צפוי לכבד שהרי נעשה שצוה לא יאחז שצוה מפייה לסקר ולא דמיא לשצוה שזא דתנן במתניתין ולא חשדין לה כהכי שחשוד על שצוה צ"ד שצוה שצוה חלף מפייה לסקר כמ"ם זה בספר מגיד משנה (פ"ב מה' טוען ונטען) והחכם שהחרימו הקהל הכי הוא שצוה להבא גרע מיניה שהרי לא יאחז שצוה מפייה כלל ועוד שאפי' לא היה לה נאמנות ונאמר שהיא חשודה ולא תוכל לישבע לא חפסיד כתובתה מפני זה בנדון זה שאין היורשין שכתב יד יכולין לטעון אותה טענת ודאי אלא טענת ספק ובידה שטר מקיים ואין שכתב יד יכול לישבע וליפטר שצוה המכחישהו כברי וז"ל הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהלכות טוען ונטען) שאם ה' חשוד מן האשבעין בטענת ספק אינו נשבע לפי שהוא חשוד ואין שכתב יד נשבע לפי שלא נתחייב זה שצוה מן החורה ולפי שאין כתובת טוען ודאי כדי שיצבע על טענתו עד כאן ונראה שדבריו ז"ל אפי' נשבעין וטעלין כמו שכתב בפוסקא הסמוכה לזה שכתב שאם נתחייב החשוד שצוה מדבריהם והוא מן האשבעין וטעלין אינו יכול לישבע וליטול אלא שכתב שצוה היסת ונפטר וכן פוגם שטרו וכל כיוצא בו שהיה חשוד וכו' וכל זה שכתבנו טוען כרי ולכן כ' הרב ז"ל שכתב היסת ויפטר מן השטר וגם בזה טוען כרי חלק עליו הראב"ד ז"ל בהשגות וז"ל ח"א אינו מודה בזה אלא שטעל בלא שצוה שאין פוסלין שטר מקיים מפני שצוה דרבנן וז"ל הא דרב ושמאל הא אמרינן הכו דלא לוסוף עלה ע"כ וז"ל ר"מ הלוי ז"ל והרב בעל מ"מ מהפך בזכו' הרמב"ם ז"ל כתב בזה שאין צדו להכריע ולפי זה יפה כח החשוד כשיש צדו שטר ממי שאינו חשוד שהחשוד טעל בלא שצוה וז"ל בספרו שהפוגם שטרו והוא חשוד וכן עד אחד מטיד שהוא פרוע וכל אותן שדין ליעול מן החורה בלא שצוה אלא שכתמים החמירו עליהם והטילו עליהן שצוה כל אלו הם הם חשודין וטעלין בלא שצוה ואין לחמירי בהן שכתבנו נשבע ויפטר דתקנתא לתקנתא לה עבדין כדאמרינן בגמ' (בפרק שצוה דיינין מאי) ובפ"ק דמילתא (ה:) גבי שצוה היסת חוק מן הבא ליפטר מנכסי יתומים והוא חשוד שזה כיון שאינו יכול לישבע משלם דהוה ליה כהיה דרב ושמאל דמת לוח בחיי מלוה שאין אדם מוריש שצוה לבניו והא נמי דכותה ולא מוסיפין עלה מידי דהיא היא לפי שהרב ז"ל סובר דהך תקנתא דהבא ליפטר מנכסי יתומים היא קבועה מאד ואין כח צדו לעקרה אפי' ע"י נאמנות בפירוש לגבי יורשים אלא דאם יש בו נאמנות לגבי יורשין לא דיינין ליה בחרי קולי כמ"ם למעלה בשמו ז"ל וא"כ בנדון זה לכל הדעות כיון שיש נאמנות בשטר הכתובה בין ממנו בין מיורשיו כמו שרמזין הסופרים לכתוב בכל הכתובות אף אם היא חשודה וזאת ליפטר מן היתומי' וטעל בלא שצוה ב"ש שכבר כתבתי למעלה שאף האשה הזאת נעשית חשודה על שצוה מפני שצוה על החרס שהחרימו הקהל כדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א ז"ל בחשבה וגם שלדעת הר"ף והר"ם ז"ל ואחרים היא נאמנת בכתובתה יותר מק' עדים ואינה נעשית חשודה על פיהם וזהו אף מוטעין מלהגבות לה כתובתה שצוה אם לא תהגבות בחשודה כדרך שמגבין לכל הנשים או שלא שצוה אם תהגבות בחשודה כיון שיש נאמנות בכתובה אפי' מיורשיו :

אמנם רוחא אני שהחטה הזאת כיון שהוכיחה בעלה חגיגה בחייו והיא נשאה ונתת בתוך הבית הכי היורשין יכולין להשביעה ולא הפטרופא שנעשית בחיי בעלה כי מ"ם במשנה גבי הלכה מקבר בעלה וכו' (כתובות פו:) ואם עשה הפטרופא יורשין משביעין אותה על העתיד ואין משביעין אותה על העבר ופרש"י ז"ל דהך בנא הפטרופא הבשל קאי והכי תניא בהדיא בחוספתא וכן הסכימו האמרוניס ז"ל דמיירי בשפטרין בין ממנו בין מיורשיו ואז אין היורשין משביעין אותה על העבר ומפרשין בגמ' דעל העבר היינו על הפטרופא שנעשית בחיי בעלה ולמסקנא אפי' כמה שנשאה ונתנה בין מיתה לקבורה כרז מתקן דסבירא ליה הכי בגמרא (ט"ז פ"י) כדי שלא תהא מניחתו וחתעסק בקבורתו וזה דעת ר' יונה בירושלמי דאף כשפטרין בין ממנו בין מיורשיו משביעין אותה על העתיד שאין תנאו מוטיל אלא שאף היורשין משביעין אותה על מה שנתעסקה בחיי בעלה אבל לא על העתיד ור' יוסי פליג עליה הסם וסבר דאם פטרה אף מיורשיו אין משביעין אותה אפילו על העתיד ומתניתין בשפטרין ממנו דוקא ולא מיורשיו

החריכו חרם חסוד שכל מי שירע נכסים של ראובן ברשות אדם בעולם בעדות וברכו או מי שברשותו כאוכה מנכסיו שיודה ויעידו תוך שני ימים שהומינו ב"ד וכל הקהל פה אחד כי קנאו לשם בראות חמשה יתומים ערופים מכל טוב וטוב אביהם בירי וזולתם משלמי רעה תחת טובה כי הביאם ראובן לביתו ערופים והאכילם והשקם וענה הבן שלה סוחר ושלל עניים מרודים אמרו לא יעשה כן בקהל הזה כוסף על רעה האשה שכל העם כרננים עליה קלא דלא פטיק שהשקתו לאהבה והי' לו כוס תרעלה כי בהלותו הי' משליך חתיכות הכבד והטחול לעין כל והמנא ליצולן כאשה רעה התקום כזאת בישראל וע"פ החרס העידו כ"ד מהקדל והעולה מעדיות שראוי לסמוך עליה כי שעשה לה שנים כפתחות ברזל לחבות שלו והיה לזה כמ"ב שני' כי יראה שהחיל להשטר מאשתו מפני ההשר אבל האוצרות כהיותן היו ושנתנה לו אחת בפולה כהשתה כפתחות עוד שראו הבן חורגו מוציא שעורים בסתר בלילות כמו ששה פעמים בקופות גדולות ועירב בשעורים שהיו במקום אחד עוד שהיתה האש' ספקת ברשותם פעמים הרבה ארנבן ופולפל ובגד וחפצי הבית נרות נחשה וצרות לא ידע מה הן ופעמים הרבה סברה האש' והב לשלוח לבנה כי הי' כחוק לעיר בזמן המנפה לכלל היתה פתחה וסוחרת לבלתי יגלו הענין לבעלה עוד שנאשר היו רוצים לקנות איזה חחורה בזול היו קונים סכנה כפתות שליש סמה שהיו קונים סמנו ומזרחת אותם לבלתי יגלוה דבעלה וכאלה רבות עוד שהיום לו ו' חדשי' הולכת האש' לב' א' תוך השכונה סדינין נגנבן וכן העיד בעל הבית ובשעת מיתו לא מצאו במה יכסוהו והוצרכו להביא אליו כחוק לבית והביאו חורגו עוד העידו ששפנה ימים קודם שמת ראהו הרופ' מסוכן אמרו לאשה האיש הזה מסוכן אין בו שום תוחלת או הלתה פני הרופא להביא בנה מן השוק והוא הביאו סיד וכסרה לו צרות לא ידע מה בחובו אבל הצרור היה קפן והחביאו והלך מהבית וכיראו שהוא הרגיש הוריקו פניהם וחיה אחרי כן שכנה ימים כי חליו היה משונה מאד עך שבני מעיו יצאו בשעה שכת אשר כל שומעו תצלנה שתי אוניו כראות הקהל ענין זה כי העדיות כולם נקראו בב' הכנס' על ראש הקהל צוו לעכב סחורות חורגו של ראובן לדעת זכות היתומים וכל הנכסים הנראים היום לבן שפורסם לכל שהם לאמי שהפקידה אותם לו וכי ראתה שהיה חולה ראובן בעלה השכיר' לבן עליה קיד קסנה סמוך לדירתה יען תוכל להסתיר בביתו הנעשה וענה עדיין אוכלים כלם מנכסי הבת כי לא הלקי ולא חלקה האלכנ' במאכל ודירה יורגו הארון אחרי שנחבאר על האלמנה כל ענין זה מה יהיה דינה עם היתומים בכתובת' כי היתה נושאת ונתנת בתוך הבית ובארץ הזאת מכירה וקניה ראוי שיהיה כמו אונות ושטרות בארץ אחרת ולמעט דעהי המטלטלין נדין בזה כמו אונות ושטרות ויראה שהרא"ש ז"ל הסכים לזה (בכתרא פרק חוקת) והנכסים שהם ברשות הבן בידוע שהם שלה ולא מהבן כאשר לקחה סבי' בעל' ואם אמרה שנפלו לה בירוש' עליה להביא ראייה בעדים ועוד שלא נחלקה מהיתומים בעיסחה ובזמן כזה אפילו היו חלוקי' לא תוכל לרחוק לקמין לחלק ממאה מהנמצא וע"פ העדים נחבררו הנכבות ובאת לתבוע כתובתה ולא שמענוה עד יבא דבר הארון אם נשביעה אותה והיא חשודה כי אם בחרם חסוד לא הורית כלום שבעתה שהיא קלה להיותה חוק לב"ד לא כ"ש לזה אנו צריכין שיודיענו הארון מה דין האלמנה שנמצאת חשודה ובה זכותה בכתובתה על נכסי בעלה עוד בא הבן הנזכר לב"ד ושאל ששק גדול כחטה ואחר שז פולין יש לו בבית בעל אמו ראובן הנזכר שהניחו שם והוא בעין א"ל להביא ראיה אכר שהבן של ראובן הגדול שהוא סבן י"ח הוא כפעוש ופחות יודע בו נ"כ בן אחר קפן מ"א שנה שרם מאשה אחר' של ראובן כי איננו נתחפק לי אם יקובל עדותו להזיק אחיו הקטנים כי קרוב הוא או אם יזיק לחלקו לבר כי הוא גדול בשנים והפעוש אחיו בהודאת פיו אם יזיק לעצמו ובקש להתרים סתם בבית הבנס' מי שיודע בהטה ההיא קהעיר אם ענין זה ראוי להעשות על פי המשפט הבינני וארעה עדותיך :

תשובה כבר ידעה שהרי"ף ז"ל סובר דנאמנות מוטיל לגבות מן היורשין כל שפירש בין ממנו בין מיורשיו כתבא קמא דמתניתין דבפרק הכותב (פו:) ואע"כ דאפסיקא הלכתא הסם כחבא שחול דאמר בין נקי נדר בין בלא נדר וכו' אין היורשין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים כבא ליפטר מנכסי יתומים לה ישרע אלא שצוה ולפום פטעה משמע דס"ל שאין כח צדו להגבות לעקור תקנה זו דעת הר"ף ז"ל דדוקא דכלל נדר ובנקי נדר הוא דיורשין משביעין אותה אבל אם פטרה צפירוש בין ממנו בין מיורשיו מהני לה פטורא ואין היורשין משביעין אותה כפשטא דמתני' נראה מדבריו שהיא מכרס מלחיה דחבא שחול הכי מן הדין לא היו יכולין היורשין להשביעה לא על הפטרופא ועל פניהם שטר אבל כיון דתקינו חכמים שהבא ליפטר מנכסי יתומים לא ישרע אלא שצוה משתמא זה לא נחוקן לעקור תקנת חכמים חנא אם כן פירש בהדיא וכמו שהחריך הרי"ף ז"ל בהלכות וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' היסות) וכן במ"ם בסיומן ע' וכן דעת הראב"ד ז"ל גם כוסף שאפילו ללקוחות מוטיל נאמנות אם פירש וכן דעת ר"ח ז"ל דאפי' ללקוחות מוטיל נאמנות כדפירש וקנו מידי דלית ליה קלא ולקוחות אינהו דאפסידו אנפשייהו שקנו אחרי כן וז"כ בנדון זה אם בכתובה של זו כתוב נאמנות בין ממנו בין מיורשיו כשני עדים כשרים לעולם אין להם להשביעם ואע"כ שנהגו להשביעה האלמנה שזאה לגבות כתובתה מן היורשין זהו לכתחלה לחוש לדברי המפרשים ז"ל שפוסקים דאין נאמנות מוטיל לגבי יורשין אפי' במשפט דכיון דס"ל לחבא שחול דכלל נדר ונקי נדר משמע בין ממנו בין מיורשיו הכי הוא כאלו אמר כן צפי' והפסיקא הלכתא כותיה וכן משמע ממאי דאמרינן לקמן דר"ם כחבא שחול ורבי שמעון קאי אמתניתין שפטרע כפירוש ולרי"ף ז"ל לרין לומ' דר' שמעון עדיפא מדחבא כחול ומוסף על דבריו ולא הפסיקא הלכתא כר"ם אלא כחבא שחול ונגון שלא פטרה בפירוש אלא בסתם אבל דיעבד להפסידה כתובתה כשהינה יכולה לישבע או שמתה ולא נשבעה אין מפסידין אותה בכתובה וכ"כ הרב בע"מ ז"ל בשם חכמי נרבוה ז"ל דאפי' למאן דס"ל דאין

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קח קט קי

והדין ידון בנייהם משפט דק ולענין השק גדול של שצורים ואחר של פולין שפולין בן האלמנה מן היחומים ופנים מהם חוסן שאין קרובים לו האחד בן י"ח והאחר בן י"א מעידים לו שאמת כדבריו. בזה כמה שהיה כנגד אחיבה אין עדותן עדות מפני שהן פולין להם מחמת הקרובה בין לזכות בין לחובה אבל בזה שצריך להלקח בחזקת הסקיס הודלחה ומשנה שלמה שנינו ב"ב י"ג נחלין (קלד') האומר זה בני נחמן זה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו ובגדו זה ג"כ א"ע"פ שאין נאמנין בחלק אחיבה נאמנים הם כמה שמגיע לחלקם וז"ל לומר בגדול שהוא בן י"ח אלא אפי' בקטן שהוא בן י"א שהרי הוא הגיע לעונה הפשוטות וזקחו מקה וממכרו ממכר. במטלטלין וכן מהגזו כסן מחנה וכתב הרמב"ן ז"ל דמחילתו מחילה ג"כ דא"ע"ג דעדין קטן הוא ואמריון בעלמה דיחמי לאו בני מחילה ניכרו היינו בסתם כגון בלוגה פחית משתות דבשאר ב"א הוי מחילה וביחתי. לא הוה מחילה אבל בזה שמוחלין לדעת כיון שהגיעו לעונה הפשוטות ומתגמס מחנה במטלטלים ס"ג מחילתן מחילה ולזה הודלחה בזה הודלחה.

קט עוד שאלת ראובן היה לו חוב על שמעון לזמן ובתוך זמן הפרעון נפלה ירושה לשמעון על ראובן בא שמעון לבקש אותה ירושה מראובן טען ראובן הנה אתה חייב לי בשטר יעשה חשבון ואם נשאר לך נגדי אשלם השיב שמעון זמן חיובך עדיין לא הגיע השיב ראובן אני כפחד שבהגעת הזמן לא אמצא סכה אפרע ספק טען שמעון הירושה נפלה אלי זכיתי בשלי עתה נגד נכסך ואתה אין לך תביעה וזכות נגדי עד בא הזמן ותן לי שלי ובתגיע זמן חיובך תנבט והאל יפתה לי שיערי היות והצלחה קורם בא זכך ועוד שיש לשמעון בתים ורוצה למכרם ולא נשאר לו שום דבר אחר לשמעון סכה שיפרע הובותיו אלא סאותן הבתים ראובן רוצה לעבב הסבר או אומר שאע"פ שלא הגיע זמן פרעון חיובי שיקח ספק הבתים מה שחייב לו שמעון טענת מי חזקה לדון עליה בכל זה :

תשובה הדן עם שמעון שהן לראובן לעכב הירושה שנפלה לשמעון בעד חובו שלא הגיע זמנו עדיין וזה מהבאר בפדק אחרון מכתובות (קי') גבי שנים שהולילו שטר חוב זה על זה דפליגי הסם בגמרא רב נחמן ורב ששה ר"ג אמר זה גובה זה גובה ור"ש ארז הפוכי מפרתא למה לי אלא זה עומד בשלו זה עומד בשלו ומבאר הסם דהיכא שניה זה לעשר זה לממש אפילו ר"ש מודה דזה גובה זה גובה כל אחד בזמנו ואין מי שלא הגיע זמנו יכול לומר למי שהגיע זמנו לעכב חובך אללי בעד חובי וכן חמלא זה בפשיטות בספר מ"מ (סוף פ"ד מהלכות מלוה ולוה) ודעת הרמב"ן ז"ל וכן הרשב"א ז"ל בחשובה שאין המלוה יכול לגבות חובו זמנו אפי' שהלוה מבזבז נכסיו דלימ' למחר ירויה וימלא מה שיצב ממנו ואין ל"ל אם יש לו נכסים שיש להם לחירות והוא מבזבז למכרן או ליחוס שאין המלוה יכול לעכב חוב זמן ואפי' עשאן אפוזיקי כדאיתא בגיטין פרק השולח (מא') שהרי כשיגיע זמנו יכול לערוף מן הלוקחות כל זה כ' הרשב"א ז"ל כח שוכה בפשיטות אבל כתב בחשובה שהיה ואפשר בהם בלא מצות הלוה ליד המלוה חוב זמן ויראה ל"ד שהלו' עני ומבזבז נכסיו וכשיבא הזמן לא ימלא זה מקום לנכות חן מוליוחין מיד המלוה ליתן ללוה דבנק' פסידה הוססין ועוד האריך וכן נראה לי סעד לזה ממ"ש הרמב"ן והרשב"א ז"ל דא"ע"ג דקיי"ל כר"ג דזה גובה זה אם מת האחד וסגית יחומים קטנים שאינם בני גוביגה עד שיגדלו זה עומד בשלו זה עומד בשלו דכיון דהשם חפס דאלמלא כל היכא דאיכא פסידה מנולחת חן מוליוחין מן הסופס :

קי עוד שאלת כתב הרמב"ם ז"ל (בה' ע"ו פ' ג') העובד מאהבה כגון שחשק בצורה זו וכו' עד מאהבה או סיראה פטור וכו' וקשה לך לשנונו ופסקו כי הוא כתב באותו פרק שאם זרק אבן וטרקוליס לבזותו או פער לפעור לבזותו חייב אע"ג דלא קבלו באלהות א"כ איך פטור עובד מאהבה אפילו שעבדה דרך עבודתה או באחת מארבע הנעשות בפנים ואע"ג דמחלוקת הוא בנ"ב בין אב"י ורבא (סנהדרין ס"ז) אב"י אמר חייב ר"א פטור וידוע הוא שהלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם. אמנם מה שהוסיף הר"ם ז"ל ואם עבדה דרך עבודתה או באחת מד' עבודות הנעשות בפנים סנין לו לרבינו דבנ"ב לא הזכיר אלא אהבה ויראה לבד כדקתני איתמר העובד מאהבה וסיראה וכו' אב"י אמר חייב דהא פלחה רבא אמר פטור אי קבלה עליה באלוה אין אי לא לא וכו' ואפילו אם נרצה לומר דהיאך תהיה העבודה מאהבה וסיראה אם לא יעבדה דרך עבודתה הן לפירושו הן לפרש"י שפיר אבל מה שהוסיף ופירש אם עבדה באחת מד' עבודות הנעשות בפנים ואין דרך עבודתה בכך סנין והאך יקרא זה עובד מאהבה והוא משנה בעבודתו לעלויא שהוא טובת ומקמר ומנסך או משתחוה אדרבה יראה שקבלו באלהות וראוי שיחיה חייב ופטור ועוד פירוש אהבה ויראה שפי' סע"ז מנא ליה תינח רש"י ז"ל אהבה ויראה מאדם כי כן יראה שהיא כונת התלמוד דאמר להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם יכול אפי' נעבד בהמן ת"ל לא תעבדם והא המן סיראה הוה וכו' א"כ סנין לו. ישפיע האדון טובו לכאר ספקות :

תשובה יש מן האמרוים ז"ל שכתב בלשון זה הא דאמריון (ס"ה סז) הפוער עלמו לפעור זו היא עבודתו ואע"ג דמכוין לבזיה וכן סורק

מיורשו ולטובי עלמה כל שפטרם בין ממנו בין מיורשו חין משביעין אוחה על העבר מ"מ כדון זה חין כאן פטור לא ממנו ולא מיורשו דבמתני' חק כתב לה נדר ושבוטה חין ילי עליך וכו' ולשון זה טלל הפערופסות ומה ששאלה ונחנה בחוק הבית ופגימת החובה אבל בלשון שרגילין עשה הסופרים לכתוב בכתובות חינו רואה שיהיה נכלל בלשון הסוף מק שפעשית הפערופסא בחיי בעלה שהם טוחנין וכל זמן ששטר החובה זה יולא וכו' תהא נחמנה וכו' לומר לא נפרעו בלא שום שבוטה קלה וכו' כב' עדי' כשרים לעולם ולשון זה אינו טלל שום נחמנה על מה ששאלה ונחנה בחינו שלא יוכל הוא להשביעה או יורשו אלא ששפרעון כחובת' היא נחמנה ואין נמעיין מלסגרותה כחובתה מחמת שום טענה אבל עדיין נשאר ליורשין דין עליה להשביע' על מה ששאלה ונחנה בחוק הבית בחיי בעלה והם יש עדים כנגדה מחייבין אותה אלא שהעדים שהעידו כנגד זה נכח' החרם שהחרימו הקהל נראה שנחשבלו שלא בפניה וידעה שאין מקבלין עדים אלא בפני בעל דין ואם קבלום חין דנין על פיהם וכו' בירושלמי וכו' הרשב"א והרמ"ם ז"ל וכו' בספר ח"מ (בס' כ"ח) ולכן לריך שיקובל העדות בפניה שנית וזה יותר טוב ליהומים שיכחיבוה העדים בפניה כי מעשה לא יחזיק בהם אחרי שכבר העידו כמה אדם וגם החם חלוימו עליה להפחידה בכל מיני חיומין והפחדוהו כדי שחודק להפטר עם היורש' אחרי שמפורסם בינוכס העדמות והאונלוה שהיתה עושה עם בעלה כמ"ש ב"ב ח"ו מליאות (כד') מר זוטרא חסידה הגיב כסה דכספה מלושפיויה חוייה להכוח בר כי רב דמבי ידיה וגיב בגלימא דהבריה אמר האי הוא דלא איכפה ליה אממונה דהצדיה כפתי' וחודי וצפרק אחד דיני ממונה (לב') מסקינן בגמרא דבדין מרומה בעינן דרישה וחקירה. המנס חני מהפלה בענין זה הפלה ופלה שהרי העלוב חניוסף עבו נ"ע היה בקי ברבם בעיב משח ומתן מהיר וזריו ופקח' בעסקיו ובסחורותיו ואין אפשר סירד מנכסיו כל זה הספור הנזכר ולא היה מגיש עלומותיו לפני ב"ד או שופטי הארץ להפס בנתי כל אוחן כפול עליהן השעד וכו' שיהיה רואה חורגו סותר עתה וצולחו בזכותו בה כנק' בגדו ומה שהיה לוטק בשוקים ובסחורות מה הועיל לו ויהיה לוטק ואינו נענה והיה לו לגרש כלם מביטו עד יחבררו הדברים ויתלבו וכן יב ליפלה אם צימי חלו הוליו סחורותיו מן הבית עד שלא מלאו כמה לכסוחו ופי לא היו בניו הגדולים מבקרים ומשמשים אוחו ואין עח מרחות עיניהם וכוכו בסגורים שלא ירלו בהרק הסחורות מן האולרות והתפלים מן הבית סוף דבר כל אלה נפלתה ממני ולא חדע ובאמת כי אוחו הגפה טעשה לה שני מפחהוה בהסתר פנים מן הבעל ולקח בערכם ממנה כפולה אחת ראוי ליענש על בלי הגיד לבעל שכבר היה לו להבין שלא לתנס רבחה במחיר המפחהוה אלא שהיתה כוננה לגנוב מנכסי בעלה והנה הוא מבייע ידיה בזה דלא עכברה נכב אלא חורא גנב וכן המעידים שהיו קונים הסחורות ממנה. בזול פחיה משליש בערכם והיתה אומרת להם להעלים מבעלה גם אלה עשו איסור ואע"פ שהיתה נושאת ונותנת בחוק הבית שלא להנס הייתה מוכרת להם בזול אלא שכן דרך הגונבים וכבר אמרו ז"ל ב"ב הגזל בתרה (ק"ח :) שהפי' הדברים שמוהר ליקח מן קרועים ומבומרי פירות ומן הנשים וכלם שאלמו הטמן אח"י. סוף דבר בענין כתובת האלמנה שורת הדין שהיה נחמנה יותר ממאה עדים כיון שיש לה נחמנה בין ממנו בין מיורשו ואין כח בעדים לשום אותה חסודה וגם לא מפני שטברה על החרם כיון שלא ילחה שבוטה משה וכו' הכי היא ככל הגשים בכתובתה זולתי אם יראה בעיניכם שלא למהר להגבותה כחובתה עד שי"א לאור דין יחומי' בענין מה ששאלה ונחנה בחוק הב' שאין הנחמנה מספיק לזה וזכה אם העדים מספיקין להייבא אחר שיעידו שנית בפניה הנה מה טוב וכן לאיים עליה ולהפחידה עד שהודה להפטר עם היורשין וכל מה שימלא ברשותה או שהפקידה אלל אחרים הכל בחזקת נכסי הבעל ואם היה האמר שצלו לה ממקום אחר עליה להביא ראיה וכן להקור על אמה ועל בנה מה בידם ובכשתום ומאין בל להם וזה דדרישה עלומה ואם יוליו מפייה מילין שהפקידה להם האלמנה ואחר כל זה תשבע האלמנה בנקיטת חפץ שבוטה האפטרופין ועוד להם ליהומים שלא לדון אותה בחסודה שאם היינו אומרים שה' חסודה לא היחה נשבעת ולא היו יורשים כנגדה נשבעין וטעלין כיון שטוענין בספק וגם אביהם לא היה טוען טענה כרי אלא שהיה אומר שהוא מולא הסרון בסחורותיו וחושב שאשתו גונבה משלו וכמו שכתב הר"ם ז"ל (פ"א מה' עוען ונעטן) שכגון זה הוא טענה ספק אם אמר לחבירו ח"ל אבא שיש לו חללק מנה או שאמר נוה לי בפני עדים שיש לו חללק מנה או דבר פלוני נגנב מביתי ולא היה שם אלא אחת קרוב בעיני שאלה נגבתו חשבתי משהו ומלאתי חסר שמה אחת הטעיחתי. בחשבון והנחבע אומר חין לך בידו כלום הרי זה פטור חף משבוטה היסת וזה לפי הסקדמה שהקדים שאין משביעין שבוטה היסת אלא על טענה ודאי וכן בשטר כתב (ב"ב ז') שאם ה' חסוד מן הנשבעין בטענה ספק אינו נשבע לפי שהוא חסוד ואין שכנגדו נשבע לפי שלא נחמייב זה שבוטה מן החסוד ולפי שאין החובע ודאי שיבעט על טענתו ע"כ. זהו בריב האלמנה אבל כנגד כד נראה מן השאלה שהיה סותר ויושב לו בחנות וא"כ הרי אפשר לומר דמעסקי סחורתו והשתדלותו קמץ דלא גרע מעיבתו ולזה חין לריך להביא ראיה על מה שנשואו שיהיה שלו אבל יחומים לריכים להביא ראיה ולכן בחזקת קופות גדולת של שטורים שמעידין העדי' יקובל עדותם שניה כפניו וישמשו פעמתי

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קיא קיב קיג

עליו כמו שנסנו לברך על הסלל של ר"ח ואצ"פ שאינו אלא מניח ואין בזה משו' ברכה לבעל כלל וכדעת ר"ח ז"ל ומ"מ באותה הדלקה של כהכ"ל אין אדם יולא זה ולריך לחזור ולהדליק כל א' בביתו א' דמלמ' מטובה נר איש וכו' :
קיב עוד כתבת מנהג ארצות אלו להוסיף ביום שבת לקרות בתורה יותר מ' ונסתפקת אם יוכל אחד להפטיר בנבי' ולא יצטרך לחזור לקרו' ולברך מה שקרא אחרת דכיון דאפליגו (במגילה כג') ספסיר אם עולה למנין ז' או אינו עולה דאי הלכתא ככאן דאמר עולה לא יצטרך לחזור ולברך דכיון דמסיפין עליהן אחר שיאמר התון קדיש לא יצטרך לחזור ולברך ולקרות דיראה התהו' ברכה לבטלה ואי כמ"ד דאינו עולה דקריאת ספסיר בתורה תחלה אינו אלא משום כבוד התור' א"כ יראה שלא יוכל להפטיר בנביא מאותם שקראו בתורה ואפילו הוסיפו על שבעה ואם שמא יוכרח להפס' אחד מהם שיצטרך בהכרח לקרות מה שקרא אחרון כמנהגנו היום ואמרת שרוב הפרשי' וכראשם הרא"ש ז"ל פסקו כמ"ד עולה וקרה מקרה שיום שבת חזון לא היה מי שיודע להפסיר אלא אחד שעלה בקריאת התורה ועלו יותר מ' וחולתו לא היה מצוי או לדעת לקונן ואמרת שלא יצטרך לחזור לברך ולקרות בתורה אחר שקרא תחלה בכלל העולים ולא תהי' ברכה לבטלה אם נעשה כהוגן ויסכים הארון יודיענו וישמח לבי ויגל כבודי :

תשובה כן למאן דאמר מפטיר עולם זין למ"ד אינו עולה כולו ס"ל דעולת דלמ' דמפטיר אינו קורא בחור' אלא משום כבוד תור' אלא דמאן דאמר עולם ס"ל דכיון דמ"מ א"ה ק"ה קרי עולם ומ"ד אינו עולה ס"ל דכיון דלא קרי אלא משום כבוד תורה אינו עולה וכ"ל מלשון הגמ' אצ"פ שמלשון דין נראה כן אלא דהא דעולא בפלוגתא היא ולענין שאלתך נראה שכיון שהס"ל הספיק בקדיש אחר הקוראים שהמפטיר אחר כן אף אם הוא מלוחן שקראו בחור' לריך לחזור ולקרות ב' משום כבוד התורה דהא איכא למיגר' משום הכנסין שלא ראוהו קורא בחור' ויאמרו שאין המפטיר לריך לקרות בתורה ומעתה אין בזה משום ברכה לבטלה כמו שאין משום ברכה לבטלה כשמברכין כל אחד מן העולים לפניו ולאחריו אף על פי שמן הדין לא היה לברך אלא פותח מברך לפניו ומתח' מברך לאחר' אלא שכיון דהקטן רבין שכל אחד מברך לפניו ולאחריו גורם משום הכנסין ומשום היוצאין אין כאן ברכה לבטלה לפי נמי דכוחה ובשלמא אם המפטיר הוא אוחז שקרא אחרון היה אפשר לומר שלא יחזור לקרות ולברך אף על פי שהספיקו בקדיש בין קריאת התורה לקריאת הספסיר דכיון דמעתה לא חיישין משום הכנסין וגם בזה יש לדון כיון שאין דרך להפסיק בין קריאת המפטיר בתורה לקריאת הספסיר אלא כשאלה מן העולים האחרים הוא מפטיר אין ספק אלא שריך לחזור לקרות ולברך :

קיג עוד כתבת קרה בינינו שאחד משני בודקי הקהל בדק כבש אחד ואחר שבדקו הוציא הריאה ומכרה אח"כ בא חבירו הבודק הב' וראה הכבש ואמר שנכנס שם לדעת אם יעשו לו חלק בבשר ועיין בכבש בשומנו ובחלב הכליות ואז ראה בין צלעותיו סרבות תלויות כמו שיקרה בצדי הכהמה שנסרכה בצלעותיה ושאל זה הרואה לבעלת הבית שהכבש תלוי שם על הריאה אנה היא השיבתו שנמכר' כששמע ענין זה הבודק שבדקו הלך לבית הקונה הריאה וחכתה חתיכות בא אלי הרואה והניד הענין שלחתי בעד הריאה והביאה חתיכות הקרתי על ענין זה והעידו שאחר שיצא קול החקירה הזאת נחתכה הריאה והוסיף על חמאתו פשע שהלך ועקר את הסרבות שהיו נראות בין צלעות הכבש אשר מצאן הרואה ושלחתי והביא הכבש לפני ולא נמצאו כבראשונה והעידו שאחר שיצא הרואה הכבש לבא אלי נכנס לשם הבודק ועיין בכבש גם העידו שראו הסירכו' שם בין הצלעות ושאלתי את פי הבודק ואמר שאמת הית' שם סירכא אבל הית' תלויה אמרתי לו מדוע עקרה מן הכבש לא היה לו פה להשיב ולא מצא להרים ראש אמרתי הכבש כי הוא בעצמו שם החשד כמה שעשה וסנעתיו לבלתי יבדוק ולא רציתי לנדונו ולא לענוש עד יבא הברך הארון לדעה מה יעשה לו ובעלי הכבש שאלו שיפרע להם הבודק ערכו ואמרת להם שאין להם מענה כנגדו כי בוראי מרפה הי' הראוי בזה אם נעשה והנשאר לעשות ואם להם זכות כנגד הבודק יודיעני הארון ולא נוח סיניה :

תשובה לסקל סכנה כדן עשית כדלמרינן בפ' זה כורד (כס') ההוא מצח' דנפיק מרפה מחותי ידיה ופסליה ר"ג ועבריה וכו' וזה הטעם מעשיו מוכיחין שכנגדו היה רוצה להכשיל הסבור להכשיל טרפה ג' ומעתה אין כומצן עליו לאכול משחיטתו עד שיטעם חסוב' שלא יאופק עליו שטעם כהטעמה ועל פי הדרך המוכח' שם (כפ' זה בורד) ואפילו כשמנבל הכשר מסלקן אותו כיון שהוא טעם לבני העיר ואין לריך הסתרה כדלמרינן בפרק המקבל (קט') מקרי דרדקי שתלא ענחא וזומנא וספר מתא מלואו כמותרין ועומדין דמי כלומר ומסלקין אותו בלא הסתרה לפי שיש להם להשתדל ולהיות רצין במלאכתן הרבה ואולי והעמידו אותו הסבור עליהן וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"י מהל' שכירות) שכל אלו הם כשהם אומנין לבני העיר ואם כשמנבל והפסיד הכש' ואולי לא היה מוזר שהרי הוא חייב לשל' אפ"כ מסלקין אותו לפי שהוא פסיד' דלא הדך שאולי זה היה לריך לבשר עתה או שהיו לו ארמין ודמי' בשמו לא משלם כ"ס שיש לסלקו אם הוא חסוד להאכיל

הזרק אכן למרקולים לאו למימרה דחייב מיחה וכמו שפרש"י ואם בשוגג חייב חטאה דהא קי"ל כרצא דהעובד מאהב' ומירא' פטור וכ"ס הא דמכין לבזויה אלא לומר דאסורה איכא כיון שעבודת' היא ע"כ ולזה הפירוש אין מזה קושיא על דפסקין כרצא בפלוגתא דהעובד מאהב' ומירא' אכל עדיין יקשה להרמב"ם ז"ל שהוא כהן בסמוך הפוער עלמו לפטור כדי לבזוהו וכן כוזק אכן למרקולים כדי לבזוהו הואיל ועבודתו כקך חייב ומציא קרבן על שגגתו וכבר השי' על הרמב"ם ז"ל כרצ רבי משה הכהן ז"ל בהגהותיו ממה שהוא עלמו כ' בסמוך שאם זק אכן לבזוהו וכו' כמו שפסק' אהם . ומה שהוקשה לך על מה שהוסיף הרמב"ם ז"ל ואם עבדה דרך עבודת' או בלחמ' מארבע עבודות מאהב' ומירא' פטור ואמרת דמ"כ דרך עבודתה שפיר אכל מה שהוסיף ואם עבד' בלחמ' מארבע עבודות וכו' אני אומר דכרצא איכא כו' דהא כהן כהן כהן מארבע עבודות לא קשיא מידי מפטור וממרקולים דשאלו הכס' שדרך עבודתה בלוחו כו' כמ"ס הוא ז"ל כהס' הואיל ועבודת' כקך חייב אכל במרבע עבודות שלא כדרכה כיון שאינו עובד אלא מאהב' ומירא' פטור אכל עתה סכנה הרב ז"ל ואם עבדה דרך עבודת' או במרבע עבודות קשה מפטור וממרקולים מדבריו לדבריו ומה שכתבתי לי בזה לדעת הרמב"ם ז"ל דפלוגתא דרבי' ורצא לאו כמי' שרואה לורה שאינה נעבדת וכו' חוסק בה ליפיה או שירא' ממנה שמה תרע' לו ומתחיל עתה לעבדה בלחמ' מארבע עבודות דכח' לכ"ע פטור כיון דלא קבלה עליה בלג' ואפי' לאבי' כדלמרי' בסוגיא אלא דחזא אהדרתא וסגיד לה אי קבלה עליה מיד הוא אי לא קבלה עליה לא כלום הוא אלא מאהב' ומירא' הויא לאבי' וכו' אלמא דלכ"ע אפי' ב' עבודות כגון שהתחילתה ללו כלום הוא אלא פלוגתא דהעובד ע"ז מאהב' ומירא' וגם העובדים אוחז אינם עובדים אוחז אלא מאהב' ומירא' דומיא דהמן וכו' ס"ל לרצא דפטור כיון דלא קבלה עליה ואפילו עבדה במרבע עבודות כגון כהן שהיו משתחוים לו והשתחוה הוא מארבע עבודות וכו' אם היו עובדין אוחז בעבודת' אחרת מאהב' ומירא' זה עבדה ג"כ באוחז עבד' מאהב' ומירא' ומעת' אין קושיא מפטור וממרקולים שהיה עבודתה בלוחו כו' והיתה ע"ז נמור' שעובדים עובדין אוחז בקבלת הלכות ואע"פ שזה לא קבל' בלחמ' כיון שעבד' בלוח' עבד' שעובדים עובדין אוחז בקבלת הלכות אפי' היא עבד' בזויה חייב אפי' לרצא ומ"מ כבר הסכימו האחרונים ז"ל שאין פירוש הרמב"ם ז"ל מאהב' ומירא' נכון שאם עובדה מפני שמושב שיש ביד' כח להרע או להטיב הע"פ שאין מקבלה בלחמ' חייב וכו' אלא הוא פטור רצה לרוב כל עובדי' ע"ג שבטולס כך הם שגם הם חוששים ביש הלוח למעל' מהן אלא שחוששין ביש לה כח להטיב או להרע להם או שרען הבורא כקך ומתוך כך עובדים אוחז ועל זה ודאי הוא שהזכיר' תורה שלא לעבד אוחז אלא כי פליג הכה' כגון שהוא מודה שאין זה ממש אלא שמאכבת אדם או מירא'תו הוא עובדה ולא מירא'תו סיכרנו דכח' לה הוא מחייב אפי' דהא דשרי' גבי מולך ההוא ולא חנוס ולא מועט' וליכא לה מלקות ולא מיחה אלא דמשום קדוש השם יש לו ליהרג ואל יעבור אכל אם עבד ולא נהרג אין בו לא מלקות ולא כרס ולא מיחה כיון שטעם באונס אלא הכא מירא'ת אדם שיזקקו קתמר דומיא דהמן שלא הי' בו ס"ג אלא מירא'תו שלא יזיק להם שהי' גדול בבית המלך וכתיב ה' אמר אפי' שסוף חייב דברי הוא כאלו עובדה מלוננו ורצא אמר פטור דכל שאינו מודה בזה שיש בזה כח לעשות כלום ואינו עובדה מלוננו אלא מאהב'ת אדם או מירא'תו פטור . עוד אפשר לדחוק לדעת הר"ם ז"ל דיותר יש לפטור עובד מאהב' ומירא'ת בלא קבלת הלכות משום דדמי' לחנוס אע"פ שעבדה דרך עבודתה ממי' עובד ומכין לבזוהו כיון שעובד ברעון כמה שהך עבודתה בלוחו כו' אלא שעובדי' חוששין סה"ג הדיא חוסקה בלוחו כו' כדלמרינן בפסחים (קיא') שרא' דעניוחא נביל שמיה וזה טעם בזה ומכין לבזויה ולזה כהן כ"כ ז"ל חייב ומציא קרבן על שגגתו ור"ל שאינו מוזר ואינו בר' סקילה וכרצ' אלא חייב חטאה כשוגג :

[א] רמ"א א"ח ס"א מע"א ס"א : [ב] א"ח ס"א רמ"א ס"א : [ג] יו"ד ס"א ק"ט ס"א פ"ו :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קיד קטו קטז קיז

ואסתר שבארץ הזאת ראוי להחמיר מה' ר"ת דפ' תולין דשלח להו דיו לבני בשכר כח לא יתעסקו בו לא יהודאי ולא ארסאן לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני לפי שאינן בני הור' ודורו היום פרוץ סבובה על העוסד ושעם גדול כבוד הבריות ריבא שאין הפה עומד לפניו והו' תורף דברך :

תשובה כל מה שאמרת יפה אמרת שבדאי לא היה להם ללכת חוץ לחטום בעד קבורת המת שאינו לפנייהם ולא זכלו להציג

אליו עד לאחר המועד והלא אפי' בחו"מ לא החירו לעשות לו ארון אלא עם המת בחצר כדי שלא יאמרו שלא ללורך המת הוא עושה הארון אלא לשום בו מעות או שאר דברים וזכרונותיו החירו אפילו בשוק במת מפורסם שכבר יהיה טודע לכל ללורך המת עושה כמ"ל שם כד דרך רבי אבהו חביריהו דרבנן עבדין ליה ארון בשוקא הכל מודים שלא יקון לחיוב ודכותה שלא יחובו אצנים היו חלובין בשלוחתא דרבי יהודה ורבנן ע"כ

ואע"ג דקיי"ל כרבנן ולא כר"י דאמר אה"כ היו לו נכרים מנוסרים מערב י"ט דיחידה הוא ולא קיי"ל כותיה אלא ככתה מהמחין וכרשב"ג דברייתא דמייתי בגמרא (מו"ק ח') תניא להא דתנו רבנן עושין כל לרבי המת גוזזין לו שערו ומכבדים לו כבודו ועושין לו ארון מנכרין המנוכרין מערב י"ט רשב"ג אומר אף מביא נכרים ומנכרין בלעגה בהון ביתו ע"כ בגמרא ואין להקשות כיון שעשיתו לורך המת בקבורה כלורך המועד למה אמרו שלא יקון לחיוב והא תניא קוללים עליה במועד לורך המועד יש לומר

שלא אמרו אלא מפני חשד דכיון שהן מלאכות הרחוקות מעשיית הארון עלמו אינו ניכר שהוא עושה למה וכבר נזכר זה הרמב"ן ז"ל בספר חורח האדם ולכן אם נכיות המת עמהם אמרו לקון לו ארזים בחו"מ מפני שהיא מלאכה רחוקה מן המת ואיכא משום חשד כ"ס דנדון זה שהוא י"ט שני שלפני המועד שהמת רחוק מהם מהלך כמה ימים ולא יגיעו לו עד לאחר המועד דאיכא לומר משום חשדא שלא יאמרו לעסקיהם ולדבר

הרשות הם הולכין והרמב"ן ז"ל הולך להשמיטנו שמוחר ללות את המת ביו"ט שני אפילו חוץ לחטום אבל נדון זה שאין מלוים את המת שהרי אינו עומם נראה בודאי שאבחר לחלל י"ט שני בהליכת חוץ לחטום אבל הכוונה שהנחת מההיא דאין חופרין בוכין וקבורה במועד היא אפשר להמחה דהתם הוא שאין שם מת עדיין אלא שחופרין לורך מתים שימותו וזהו אמרו במועד החפירה לכתחלה והחירו התקון משום לרבי רבינו כמו שמבואר זה להרמב"ן ז"ל . אלא בסדר ברור שהדבר שהוא עשוי הו' ראוי

ליאמר והאלדים יכפר בעד כי שגגה היא וכברי מלוא קא עבדין . ומה שנתפסקה בלוחו מעשה שהביאו הסוספה ז"ל שאירע בלרפת וכעם עליהם ר"ת כבר נראה מלשון החכם שאפילו ביום עמוס הו' מחמיר ר"ת ז"ל לפי שאין בני חורח אכל החכם כחבו שעבדו לה נהגו לאבד מעט זה כמו שלא נהגו לאבד בנשולי עובדי כבדים כמה שאינו עולה על בולחן מלכים אע"ג דנע"ג שלהי פ' ר"י (נע"ג) אמר רבי חייה בר אבהו כד איקלע לגבלא חזא חורמאי דשלקו עובדי כבדים ואכלי ישראל ואמר להו לפי שאין בני חורח . וכן העתם האמר שהביא ר"ת ז"ל לאבד על ידי היסודים משום דאיכא יהודים שעושים מלאכה הכרים לכתוב להם ולעשות כל לרכייהם ודמי לחברי כעממא דרבינא הו' נמי ליהא דאפי' איחא לדרבנא דחייב משום חברי שאני חברי שהם פרכיים שהיו כופין כל היסודים לעשות מלאכהו וכי"ט נשמעין מהם ואם ירלו אותם קוברין מתיהם יכופו אותם ג"כ לעשות מלאכתם ולא יוכלו להשמע מהם אבל מפני יהודים מעשים הנכנסים מרגזים לעבודת השמים לא נחלל מקבור מתיו :

קיד עוד כתבת שאירע מעשה שיהודי אחד הסכים ללכת מעבר לים וכתב לאשתו גם זמן ונעשה כדן וכהלכ' ואחרי לכתו נמצא טעות בנט שכתוב בו יום ג' י"ז בחדש אב והו' י"ט ואמרת שראוי לחוש בנט זה דפסול הוא מההיא דהמביא תנין (י"י) אתמר מפני מה תקנו זמן בניטין ר"י אמר משום בת אחותו ר"ל אמר משום פירות ואע"פ שאין כאן השש של בת אחותו שזאת אינה בת אחותו אבל ניבא דמשום ההיא תקנתא דזמן בניטין איכא למיחש דהוי גט פסול ואע"ג דבגמרא הכשירו כתוב בו שבוע שנה חדש שבת משום דאהני לשבוע דלקסיה ולשבוע דבתריה שאני התם שיש בו איזה זמן אמיתי ואין בו שקר אבל בכאן שהזמן הכתוב בו הוא בטעות שהרי בודאי יום ג' לא הו' י"ז לחדש אב ולהו' ראוי לפוסלו ואמרת שמתעם זה פסל דרמב"ם ז"ל גט מאוחר שהרי אין בו משום בת אחותו ולא משום פירות אלא משום השקך שיש בו כי הוא גרשה יום א' וכתוב בנט יום ו' על דרך משל דאל"כ למה פסל מאוחר ועוד מנין לו לפוסלו כי לא נמצא בגמרא ולא בהלכות ואמרת שמנעת האשה מליגשא עד

בא דברי ע"כ תורף דברך :

תשובה כל הסוסקי' ז"ל הסכימו לפסול גט מוקדם כח"ק דמתאי' (שם) דקמי' נכתב ביום ונחתם בלילה פסול לפי שמתמו יום אחד אחר הזמן של יום כתיבתו הכתוב בנט שכתב הלילה הו' אחר היום של מחר ואיכא לר"י משום זה לחותו שנעברה תקנו לכל הגסוס ועוד דלאו דוקא בת אחותו אלא אורחא דמילתא נקט דאפשר שהוא חומל עליה שלא תהרג ונפירות לא הו' ר"י דקסבר יש לבעל פירות עד שעת כתיבה ור"ל לא חייב לנעו דבת אחותו ולא שכיחא לכל לפירות חייב לפי שמנעת החימת הנע חין לבעל פירות והיא תערוף הפירות שמכר הבעל קודם שנחתם מזמן שנכתב הנע וזהו שלא כדן שהרי לא נחתם עד היום האחר ולכן הנע הזה

נרפות נמוך ואף ע"פ שכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל בשם הראש"ד ז"ל דאע"ג דלא בעינן התרא' מיור חזקה בעינן ר"ל שיהיו מוחזקין בך בטעמו כן שנים או ג' פעמי' זהו בלוחן המזכרים שם שאינו אלא הספר ממון וגם אפשר שה' מוטעין או שנגין הכל כהשד להאכיל אכור' מיד מסלקין אותו כדאמרי' בפ' גיד הגשה (ג:) בטענה שנמלח אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו כוית מעבירין אותו ומלקין אותו וכן בפ"ק (יח) בטענה שלא נמלח סכינו יפה וכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובה דטענה שילחה ערפה מהחת ידו חין לו ההגלות לומר שנגי הייתי שח"כ לעולם יאמר קין ומה שפטרם הטענה הזה מלש' הבמה' לבעלי' דדין עשית גם זה אבל העתם שאמרת מפני שהית' ערפה לא מן השם הוא זה שהרי הטענה עלמו לומר שכשרה הייתה ולאחרי הכרתה אותה מהמת מעשיו אבל טעם הפטור הוא מפני שלא נאסרה בזרי אלא מהמ' הפק והשד וכל כיוצא בזה חין מהייבין הטענה לשלם א' כח"ס בס' מ"מ (פ"י מהלכות סבירות) דדוקא ניבלה חייב אבל אם עשה כה ערפות הפוסלה מהפק כגון שהה במשעט סימנין פטור וכן מוכיח גמ' בפ' הגזל קמח (ט:) בעובדא דמוגרמתא וכ"ס נדון זה שלא אסרוה אלא מחמת השד ואמתלחה ומטעם זה גם כן יש לפטור הטענה מטעם אחר ודי בהעבירו :

קיד עוד שאלת חולה שהיה נוסם ערב שבת ואסרו לפתוח לו קבר יען אם ימות קודם השבת יבגם לקברו בו ביום אם הוא ראוי לעשות כן שיראה לי שהיו סונעין זה בקרבנו ואם לא ידעתי טעם . ואם ראיתי בריאים פתחו קבריהם והבינו כל צרכי קבורתם בעודם חיים ובפרטם השר זקני דון משה ו' שושאן ג"ע חצב קברו וקבר זקניו אשתו ה' שנים קודם שנפטר אם לחולה כסוכן ראוי לעשות כן :

תשובה בחלל רבתי תניא גבי גוסס בפ' רחבון חין קורעין ואין הולצין ואין מספידין עליו ואין מכניסין עמו ארון לבית עד שימות והרמב"ן ז"ל מוכיח בה כס' חורח האדם כלל ש"ד כל שהוא מעסקי המת חין עושין לו עד שתלח נפשו ב' וכל זה אינו אלא על החול' כדי שלא תערף דעתם עליהם אבל הכריחי' העושין קבריהם והכריסיהו לעולם לכבודם חין חשש בזה כדאמרינן במנחות (מ"א) גבי כלי קופסא חייבין בליני' אמר רבא ומודה שמואל בזמן שעשא' לכבודו שהיא פטורה מלי' טעמא אשר חכמה כה אמר התמנא והאי ללו לאכסווי כה עבידא דאלמא שאפשר לזקן לעשות לו

טליה לכבודו ועומד בקופסא עדי שימות ונקבר עמו :

קטו עוד כתבת ונדגו בספרד לומר קדיש דרבנן מי שמת אביו כל שנת אבלו על ההוא מעשה שראוהו לאביו שהיה נדון שהיה פחטי . אותה ההגדה ראיתיה באותה ארץ ואיני זוכרה וגם סקובה יודיעני האדון לדעת דרכיה דרבי גועם ונתיבותיה שלום :

תשובה הגדה הכיח אינה בגמרא שלנו ואולי יבספרי הרבות או בתנחומא אבל מלאחי בספר אורחות חיים שהכר שהכר רבי אהרן סכך ז"ל וזה לשונו טעם הקנת הקדיש שאומר על אביו ועל אמו כתב הר"ם ג"ע מלוא לומר קדיש על אביו ואמו אבל חין לומר קדיש בשביל אמו כהני אביו אם אביו מקפיד ואע"פ שעתה נראה לומר קדיש בשבילה מ"מ כבוד האב קודם לכבוד האם ותקנו ז"ל לומר קדיש ג' על מה שנמלח בהגדה פעם אחת פגע רבי פלוגי כמה אחד שהיה מקושט עליהם ובושחן על כהפו אמר לו בני למה כך אמר לו רבי כה משפטי כל הימ' להביא באת של גיבסם להיות נדון בה אמר לו ואין מי שיוכל להליך מן השער אמר לו חין מי שיוליגי אם לא שואמר בני קדיש או יפטיר בכיפה לכבוד השם בעבורי ואם יעשה כן ידעתי כי זכותו תעמוד אלי ויגן בעדי ויבא רבי פלוגי ויגד זה לבני של מת ויעש ככל אשר אמר לימים נגלה אל החכם הנזכר פעם אחת ויאמר לו תנוה דעתך שהחתם את דעתי ועל זה פגע המנהג לומר בנט של מת קדיש בתרא כל י"ב חדש וגם להפטיר בכיפה ויש מתפללין בכל מולחי שבת תפלת ערבית לפי שבלוח' טעה חוזרין הפושעים לניגוס שפניהם כשבת ואפשר שיגן עליהן זכות אותה תפלה וכן יחי רגון עד כאן בספר המכר :

קטז עוד כתבת אירע מעש' שמת יהודי בין הערבי' בעשרת ימי השובה רחוק משוב שכונה ישראל מהלך ח' ימים ונדע הענין לקרוביו איך הערבי' שמתו במער' במלבושיו וסגרו פי המערה ולא נהג לקבור' כי אין בכל אותו הגדיל שום יהודי והיה זה ערב תג הסוכות והורו לקרוביו ואחיו לצאת בדרך ביו"ט זמני של סכו' ללכת למקו' שמת להביאו ונדע אליך היתר ההוא וכתבת אליהם שעברו על אסור דרבנן דלא הקלו ביו"ט ב' בשת רשויו' רבנן כהול אלא באותו מקו' שמת או יתעסקו בו ישראל כדאי' (גינה ו') אמר רבא מה ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממים ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו למינ' ליה גלימ' ולמינ' ליה אסא כרב אשי דפליג עליה דמר זוטרא וכ"ס להפור את הקבר הגדול כבוד הבריות אבל אם המת אינו במקום שדרים בו ישראל אין ראוי שיהללו בו יו"ט שני כי מה הועילו אלו בקלקולן להלל יו"ט אחרי שלא יוכלו לקבור את המת בו ביום אבל יצטרכו ליעקב בהליכה בדרך שבעה ימים אחרי שיהללו יו"ט . ועדיין אתה מסופק אם היה תוך החתום שיוכלו להגיע אליו בו ביום ולקברו אחרי שאינו במקום אם יהללו יו"ט ללכת בתוך הגבול שהיה בו מהלך יום להתעסק דבצנעו התירו ולא לצאת כפרהסא כחול נמור כי לא ידעו מה הוא ועם היות שאנחנו היים מעושין בעונות והדבר מפורסם ברעת התוספ' ראוי לגדור על זה והבאת ראיה מההיא (דמו"ק ה:) אין חופרין בוכין וקבורת כמיעד ופירש בהלכות ליקבר בהם לאחר המועד ואם בח"ה אסור להפור ליקבר אחר המועד כל שכן ביו"ט שני שאסור ללכת חוץ לחתום כדי לפגוע במת אחרי ו' ימים לקברו גם הבאת ראיה כמה שהביאו החכם ז"ל (סנה ק"ט: ג"כ י"ט) במעשה שאירע בצרפת שנעשו כל צרכי המת ורכבו עד שהביאוהו וקברוהו שמה ושכעם ר"ת ונתפסקה באותו מעשה אם בו ביום הביאוהו ונקבר או לאו דכ"ש לדעת ר"ת

א' יו"ד ס' ק"ט סע' סג' ג' [ח"א י"ד ס' ס"א: ג] שם ס' שטו ס"ד :

א' יו"ד ס' ק"ט סע' סג' ג' [ח"א י"ד ס' ס"א: ג] שם ס' שטו ס"ד :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קיח קיט

כד

נזרה אבר היא כידועת האצטגנינים שיודעי' סכה אחר מה יהיו דבריו של זה והדבר יודע שכל מקר' האדם קטן וגדול מסרו הבורא יתברך בבח המולד' אלא שנתן בו השכל להיות כחוקר לצאת סתחת המול והוא הבח הנתון באדם להיות טוב או רע והשי' יודע כח המול ותעו' אם יש כח בשכל להוציאו מידו אם לאו. וזאת הידיעה אינה נזרה ע"כ דבריו ז"ל ואם הרם וכל זה איננו שוה ובקשת אבאר לך מה הבלד בין ב' אלו הדעות כאלה השני סכים כי הראב"ד ז"ל לא הוזהק ונתפאר ונספך בחכמות החצונות ועם כל זה יראה שדעותיהם קרובות ואם אולי גם הוא לא נספה לדרך הנכון לפי דעת הארון בתחנתן ובתפלה באתי לבאר אלי בוגתו בידיעת השם על שראוי לפסוק עד כאן דברך :

תשובה הפרש גדול יש בין דעת החכם רבי לוי ז"ל ובין דעת הראב"ד ז"ל כי דעת רבי לוי הוא שאין ידיעת השם ית' מקפת כמה שיעשה האדם בבחינתו קודם לאלת המעשה שהוא לפועל רק כמה בראוי שיעשה מלד מה שפודר לו מן העליונים שאם היחה ידיעתו מקפת כמה שיעשה בבחינתו מבלי שפודר לו מן העליונים היחה ידיעתו גזרה ובעלה הבחירה ובהכרח יבעלו מלוח התורה והאזהרותיה ותגמוליה ועונשיו וסדעת הוא יש בו גנות גדול לתת חסרון בידיעת השם ועוד שלפי דבריו לא ימלט אדם שידע השם מעשה האדם הגעשה בבחינתו אחר העשותו אלא שלא ידעו ואם ידעו אבר' יש רכוי ופניו בידיעתו ית' אחרי שלא ידעו מקודם ועתה ידעו שהרי נתחדשה לו ידיעה וזה גנות גדול ואם לא ידעו אף אחרי לאתו לפועל אבר' אלו משיג מעשה האדם ובעלה גמול ועונש ונתבעלו כל יעודי התורה האמורים בזה ודעת הראב"ד ז"ל שהשי' יודע הכל משיג לדדים שהוא יודע מה שפודר לו מן המולות ויודע כח השכל אלא יש בו כח להוילאו מיד המול ואם שכל זה האדם חוק מכה מולו חו מוט חוק משכלו ובדרך זה ידע מה שיעשה האדם ערם העשותו ואחרי ביש ממסלה ביד האדם לעשות טוב או רע אין ידיעה זו גזרה אבל היא כידועת האצטגנינים שיודעין מכה אחר מה יהיו דבריו של זה כי השי' יודע מלד כח המול ומלד כח השכל מה יעשה זה החי' אלא ית' מכה המול אלא לא זה גזרה מדעת הראב"ד ז"ל ועדיין לא נתפייס הרב ז"ל בזה וכת' וכל זה איננו שוה :

אבר מה שכל להשיג בשאלה זו הוא שכל כרתו יש לנו להאמין שהאדם יש לו בחירה על מעשיו כדי לקיים מצות התור' ותגמוליה וכמו שהוא מבוחר בחירה ראה נחתי לפיך וכו' ובחרת בחיים וכן יש לנו להאמין שידועת השם מקפת בכל מה שיעשה האדם בבחינתו ערם ית' הדבר שהוא לפועל כי אין לתת שום חסרון בידיעתו חלילה ואין ידיעה זו מכרחה כלל כי אחרי האנה שהאדם יש לו בחירה והיא אפשר לו לעשות הספק הנה כשידע השם שהוא יעשה פועל פלוני ידע שיעשה זה בבחינתו ובהי' אפשר לו לעשות הפכו וה"כ אין ידיעה זו מכרחה שהרי הידיעה היא שיעשה הפכו הוא בבחינה ואם היחה מכרחה אבר' יהיה בידיעה שהיא קטן האמת והשקר יחד מה שהוא נמנע וזהו נאמר שאין מעשה האדם נמשך לידיעה שהם אחרו מעשה ערם ית' לפעל אבל ידיעתו נמשכה למעש' האדם הגעש' בבחינה ובאפשרות לעשות הפכו ואם ידעו השם ערם ית' לפעל וזוהו עש' האדם בחי' וידיעה השם' שלמה בלי שום חסרון ובלתי מוילוח האדם מבחינתו :

ק"ח כתבת וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל (הלכות עבודה כוכבים פ"ט) אסור לשלוח דורון לעובד כוכבים ביום אידו אלא א"כ נודע לו שאינו מודה בע"ג ואינו עובדה לא מצאתי הלכה זו מקומה בנ"י ונסתפק לי מה שאמר אלא א"כ נודע לו שאינו מודה אם הידיעה לעובד כוכבים שאינו מודה ישראל או לישראל שאינו מודה העובד כוכבים והראשון נראה לי כי אם העורף אינו מודה בע"ג ואינו עובדה מה דינו הוא גר או אפיקורוס או מה דינו עב"ל :

שכנתו ונחתו ונמסר ב"ט ימים' לחמש אב וכחוצ בגט זמנו ב"ז לחמש אב ודאי מוקדם הוא ופסול א' דהא' איכא טעמא דנת אחותו לרבי יומאן ומשום פירות לריש לקיש שערך הזמן שבוהצין בגט ושחקו חכמים הוא ימי החדש שהוא עולה אלא לזמן המלך או לבריאת העולם כמנהג שאנו מונין אבל בחיזה יום מן השבוע זה לא מעלה ולא מוריד ואפילו לא היה כחוצ כלל לא היינו חוששין לו ואין זמן כחוצ בחורה שיהי' לימי השבוע כדלמריין בריש ר"ה (ג) חדא דשני בשבוע לא לשכתן ואפילו לרבי שמעון דמתניתין שהספיר נכתב ביום ונחתם בלילה משום דלא חייס לגזוז דס"ל כר"ל ומשום פירות קסבר כיון שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות וכדין ערפא פירות מזמן כתיבה אפילו לא נחתם עד אחר כן הכל כנודן זה יודה שהוא פסול שהרי הקדמו זמנו לכתיבתו שני ימים ואיכא משום פירות דטרפא לקוחות מזמן הכחוצ בגט שלא כדון שהרי עדיין לא נתן עיניו לגרשה וכן כתב זה הרמב"ם ז"ל :

ומה שפסל הרמב"ם ז"ל גט מאוחר (בפ"ח מה' גרושין) נראה שטעמו הוא לפי שפסיד האשה פירות משעת נתינת הגט עד זמן הכחוצ בגט ואע"ג דר"י דק"ו"ל כותיה לא חייס לפירות היינו משום דקסבר יש לבעל פירות עד שעה נתינה אבל במאוחר או תוערך להביא עדים על שעת נתינה או חפסיד עד זמן הכחוצ בגט. אבל כבר השיג עליו הראב"ד וכן הרב ר"מ הכהן ז"ל בהגהותיו שאין לפסול גט מאוחר בשום פנים דמשום נח אחותו ליכא ומשום פירות ליכא שהיא מוחלת והבעל אוכל פירות עד זמן הכחוצ בגט דהוי כמו שהתנה עמה כענין שאמרו שטרי חוב המאוחרין כשדים ואי משום שמת יאמרו בנה קודם לגיטתו ומשום ליה ממזר אפשר לה לקיימו כב"ד קודם שחנשא לאחר וכיון שהחזקה גרשה כב"ד קורעה אה גיטה ובדרך זה עשה מעשה הראב"ד ז"ל והחירה לנשא מיד אבל חכמי הגרפחים ז"ל לא החירו לנשא עד הגיע הזמן הכחוצ בגט דלאו כרות גיעת הוא אלא מן הזמן הכחוצ בגט ואיך והביא ראיה הראב"ד ז"ל דגט מאוחר כשר מדלמריין בפ' גט פשוט שרמב"ם הכשיר גט מקושר שכתבו עדי ממוכו מפני שיוכל לעשותו פשוט ותניא בבב"ב (קסד.) השיב רבי לדברי רמב"ם והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה פשוט מלך שנה מונין לו שנה מקושר מלך שנה מונין לו שנים זמנין דזיק מנייה זוזי במקושר וכו' ומשי קסבר אין כותבין שוכר ואם היה גט מאוחר פסול עד שהשיב לו משטר מאוחר שהיה יכול לתרן קסבר אין כותבין שוכר ישיב לו מנע אשה למה מקושר שטעמו עדי ממוכו כשר הא אינו יכול לעשותו פשוט דהוה ליה מאוחר ופסול אלא ש"מ כשר ועוד סמך לדבר מללא משתמיט חנא ותני בגט בין מוקדם בין מאוחר פסול כדקא פליג במתני' (דכוף מסכת שביעית) דקתרי פרוכול המוקדם כשר והמאוחר פסול שט"ח המוקדמין פסולים והמאוחרים כשרים ולא קא חגי בגט בין מוקדם בין מאוחר פסול ובתוספתא דחולין תניא כשר בגט פסול כפרוזבול כשר כפרוזבול פסול בגט והיינו מוקדמין ומאוחרין וסחכ גט גט אשה משמע. ורמב"ם ז"ל נדהק לדתו' רחוק אלו ואמר בי מה שהשיב רבי לדברי רמב"ם אפשר שאף ר"ה לא הכשיר מקושר שטעמו עדי מנפנים אלא בגיטו חוב אבל בגיטו נשים לא ואע"ג דלמריין סחכ בפ' גט פשוט דלא פליגיין רבנן היינו בעקב התקנה אבל בהא מילתא פלוג בהו דיעבד לדברי רבי מניחא. והיה דתניא בתוספתא דחולין איכא למימר דגט הוב קאמר כמתניתין דשביעית ונדהק הרב ז"ל בזה לפי שזקקה לו הא דגרסין בבימות (קטז) בענין שהוא גיעת דכתיב ביה עין כר הייה מסוריא פטר וחרין ית פלונית אנתתיה וכדוק רבנן מסוריא ועד נהרדעת ולא לשכח חלף עין כר הייה מתגרל ואחו סהדי ואמרי דהוא יומא דלכתיב גיעת. כהן הוה כנהרדעת ורב אמר הייטיין לגמלא פרחא חי גמי בקפייה חי גמי מילי מסר ואי ס"ד גט מאוחר כשר ליהוש דלמא אחרוהו וכתנבוהו והבעל והעדים הוה יומא דלכתיב גיעת כסוריא הוה אלא שאחרו וכתנבוהו וכתנבו חוחו היום שזמנן לו אה"כ שהיה כנהרדעת ובין לרבה דחייס ובין לאבוי דלא חייס הוה להו למיחש להא אלא שמת מינה שגט מאוחר פסול כדעת הרמב"ם ז"ל וזהו הגיח הדבר הרמב"ם ז"ל בספק. ומה שאמרת שחבר מן המ"ו שך ג' פרקים ראשונים מהלכות גרושין כך חסדים נ"כ בשלי :

ק"ח כתבת שראית בתשובתי ע"ד לסוד החכמות שהשגתי על החכם הכולל רבי לוי ז"ל בענין ידיעת האל ב"ה בעתיד האפשרי וראית מה שכתב הוא ז"ל בהרבה מקומות בפירוש התורה פדים בפרשת וירא אליו על הגסיון בעתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ואלו הן דבריו כי השם יתברך יודע מה שראוי שיעשהו האדם לפי מה שפודר לו מפאת העריונים אבל בחירתו פושלת על זה הסוד וזוהו הוא סבואר שאין כל מה שיעשהו האדם כפי מה שפודר לו מפאת העליונים אבל אפשר שיעשה הפעולות ההן ושלא יעשה אותן וזוהו תחקיים התורה ויתקיים סבע האפשר הנמצא בדברי ויתקיים שידע השי' אלו הדברים השפלים וכו' וכן באר בתועלת החסישי בסוף אותה פרשה ובמקומות אחרים נתבררה כונתו בזה לקיים דברים אלה. ועל השגתי ראיתי להוכיח דברי הראב"ד ז"ל (נה' דפוח פ"ה) א"א אע"פ שאינה תשובה נצחת על זה טוב הוא לפסוק לו קצת תשובה ואומר אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויים בנזרת הבורא ית' היינו אובדים שידעתי היא גזרתו והיתה לנו השאלה קשה מאד ועכשיו שהבורא ית' הכיר זאת הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו א' נפ"א אה"ע כ"י ק"ו סט"י כ"ח :

תשובה לו חפשת יפה מלאה ההלכה מאין ית' לו דין זה להרמב"ם ז"ל דגרסי' בפרקא בתרא דעבודה זרה (ס"ה) רב יבדע שדר קורבנא לחדא דיילת ביום אידו אמר ידענא ביה דלא פלה לגלויס ח"ל רב יוסף והתניא חזרוהו גר הושב כל שקבל עליו בפני שלשה חברים ח"ל כי תניא הוה להחיותו חניא וחו אמרי' הסה דבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קיס לי ביה דלא פלה לגלויס ומסה יתברר לך שכל שאינו שובד לגלויס אין חוששין לו מלישא וליתן עמו ביום אידו והרי הוא עבר חושב אלא שכוין שלא קבל עליו בפני שלשה חברים שלא לעבוד עבודה כוכבים אין חגי מלווין לקחיותו. והשי' שבתרא כו אין לו שחר לא טעם ולא ריח ולא הוה לך להעלותו על לב. והראשונים ז"ל שאלו למה אין אלו מוכרין מלישא וליתן עמהם ביום אידו כדורות אלו דבשלמא שלשה ימים לפני אידויק לא קשיא לן דהא קי"ל כשמואל דאמר דבגולה אינו חבור אלא יום אידו בלבד חלף יום אידו מיכא תקפי שבוהגים לישא וליתן עמכן בימי אידויקן ממש ולשלוח להם דורות וכחוצ כספר התרומה בשם רש"י ז"ל דהיינו עעמא משום דהאידנא לא אידויק כעבודת כלבים טלי האי ולא חלף ומודו וכדלמריין (חולין יג) עובדי כוכבי' שבוה"ל לאו עובדי כוכבי' הם אלא מנהג אבותיהם כידויסם ולא חיומא כיון דתקפתא דרבנן הוא לעפ"י שבעל דבר לא בעל כגזרה דמעקרא גמי סכי תקינו לפי הדורות ופני המקומות דאי לא היכי לימא שמואל דבגולה אינו חבור אלא יום אידו בלבד והכי גמי מוכח מדלמריין בפרקא בתרא רבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קיס לי בגויה דלא פלה לע"ג אלמא שחכמים בתקנה זו לא הסוו בה מידותיהם אלא

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קנא קנב

מרוצה וכ"כ בחוס' - אבל הרמב"ן ז"ל סובב שאין הכהמה נחשבת פכולת כיון שהיא רחוקה לחולה ולטחוס וגם אין החלב אסור משום מוקצה אע"פ שהכהמה אסורה שבוין שהמוקצה היה מעלמו ועתה נסתלק מן החלב מצלי שנעבדה בו עברה ואפילו בשוגג ממילא הותר והביא רחיה לזה מדאמרין בבי"ט שטלדה בשבת שבת דעלמא תשתרי ולא תשתרי לה משום מוקצה וגם הרשב"א ז"ל כתב שגראין הדברים דלחלב לחוד הקדרה אפילו בשבת מותר אלא שכבר הורו הגאונים ז"ל לאסור ולהס' שומעין הלכה למעשה ע"כ - אמנם פירש לחוד הקדרה שהוא מותר כשיש בה אוכל משום דמשקה הבא לאוכל כחולב דמי וזו כשנא לחוד הקדרה האוכל לתקו שאז נראה דלא צ"ע ליה למשקה אבל החלב כל לאו למשקין לא הותר [א] מפני פרוסה אחת שנותן בכלי ולשון רש"י ז"ל לחוד הקדרה להבטיל לתקו דמוכחא מילת' דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל דאין זה דרך פירוקו והוי כמפריד אוכל מחוד אוכל אבל לא לחוד הקדרה דזמנין דלמשקה קאי ואע"ג דבקערה לא שתי אינשי לא מוכחא מילתא והוי אסורא עכ"ל וכן הוא ודאי דהא לא קאמר שמואל אלא אומט אדם חטול של ענבים ולא קאמר אומט ענבין וכן רב הדרא יליף מיהו חולב אדם עו ולא קאמר כל עיזין - וה"ל משמע מההיא דאמר רבי ירמיה (שס) כהנאי המחליק בענבים לא הוכשר ר"ל אמר הוכשר פי' נחוס המחליק בכרוחיו בענבים שכוחט מעט על הככר להחליק ופליגי אס הוכשה כל חטול ואשכול במשקה הנשחט ממנו על הככר וקס"ד דרבי ירמיה דפליגי במשקה הבא לאוכל שה"ק סבר אוכל הוא ולא משקה ומשום הכי לא הוכשרו הענבים ור"ל סבר משקה הוא ואוכשרו ורב פפא דמי ואמר דמילי עלמא משקה הבא לאוכל אוכל הוא והכא במשקה השומד לאבוד קא מפלגי וכו' כ"ה גרסת הגאונים ז"ל ורש"י גרס לאו אוכל הוא ואחיה דרב פפא דלא כהלכתא דהא קי"ל כרב ושמואל דאוכל הוא ולכן הסכימו האחרונים ז"ל שגרסת הגאונים ז"ל עקב ופירושה דר' ירמיה סלקא דעתיה שחיתות הענבים טהנת טעם בשת והוי משקה הבא לאוכל ופליגי אי אוכל הוא ואינו מכשיר או משקה הוא ומכשיר ורב פפא ס"ל דאי הוה טחן טעם בשת אוכל הוא ולא היה מכשיר אלא הבא אין משקה זה טחן טעם בשת כלל אלא בשוד שהוא לא האור מהכנסו ושורש ומנא שאיט בא לאוכל ואין עושין בן אלא כדי שלא ישרוף האור פני הלחם ומשום הכי מכשיר אע"פ שהולך לאבוד ומ"ד לא הוכשר קסבר דכיון שהוא משקה השומד לאבוד לאו משקה הוא כן פירש הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הוסיף לבאר בטעמ' דמאן דאמר לא הוכשר משו' דאע"ג דהולך לאבוד לבסוף מ"מ השתא מחליק הוא בסן אח הפח וליפותו הוא דקא עביד הילכך במשקה הבא לאוכל דעלמא הוא ואוכל הוא ואינו מכשיר - הנה כבר נראה מבואר שאפילו מעט המשקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא אלא"כ מחערב באוכל או טחן בו טעם או שהיה הפח צריך לו ליפותו ולהחליקו וא"כ בזה התליבה שששין אילו נחתינה מעט פח בכלי אין הפח צריך לכל זה החלב ואין כל החלב מחערב בזהו פח ולא נשאר בו ואשי' טעם אינו טחן בו דהא שבת ליה במשעט חלב היוצא ראשון עליו ולכן לא הוה משקה הבא לאוכל ולא כאוכל הוא והוה לי' מפרק גמור שהוא תולדה דדש ולא הותר אפי' בי"ט אלא בגונה לינק בפיו מן הכהמה דהוי מפרק כלאחר יד והתירו לו משו' לערס כדאפסיק' הלכה' בר' מריטס דאית ליה הכי כדאיתא בכתובות (ס') ואע"ג דרבנן פליגי עליה דר"י בפרק כלל גדול (עה') גבי חלזון ואמרי דאין דישה אלא בגדולי קרקע זהו למעוטי חלזון ודגים שגדלים במים אבל בהמה בכלל גדולי קרקע היא כיון שגומה ומתגדלת מן הקרקע כדאמרין (ב"ק נד:): גבי כסף מעשר דכתיב בבקר ובצאן וכו' מה להלן פרי מפרי וגדולי קרקע וכן בפרקא קמא דתניינא קרי לתניינא דבר שגדולו מן הארץ והא דאמרין בפרק הפועלים (פ"ט) מה דיש מיוחד דבר שגדולי קרקע וכו' יצא החולב והמגנן והמתכן שהין גדולי קרקע וכן בפ' כ"ד מברכין (מ:): ועל דבר שאין גדולו מן הארץ עגון כשר מברכין עליו שהכל נהיה בדברו כבר כתבו החוספתא בפרק הפועלים דהכל לפי הענין דבהמה קרויה גדולי קרקע משום שגומה מן הקרקע אבל החס דכתיב דיש ובברטוח לגבי פירות האילן לא קרי' גדולי קרקע אלא דבר הגדל מן הקרקע ולפי זה אע"ג דקיי"ל דאין דישה אלא בגדולי קרקע חולב חייב משום מפרק דגדולי קרקע היא וכ"כ הרמב"ם ז"ל (פ"ח) וז"ל הדש בגרונת חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע והמפרק הכי זה תולדת הדש החולב אח הכהמה חייב מפני שהוא מפרק עכ"ל והא דהו' רבנן בסוף פרק המצניע (נה') החולב והמתכן והמגנן בגרונת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת היד בי"ט לוקה ארבעים דברי ר"א וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינו חייב אלא משום שבות לא פליגי רבנן אלא בהמכבד ואילך אבל רישא דקתני החולב והמתכן והמגנן בגרונת דברי הכל היא - אמנם הרמב"ן ז"ל כתב דוקא בשבת אבל בי"ט ליכא למימר דהוי אסורא דאורייתא אפילו לר"א דהא מלאכה אוכל נפש עומה היא ומותרת בי"ט מן התורה ובה דאמרין בפרק ר"א דמילה (קלד') דמגנן אסור משום דאפשר לעשותו מפני"ט אסורא דרבנן קאמר דאלו מן התורה ודאי שרי ולא מפלגיין בין אפשר ולא אפשר אלא במכשירין דכתיב הוא וכתיב לכס כדאיתא בבי"ט (כה:): ובמגילה (ז:): וכ"כ חולב דלא אפשר מעי"ט וכי קתני היד בי"ט אמכבד והמרבץ בלחוד קאי - ומיהו למאן דלית ליה הו"ל אפילו אפילו דרבי אליעזר בפסחים (מח') משכחת לה בחולב מ"ט לחול אי נמי לכ"ע בחולב

כמה עמאה לטחי ומחנן ומגנן עגון שסעמיד בשוק הערלה ובין נסך וברודה הלח דבש נמי ליון דסבר ר' אליעזר יער הוא דופולש ממט כחולש מן המעבר בי"ט נמי אסור דתלישה בי"ט אסורה מן התורה ואפילו בדברים שאי אפשר לעשותן מעבר עגון תוחים ותאנים ובירושלמי מסיק לה מדכתיב אך הוא לבדו כרי אלו מישוטי' כל זה כתב הרמב"ן ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בחוספתא דהיזד בי"ט לא קאי לחולב ומחנן ומגנן ושקך כתב ר"א ז"ל ועוד כתב הרשב"א ז"ל דרודה חלות דבש למאן דאית ליה הו"ל מיידי עגון שרודה סמוך למשקה ללא חזי לאורחים - אי נמי בדבש חולב בי"ט לחוד הקערה או לינק בפיו דהוי כמו לחוד הקערה איכא אסורא דרבנן ולא התירו אלא לינק בפיו בגונה ומשום לערס כדאמרין ביבמות בפרק מרש (קיד') אבה שאל אומר נוסבין היינו שיונקין חלב מן הכהמה בי"ט אבל לא בשבת ומפרש החס דכיון דמפרק כלאחר יד הוא כיון דאיכא לערס בי"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן שבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן ואע"ג דלא קיי"ל בח"ש אלא בר' מריטוס שהתיר בגונה לינק בפיו אפילו בשבת מ"מ למדנו מדאבה שאל דאפילו בי"ט לא הותר אפילו בפיו אלא היכא דאיכא לערס ואע"פ שהוא לורך היום וכ"כ לחוד הקערה שהוא מפרק גמור שלא יחי' מותר אפילו לורך היום שאם הותרה מלאכה אוכל נפש לורך היום לא הותר לשחוט את הפירות להוליח מהן משקין אפילו לורך היום ואפילו זכו מחליהן אסור גזירה שמה יסחוט וכ"כ הרי"ף ז"ל בחשו' הביאה הרמב"ן ז"ל בחידושו - א"ל לומר באלו שחולבין לחוד הכלים לורך חול שהוא איסור גמור ומעט פתן שנותנין בכלי לא מעלב ולא מוריד כמו שהוכחתי למעלה - ואפילו לפי טעמא שחושבין זה כבא לאוכל כיון שחולבין לורך חול איכא עירמא יחירה שלא הותרה בי"ט לורך חול ולא דמי לממלא נהחוס חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא נקיתון אחד (בי"ט ז') וכן למולא אדם כמה חתיכות אע"פ שאינו צריך אלא לחתי' אחת (שם י"א): דהתם הכל עושה בבת אחת ואין שם אלא חדא טרחא וכן נשון הרמב"ם ז"ל (פ"א מה' שבתה י"ט) אבל ככאן שאמר שחולב לורך היום טודה לורך חול לא הותר שהרי בממלא חמור פת אע"פ שאינו צריך אלא לככר אחת והותרו לעטם מפני שהפח יפה בשעה שהחמור מלא והערמה שהתירו למילתא אינה ככאן שאין טעם להיות בוחר בחלב זה מצדו וכן מה שמוציאין החמאה מן החלב גם זה אסור ב' משום בורר דהרי הוא כמתכן שהוא המעמיד חלב בקיפה וגם זה מעמיד שומך החלב ונעשה חמאה ע"י טורה גדול ורחוי ליאסר ואפילו ע"י כותי דאמירה לכותי שבות ואשי' בדבר שאין בו אלא אסורא דרבנן דקרו ליה שבות דשבות אסור ולא התירוהו אלא במקום מצוה כמ"ש הרי"ף ז"ל בהלכות' (בפ' ר"א דמילס) גבי ההוא יוקא דאשחפוך חמיתיה וגם הרמב"ן ז"ל כתב שלא בכל מצוה התירו אלא דוקא במילה שהיא עלמה דוחה את השבת ודחה סברה בעל התרומה שהתיר לומר לכותי להדליק את הנר לטעודה שבת שהרי אסור לכותי שהביא דורון לישראל מחוץ לחומה למי שבת בשבילו בשאין במינו במחומר משום גזירה שמה יאמר לו לך והבא אע"פ שאפילו יאמר לו אינו אלא שבות דשבות דהא חמומין דרבנן ואפילו במקום פסידא נמי לא התירו אמירה לכותי דהא תקן (שבת קכ"א) כותי שבת לכותי אין אומריין לו כנס ואל תבנה אע"פ שאין בכניו אסורא דאורייתא לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וקיי"ל כותיה כדאפסיקא הלכה בר"ש בכל מילי דשבת וכמ"ש הרי"ף ז"ל בסוף המסכתא והוכיח הרמב"ן ז"ל דלאו בדין מוקצה בלחוד קאמר אלא בכל איסורי' שבת קיי"ל כותיה ובמותר קטן (י"ב) תניא לגבי חולו של מועד דכל שאינו עושה אינו אומר לכותי ועושה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל אע"פ שדעתו שאין מלאכה אסורה בחול המועד אלא מדברי סופרים :

קנב ומה ששאלת עוד בענין לולב שהעלו בגמרא (סוכה ג') דלולב א"צ אגוד אלא משום זה אלי ואגודת אגוד אגוד ביום טוב בעניבה או בקשירה כששיחה אם יחשב קשר של קייסא או לא ואם צריך לעוד בפי' שנוהג בן :

תשובה דבר זה כבר מבואר לרי"ף ז"ל בהלכות פרק לולב הגזול שכתב ז"ל והשתא דקיי"ל לולב ח"ל אגד אי לא חתנחיה בהשענה מערב י"ט מנה ליה בי"ט ופ"ד וכי אגיד ליה בי"ט לא אגיד ליה אלא כהגדה של ירק שאמר שני קליות של הולא ונעין ליה מלרע גבי השענה ח"ל עניב ליה מיענב עכ"ל - וכוננו שאם היה צריך אגד הוה מחסר משום מלאכה ואפילו בעניבה ובקשר שאינו של קיימא כיון דבלאו הכי לא מיתקשר וכדתנן גבי הדש שענבין מרבין מעליו ואין ממעטין אותו בי"ט אע"פ שאין במשעט הענבים הסם מלאכה אלא מפני שמכשירו למטה אבל השתא דקיי"ל אין צריך אגד לאו כלום קא עביד דהא בכל חד וחד לתדיע נפיק ולזה כל שאינו עושה קשר של קיימא אלא בדרך שכתב הרי"ף ז"ל ששוד שני ראשי הסולא ונושן אותו למטה בדרך שעושין בהגדה של ירק שרי וסר"ן ז"ל גולם בלשון הרי"ף בהגדה של ירק בב' ופירש שצריך שיהיה חונד אותו בהגדה של ירק משום דחזי לאכילה ולאו מוקצה הוא והוי דומיא דמאי דאמר' (שבת קי"ב) רבי ירמיה הוה קא איל בחרים דרבי אבבו בהרמיתא אשסיק רצועה דסנדלים אמר ליה שקול גמי לח דחוי למאכלי' בהמה וכרוך עלויה וכן בעניבה מותר דלא קיי"ל

[א] א"ח ס"ה קה"ס א"ה : [ב] רמ"א א"ח ס"ה ס"ה :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכג קבר קבה

אחד ששמת מפי אחד ושני ששמת מפי אחר והביא ראיה מן הכורסא דנרסיק בהם נדקק בהם וגמלא מפי נשים מפי קטנים בעל הסם דב אחד לא החירו בו. הלא עד מפי עד ע"כ. ונקול זה אין נראה שיסכים בו דבר מן הדרכים האלו הלא שמים שהוא אומר על האשה שהיא קדשה בלעגה בפני עדים שכלבו להם ואינם באין והוא המוציא הקול והיא מכחשה אותו ולכן אין בדבריו ממש ואין מעכבין אותה מליגעה והיא תחוש לעלמה שהם לא תאמר קן לא הנחה בת לאברהם חביו שהוכל ליגעה שיבא אחד ויזיל קול עליה שהוא קדשה בפני פלוני ופלוני שכלבו להם לעיר אחרת והלטרך לכמתין עד שיבואו העדים הלא ודאי אין חוששין לדבריו כיון שהיא מכחשה אותו והע"פ שמיחד עדין דהיא דהאומר להשם קדשתך והיא תאמר לא קדשתי כי הלא גוגא היא שאומר בפני פלוני ופלוני קדשתך ומזכיר אותן והן חלוק בן אדם הם במקום קרוב או במקו' רחוק כל שאינן כאן וכן לשון הרמב"ם ז"ל וכלכו להם העדים למדינה אחרת וכן לשון הגמ' מוכיח בפ"ק דקדושין (י"ג) גבי הווא גברה דקדיש בהבנה דכחלה ורב הסדה היה מחירה לאחר מפני שראש שאלו בו שיה פרועה ולא היה חושש שמה בשעה הקדושין היה בו שיה פרועה ועמה הול והמרי ליה רבין לרב הסדה והא אמרי דליכא סדרי בחידות דידעי דהווא יומא כוס בה שיה פרועה בשעה מיהא לא היהנכו הכל לאו היינו דאמר רב מינא עידיה בלד אסתן ותאמר נראה מלשון זה דכל שאין העדים באין כדי הוה כאלו הם רחוקים הרבה ומדאמרין והא אמרי ששמת דהאי קלה לא תחזוק בני דינא דהי תחזוק אפי' ר"ח מודה דחיישינן כדחיהא: בפרק המגרש (פ"ט): הלא קלה דלא תחזוק הוה והע"ג דבעלמא לא חיישינן ליה הכה סברי רבין דליכא למיחש ליה כיון דידעי ליה בודאי שהיא פטעה ידע ונתקדשה וליכא ספיקא להא הלא אי היה בכו בקדושין שיה פרועה ובכי הא חיישינן לקלה והאי קלה דלא תחזוק אבל לתחזוקי לכולה מלמא משום קלה דלא תחזוק הא ודאי לא וסביא דשבויה נמי דומיה דהא דרב הסדה היה סברי היה שבויה לפנינו הלא דמסקה לן אי נבעלה או לא וס"ל לחזי ורבה דהתם נמי הוה חיישינן לקלה והע"ג דלא תחזוק אי לאו משום טעמא דמנוולא נפשה לגבי שבאי אבל באשת איש דליתיה להכו' טעמא לא נקל כיון דליכא קלה כל דכו אבל בלא קלה כלל לכ"ע לא חיישינן שמה שיה פרועה היה והע"כ הוה וחינו דלטרענו למימר והא אמרי וכו' :

קבר עוד שאלת בענין שכונת בית הקברות שיש מקומות שנתנו לקבור הכהני על הגבול כדי שאם הותר לו בכניסה תהא סותר לו ביציאה כי אולי יש לחוש אולי יצא בארוכה ואע"פ שיש בדבר זה סברות אי שרי ליה כולי יומא למסויי ס"ס זה מנהג בעבוד קרובי הכהנים אבל שלא לקבור בהן שמת בתוך סתי ישראל אינו לא מטעם כנהג ולא מטעם שום אסור ורבך גר"ו אמר לך שהרב רבי פרץ דבהן ז"ל קברו אותו בתוך בית הקברות ולא שלחו אותו אל הגבול :

תשובה דבר פשוט הוא זה ואין לריך לפנינו ולמה לא יקברו הכהן בתוך סתי ישראל הם מפני הטומאה הא ק"ל כרבי יוחנן דאמר במסכת נדה (ס"ה) מתי דכתיב במתים הפשי כיון שמת [הדם] נעשה חפשי מן הטמא והוא חנו מוזכרין עליו מלקבורו בהכריכי כלהים והלא כרב חמי דאמר לקברו בכלאי' כמו שלחו מוזכרין על הקטנים מדכתיב לא תאכלו קרי ביה לא תאכלום להסיר גדולים על הקטנים כדחיהא בהם ועוד שהוא עלמנו שמה טומאה חמורה שאין למעלה הימנה שטונג בו אב הטומאה ואי אפשר בו להוסיף טומאה על טומאתו וכיולא בזה חף החיים הקדושים מותרין להטמא לאחר עמו כל שאינו מוסיף טומאה על טומאתו שזו כפשי' דהו מוסיף טומאה כשטונג במת אחר משום טומאה בהבורין. ואם מפני מעלת הכהונה שיכיו להם קברות מיוחדים זה לא ששעת הלא שאין קוברין רשע חלל לדיק כמ"ס בפרק גמיר דהין (מו"ז) בהרובי כ"ד שאין קוברין אותן בקברות אבותיהם הלא שתי קברות מחוקקין להם אהה לנכלקין ולגשרפין ואחת לנכרגין ולנחנקין ותשריק בגמרא וכל כך למח לפי שאין קוברין רשע חלל לדיק ואמר רבי חמא ב"ח מנין שאין קוברין רשע חלל לדיק שנאמר ויהי הם קוברים איש וכו' וכשה שאין קוברין רשע חלל לדיק כך אין קוברין רשע חמור חלל רשע קל וכשה רמב"ן ז"ל שכמו כן לדיק וכשה בינוני אין קוברין אותו חלל חסיד מופלג דאמר' (מו"ק כה"י) כי נח נפשיה דרב הונא וחסדקו לארץ ישראל אמרי היכא נימיה נימיה גבי רבי חייה דרב הונא ריבן חורה בישראל ור"ח ריבן חורה בישראל ובהוה לורבא מרבנן (ס"ס יז) אמרי עיילוכו למערתא דהסידו ולא קבלוכו למערתא דדייני וקבלוכו דעבד כרבי אלעאי וכו' ולכן אינו רואה שיסיה שום טעם להכריך לקבור כהן על הגבול אם לא מחמת הכהנים הקדושים שלא יעמאו אחר שפיי מלקברו ומה שבעיד רבך גר"ו הא חזי מאן גברא רבא מסהיד ענה וכן אני מעיד שכך היה מעשה :

קבה עוד שאלת אם מן המקוה חסר סים מועטין בעת הקיץ אם מותר להמשיך לשם לתשלום ס' סאה כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות לטבול בנהר האם יש לחוש בזה שלא יבאו להתיר שאובה בלה או דילמא אין לחוש לזה דהא איכא מאן דשרי בשאובה בלה דהא בי אחא רבין א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה בלה שהורה בפ"ק דתמורה (י"ג) שאע"פ שבפרק הסוכר את הבית (ס"ו) גבי צנור יש מי שסובר בתוספת שאובה דאורייתא הרי לא עמדה סברתם דכולהו

כר"י דאמר צ"ל ואלו קברים ענינה נופה קשירה היא הלא כת"ק דפליג עליה החס וסבר דלאו קשירה היא ומותרת אפילו לכתחלה ולא גזרין ענינה אצו קשירה דענינה בקשירה לא מיהלף כדחיהא החס אבל בקשירה גמורה קשר של קיימא היא והע"פ שאין לריך לו הלא לימי סתג מ"מ כיון שאינו לריך לאחר סתג להסיר הקשר מבטל ליה החס והאי' אם היה לריך סלוב וכסדס מסלק אותו מבני שיתיר הקשר וכי האי גוגא חשיב קשר של קיימא כדאמרין החס בגמרא גבי חוטי שבכה מכו דחיהא משלף שלפא ליה קמ"ל דאשה חסה על שערות ומישרת שריא ליה וכחב רש"י ז"ל דבשל פסיקיא נמי איכא למימר ככי מכו דחיהא מחאה לכ דרך רגלה ויואלה קא משמע לן דלא עבדא. ככי משום לניעותא ע"כ וסבא ליכא למימר כי הנהו טעמי ואין ספק דמישלף שליף ליה ונשאר הקשר הלא כיון שאינו מעשה אומן הע"פ שהוא קשר של קיימא אינו חייב אבל פטור אבל אסור כדאמרין בגמרא (ס"ס) גבי סנדל הא דהני חייב בדפייטי דקטרי חושכפי והא דהני פטור אבל אסור בחומרתא דקטרי אינהו כמ"ס בשלכות לרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל (פ"ז מה' שבת) ומה ששאלה אם יש לגטור במנהג זה אם לאו דבר פשוט שכיון שהוא אסור שאין מניחין אותם לנכוג כן כדאמרין בפ"ק דראש השנה (ט"ו) גבי מעשר חרובין כי נכחו במקום אסורא מי שבקינן להו אמנם אם לא ישמעו לקול מורים ולתלמידים לא יטו ואם מוטב שיכיו שונגין ואל יהו מזידין :

קבר עוד שאלת זה לשונך בוסן סורי והחכם רבי יוסף בן סניר ז"ל נחלק עם אנשי דורו באשה אלמ' שאמר עליה איש אחד שנתקדש' לו והציא קול שיש עדים בדבר שקדשה אלא שיצאו מן העיר לא דרחיקו יותר מסהלך שני ימים ועתידין הן לחזור והיא מבחשת אותו שלא נתקדשה והמקדש אומר יבאו עדים ויעידו מי חיישינן דעבידי אינשי דסקדשי בצנעה וכ"ש כשהיא אלמנה שאינה רגילה לעשות הארוסין בפרסום מי אמרי' דהיא דקדשתך והיא אופרת לא קדשתני ומסיק התלמוד (קדושין ס"ב) בגון שטוען ואומר קדשתך בפני עדים והלכו להם למדינת הים הריא במוען הלכו למד"ה שר"ל מקום רחוק ואינו מיוחד עדין שיהיו ניכרים אבל אם ייחד עדין והם ניכרים להם לא ליחוש עד דחקרו מלין הב"ד בזה ואין לחוש משום קדושי אהותה או אם בא אחד וקדשה קדושי ודאי דמה לנו להשבית הקול כיון שהב"ד עוסקין באותו ענין ומחיהא דאמרין (ס"ס י"ג) עדים בצד אסתן ותאמר אין שום הוכחה כאן דהיא ר"ל שיש כאן אומר שקול יוצא שם שיש עדים בדבר והכי משני עדים בצד אסתן ותאמר הא אם יודעין בברור או טוענין בברור שיש עדים סמוכין לכאן שאין לנו לזולל בדבר עד יבא ויורה צדק לנו עכ"ל :

תשובה נראה שהקול שהוליו על אותה אלמנה לא הוחזק בבית דין שזו שיחקרו כ"ד על הקול אם הוא קול הכרה בעלמ' או אם הוא קול גמור כפי אופן הדרכים המוזכרין בפ' המגרש (פ"ח) גבי הא דהן ילא שמה בעיר מקודשת כרי זו מקודשת ואמרין בגמרא אחר רבא לא שישמעו קול הכרה הלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מולטות ובני אדם נכנסין ויואלין ונשים טוות לאור הכר ושתתוח לה ואומרות פלוניה מתקדשת היום וחקשינן ודלמא לא התקדשה אימא פלוניה נתקדשה היום וכן הזכירו שם דרך אחרת אמר ר"ה אחר רב לא שישמעו קול הכרה הלא כדי שיאמרו פלוני מהיך שמת מפלוני ופלוני מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה ובני הדרכים האלו הביאם רי"ף ז"ל בשלכות ולכן אם חקרו כ"ד הקול איך הוא והוחזק בזה משני דרכים הו חוששין לו אבל אם לא הוחזק בכ"ד אין חוששין לו כדאמרין החס (פ"ט) אמר רב אפי כל קלה דלא תחזוק בני דינא לאו קלה הוא ואין בזה חולק וכי הרמב"ם ז"ל (בפ"ט מה' אישות) ז"ל האשה שילא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני כרי זו בחזקת מקודשת הע"פ שאין שם ראיה ברורה וכל קול שיואלה שלא הוחזק בכ"ד אין חוששין לו וכי"ד הוא הקול שהוחזק זו בו כגון שבאו שנים והעידו שראו הכרות דולקות ומטות מולטות ובני אדם נכנסין ויואלין. ולשים שמחות לה ואומרות פלוניה נתקדשה היום. שמתו אותן אומרות פלו' התקדש היום אין חוששין לה שמה נודמנו לקדש ולא נתקדשה וכן אם באו ואמרו ראינו כמו שמחה ארוסין ושמענו הכרה ושמענו מפלוני ששמת מפלוני שנתקדשה פלוניה בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו כרי זה קול שמחזיק אותה מקודשת עכ"ל והרמ"ם ז"ל כתב שלא הוחזק הקול הלא בגון שמגישינן לאחד ששמת מפי השנים שכלכו להם למ"ה וכה שנתקדשה בפניסם והע"ג דליתנכו לדידכו דלסדו כה בני דינא כיון דליכא חד דשמת מפומייהו מיישינן לה והע"ג דליכא עדי נרות דולקות ומטות מולטות דכי בעינן ככי היינו סיכא דליכא דשמת מפי עדי הקדושין. וכראיה דהכך פלוני ופלוני שכלכו למ"ה עדי הקדושין גמורין הו מדאמרין בלישנא קמח דרבי אבה עד שמגישינן לדבר הכרות ומתמיהין עלה דבר הכבור עדות מעליה הוא וסדר אמרין בלישנא בהרא דאמרין דשמתו מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה דשמת דלאו דליכא עדי קדושין דמסדי קמן דליחזקדשה באנפיייהו הלא דליכא דשמת מפומייהו והע"ג דליכא הלא חד דשמת מפומייהו סניא ובהכי תחזוק קלה א"כ דליכא כרי חד מינייהו מסכיד ששמת מפי אחד מעידי סקידושין וסאמר מסכיד ששמת מפי עד השני מעדי הקדושין ולזה הסכים הרשב"א ז"ל שלא סבירי בזה הלא עד מפי עד אבל לעולם צטיין שנים

שאלות ותשובות רבי' ש' סימן קכו קכו

מעלתנו יותר ממה שנדור חכמים ואפי' כשחוק' בני הורה לפי שכבוד המקוה לא לכל מסור כי אם לזרזין ולחכמים :

קכו עוד שאלת קדחה חולבת שאינה בת יומא שבשלו בה בשור בשונג ואחר הדחה נסודה אמ' יש לאסור אפי' בדיעבד לפי שאינן בני תורה והארבת בזה :

תשובה אם חתם שואל על הכשר והכחשיל שנשלו בקדרה דבר נכור שהוא מותר שכיון שלא הייתה הקדרה בת יומא והודחה שלא היה דבר בפניו נעלם כח' וק"ל דמותר בדיעבד ואם חתם שואל על הקדרה מה דינה הנה כיון שהיא בלועט מחלב אסור לבשל בה כשר לכתחלה אפי' שאינה בת יומא שאין נכיל' מותר לכתחלה חלב בדיעבד וכן אסור לבשל בה חלב כיון שנשלו בה עתה כשר לפי שכל' צדד יתן טעם בחלב ואפי' אם לא חתם ב"ו ולא חאסור חותו בדיעבד מכ"מ לכתחלה אסור לבשל בה גזירה שמה יבשל בבת יומא חלב ירקות או מיני' קטניות מותר לבשל בה ב' אפי' לכתחלה ואין לחסור זה מפני שהקדרה בלועט מחלב וכשר והוי הבגל אסור ורצוי לחסור לכתחלה גזרה שמה יבשל בבת יומא לפי שכיון שהקדרה שנשלו בה הכשר היה החלב הנלווה בקדרה פגום שלא הייתה בת יומא לא נעשת הקדרה בלועט מחסור כשר בחלב חלב שהיא בלועט מחלב לבד ולזה חסור לבשל בה כשר לכתחלה וכן מבשר לבד ולזה חסור לבשל בה חלב לכתחלה חלב דברים שאינן לא כשר ולא חלב מותר לבשל בה אפי' לכתחלה וזה מבואר בספר עמודי גולה ואם נחלו לחסור את הכחשיל הפילו בדיעבד או הקדרה מפני שאינן בני תורה חף נאסור להם ביעתא נכוחתא ולא ישמעו לנו וכלאוי יבמעו כמה שהוא אסור מן הדין ואין לו פגמי עתה להאריך יותר כזה זהו מה שכל' בשאלותיך ולא נמנעתי מלהאריך בהם ואם זקנתי ושכחתי וככו עיני ורפו ידי כי ידעתי את כל ההסדים שטעית עם הוסיק' יוסף בן מניר ל"ע רצן יגמלך האל. עוב נאם החותם כ"ח חדר דורש שלומך חני יצחק ב"ר ששת זל"ה :

קכו פאטו בארץ לומברדיאה לרבי משולם די בלאניש י"א

שאלה מעשה היה בתורה אחת נשאת לבחור א' ועמד עמה כמו שמונה חרשים וישען על ביתו ולא יעמד ונמצאת הבחורה בתולה כבראשונה ובעד זה הייתה קטנה ביניהם ונבטו משרים ביניהם שיעמדו יחד עוד בבית א' ארבעה חרשים כי אולי הסקום גורם ועשו בן ועמדו יחד כמו ב' חרשים וירא כי לא יוכל לה וברח לו למקום אחר ורבו המענות ביניהם אח"כ נבטו משרים ביניהם שיעמדו עוד י"ב חרש ואם בתוך הזמן הוא יעשה מעשה או טוב ואם אין שאתר הזמן הוא שיגרש ושקרו בו הנערה יעשו לו כל הוצאותיו בעת ההיא ולא אבה לעשות וזה הרבה עשו כ"פ והלכו שם נכבדים בעדו ע"ז וגם אביו שלח בעדו ולא רצה לבוא וגם שרחו לו במחון משר העיר וגם שמו ת"ק פרחים ערבית שאם יבא שלא יעשו לו שום עכבה ולא רצה לבא כי היה רוצה לענן הבחורה ואחר זמן היה שולח הוא כמה משרים שהיה רוצה לתת גט אם יתנו לו סך גדול כי אם הבחורה היה עשיר וזה שלח לאמר ע"י נכבדי הצליל כמה פעמים ואם הבחורה לא היה רוצה לתת הסך הגדול הוא מצורף כי היה רצונם לנסות הבחור כ"פ והוא לא אבה ואביו הבחור היה עומד במקום ריפנו במקום שהבחורה ואמה ואחיה היו עומדים שם וקרובי הנערה כמו מורשים מהנערה היו תמיד מבקשים בבירוב' רייני ישראל על זאת המענה ואביו הבחור היה בורח מזה והבחור לא היה במקום והוא כי ברח כמס"א כי היה דעתו להשיג ממנה ממון רב ויום א' רצה אביו הבחור להעתיק דירתו מהעיר ההיא והמנהג לכל מעתיק דירה במקום הוא ששולח הכרוז בעיר להודיע לכל שהוא יוצא מהעיר ואם יש לשום אדם חביבה עליו שיבא וישאל לו . וקרובי הבחורה כששמעו הכרוז הלכו ועכבו הכרוז כי אמרו שהי' דעתו לצאת משם כדי שיעננו הבחורה או שישינו מהן הון רב והמנהג לכל מי שמעכב הכרוז שהולך המעוכב לפני החצר או לפני השר ואם המעכב אינו מעכב בדין יפטר למעוכב ובימים ההם נמצאו במקום ההוא מצדולי הקהלות ומהברורים וקרובי הבחורה באו לפניו להתרעם על זאת המענה והגדולים והברורים הנזכרים הכריחו לאביו הבחור שיבקו בנ' דיינים על זאת המענה וכן עשו ואחר שלקחו הדיינים הלך אביו הבחור אל החצר לאמר שאין רצוני לשלוח הבריות כי רצוני להתעכב שם . והנה אלה הנכבדים שהקהלות קבעו להם זמן שילכו לפני הדיינים במקום א' שהדיינים יהיו שם ליום נועד ואביו הבחור והבחורה וקרוביה הלכו שם ליום הנועד ועשו במחון לבחור שיבא שם שלא יכריחוהו לשום דבר והבחור בא שם ג"כ ובאו לפני הדיינים אשר בררו להם והדיינים היו משרים ביניהם שיתורו החבור עוד זמן לראות אם יהיה לו כח והוא לא אבה ושלה משרים אחרים שיתנו ארבע מאות דוקאטין ויגרש מיד וקרובי הבחורה עדיין לא היו רוצים בזה עד שראו שהוא לא רצה לנסות החבור כי אמר בפיו שאם לא יעשה מעשה יהיה לו כליסת' עולם ורצה נגדו ונתרצו לתת לו הסך ששאל וקדם שהובא במקום הדיינים עשה מודעא הכתובה בקונדרס והתחייבות חל' המודעא סעידים אנו פלוני ופלוני עדי תתובי כמה מה שהיה פלוני בא בשבת י' יום לתורש אב שנת ה"א קנ"ט לב"ע למנן שאנו מננן מה בעיר אנקונה היושבת על שפת הים ועל גר' פילי מי שינ"א איך בא לפנינו ר' יצחק ב"ר יחיאל ב"ר רניאל ופייסנו ואמר לנו הונו עלי עדים וכתבו ותתמו בכל לשון של זכות וראיה שאני יצחק הנזכר מוסר מודעא בפניכם על ענין המענה שמוענין עלי בילה דינה זוגתי בת מר יחיאל ב"ר יקותיאל וקרוביה שמוענין עלי שאחן לה גמ' מירי ואביו מריחני שאלך עמו בפאטו' על ענין זאת המענה כי שם נקראו הדיינים ואני חושש ומפחד פן יעשו לי כח בעל כרחי שאחן גם או' שמא אהיה מוכרת נגד רצוני ע"ב אני אומר בפניכם שאם יעשו לי שום כח או אם אהיה מוכרת ליתן לה הנש' שאני מבטל מעכשיו כל נש' שאכתוב לה וכל דבר שאבטל מודעא יהיה

דכולהו סברי שאובה - דרבנן וב"ה בהרבה מקומות וכיון דאית תנא דסבר במקואות דכולהו שאוב מהור' א"כ מה שפשט היתור להוסיף שאובה על מי נשמים וכדמשמע בפרק הערל (פג:) מה לנו לחוש דהך גזרה הלא טוב הצנע לכת :

תשובה אין ספק דלכולי עלמא שאובה כשרה נרביה והמשכה רלה לומר שהם יש במקוה כ"ח סאה מי נשמים שהם רוב המקוה ממשיך י"ע סאה מים שאובין לתשלום מ' סאה וכשר ורבי אליעזר ור' יהושע נחלקו בהמשיכות כלה דר"ח סגור דוקא ברביה והמשכה ורבי יהושע סבר הפילו כלה כשרה בהמשכה ומחלוקת זו הוא בשני של מקואות (מ"ו) דהאן כהם המניח כלים ברחש הגג לנגנן ונחמלאו מים ר"ח אומר אם עונת נשמים אם יש בו כמעט מים ישבר ואם לאו לא ישבר ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר או יכפה חבל לא יערה ופירש הרשב"א ז"ל אם עונת נשמים הרי הם גדונין משום שאובין כל שהניח כשעה קשור העצים וכ"פ בשמטת יורד וכדחיתא בפ"ק דשבת (עו:) ולפיכך לר"ח אם יש בו כמעט מים כלומר שיש במקוה קלה [מים] כשרים ישבר וימשכו המים מן הקנקנים כשכורים למקוה אם אין שם מים לא ישבר דקסבר ר"ח דשאובה שהמשיכות כלה או רובה פסולה וכמעט דקאמר לאו דוקא מעט חלב רוב המקוה דהיינו כ"ח סאה וכד"ח בן יעקב דאמר בפ"ק דתמורה (יב-) מקוה שיש בו כ"ח סאה מ' נשמים ממלא ככהף י"ע סאה ופוחקן למקוה והן טהורין בשאובה מטרת ברביה והמשכה וכל שאין בו מ' סאה קרי לה מעט לפי שאין בהן שלמות הכשר מקוה והיינו דקחני מועט ולא קחני כל שבו ורבי יהושע אומר בין שהניחן כשעה נשמים בין שלא כשעה נשמים - בין יש במקוה מים בין אין בו ישבר או יכפה ובלבד שלא יערה ממש למקוה בלא המשכה דקסבר ר"י שאובה שהמשיכות כולה כשרה וק"ל בר"ה דר"ח שמוחי הוא וכדחסיקנא בפ"ק דגדה (ז:) דליח הלכתא כר"ח חלב בארבע זין בסדר טהרות בין בשאר הדרי ובפ"ק דתמורה גרסינן כי אחא רב דימי אמר רבי יוחנן שאובה שהמשיכות טהרה ומוכח ההם דאפי' כולה קאמר ואיחסיקנא דגרסי' ההם כהדיה שהמשיכות כלה וממשיכ' הר"ף ז"ל בפ' ידיעות הטומאה בהלכות נדה נראה שדעתו לפסוק בן דאפילו כולה כשרה וכן דעת רבינו שמשון חבל רב אחא משבחא ז"ל פסק כר"ב' דבעי רביה והמשכה דמשנתו קב וקני וכן פסק הרשב"א וכו' הלוי ז"ל גם הרשב"א ז"ל כתב שלהם שומעין שהם רבים וחמרו להחמיר וממשיכ' הרמב"ם ז"ל (בפ"ד מהלכות מקואות) נראה שהוא רואה לקיים את שחיהן שכתב שאובה שהמשיכות כלה כשרה עגון שהיה שם רוב מי נשמים ועירה עליהם בלא המשכה לתשלום השעור ופסלו כלם ואח"כ המשיכן כלם למקוה הרי זה כשר כיון שמתחלה היו שם רוב ממי נשמים וז"ל הר"ם ז"ל וכן נג' שהיה בראשו עשרים סאה ומשאו מי נשמים ומלא ככהפו ונהן לתוכו פחות מעשרים שנמלא הכל פסול ופחה הלכור וממשיכו הכל למקוה אחר ה"ז מקוה כשר שהשאובה שהמשיכות כלה כשרה וסאה חליל וזהו שם רוב כשר וכן כל כיוצא בזה . סורו מקלח חכמי המערב' אמרו הוחיל וחמרו חכמים שאובה שהמשיכות כלה טהרה אין חלו לריבין שיטתו שם רוב מים כשרים וזה שהלריך רוב והמשכה דברי יחיד הן וכבר נדחו סברי אמרו כסוף שאובה שהמשיכות כלה טהרה ולפי דברי זה אם היה ממלא בכלי וסופך המים והמים נוחלין וכוליין למקוה אחר הרי זה מקוה כשר וכן כל חמנטי שממחללות שלנו מקואות כשרים הם שהרי כל מים שבסך שאוב שנמשך הן ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בדבר זה עכ"ל הרמב"ם ז"ל . ומ"מ למדנו דברביה והמשכה לדברי הכל כשר ועושין מעשה ונקרא המקוה כל שנמשכין למקוה ברחוק ג' טפחים א' דפחות מכאן כלבוד דמי וכ"כ בספר עמודי גולה וכן עשיתי אני בסקאטס מהכרח אפי' שהרשב"א ז"ל כתב בהשוכה שהין לה שעור ואין נראה בן וטוב לעשות בדרך זה כיון שהוא כשר לדברי הכל מלעבול בזהר במקוה רואים שמתחייבת מבני אדם ולא חטובל כסוגן דמחתי טעמא אמרין בפ' תנוקה (סו:) חשה לא חטובל כמל' ומפני חשש זה אמר' בפ' כמה חשה (ס"ה) דלחבה דשמואל עבד לבו מפני ציומי תשרי ופירשו המפרשים ז"ל דללגיטותא עבד ככי וכן נראה שפירש הרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' מקואות) ז"ל חשה לא חטובל כמל' מפני שמתחייבת מבני אדם ואינה טובלת כהוגן ואם הקיף לה מפני וכו' ואלו בו להלגיטות טובלת כמל' עכ"ל . ועוד שכתבילה הנהר יש לחוש שמה ירבו כטעפין על הזוחלין כהסי' דלחבה דשמואל דעבד להו לבנתיה מקואות ציומי ניסן קסבר שמה ירבו טעפין על הזוחלים וזה היה מניחן לעבול ככשר לפי שביומי ניסן מתרבה מהפשרת שלגים ואין מי נשמים מעהרין כזוחלין חלה כהשבורן וס"ל כרב דאמר מערה במערה סהדה רבא פרת וכהסי' דשמואל דאמר אין המים מעהרין כזוחלין חלה פרת ציומי תשרי כלבד ור"ח ובר"ף ז"ל פסקו בן חלה שר"ח ז"ל פסק כאידך דשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיתברך והביא ראייה לדבריו מבכורות פרק מעשר בהמה (נה:) ולדבריו לעולם טובלין כנהרות אפי' כשמחריבים הרבה מתחת נשמים לפי שאין טפה יורדת מלמעלה שאין הסוף עולה לקראתו טפחיים ומ"מ כתב הר"ן ז"ל שאף הוא לא חמרה חלה כנהרות שאין מכזבין חלב במכזבין ליכא למימר כהו דמהכרבי מכיפיהו וכדברים עתיקין ורצוי להחמיר כדברי הגאונים ז"ל ולכן טוב להמשיך מים למקוה כל שיש בו רוב מים כשרים שזהו יותר משהו מ' סאה ואין לגזור שמה יעשו שלא בהמשכה או שלא ברביה שאין לנו לגזור

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכו

דקא מסייע לפי אכל היכא דליכא דמסייע לה מעשה ומעשה וכן נמי בכתיב (כב:) מקשיב מניח גבי ב' דאמר' נאגרה וכו' דאמר' לא נאגרה ולסימנה מדרב המנוח וכו' וכן נמי ביבמות (קמז:) גבי סיני דמי: קקסס ומדמקשי תלמודא מניח להדיא ככל דוכתא ש"מ דפשיטא לכו דהכי הלכתא וכן פסקה רי"ף ז"ל בכחוכות ובגיטין וביבמות וכן הרמב"ן ז"ל בסוף הלכ' נדרים גם בסוף פ' המגרש (פס:) אמר ר"ה אשה איש שפסטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשה וכדרכ המנוח ושמואל פליג עליה ואמר דכי אמר דרב המנוח בפניו אכל שלא בפניו מעשה ומעשה וקיי"ל כשמואל דדוקא בפניו נאמנת ולא שלא בפניו וכו' הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה"א ופי"ג מהלכות גרושין) וכו' הסכמת כל הפוסקים ז"ל ומה שקשה על סוגיא שהבאתי מפ' בתרא דנדרים והיהיא דפ' הבא על יבמתו (סה:) גבי הוא אחר מינה והיא אחרת מעיה דאמר ר' אחי היא נאמנת משום דהיא קים לה ביזרה כחך והוא לא קים ליה דמשמע דעפי איה לן להימנה כשהוא לא ידע הדין כבר תירוצו רי"ף ז"ל בפ' הבא על יבמתו וסמ"ג ז"ל בהלכות נדרים דהיא דרבי אחי הי' אינה פועלת על בעלה שזו היא חלה הוא פה להוליא מפני ששכחה עמו עשר שנים ולזה אין לחוש לעיניה נחנה בלאר ופעתה היא על הכתובה לבד שרואה להוליא בלא כתובה בלאר שמינית הלידה היא ממנה והיא אומרת שהיא ממנו שאינו יורה כחך לדעת הרמב"ם ז"ל דאפילו הוא פועל בפניו שאומר שמכיר בה שמתקשה בשעת השמיע לא שמתקשה כדי שלא תתעבר אפ"ה היא נאמנת כיון שפועלת עליו שאינו יורה כחך והיא יודעת בזה ויחר ממנו ומה איכפת ליה עליה מאחר שאינו מוליד ולזה אינו יכול להפסידה כתובה והיא דנדרים היא תובעת איתו תוך י' שנים שזו היא לפי שאינו יורה כחך ולזה אינה נאמנת למשנה אחרונה דחושבין שמה עיניה נחנה בלאר אבל ישנו דרך בקשה וכתב הרמב"ם ז"ל (פרק ט"ז מה"א) שיעשו דינין פרה ואומרים לה ראי לך שמתקנה עם בעליך עד שתטהר עשר שנים ולא תלדי ולא תחבי ונגלגלין עמה בדבר ואין כופין אותה לישב ולא דנין אותה דין מוכרת חלה מאריכין בדבר הזה עד שיעשו פירה עכ"ל ופ"ה בזה מחמת טענה אין כופין אותה להוליא תוך י' שנים דלא עדיפא טענתה זו לה שאינה חייבת בפ"ה ממנו שחייב בזה שאין כופין אותה להוליא עד לאחר עשר שנים אבל לאחר עשר שנים מחמת טענה אז כופין אותה להוליא כמו שטפין לבעל מחמת כבוד פריה ורביה ויחן לה עיקר כתובה וכן כתב זה הרמב"ם ז"ל (בפרק המכור):

ולדון שלפניו בלשה זו שפועלת על בעלה שאין לו גבורת אשים ושכבר שחנה עמו בייחוד שמה חדשים רשעים ואחר זמן זה שני חדשים אחרים ועדיין היא בחולה כיון שלא עשה כן כב"ד ובפני בעלה אינה נאמנת ואין כופין לבעל להוליא לפי שהיא צריכה לבא לפני כ"ד ושחלמך כן בפני בעלה וכ"ד יחקרו את שניהם על טענתם ובהין לה דרך בקשה ואומרים לה חני דעתך על בעליך שמה מתוך איבה אי אהם נכנסין לאחד או שמה שומעת כר מחמתו וששין להם סעודה שמה מתוך שמה ומאלל ומשחה יתנו דעתם זה על זה וכו' בירושלמי יעשה סעודה ויפייס וכו' בחולה שצריך להמתין זמן וחמיה כי יש בחור' שאינם יכולי' בבחולה אם מחמת חולשת מוגם ואריכין לרופא יעשה להם תרופות שהרי אפי' הזקן שגר כמו יש לו רפואה דלאחר ר"ה הן הן החיורוני לנערות: כדאיתא בפ' מי שאלחו (ע:) ובפרק שמה שרליס (קיא:) וגם שריס חמה שהוא לקוי ממעי אמו שנינו בפ' הערל (עע:) שיש לו רפואה אם מפני רכות שנתם וכשיגדלו יוסיפו אותן אם מפני שיש בחולות שפחתן סגור תחתם לר וצריכות לחשה חכמה שפחת אותה בחולת ואין זה גנאי להם שהרי אמרו חכמינו ז"ל בפ' ד' אחין (לד:) אמר באבב מעשה כדי שתתעבר מייסדה בביתא ראשונה כי היחה עדיין בחול' דער ואון שלא כדרך שמשו וכן אמרו שם מעובות של בית רבי' אמר שמן ודרך בטת ישראל הנושט הוא לסבול דבר זה לא שיבואו לפני כ"ד לכתוב פרוז חבורן ולומר שאינו יכול ושחין לו כח אשים גם כן. אם החולה רכה שנים כשתגדל יהיה פתחה פתוח לפי שהבוגרת פתחה פתוח שהרי דמו אוחה בפ"ק דכתובות (יא:) למוכת עין שאלחו בירושלמי שפחה פתוח בין בעין בין באדם ובפ' חלו נערות (לו:) אמרו שהבוגרת אין לה טענת בחולים כעונן טענת פתח פתוח כפי גרסת רש"י וכו' וכו' וכו' וכיון שהבוגרת פתחה פתוח כל שגדל בבגרות יהיה יותר פתוח ותדמה לבעולה ואז יוכל לבא עליה כדרך כל האהן וכל חלו דהרי' ויכלו דינין לדבר על לבם ולרעותה למען ידובקו יחלבו ולא יתפרדו לפי שקשיין גרושין אמנם אם היא חלמך לבדה ולא חלמך להיות עמו עוד אין חוסמין אותה כל שאמרה כן כב"ד ובפני בעלה ויוליא ויתן כתובה דומיא דהמדיר את אשתו מהשמים המטה דאמרינן עלה בגמ' בפ' אה"פ (סא:) יוליא ויתן כתובה לא שיהיו כופין אותה על הגט שכבר הסכימו כל האחרונים ז"ל דכל מקום שאלחו יוליא ויתן כתובה אין כופין על הגט אבל כופין על הכתובה ומבקשין על הגט ואומרינן לו שהוא חייב להוליא ואם לא יוליא אין רוח חכמים טמה הימנו ושרי למקרייה עברייה אבל לעולם אין כופין אותה על הגט לא בשוטים ולא בשמתח זולתי באתן ששנינו בפרק המדיר (עז:) ואלו שפופין אותן להוליא מוכה שחין וכו' וכן בשחנה עמו י' שנים ולא ילדה דמפרש החם וכן בהיה דאמר רב האומר איני קן ואני מפרנס יוליא ויתן כתובה משמע החם דכפיה קאמר וכן הוא בירושלמי דבירא לכו כרב ואמרו עלה מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא

יהיה במל מעשה נ"כ שאם אבטל שום דבר שכל הכתובין יהיו במלים והמודע הוא קיימת ולא במלה אם אהיה מוכר לית לה הנם והמודעא הזאת מכארת דעתי שאם אבטל המודעות אני הוא כמו אנוס בעבור שאין רצוני לתת לה נפ בשום ענין ואני העדים כתבנו וחתמנו שפנו בו לר' יצחק לכות ולראיה שריר וקיים מנתם ב"ד יעקב דניאל ב"ד מנתם ע"כ. ואחר שנתרצו לתת הגט גלו המודעא לה"ד יצחק ב"ד סתתיה שנתמנה על ענין נתינת הגט ונמ בקשו הסופר ועדים שהיו נמצאים לעשות הגט וה"ד יצחק אמר למגרש שאם רצונו לגרש ברצון ולבטל המודעא שעשה והוא השיב שאם לא היה רעתו לבטלה לא היו מודיעין אותה וכש"כ בקונדרס הראיות והרתיבות ואז בטל כל מודעי הצורך וצוה לכתוב ולחתום ובפעם הראשונה ראה אבי המגרש שהיו באים אנשים למצוא עילה על הגט לפסלו וכעס עמהם והוציאם משם ואמר לכתוב גט אחר וכן עשו וצוה המגרש לכתוב גט אחר וכל מה שהיה צריך בבטול המודעות ואחר הלכו חוץ לעיר על שפת הים המגרש עם עדי הגט כי כן צוה ה"ר יצחק וה"ד יצחק הלך עם המגרש עד שהיו במקום נתינת הגט ובהיותם שם דרור של המגרש היה בוכה על נתינת הגט והשיב המגרש מה צורך לכתוב אני נותנו בכת והשיב ה"ד יצחק מה רצונך לומר כי אין כאן כח שאין מי שיכריח אותך בזה לא שומר ולא מושל אם תרצה לתת אותו ברצון תתנו ואם לאו אד תתנו: גם אם הבחורה הקפידה ע"י כמ"ש בקונדרס הראיות והוא השיב כי רצונו לומר כי מאחר שהיא אינה רוצה אותו הוא אינו רוצה אותה וכן אמר לו ה"ד יצחק שיבטל כל מודעי וכן כמ"ש בקונדרס הראיות והוא השיב הן ואו נתן הגט כמ"ש בקונדרס הראיות ואלו הרברים חתמו אותן וכן רב אחר נתינת הגט שלשה עדים והאחד מהם ה"ד יצחק שנתמנה על הגט ושני העדים החתומים על הגט רק שהאחד מן העדים הזכיר בחתימתו שאינו זוכר אם השיב הן אחד במול המודעות ואח"כ קמו שני אנשים הא' שמו שבתי והא' שמו אליהו וחקרו עדי הגט איך נתן הגט ואמרו לפי דבריהם שהגידו להם שאמר המגרש שהוא נותנו בכת ושר' יצחק ב"ד סתתיה אמר לו יש לך לבטל כל מודעא ותתנו ברצון והבעל לא ענה הן אלא שנתנו לה ואמר לה הא לך ניסוך וסוה עשו שבתי ואליהו שפר וחתמו בו וגם א' מעדי הגט שמו שמואל ב"ד בניסין חתם בו ברשון זה אני שמואל ב"ב מודה ובקיים ומאשר כל הכתוב למעלה ע"כ. ואחר שאמרו לו שהוא חתם כנגד עדותו הראשון חזר לראות אם הן הוא וסחק את חתימתו משם ואחר איימו עליו והפחידוהו שתקצין ידו על שחק חתימה וסחמט אונס חזר וחתם ואחר בא בתוך הקהל ונתנצל על זה שסחמט אונס חזר וחתם וקיים דבריו הראשונים ששמע הן וכל אלו הדברים כתובים בקונדרס החתימות והראיות ואחר זה נשאלו על זה המעשה הרבה רבנים והתירוה לינשא ונשאת על פי הוראתם ויש לה בניס סוה הבעל השני כמו שנראה מסענותם ושלחו אלי אחוה דעי גם אני ואם היות לא תהיה תשובתי רק כשרנא בשידרא כי כבר נשאלה הבית הזה אורה סאותן התשובות מן הרבנים והרבנים החם אשר נשאת על פי הוראתם אבל אמנם לכל אשיב ריקם פני השואלים גם כי קנאתי בהוללים לציון חמרו לצון הם סאין ופעלם מאפע כי לא רצונו חשבו סומה לתת האשה לשמצה בקסיה לשמה ולשורקה לא באסת ובצדקה ולכן אענה גם אני חלקי ואלהי צדקי ישמרני משגיאות וישלים חקי:

תשובה שנינו בפ' בתרא דנדרים (ז:) כדאשונה היו דאמר' שלש נשים יולאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה איני לך השמים ביני לביןך נטולה איני מן היסודים חזרו לומר שלא חסא אשה טמאה עיניה בלאר ומקלקלת על בעלה חלה האומרת טמאה איני לך תביא ראייה לדבריה השמים ביני לביןך ישנו דרך בקשה ונטולה איני מן היסודים יפר על חלקו וחסא משמשתו וחסא נטולה מן היסודים ואמרינן בגמ' איבטיא לכו אמרה לבעל' גרשני מהו אמר רב המנוח ח"ש האומרת טמאה איני לך ואפילו למשנה אחרונה דקחני דלא מהימנא החם הוא דמשקרה דידעה דבעלה לא ידע בה אבל גבי גרשתי דידע בה מהימנ' דחוקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ורנא פליג עליה החם ואמר אדרבה דאפילו למשנה ראשונה דמהימנא החם הוא דלא עבדא לבזויי נפשה אבל הכא דומנין דתקוף לה מנכרה מעיזה ומעיזה חו אמרינן החם מתיב רב משרשיא השמים ביני לביןך דמשנה ח' חיובתיה דרבא והא סכא דלית לה כיסופא וקתני דמהימנא ומשני קסבר רבא החם כיון דלא סגי לה דלא אמרה אין יורה כחך אי לא איתא כדקאמרה לא אמרה ליה השמים ביני לביןך הא משנה אחרונה חסוי חיובת' דרב המנוח דהא הכא דידעה היא דבעל' ידע בה וקאני דלא מהימנ' קסבר רב המנוח הכא נמי היא גופה אמרה נתי דבביאה ידע ביזרה כחך מי ידע ומשום הכי משקרה זו היא סוגיא בגמרא ונראה מסוגיא זו דרבא דפליג עליה דרב המנוח וסבירא ליה דאשה מעיזה פניה בפני בעלה אפילו צמדי דידע בה בעלה ואפי' למשנה ראשונה מפרש השמים ביני לביןך שאומרת שאינו חוקק לה כלל כמו שפירשו כן בירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא קך אחתא דתיקא מן גברא כלומר שהוא פרוש ממנה וכן אמרו בגמרא שרה אמנו אמרה לאברהם אבינו השמים ביני לבניה שיהיה כשכל הגר ולמשנה אחרונה אינה נאמנת כמו שאינה נאמנ' לומר לבעלה גרשתי ולמשנה ראשונה נאמנת משום מינו דכיון דהו' סגי לה למי' אין יורה כחך שלא תשיב ודאמר' השמים ביני לבניה שמעיה זו קושטא קאמרה ולרב המנוח פירוש השמים ביני לביןך ר"ל שאינו יורה כחך והשמים יודעין מה שבינו לבניה כלומר שהוא דבר שבסתר ולזה אינה נאמנת למשנה אחרונה דהא כיון דלא ידע בה בעלה משקרה וסגי נראה מסוגיא זו דרב המנוח חס היתה פועלת בדבר דידע בה בעלה כגון שפועלת שהוא פרוש ממנה ואינו חוקק לה כלל או שאין לו כח אשים ישען על ביתו ולא יעמוד שהיא נאמנת כמו שהיא נאמנת לומר לבעלה גרשתי וקיי"ל דרב המנוח דמקשינן בגיטין בפ' המקבל (סד:) גבי בעל אומר לגרושין ולהימנה מדרב המנוח ומתחילין הני מילי היכא דליכא

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכו

לא כל שכן יגום בזו פסק הדין ז"ל כשמואל דאמר עד שאלה טופה אוחו להוציא חכמה אוחו לזון ויש שרולין להוכיח מבאן דכל היכא דאמרין יוציא ויתן כהובא כפיה ממש על הגט קאמר דהא רב לא קאמר אלא יוציא ויתן כתובה ומשמע ליה לשמואל דכפיה ממש קאמר ואין זה נכון דלפעמים יש בלשון כזה כפיה על הגט ולפעמים כפיה על הכתוב ומצדקשין על הגט דהא ליטנא משמע הכי ומשמע הכי אלא דשמואל ידע דרב כפיה ממש בני מומר משום דעמי' דירוש' מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ס וכ"ס בירוש' שהקשו שם על הא דאמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות והא חנינן המדיר את אשתו וכו' עד יוציא ויתן כתובה כלומר כולי פרקין דהמדיר קחני יוציא ויתן כתובה וק"ס ד' שפוסין ופרקי שמענו שמואל שמענו שפוסין פי' בתמיהה כלומ' בהנהו לא חני אלא יוציא ויתן כתוב' ופיר' כופין על הכתוב' ומצדקשין על הגט אבל אין כופין על הגט וכו' משמע מדאמרין ביבמו' (סד:) בההיא דשהתה עמו י' שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה ואי האי ליטנא בכפיה על הגט משמע לטולס היכי פליגי עלה צפ' המדיר (עו:) שמואל ורב תחליפא אי טופין להוציא או לא הא מחני' היא אלא האי ליטנא משמע הכי ומשמע הכי ואחרי פליגי בפירוש' דמתניחין הילכך כל דלא מפרש ביה כופין אין כופין על הגט דמספק לא שרינן אשח' איש לעלמא שהרי גט מעושה בישראל נמי פהול אלא שטופין ליתן כתובה כיון דמשעבד לה ומצדקשין ליתן גט ואי לא בעי לא משמתינן ליה דאין לך כפיה גדולה מזו וכ"ס ר"ת ז"ל בתשו' דליכא עליה אלא מצוה דרבנן כדי שלא תענן שאומרים לו לגרש ואי לא עבדי רבנן הרחקה מיניה וכן כתב הרמב"ן ז"ל וכי הימא מאי שנה דהמדיר את אשתו מתשמים המטה אין טופין על הגט ובגדורה הנאה מיבמה בחיי בעלה טופין אוחו לחלוץ וחירין הרמב"ן ז"ל דשאני ההיא דכיון שנאסרה בחיי בעלה לא נראית לו מעולם ליבום אלא חליצה חלה עליו מחלה אלא שכשנאסרה לך קונסין אוחה ואין טופין אלא מצדקשין אי נמי דבחליצה הקלו יותר מן הגט וכ"ס הר"ש ז"ל בשם ר"ח ז"ל (צפ' הבא על יבמתו) דמשום תשמים לחודיה או משום מוצת לחודיהו אין טופין אלא מצדקשין והא דאמרין צפ' החולץ (לע:) חוזרין אלא גדול למכפיה לכנס או לפטור היינו משום שמוע ממנה כל עניי אשיות וכן הכריע הר"ש ז"ל שכלא ראיא ברורה אין לעשות כפיה שלא יהא גט מעושה וכ"ס בספר אה"ע גם הרשב"א ז"ל כ' בתשובה שהטוענת על בעלה שאינו יכול לשמש כלל כדרך כל הארץ שהיא נאמנת ומ"מ צ"ד באין עליה דרך בקשה וכו' ואם היא אינה שומעת להם בך אלא ברצון להחגרש על כל פנים מפני טענה זו מצדקשין מן הבעל לגרש ואם לא רצה לגרש טופין אוחו ליתן כתובה אבל אין טופין אוחו ליתן גט אלא יכול צ"ד לאיים עליו בדברי' בלבד ובלבד שלא יגדה ולא יכה ולא יערר אוחו בגופו ויש מגדולי רבני ארפה שהורו שאפילו דין זה שאנו דנין שמצדקשין מן הבעל ליתן גט ואם לא רצה שכופין אוחו ליתן כתובה לא נאמרין הדברים אלא כשהיא אינה חובעת אלא הגרושין ואינה מוכרת פרעון הכתובה אבל אם אמרה איש יכול לשמש ועל כן אני רוצה שיגרש אוחי ויתן לי כתובתי בזו אינה נאמנת ואין שומעין לה כלל דכיון שהזכירה פרעון הכתוב' אנו מוששין שמא עיניה נהנה באחר ועל כן מעיזה פני' בפני בעלה וחובעת כתובה כדי שתנשא באוחו ממון לאוחו שנחנה בו עיניה כל זה כ' הרשב"א ז"ל בתשו' ומכל מש"כ הוא מוצא שכיון שלא טענה כן בפני בעלה וב"ד אין לה עליו דין כפיה לא בגט ולא בכתובה ואם מפני מה שפרסמה טענה לרבים והכל יודעים דברי ריב"ש אין זה כאלו אמרה זה צ"ד בפני בעלה שהרי שלא בפני בעלה מעיזה ומעיזה ואדרבה אפי' תאמר כן אחר זה צ"ד בפני בעלה גריעה טענה קאת שאולי עתה מעיזה אפילו בפני בעלה להחזיק דבריה שפרסמה לרבים שלא בפני בעלה אלא מה שהיו הצ"ד יכולין לעשות לה לכוף הבעל לשבוע ולהיות אצלה ולישן עמה בקרוב בשר ולקיים מצוה עונה כפי כחו כמו שהיו יכולין לעכבו שלא יאחז מן העיר בזולת רשותה צד' מצוה עונה שהוא מחוייב בה מן החור' ואם לא רצה לשבוע במצוה הצ"ד מנדן אוחו כמו שמדנין מן הדין לגברא דלא זייט דינא וכ"ס שנוצר על ד"ת אב"פ שאין לוקחין על לאו של שונתה לא יגרע לפי שהוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקחין עליו מ"מ מנדן אוחו או מכין אוחו עד שיקבל עליו לקיימ' א' ואם הוא מעלמו כדי להגלל מזה יגרש אין זה מעושה שהרי אין צ"ד טופין אוחו על הגט כלל אלא לקיים מצוה עונה כפי יכולתו כמו שחובה עליו מן הדין והרי זה כמו שהיו טופין בו ממון והי' הפוס בביית הסוהר בעד המצב שהוא ואמר לו קרובי אשתו אם תגרש אשתך נפרע אצתי בעדך החוב ההוא ותאלץ ממאסרך והוא נתרצה בזה וגרש מרצונו היאמר אדם שזה יהיה גט מעושה מפני שטענה זה כדי ללאת מביית הסוהר לא שהרי לא היה חפוס כדי שיגרש אלא בעד חובו והגט אינו מעושה אלא מרצונו וכח צפ' אה"ע שנשאל הר"ש ז"ל באשה שיראה מצעלה שילך לארץ אחרת ושאלת שיגרש' או שישבט לה שלא ילך והשיב אש יודע שדעתו לילך שיבטוהו שלא ילך או יפסוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך ע"כ הנה שכיון שאומרים לו או תעשה המוטל עליך מן הדין או תגרשנה אין זה כפיה על הגט כשחולט אלא שכופין אוחו על מה שיש לו לעשות מן הדין ואם יגרשנה יפטר עם היות שהרב ז"ל עלמו סובר שלטולס אין כופין על הגט אלא באותן שהזכירו כן חכמים בפירוש כמ"ס בסמוך ולזה מה שעכבו קרובי האשה הכרוז שהיה רוצה לעשות אבי הבעל כדי להעתיק דירתו מן העיר אין זה אונס כלל על הבעל כדי לגרש אף אם אינו מן הדין לעכב האב בעד הבן שאין אדם נחשם על חברו אלא בארעון וגלגלת מ"מ אין זה אונס לכן מכמה טעמים

חדה שאף אם נאמר שהאונס הנעשה לאב הוא כמו אם נעשה לכן דומיא דמאי דאמרין צפ' ד' נדרים (כו) דתשבינן נדרי אונסין חלה הוא או שחלה בנו וה"ס לחלה אביו שהרי חייב לשמשו בחלוו זהו באונס גדול כמו חולי אבל לעכבו שלא יאחז מן העיר לפי שהיו חושבים שכוונתו להרחיק נדוד עם בנו כדי לענן האשה או שתתן להם הון רב כפי נפשה אין זה אונס על הגט אלא להליל האשה ממוטלתו ושיבא הבן לעשות לה דין בפני דיני ישראל כמו שהיו מצדקשין מהם כמה פעמים בפני רבים כמו שנראה בשאלה וטור שנס לבן עלמו אם היה בעיר והיה רוצה לעשות כרוז כזה היו יכולין לעכבו ולא היה זה אונס אלא דין וא"כ אין העכבה ההיא ראויה להקרא אונס כשעושים אוחה לאב יותר משאם היו עושים אוחה לבן עלמו ועוד שאין העכבה אונס של כלום שצטברו יגרש זה את אשתו שהרי אף אם יאמר לו האב לגרש את אשתו איננו חייב לקיים מצוה זו שהרי אם יאמר לו אביו עבד על דברי תורה או על דברי חכמים אין לו לעשות מצוה ואין זה בכלל כבוד האב ויראיתו לגרש את אשתו שקשין גירושין שהרי החירו לדוד ליתן ולא החירו לו לגרש כדאיתא במסכת סנהדרין (כג:) ולזה אין לבעל לחלות אונסו במצוה אביו ועוד שכבר נראה מטעם האב שלא היחה כונתו ללאת מן העיר אלא כדי להרע לאשה לא שהיה לו רצון אחר ללאת מן העיר ההיא שהרי הוכיח כופו שכשנאב בנו וזכרו בפשרה הלך הוא מעלמו לבעל הכרוז ושחין רעו להעתיק דירתו מן העיר ועוד שכיון שהיה יכול ללכת לחצר ולטעון כנגד מעכבו הכרוז כמו שהוא מנהג בארץ לשמש טענות המעוכב ואם הדין עמו מצדקשין העכבה ומקיימין הכרוז וזה לא הלך בכל אוחו הזמן וכבר נראה שאין לו חשש בדבר כדאמרין בגיטין (נח:) אין תפירות צביל דכיון דאיכא בי דוואר ולא אזיל קביל חימר אחולי אחיל ומעטעם זה היה אומר רבה ורב יוסף (ב"ב מ) דלא כתבינן מודעה אלא אמרן דלא לית דינא דאם האנס גברא דליית דינא ואמרין ליה חא קום עליה בדינא דכיון דליית דינא אין זה אונס שהרי צידך להשמע מן האונס ואביו ורבא דאמר דאפי' עלאי ועלך משום דומיין דלא מתרמי ליה ולא מיכנפי ליה בי דינא ואפילו לאביו ורבא צדקן זה ליכא למימר הכי שהרי אין מעכבים את הכרוז אלא על פי החצר ולטולס הם מזומנים לשמוע טענותיו ועוד כתב הרמב"ן ז"ל בשם אחרים טעם אחר לסגרת אביו ורבא דכיון שאין צ"ד יכולין להלילו אלא מחמת שהוא זייט דינא ואי צפי לא זייט אונס הוא ובגדון זה ליכא למימר הכי דע"כ של מעכב זייט לחצר והוא ז"ל פירשה בגיטא ומתנתא וגם צמודעא שמאר הבעל באנקו"גא כשהלך שם אביו להביאו לעיר פאט"ז אשר שם נקראו הדיינין על ענין טענות האשה עם בעלה לא הזכיר הבעל כלל צמודעא ההיא ענין עכבה הכרוז שעשו קרובי האשה לאביו ואם ידע כבר בזה אבל נראה מן המודעה ההיא שאינו חטם כלל ממה שעשו קודם מסירת המודעה ההיא אלא שהוא חושש ומפחד פן יעשו לו צעחיד' כח בעל כרחו שיתן הגט ולכן הוא אומר בפניהם שאם יעשה לו שום כח או אם יהיה מוכרח ליתן הגט שהוא מצטל מעכשוו כל גט שיכתוב לה וכו' והנה לפי לשון מודעה זו כיון שלא הכריחוהו לא על כתיבת הגט ולא על נתינתו כי לא באו לפני הדיינים שבררו להם על טענתם אבל הוא ואביו מעלמם רצו בפשרה ובחרו צה שחתן לו ההשה ארבע מאות דוקא"פי ויתן הגט ברצון ונחנו לבעל מיד מאחים והמאחים האחרים נחנו ליד השליש אשר בחר בו עם היות שכת האשה היו חפלים שינסו עוד בקיום הכרוז והבעל לא רצה ובחר בגרושין הנה המודעה אינה כלום אף אם לא בעלה בפירוש שהרי אף אם נודה שבעל יכול לבעל הגט קודם כתיבתו אף בזולת אונס כדברי הרמב"ם ז"ל ואחרים זה היה אם בעלו במחלת אבל זה לא בעלו אלא אם יריוחוהו והנה לא הכריחוהו ואין כאן בעול על הגט ועוד כיון שקודם כתיבת הגט בעל כל המודעות בלשון כולל הרי כל המודעות בעלות ואפילו מסר מודעה על הבעול בלשון כולל כל הבעולין הנה כיון שצטעול המודעות אמר לשון כולל כל מודעות וכל דבר הגור' לבעל הגט הנה הולכין אחר דברי האחרון שכמו שבעול פרטי האחרון מועיל לבעל מודע' פרטיה שקדמה לה כן בעול כללי מועיל לבעל מודעה כללית שקדמה לו וכמ"ס זה הרמב"ם ז"ל (צפ"ו מה' גרושין) גם הראשונים ז"ל הקלו יותר והסכימו שבעול המודעה מועיל לכל מודעה שקדמה מההיא דערבין (כא:) אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעה אגישא וכו' והרשב"א ז"ל כת' וז"ל ואני אומר ללאת ידי כל ספק שיבעל כל מודע' ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו ואם האמר מה יועיל לגבי איסורא אם יפידו וגם כבר העירו אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מצטל מודעה לגמרי עד כאן לשונו וכן נהגו בכל המקומות שהייתי בהם בזללורה סרקוססא בלנסיואה וגם פה ולפי הגרסה לא נהגו כן בארעות ההם רק לבעל בלשון כולל שיכלול כל מודעה וכל דבור וזה על דרך הרמב"ם ז"ל ואין ספק שצוה די ואין לרדך לו' בזה שהביא בידו המודעה והראה אות' לרבי יצחק צ"ד מתחיה ממנוה על עיני הגט וגם לעדי הגט ואמר שלקך גלה אוחה להם לפי שדעתו לבעלה שאם לא כן היה מעלים אוחה:

ועתה יש לעיין כמה שאמר אחר כתיבת הגט וחתומתו קודם כתיבתו כשהיה בוכה דודו על ענין כתיבת הגט ולא אמר המגרש מה צורך לכתוב אני נותנו בכה בזה הלשון יש לספק אם הוא בעול הגט או אם הוא מודעה על נתינתו כי אם הוא בעול הגט לדעת הרמב"ם ז"ל שסובר שאחר שככתב הגט יכול לבעלו ואינו מגרש בו לטולס ואם רצה לגרש

[ח] רמ"א אה"ע סי' קנד סכ"א :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכז

אין מאמינים אותו שיכיה אטם ולריך שידעו העדים בלאו וזו לא פתני
 הכי לא מודעה היא וכו' חודק פירושו וכן עיקר - וא"כ בנדון זה שלוקח
 ממון בעט זה הדר כוס לים כזביני ואין מודעהו כלום כל שלא כחצו בעדים
 במודעה אן ידעין באונסיה ובדבור זה שאמר שסוף נוחטו בכה לא ידעו
 בלאונסו ארון העדים ששמעו דברים אלו אדרבה ידעו שאינו אטם ולכן אין
 דבורו כלום לבטל נתינת הגט ולא שאני אומר שיכיה זה כזביני ממש מפני
 המעשה שמקבל על נתינתו שאלמר אף אם יכיה אטם דאגב אונסיה וזו גמר
 ומגרש כמו שאלו. אומרים כן כזביני דתלוס וזבין זביניה זביני דאגב אונסיה
 חוזי גמר ומקביל דבכח איכא טעמא אחרתא דליכא למימר בשום פנים
 שיכיה מן הדין לכוף האיש לקבל מעות ושיגרם אח אשתו וכיון שאינו מן
 הדין אם עשה כן כרי הוא גט מפורש שלא קדין ועוד דלפי' כזביני הסכימו
 המפרשים ז"ל דלא אמרינן תלוס וזבין זביניה זביני אלא כשנתנו לו כל שווי
 הקרקע אבל בפחות משווי לא שאין לומר בשום פנים שאם אונסין אותו
 למכור קרקע שיה אלק וזו דריג דאגב אונסיה חוזי גמר ומקביל וא"כ
 דתלוס ואקדישה קדושים קדושים אי לאו משום טעמא דהוא עשה שלא כהוגן
 כדאסיק רב אשי (ב"ב מה) א"כ שיה מהקדשה פרוטה דשאני אשה
 שקב דרך כל הנשים להקדש פרוטה וגם שהבטל מהחייב לה בשאר כסות
 ועושה וגם דאחאחא בכל דכו יחאח לה אבל לכוף האיש לגרש אשתו בקבלת
 מעות לא נאמר אגב אונסיה חוזי גמר ומגרש ואפי' בכל ממון שבטולס דאין
 דמים לאשה - אמנם אני אומר דכל שמקבל מעות בנדושים דמי לזביני לענין
 שאם ימסור מודע' לריך שידעו העדי' בלאונסו א] ואי לא מודעיה לאו מודעה
 דכיון שמקבל מעות מעתה לאו גלויי מילתא הוא וא"כ אין כאן מודעה כלל
 ולא היה לריך בזה לבטל מודעה כיון שמגרש ברטון מפני תועלת המעות כי
 מי שמגרש ברטון אינו לריך לבטל מודעה כמש"כ בספר א"כ אלא שנסכו כן
 לרוחא דמילתא אם שמה מאר מודעה בספר - אמנם כבר אמר לו ר' יחאק
 בר"מ הממוני על נתינת זה הגט קודם נתינתו שיהגנו ברטון בבטול כל מודע'
 וכל דבור שאמר כנגד הגט והוא עשה הן כמו שהעידו בשטר שחתמו ה"ר
 יחאק בר"מ מחתיה ושני העדים שהזמנו על כתיבת הגט ומסירתו והם
 שמואל בר"מ בנימין ומנחם בר' ר' אברהם זולתי שזה העד החתום באתרוס
 אמר בחתימתו שהוא מעיד על כל זולתי שאינו זוכר בטוב אם השיב המגרש
 הן על בטול המודעות שהיה בשעת נתינת הגט והגם נשאלו שני עדים
 בבטול כל מודע' ה"ר יחאק הממונה ושמואל בר"מ בנימין וזו די לבטול כל
 מודע' כי כיון שהמגרש השיב הן כרי זה הודאח לבטול המודעות שכרי בכל
 מקום הן הוא הודאח לדבר ואפי' האומר לחזירו הכינוי ופאעני או קרע כסותי
 ושנר את כדי ואמר לו חזירו על מנת לפטור והוא אמר הן כרי זה פטור וכן
 אפי' אמר לאו כמתמה כרי הוא כאלו אמר הן ופטור דהאיתא בכוף פ' החובל
 (ג.) והחתימות ששעו שצחי בר' יחיאל ואליו בר' מלניו בכ"ע יום לירח
 אלול שנת ק"ט ומעידים שהם שאלו לר' שמואל בר' בנימין ולר' מנחם בר' ר'
 אברהם עדי הגט לכל אחד בפני עצמו ושם ספרו להם הדברים לפי חומם
 כי המגרש אמר לר' יחאק בר"מ מחתיה כי לעולם לא יתנו ברטון אדרבה
 הוא נותנו בכה ובאונס וכמו מוכרח עג רטנו ואז אמר לו ר' יחאק בר'
 ר' מחתיה ומרת פירנא שלא יתנו בדעת זה אלא ברטון טוב והוא לא
 השיב דבר ולא היה דבור אמר ביניהם אלא שנתן גט ואמר בא לך גיעיד
 ולא בטל שום מודעה בשעת נתינת הגט ואני שצחי ואליו מה ששמענו
 מפי עדי הגט כהגנו ומחמנו וכו' חתמו שצחי ואליו ומחם אחרים אחד
 מעדי הגט בלבן הזה אני שמואל בר' בנימין מודה ומקיים ומאשר כל מה
 שכתוב למעלה ע"כ - אלו החתימות הם חספא בעלמא כי שצחי ואליו לא
 היו שלשה והם בר' שישו מקבלי עדות עדי הגט וגם לפי דבריהם העדים
 הכס לא העידו בחורה עדות רק ספור דברים כמסיתים לפי חומם וא"כ
 שצחי ואליו הם בעד מפי עד ואין ממש בחתימתן - גם מה שחתם שמואל
 בר' בנימין אין כאן שום עדות כי הוא לא העיד כלום אלא שהורה מה
 שהעידו הם שהוא אמר להם הדברים שכתבו כמספר דברים ולא שיאמרו
 שקב היה המעשה כי אפשר שהוא כחש להם שכרי לא היו הם דיינים שיטיד
 לפניהם בחורת עדות - ועוד שאפי' היחס החימת שמואל זה עדות גמורה
 על מעשה הגט כנה כיון שהחיתום שצחי ואליו אינה כלום נשאלה חתימת
 שמואל זה לבדה והוא ליה עד ח' בשטר שאינו כלום ויש לסמוך בזה על
 הירושלמי שהביא הרמב"ן ז"ל בחדושו בפ' גט פשוט וז"ל הירושלמי בפרק
 האשה שנחלמנה ר' חני אומר ר' זעירא בעי עד ח' בפה ועד ח' בכחב מכו
 שיטרפו ופד ח' בכחב כלום הוא לך לריכה בשהיו שנים מלאו לקיים כתב
 ידו של ראשון ולא מלאו לקיים כתב ידו של שני ר' מונא בעי עד אחד בכחב
 מכו לזוקקו לשבועה ועד ח' בכחב כלום הוא לך לריכה בשהיו שנים מלאו
 לקיים כתב ידו של זה ולא מלאו לקיים כתב ידו של זה ע"כ - הנה שלמי
 הירושלמי עד ח' בשטר אינו כלום ואפי' לשבועה אינו זוקק א"כ היו שנים
 חתומים זו שכרי חתם בשטר גמור והרמב"ן ז"ל כתב שיש לסמוך על
 הירושלמי והרמב"ם ז"ל שכתב סהם עד ח' בשטר ועד ח' על פה מלטרפין
 ובפ' י"ד מהלכות מטה כתב שזוקק לשבועה השיג עליו ה"ר משה הכהן ז"ל
 בהשגותיו וז"ל תמה למה לא פסק בדברי הירושלמי שהקשה על זה עד ח'
 בכחב כלום הוא ומוקים לה כגון שהיו שנים ויכולים לקיים דברי ה"ר ואין
 יכולין לקיים דברי השני ע"כ - ואף אם יש חולקים יש לסמוך על הירושלמי
 בנדון זה שכבר נשאל ועוד י"ל בנדון זה דכיון שלא חתם בולחא הבטל שהוא

לריך לכתוב גט אחר ככה זה רע ומר לאשה כי לא יועיל בזה מה שבטל
 אחר קן כל מודעה וכל דבור כיון שכבר נחבטל הגט וגרש בו - אמנם בזה
 אפשר לומר שמפני דבור זה לא נחבטל הגט לפי שלא נחכוון אלא להשקיע
 דודו שפי' בוכה על הגרושין ודמי קלח למאי דאמרי' בפ' איזו נשך
 (סו') כסוף שכיב מרע דהוה יכיב גיטא לדביתו אהניד ואתנה אמרה
 ליה דביתו אמאי מתנתה אי קיימת דידך אנה ואמרינן הסם דפטומי מילי
 בעלמא הוא כי אם זה היה אומר כדי לבטל הגט או למסור מודעה על
 נתינתו היה אומר כן ומסר דבריו לעדים בפירוש והלשון המוכר בערכין
 כך הוא מאן דמסר מודעה לאיפא מדעיה מודעה נראה מזה הלשון שלריך
 שימסור דבריו לעדים וכן מ"מ (ב"ב מ') מודעה בפני ב' ואין לריך לומר
 כחובו אודא' בפני שנים ולריך לומר' כחובו הנה שדמו מודע' להודא' שלריך
 לומר אהם עדי אלא שבמודע' א"ל לומר כחובו - נה כי לשון ככה אינו לשון
 ברור שיכיה ר"ל שהוא אטם על הגט רק לומר שנתנו בכה מה שמחוייב
 עליו לגרשה מפני שידע בעלמא שאינו יכול ומטה עליו להוציאה שלא לבטל
 שונחה וכמו שבאר הוא עלמא אם טונחו כשאמר לו מיד רבי יחאק הממונה
 על הגרושין מה רענך לומר כי אין כאן כח ואין מי שיכריח אותך בזה לא
 שוער ולא מושל אם הרצה לתח ארוח ברטון חתמו ואם לאו אל תתנו והוא
 השיב כי רטנו לומר כי מאחר שהיה אינה רוצה ארוח הוא אינו רוצה ארוח
 כלומר כי מאחר שהיה אינה רוצה ארוח ומקפדת על בטול שונחה גם הוא
 אינו רוצה ארוח ופך בנדושים וכן הדין יכול הוא לבאר דבריו כדאמר' בפ'
 דאבהתיה והאי חייתי סהדי דאכלה שני חזקה דקיי"ל התם דאי הדר אמר
 אין דאבהתך היא וזנתה מינך והאי דאמרי לך דאבהתי דסמיכנא עליה
 כדאבהתי דטוען וחוזר וטוען א"כ שאמר זה לאחר שכתבו עדים שהיה של
 אבותיו של האחר וכ"ש בנדון זה שאפי' אם הייתה מודעה ברורה יכול לבטלה
 אין לריך לומר בשאינה ברורה שיכול לברר בוגחו וכן שנינו בפ' שני דנדריס
 (יה) הסם נדריס להתמיר ופירוטן להקל וכו' נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא
 בחרמו של ים נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים כרי עלמי
 קרבן ואמר לא אמרתי אלא בעלם שהנחתי לי להסיוח נודר בו אמר קונם
 אשתי נכנית לי ואמר לא אמרתי אלא באשתי הראשונה שגרשתי וכו' ומפרש
 בגמ' שאין לריכין שאלה לחכם לפי שהוא יכול לבאר דבריו א"כ שכתב
 ארון בפירוש זה שאינו נראה לשומעים וגם שאומר זה לאחר זמן כ"ש בנדון
 זה שבאר דבריו מיד ובבאור בלתי זר שהרי אין לשון ככה שהכיר מוכרח
 היות טונחו שאונסין אותו בגופו או בממונו אבל אפשר וכתן שיכיה פונחו
 שהוא מוכרח לתת הגט ברטון מהמה חיוב המלוה שפלו מפני קפידת אשתו
 או מפני תועלתו בעד המעות שנותנין לו בעבורו אשר הוא לריך להם בכח
 וכבר אמרו ז"ל בפרקא בתרא דע"ז (עב.) גבי ההוא גברא דאמר לחבריה
 אי מזבנינא לה להאי ארעא לדיך מזבנינא לה במאה אול זכנה במאה
 ועשרים ואסיקנא התם דלא קנה קמא דהאי חוזי אגוסה כלומר לא היה
 מוכרח אלא מפני שנתנו לו יותר משוויה וזה קראו אונס על גר הכשאלה
 אבל מכירה ברטון הייתה אל האחרת וכן י"ל בנדון זה - ועוד נראה ברור כי
 אפי' הרמב"ם ז"ל שסובר שיכול לבטל הגט אחר כתיבה א"כ שכתב כחקנו
 ובכשרות זהו בשאומר בפ' שהוא מבטל גופו של גט ואומר יהא כחרם או
 יהיה בטל או לא יועיל או לא יתיר או אחד מן הלשונות הנזכרים בגמ'
 במבטל הגט אבל זה שלא אמר לשון בבטול הגט עלמא רק שאמר על הכתיבה
 שהוא נותנו בכה אף אם היה אומר בפ' שאונסין אותו על הכתיבה אין זה
 בטול על הגט עלמא שלא יוכל לחזור ולגרש בו אלא מסירה מודעה היא
 על הכתיבה וגופו של גט אינו בטל שכמו שאם הגט הוא ביד השליח ואמר
 יהא כחרם או יהא בטל אנו חולין שלא בטל הגט עלמא אלא שליחות השליח
 ויכול לחזור ולגרש בו כרכ נתמן דקיי"ל כוונתיה ה"ל בשאינו ביד שליח אין
 הגט בטל אלא א"כ בטלו בפירוש בלשון שיכיה מבוחר שכוונתו על הגט
 עלמא אבל כל היכה דאיכא למחלי שלא בטל גופו של גט הלין ויכול לחזור
 ולגרש בו : אמנם רש"י ז"ל והתוס' והרמב"ן והרשב"א ז"ל וכל האחרונים
 ז"ל כלם סוברים שהגט כיון שכתב כהלכתו אינו יכול לבטלו ולעולם יכול
 לגרש בו אלא שאם מסר מודעה על נתינתו מבטל המודעה ומגרש בו לפי
 סהם נורסין בפ' השולח (לב:) ובקדושים פרק האומר (נטו) נהי דבטליה
 מתורה שליח גיטא נופח מי קא בטיל והם מפרשים שר"ל אי אפשר לבטלו
 ואפי' בטלו בפ' מאחר שכתב כהלכתו וא"כ שכתבו שראוי להחמיר וכו'
 לבחילה אבל כדיעבד כשר אפי' בטלו בפירוש ובנדון זה שלא בטלו בפ'
 כשר אפילו לבחילה - ועוד י"ל שאף אם היינו אומרים שהלשון שאמר שהוא
 נותנו בכה יהיה כוננו שהוא אטם ומסר מודעה על זה עדיין י"ל שאין
 מודעה זו כלום לפי שאפי' כתבו לו העדים שטר ממודעה זו אינה כלום
 לפי שהיו לריכין לכתוב בה שהם יודעין בלאונסו כדאמרינן בפ' חזקה (מ:)
 אמרי גסרדעי גל מודעה דלא כתיב בה אן ידעין בלאונסיה דפלוני לאו
 מודעה היא ואמרינן הסם מודעה דמאי אי דגיטא ומתנהא גלויי מילתא
 בעלמא היא אלא דזביני וכו' ופירש רש"י ז"ל בפירושו דגיטא ומתנה
 כיון שאינו מקבל ממון בגט או מהנה גלויי מילתא בעלמא הוא שהוא אטם
 שאם לא היה אטם מה לו לגרש או לתח ולמסור מודעה עליהם לא יגרש
 ולא ימסור מודעה דלא דמי לזביני דהתם איכא למימר שהוא לריך למעות
 ומוכר ברטון ומסר מודעה כדי ששכיסיו לו מעות יאמר לבטל המכר ולזה

[א] ע"י רמ"א ח"מ סי' רה ס"ד :

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכז

כח

בעל דבר וגם לא מסר בידו השטר ה"ל מפיסם ולא מפי כהנס ולכן בנדון זה אין חתימה שמואל ב"ר בנימין כלום וכ"ס שהזכיר בו ונתן אמחלל לדבריו שחכם מפני החיובים וההפחדה שהיו עושין לו לחתוך ידו על ידי מסירות ונראה שהמפתחו היה גברא אלמא ואיש זרוע אין פחד חלשים לנגד עיניו ולא יבצר ממנו לשכות מסירות ומעשיו חלה מוכיחין ועוד אפשר שהף כרמב"ם ז"ל יודע דעד ה' בשטר יכול לחזור בו ולא הו' כמו שנחקרה עדותו ב"ד דדוקא בשנים אמרו כן [א] וזה האמתי הוא הף אם החתימה שמואל ב"ר בנימין זאת קדמה לחתימה שחכם עם ר' יצחק הממונה על הגט שהעידו שכמנרש השיב כן בבטול המודעה אבל אם אוחה חתימה קדמה לזאת אין לריק לזה דלית דין וליה דין שבין שהגיד בעדות שלמה בשטר גמור כזו אינו חוזר ומגיד הף אם חכם שניה בחורה עדות גמורה ובשטר שלם :

אמנם השטר שעשו וחממו מעלמם אברהם הסופר ממלראג'ייה ומאיר ב"ר אברהם ז"ל אהנו פלוני ופלוני מודיעים שבשלישי בשבת בשעה ופסחים לחדש חב שהוא כ"ט יום לחדש לוליו חדשי חמה שנת ה"ה קנ"ט ל"ב למנין שהיו מוכין פה בעיר פהג"ו דיתבס על כף ימא ועל נכר וכו' בהיותו כוללים על שפה היה אהנו ור' יצחק ב"ר יחיאל שלשחנו יחד כאשר היה הולך ר' יצחק לתת הגט לב"ה דונ"ה אהנו ב"ר יחיאל ב"ר יקחאל אחר כתיבת הגט ולא היה אדם אחר עמנו אמר לנו ר' יצחק הנזכר דעו שהגט שהתן לב"ה דונ"ה אהנו הנזכרה אני התן אהנו בכה ובאונס שלא ברצון כי אדוני אבי ר' יחיאל מכריחני ליתאכו כדי ללאת הוא ובני ביתו מארימ"ו שהם בלואים ואינם מניחים אהנו ללאת משם ולעשות ענינם על כן אני מוכרה לתת גט זה אבל נגד רצוני הוא ואחר הדברים האלה לא זנו משם כלל ממנו עד שתתן הגט ולא בעל שום מודעה בעת כתיבת הגט וזה אנו יודעים באמת וכן אנו מודיעים ומעידים על כן אנו אברהם ומאיר הנזכרים מה ששמענו מפי ר"י הנזכר שלא בעל בעת כתיבת הגט שום מודעה כהבנו וחממנו כדי שימלא חמיד בכיוון הלשון שאמר ממש לא פחות ולא יותר והכל שריר וקים אברהם חלמיד מתלמידי הסופרים ממלראג'ייה הדר עתה בפהג"ו מאיר ב"ר אברהם הספרדי ע"כ לשון הכתב שחממו בו הנזכרים ובהמתה ב"ו היה הקשה בנדון זה שהעידו שלא בעל כמנרש שום מודעה בשעה כתיבת הגט והנה יש כאן הכחשה לעדות ר' יצחק בר מחתים הממונה על הגט ולעדות שמואל ב"ר בנימין שהוא עד א' מעדי הגט שהעידו שהשיב המנרש הן על בטול המודעה והוא ליה כשנים חומרים נחגרשה ושנים חומרים לא נחגרשה שהלא אה"כ נשאת לאחד מעדיה ושהיה ג"כ אומרת כרי ל' (כתובות כב:) אבל עדיין ללנו במים הדירים ועלה בידם חכם שהף אם לפי דברי אלו חומרים שהמנרש אמר להם כשהיה הולך לתת הגט דעו שהגט וכולי ונחשוב לשון זה כאלו מסר מודעה בפניהם עדיין אין מודעה זו כלום שהרי כיון שהבעל קבל ממנו על הגרושין הדר ה"ל גט כזבי כמס"כ למעלה ואין המודעה כלום אלא ח"כ כהבו בה ואין ידעין ביה באונסייה ואלו לא כהבו בה כן וכיון שהין המודעה כלום הנה הף אם לא בעל בשעת כתיבת הגט כמו שהם חומרים אין הגרושין נפסלין שאין לריק בעול מודעי אלא למי שמסר מודעה שאז לריק לבעלה מהסיה דערבין וגם מה שאמר קודם כתיבת הגט לדודו שהיה בוכה אני נוחו בכה גם מפני לשון זה לא היה לריק לבעול מודעי שכבר באר דבריו הוא עלמנו מה היה בונחו וכבר כהבתי למעלה שיכול הוא לבאר דבריו שהרי הף אם היה מודעה גמורה יכול לבעלה כ"ס שיכול לבאר בונחו וח"כ אפי' לדברי אלו העדים שכחו בכתב שהוא שלא בעל שום מודעה הגרושין קיימין וכשרים ועוד מה שחממו בכתב שהוא אינו עדות שאינו אלא בני שכתב לעלמו כדי שיזכור העדות אם ינטרך להעיד עליו בפני ב"ד כשהיה דאמריין בפ"ב דכתובות (כ) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפי' לאחר כמה שנים שהרי כהבו הם עלמם בלשון הכתב שהוא כהבו וחממו שמו פה כדי שימלא חמיד בכיוון הלשון שאמר ממש לא פחות ולא יותר וגם שלא כהבו בו הזמן שחממו בו נראה שלא התמו אלא לזכרון עלמם וגם שלא נעשה בלואת בעל דבר ולכן אין עדות זה כלום דבעיני מפיסם ולא מפי כהנס ואע"ג דבמודעה אין לריק לומר כהבו אבל מה שכחו שלא בעל שום מודעה בשעת כתיבת הגט עדות חתרת היא זו ואפי' לדעת ר"ה ז"ל שמכשיר לשנות עדותו לב"ד בכתב ולה פסל אהנו אלא בלתי אלו יכול לדבר אלא מפי הכתב וכו' בני ששולחין לו ב"ד להעיד לפניהם אבל בני שכותב עדותו לעלמו שיהיה לזה דין שטר זה לא תשב אכוס ועוד יש טעם אחר לקיים הגרושין לפי שאפשר שאין הכחשה בעדות אלו כאחרונים עם עדות הראשונים לפי שהלו לא שמעו שהמר הן על בעול המודעה ולזה תשובו וכחו בכתב שהוא שלא בעל שום מודעה כמו שהעיד א' מאלו העדים שהוא מאיר ב"ר אברהם ספרדי בשני שלשה והם שלמה ידידיה אביגדור ב"ר יסודס אלחנן משטר אריס והעיד שהמנרש לא אמר להם היו עלי עדים ולא אמר להם דעו ולא זכרו ולא בעל גט ולא אמר להם מודעה זו אני מוסר בפניהם ולא היו דבריו כמוסר מודעה אלא במספר דברים וכמלמעט ובשעת כתיבת הגט אמר זה הגט אני נוחו בכה וזה ה"ד יצחק בר ר' מתתיה אמר לו בכה אל תהנהו אלא ברצון ותבעל כל המודעות ותהנהו כחורה וכהלכה והוא לא השיב אלא מתוך דבריו נתן הגט וכו' ולכן כיון שה"ר יצחק ב"ר מתתיה הממונה על הגט מדעת

ורצון הכתוב הוא אמר למנרש שיחנהו ברצון כדא וכהלכה בביטול כל מודעי והוא נתן הגט מתוך דבריו הרי הוא כאלו בעלום בפירוש דקיי"ל כר' יוסי דכיה מדבר עמה על עסקין גיטה וקדושיה ונתן לה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו כדאיתא בפ"ק דקדושין (ו) והנה נמי הכי הוא והוא דאמריין בערכין (כא): דמדלח תנין עד שיתן אלא עד שיאמר ראה אני דכיינו עד דמבעל למודעיה היינו לומר דאע"פ שנתחלה לא היה רואה לגרש ועתה נתראה וגיירי הין נתינת הגט לבדס מבטלה המודעה אבל כזה שהממונה על הגט אמר לו שיש לתת אהנו ברצון כדא וכהלכה ושיבעל כל מודעה וכו' ושלא יתאכו בזאת זה והוא נחנו מיד ע"פ דבריו הרי זה כאלו פירש ובעל המודעות בפירוש מדקיי"ל כרבי יוסי ואם אלו לא ידעו להא דר"י והיו סבורין שכיון שלא בעל המודעות בפירוש לא מהניא ליה ולא העידו שלא בעל שום מודעה אין לחמה על זה דלאו כו"ע דינא גמירי ועוד י"ל שהפילו יש הכחשה בין עדות הראשונים לעדות האחרונים שלא חומרים שבעל והאחרונים חומרים שלא ביטול יש לנו להאמין לראשונים לפי שהם חוממו להעיד על כתיבת הגט וכתיבתו וכל הלך בו ודייקי בעדותן טפי אבל האחרונים לא חוממו להעיד בזה והף אם הזמינם הבעל על המודעה ואמר להם דעו מכל מקום כמה שמעידים שלא זו ממנו עד שעת כתיבת הגט כזה לא חממו אלא שבו למחוי ולא להסכודי ולא רמיא מילתא עליהו ואפשר ששמעו שעה הן ולא נחנו אל לבם וכמ"ס הרי"ז ז"ל בספר המאור על הא דאמריין בפרק שבועת הדויינין (מא): שהוא גברא דח"ל לחבריה שב לי מאה זוזי דאזיפתה אמר ליה ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אהנו פלוני ופלוני ואמרן להד"מ אמר רב שעת הוחזק כפרן רבא אמר כל מילתא דלח רמיא עליה דאייש אמר לה ולאו אדעתיה וקיי"ל ברבא ועל האי פסקא קשיא הא דאמריין בפרק גט פשוט (קט) דרב יצחק בר רבי יוסי הוה מסיק ביה שהוא גברא זוזי ואמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואסיקנא בהם יבחו פלוני ופלוני ויעידו לריק לברר ותיקן רב הנזכר דהא דפרק גט פשוט מיירי שהוא אמר שהזמנו העדים הסם על הפרעון וכיון שהזמנו דייקי אבל התיב דפרק שבוע' הדייקין מיירי שלא הזמנו להעיד אלא שטוען שראו הפרעון ומסוס הכי לא דייקי ואפשר שפרע בפניהם ולא נחנו אל לבם ומסוס הכי קיי"ל ברבא והוא ז"ל גורם מילתא דלח רמיא עליה דאייש לאו אדעתיה ועל העדים אמר כן ואע"פ שיש חירובין חמרים בקושיא זו מ"מ למדנו מדבריו שיותר יש לסמוך על דברי העדים שהזמנו להעיד מאותן שלא הזמנו להעיד דכיון דלח רמיא עליה לא דייקי ועל מה שראו ושמעו יעידו שלא ראו ולא שמעו ועוד שלעול הוא עדות יותר ברור המעידים ששמעו מן המעידים שלא שמעו לפי שאפילו היה שם חולי יסיה לבס פונה לדבר אחר כשהמנרש השיב הן על בעול המודעות שהיא מלה קלרה וגם שאלו הבעל אהרס בקול גמור שלא ישמעו קרוביו שהיו שם אשר נר להם על הגרושין והוא ליה כשנים חומרים ראיונה שכחגרשה ושנים חומרים לא ראיונה שכחגרשה דאמריין הנה בפ"ב דכתובות (ג) דאם נשאת לא תלא דעבדי אינשי דמנרשי בלגשה ואע"ג דהסם אמריין דלכתחלה לא תנשא היינו הנה שכל הגרושין הם בספק דאיכא למימר אם איתא דאיגרשא קלא אית לה למילתא כיון דריירי בנחר אחד אבל בנדון זה הא איכא קלא דאיגרשא כדא וכהלכה ובבעול כל מודעי אלא שאחר זמן בלו אלו להוויא לעו על הגט לומר שהם היו שם ולא בעל מודעה ואין עדות זו אלא כאומרים שהם לא שמעו ובהא ליכא למימר אם איתא שהשיב הן על בעול המודעות הם היו שומעים ולכן הפילו לכתחלה היתה מותרת לינשא סוף דבר מכל מש"כ ל"ל כי זאת בילה דונס יושבת עם בעלה הב' בכשרות ובניה ממנו כשרים גמורים והמוזיא עליהם ועליה דנה ושמן איש רע ובליעל מעול וחומץ ולחה בכרות רום ולענה אלמאם להפקוח חומץ ירח שמים וטהר ידים יוסף חומץ כי כבר נראה שכל אותם שהיה ידם במעל הזה הם אנשים רעים ומזלזלים חוקקים הקקי און ומכחי עמל מתת שרשיבם יבש וממעל קיירם ימל חשבו רעות בלב על האשה היושבת לבעול וזה בלי פשע וכלי עון חפה לשום אותה לשמאל לשמה ולקלפה וממנרש להדפה ולכחשיך נר ואור בעריפה ואם ההרדים אל דבר ה' וחושבי שמו ידם עליהם חקפה ראוי להם לקנא קנאת השם ולסירות מחוזה כנגדם מידת דינס קשה לא רפה כדאמריין בפרק ואלו מגלחין (עז) דמחרימין ונליין ולייעיין ומחין ותלשיין שערי וכפתיין ואשריין ועבדין הרדפה ועל מנחם ב"ר שבתי קשת גבורים עריה חעור כי לפי דברי העדים החוקקים חקקי און הוא יעלם להדיח כזו ירלו והוא היה בכל אלה ראש הפעור ואמרן רז"ל בפ"ק דקדושין (ו) כל מי שאינו יודע צטיב גיטין וקדושין לא ישה לו עסק בהם וקשין לעולם יותר מדור המבול וכן אמרו (שם יב:) רב מנגיד אמרן דמסר מודעה אביעא ומאן דמבעל גיטא וכו' הף כי המנרש הזה אשר בידו לתת לוקח הן רב כדי לגרש ואחר מכוון לעקר ולשרש ואין לך אונאה גדולה מזו והאיש אשר העליל אותה והלשינה אל ההנמון ומסר אותה בגוף ובממון למען תקראנה לה שתי אלה ביום אחד שכול ואלמון הרבה אשמה הוא אמרן וראוי להענישו ולטף ראשו כאנמון ולהלקוחו ברצועה ומקל לח ולחוצרמון גם כי נודע בכל המון כי כל אשר היה ידם במעל הזה פסולים לעדות כמ"ס הרמב"ם ז"ל (סוף פרק י"א מהלכות עדות) וז"ל המוסריין והאפקורסיין לא הולרכו חממים למנות אותן בכלל פסולי עדות וכו' ועל ה"ר יצחק ב"ר מתתיה הממונה על הגט עם היות בלעז ידבר ודבריו בהשכל קורא אני

שאלות ותשובות ריב"ש סימן קכח קכט

ב"ד כיון שנסגרו לעשות קן חדיר ואפי' הוא כנגד ההלכה שהמנהג מבטל הלכה עכ"ל. אמנם חמלה יש לחזרון להוכיח מה שיש לראובן להחזיר לו ממה ששלח לו ואם כותירו הסמורות ששלח לראובן על הסמורות ששלח ראובן אליו וזה ככתבי ראובן או בספרי המעשר של בניאה ושל מיוזקה לפי שאין מוליחין מן הסמורות אלא בראיה ברורה או כפי הראיות שדרך הסמורות להיות מספיקות להם ואחרי שיחברד שיש לחזרון לקבל כך מה מנכסי ראובן הנה הוא בסך ההוא ככפל חוב ויש לו לגבות חובו מנכסי ראובן וממה ששלח לביתו ואין לאשתו ולבניו לשעון שכבר זה כהן אלא כנגדי מול שכלו זהו כל שלקחן לשמן ואפי' שלא לבשו אותן עדיין אבל כנגדי שבת והמועד בע"מ גובה אותן שכך כתב הרמב"ם ז"ל (פ"א מה' מלוה ולוה) וז"ל אין בע"מ גובה לא מכסות אשתו ובניו של לוי ולא תבדילים לבועין שצבען לשמן אפי' שפדיון לא לבשו אותן ולא מסנדלין חדשים שלקחן לשמן אלא הרי אלו שלהם כמ"ל אבל החול אלא כנגדי שבת והמועד גובה אותן בע"מ ואפי' אם היה צדק עשועות וכלי זהב או כסף שהכלל לבעל חוב עכ"ל וליקף לה קרב ז"ל לחלק בין כנגדי מול כנגדי שבת מן הירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל בהלכות (פ"ק דביק) גבי האמין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בנייהם ועל בנייהם אין שמין שכח וברושלמי אפילו כנגדים של בנייהם ובנייהם של רגל ושל שבת שמין ע"כ בהלכות ודעת הרמב"ם ז"ל שלקך חולקים כנגדי רגל ושבת לפי שלא זהו כהן האשה והבנים שאין האב מוכה אותן להם ויש חולקין על הרמב"ם בזה ואומרים שלא אמרו אלא בלחין שחלקו לפי שאין האמין גומרין ומזינין לבני אחיהם כלים השוכים כנגדי שבת אלא כל זמן שלא חלקו אלא מה שאיש מוכה לאשתו ובניו מנכסיו אפי' כלי רגל וכלי שבת מוכה להם. אמנם אפילו אלו החולקים על הרמב"ם ז"ל כנגדי שבת לא חלקו בהכשיתי כסף וזהו שהרי במתניתין דאחד המקדיש שהביאו בגמרא בפרק גערה שנתפחה (נד"י) על פלוגתא דרב ושמואל כגרושה אי שמין מה שעליה לא הזכירו הלא מיני מלוה וכ"כ הרי"ף ז"ל בהשוכה. אין צריך לומר שלא זהו כשאר המעללין שהיה שולח לביתו כגון ספרים וכלי בית ופסלים העומדים לימנר שלא זהו כהן לא האשה ולא הבנים ויש לחזרון שעבוד כהן לגבות מהן כל מה שימלא שיהיה חייב לו ראובן ע"פ השפוטות שביניהם אמנם לא יפה כמו להיות קודם לאשת ראובן כמה שכח לה ראובן בשטר כחובה אם זמנו קודם וגם שחזרון הוא בחובו כמלוה ע"פ והיא כמלוה בשטר וגם במעללין יש לה דין קדימה כיון שכ' בשטר כחובתה שעבוד מעללי אגב מקרקעי דלא כחשמתא ודלא כפוספי דשערי כמו שנוכחין לכתוב כל הכתובות. ועוד שהמעללין הם כבר ביד האשה ואפי' היו שוין בזמן וכשעבוד או אף אם היה חזרון קודם בזמן והוא בשטר והאשה מלווה על פה וקדמה היא וחפשה אותה לא יוליא זה מהתם ידן שאין דין קדימה במעללין אלא במשעבדן אגב קרקע ומש"כ הרמב"ם ז"ל (פ"י מהלכות אישות) שמי שמח והגיה מעללין ועליו כתובה וכע"מ ואין במעללין כדי ליתן לשניהם נתינין לבט"ח כל חובו חמלה ואם נשאר לאשה מה שתטול ככתובה תטול ואם לאו תדחה כבר כבר הוא ז"ל למעלה בסמוך העעם מפני שהב"ח הפסיד והוליא מעותיו והאשה לא חסרה כלום וא"כ זהו בעקר כתובה ותוספת אלא כדויתא הרי הוא ככע"מ וכן נראה בסמוך וגם שאין זה במשעבדן אגב קרקע שהרי יש כהן דין קדימה. ומת שטוען חזרון מן הריזה הלא מה שהריזה עם ראובן הרי נפסד הכל הקרן וכריזה קודם שכלו לחשבון ומה שהריזה עם הסומרים האמרים והיה שולח הכל לראובן הרי בעשות לו חשבון ממה ששלח לראובן וממה ששלח לו ראובן גם הריזה ההוא יסיה נכלל בחשבון :

עליו המקרה הזה משיב חכמים אחר ודעתם יסכל כי השטר קבלת עדות מעדי סגט שנעשה בשני בשבת בשמונה ימים לחדש חשבי שנת חמשת אלפים ק"ם לבניית עולם וחממו בו שלשה דינים אלמנן משער אריה שמואל ב"ר דניאל שלמה ידידיה ב"ר מתתיה כמ"ס בקונטרס החתימות בארובה ועשוי כסוגן וכשורה לו נעשה מיד אחר נתינת הנט וכן שיקרעו הגט ויחירוהו להנשא ויעמידו היתרה על כטר המעשה ההוא הנה כל הלה התרעמות סיו בעלים כי לא היה חוחס אחר זה שמואל ב"ר גימין ככתב שדחי ואליוהו וכן רבי מנחם ב"ר אברהם לא היה אומר שאינו זכור אם השיב כבעל הן וגם שדחי ואליוהו לא היו חוחמין. ככתב ההוא ולא היו חוקרים העדים וגם כבעל לא היה מוליא לעז על הגט ולא הוה מהדר לחיובא ולאחר אותן העדים שנראה מעדותן שהם עדי שקר כי ידע שיגע לריק ואף אם הין מנהג הארץ הסיח לעשות בגרושין כדרך הזה וכמו שאלו נוסגין צדקס הנה באלו הגרושין אשר עברו כהן כמה קטעות ומריבות וכמה קטרוגין שנאות ואיכות ושנעשו על אף קרובי המגרש רחוי היה לפקוח עינים בכל טלדקי ובכולהו גוני לתקן כל מלי דלפטר לחקוני אמנם שניאות מי יבין והמעטים עקלקלותם עתידים ליתן את הדין כי הכל נהון בערכו ויקבלו חסותהו הגזיין. יצחק ב"ר ששת זל"ה :

בגאיה לרבי שם טוב הלוי י"א

קכח שאלת

ראובן הלך בסחור לסדינת הים והגיה ביתו ובניו בכאן והגיה חצרון בן אחיו שישתדל בעבורו בסחור וראובן הגובר היה שולח לחצרון הסחורות דרך ים וחצרון מקבלם ומזכרם פעמים במעות פעמים בשולח לראובן פעמים במעות פעמים בהקפה וכל זה היה יודע ראובן הגובר גם סותרים אחרים היו שולחין לחצרון על יד ראובן פקרונות מסחורה לרביע הריזה כנהוג בין הסוחרים וחצרון היה שולח הכל קרן וריזה לראובן ולא היה מעכב כלום יען היו אוהבים גדולים ועמדו בענין זה כמו שמנה שנים ולא באו לחשבון כי היה דעת ראובן לתת לחצרון חלק יפה מנכסיו ירויחו או לא ירויחו באהבהו אותו ובעבור שהיה עושה עמו ותוך הזמן הזה היה ראובן הגובר קונה חפצים ושולח לביתו על יד חצרון כמו כסף וזהב וסנדליות ומטלטלין וספרים וכלי בית ואח"כ נתעכב ראובן איזה זמן שלא שלח לו וכוננו היתה לשובה למען יראה מה יעשה חצרון עם הגושים בו בעד הסחורו שהי' שולח לראובן ואחר זה שלח לו ספון א' עם סחורות ואמר לו בכתבו שישתדל עתה לשלוח לו כנגד כל מה ששלח לו בספון ויותר כי דעתו לשוב לביתו ולבא לחשבון עמו וחצרון בשמתתו בזה השתדל ולקח בהקפה ושלח לו הכל יותר בספון עצמו והכל הגיע ליד ראובן ותיקף מת ראובן ואבדו הסחורות כלם וכל מה שהיה לראובן בסד"ה וכל השבונותיו וספריו הכל נאבד. בענין דע' ולא נשאר לו בלתי אם המטלטלין והחפצים ששלח לביתו וחצרון אינו יודע מה לעשות מהגושים הרבים אשר עליו ואפי' שגם הוא נושה באחרים ועתה חצרון תובע וטוען כי יש לו זכות במה ששלח ראובן לביתו ושקדם שהקח האלמנה בתובתה ושירשו בניו החפצים והמטלטלין ההם הוא רוצה למכור מהם לפרוע הנושים בו מצד הסחורה ששלח לראובן כי על אחריותו היה חלוקה אותם ונכסי ראובן משועבדים לו לפרוע לו כל החובות ומה שישאר גם כן יקח חלקו מהריזה שדווח כמו שהוא בראיה בחשבונותיו כי גם במטלטלין יש בהם מחלקו כי מהריזה ה' קונה החפצים ושולח והיורשים מוענים כי המטלטלין ההם כבר הם שלהם ובחיי ראובן זהו בהם ואין המטלטלין אחרתיו לו ולנושים וחצרון יגבה החובות שהוא נושה באחרים ויפרע לאשר נושים בו וחצרון טוען כי לו היו החובות ההם במקום ערים היה הדין עמהם אבל הם במקומות שאיני יכול להוציאם עתה ולכן יקחו הם החובות ויתחייבו לפרוע הנושים בו ויגבו לנפשם החובות מעט מעט כי לא הוא לברו המוכר בהמתני' גם כי יש לו לקבל חלקו ממה שדווח והיורשי' מוענים שאין לו שום ריזה כי כבר נאבד הכל הקרן והריזה וחצרון טוען כי אפילו יאמרו שנאבד הכל ואין לו שום ריזה כמה שעשה עם ראובן יש לו על נכסי ראובן הריזה שדווח עם האחרים על ידו שהכל היה בידו אלו הספונותיהם ושאלת להודיעך הדין עם מי :

תשובה

דע שבענינים כאלו הכל הולך אחר מנהג הסומרים כדתי' ב"ב הגזול בתרא' (קטו:) ואין משנין ממנהג הממין וכרייתתא אחרת נמי תניא ואין משנין ממנהג הספנין ולכן ראוי לבית דין לברור להם שני סומרים אנשי אמה שידלו ויעיינו בחשבונותיהם בדקדוק וככתבי ראובן הנשלחים לחזרון אשר אין ספק שסס בידו ואם יראו ויביטו מהם שידע ראובן שחזרון היה מוכר מן הסחורות כהמתנה ולא היה מקפיד קנס זכה חלקו להיות החובות המחוייבים לחזרון על אחריות הנכסים הנשאלים לראובן ואם יפסדו החובות ססס יפסדו ליורשי' ראובן ואף אם אין דרך שאר הסומרים לחזרר בהמתנה ואם יביטו מחוץ כחט שהיה מקפיד בזה אז סס על אחריות חזרון ואף אם דרך שאר הסומרים למכור כן לפי שחזרון שליח של ראובן ואין לו לעבור על דעת משלחו דל"ל לחקוני שדחתך ולא לעוותי ואם מחוץ כתבי ראובן לא יוכן לא קפידא ולא רטן אז כולכים אחר מנהג שאר הסומרי' כדלמרינן בפרק איזהו נשך (עד') גבי סיעומתא ואי באחרת דנסינו למיקנא ממש קני והרב אלפסי ז"ל כתב בפרק הגזול גבי לחין משלחין מעות בדיוקני וסיכא דסדר ליה לחברי' כתבא ואמר. לי' שדר לי ההוא מידי דלית לי גבך ושדרינכו כיכיליה לא מחייב באחריותיכו דכתי נכנו האידנא תגרי וקיי"ל מנהגא מילתא היא והכי שדרו ממתיבתא וכתי הרשב"א ז"ל על זה הל"ל וכן אהה דן בכ"מ כמה שנסגו בממונות ואפי' נהגו כן במקום אחד אהה טהב כן במקומו כאלו הוא תנאי גמור מוסכם ביניהם ואפי' לא הסכימו בפירוש בני המדינה אלא שנהגו כן סתם הרי הוא מנהג חזק כאלו הסגו בו ואפי' לא כתבו הרי הוא מן הסתם כאלו כתבו ודנין בו כאלו הוא תנאי

קכט עוד

שאלת ראובן היתה לו בת גדולה והיה תולך לסדינת הים בסחורותיו והרשתו ועשאתו שליח לקבל קדושה וראובן הגובר כאשר היה בסד"ה היה שולח לביתו תכשיטין לצורך בתו כנהוג באבי הבנות כדי ליתנם לה לזמן נשואיה כנדוניאה או במתנה ולזמן ראובן שדך בתו ללוי ונדר לתת לו כנדוניאה עם בתו סך יודע בכל דבר שירצה בין בכסף בין בזהב או מטלטלין וקבל קדוש' מלוי הגובר וסת ראובן הגובר בסד"ה ולא צוה סחמת מיתה גם מחיים לא בירו הדברים שיכנים לה כנדונייתה ונאבד מסונו והגיה יורש זכר והבח ואלמנתו ועתה בא לוי ותנו ותובע כל הסך אשר נדר לו ראובן עם בתו וטוען ואמר שיש לו זכות בנכסים האלו שנשארו כי הוא כמו בעל חוב מצד שקנה את בתו של ראובן בשעה שקבל אביה את קדושי' קנה אגבה את הנדור לה או לכל הפחות התכשיטין שהיה שולח לה אביה לתתם לה כנדונייתה והיורש טוען שאע"פ שקנה את האשה לא קנה את הנדור דה גם מה שטוען לוי מן התכשיטין ששלח לה אביה שקנאם איננה טענה מאחר שלא ייחדן לו בחובו בחייו והיה בידו לחליף אינן שלה ואין ללוי זכות במה שטוען. ואמרת שנראה לך שהדין עם לוי שבינין שקדש את האשה ואסרה על כל העולם אין לך משיכה גדולה מזו וקנה המטלטלין בכל מקום שדם עוד נרא' לך שהאשה היא כמו קרקע ונקנית המטלטלים ללוי מדין אנב עד כאן תורף שאלתך :

תשובה

אם כששדך ראובן את בתו ללוי ונדר לתת לו כנדונייתה כן וכך נשתעבד בזה כקנין הקבר פשוט שגובה לוי מנכסי ראובן כל מה שנדר לתת לו ואפי' מן המטלטלין א] כיון שהוא רואה לנטעם כדליתא ככתובות

[ח' רמ"א אה"ע סי' נה :